

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

مجله علمی - پژوهشی

سال اول - شماره چهارم - زمستان ۱۳۹۱

مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی بر اساس مجوز شماره ۳/۲۷۱۲۶۰ مورخ ۹۰/۱۲/۲۴ کمیسیون بررسی نشریات وزارت علوم تحقیقات و فناوری دارای درجه علمی - پژوهشی می باشد.

متن کامل مجله در پایگاه‌های اطلاع رسانی زیر نمایه می شود.

<http://uijs.ui.ac.ir/ssoss>

سایت اختصاصی مجله:

<http://www.ISC.gov.ir>

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام

<http://www.SID.ir>

پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

<http://www.magiran.com>

بانک اطلاعات نشریات کشور

<http://www.ensani.ir>

<http://www.doaj.org>

:

<http://ulrichsweb.serialsolutions.com>

اولریخ : راهنمای بین المللی نشریات ادواری

چاپ و لیتوگرافی: انتشارات دانشگاه اصفهان

ناشر: دانشگاه اصفهان

قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال

تیراژ: ۲۵۰ نسخه

آدرس: اصفهان - دانشگاه اصفهان - ساختمان مرکزی - معاونت پژوهش و فناوری - طبقه دوم - دفتر مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی - تلفن: ۰۳۱۱۷۹۳۲۱۷۵

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی
صاحب امتیاز: دانشگاه اصفهان
سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱
علمی - پژوهشی
چاپ: بهار ۱۳۹۲

مدیر مسئول: دکتر سید علی هاشمیان‌فر
سردبیر: دکتر علی ربانی
مدیر اجرایی: محمد منصور دهقان نیا
ویراستار فارسی: ناصر کریم پور
ویراستار انگلیسی: دکتر مسعود کیانپور

اعضای هیأت تحریریه

دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز	حبیب احمدی
دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان	سید جواد امام جمعه زاده
دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز	ایوب امیر کواسمی
استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد	حسین بهروان
استاد گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه اصفهان	مسعود تقوایی
دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تهران	غلامرضا جمشیدیها
دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان	علی ربانی
استاد گروه مدیریت دانشگاه اصفهان	بهرام رنجبریان
استاد گروه جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبائی	عزت اله سام آرام
دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه اصفهان	سید علی سیادت
دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران	اکبر علیوردی نیا
دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان	رحیم فرخ نیا
دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تهران	سعید معیدفر
دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز	عبدالحسین نبوی
دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان	حسین هرسپیچ

همکاران علمی این شماره

استادیار دانشگاه یاسوج	سیروس احمدی
استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی تهران	بهرام بیات
استادیار دانشگاه علوم پزشکی دانشگاه شهرکرد	حسن پالاهنگ
استاد دانشگاه اصفهان	مسعود تقوایی
استادیار دانشگاه اصفهان	حسین حق شناس
استادیار دانشگاه مازندران	غلامرضا خوشفر
استاد دانشگاه اصفهان	بهرام رنجبریان
استادیار دانشگاه هرمزگان	محمود رئوفی
دانشیار دانشگاه اصفهان	وحید قاسمی
استادیار دانشگاه اصفهان	امیر قمرانی
استادیار دانشگاه اصفهان	مسعود کیانپور
دانشیار دانشگاه شهید باهنر کرمان	سعیده گروسی
استادیار دانشگاه تبریز	محمد عباسزاده
دانشیار دانشگاه مازندران	اکبر علی وردی نیا
دانشیار دانشگاه اصفهان	محسن نیازی
کارشناس ارشد جغرافیا	محمد نظام زاده اژیة
استادیار دانشگاه اصفهان	سید علی هاشمیان فر

راهنمای تنظیم مقالات

- ۱- دریافت مقاله از طریق سامانه نشریه <http://www.uijs.ui.ac.ir/ssoss> می‌باشد. پیشنهاد می‌شود ساختار مقاله به صورت زیر تنظیم شود:
- ۱-۲- عنوان مقاله، ذکر نام و نام خانوادگی نویسنده یا نویسندگان در زیر آن.
- ۲-۲- چکیده مقاله: شامل موضوع، چارچوب نظری، روش شناسی تحقیق و نتایج مقاله به صورت فشرده، بین ۱۰۰ تا ۱۵۰ کلمه و سپس واژه‌های کلیدی به زبان فارسی.
- ۳-۲- مقدمه: شامل تعریف موضوع، طرح مسأله و بیان اهداف.
- ۴-۲- بررسی پیشینه: موضوع و چارچوب نظری و طرح پرسش‌ها / یا فرضیات تحقیق.
- ۵-۲- روش شناسی تحقیق: الگوی بررسی، تعریف مفاهیم و فنون گردآوری و تحلیل داده‌ها.
- ۶-۲- ارائه یافته‌ها، تجزیه و تحلیل تفسیر آنها
- ۷-۲- خلاصه و نتیجه‌گیری
- ۸-۲- یادداشت‌ها و پیوست‌ها (در صورت لزوم)
- ۹-۲- فهرست منابع فارسی و انگلیسی
- ۱۰-۲- خلاصه‌ای از سوابق و علایق آموزشی و پژوهشی نویسنده / نام دانشگاه یا مؤسسه وابسته / پست الکترونیکی.
- ۱۱-۲- چکیده انگلیسی همراه با واژه‌های کلیدی در پایان مقاله.
- ۳- شیوه ارجاع و استناد
- ۱-۳- ارجاع در متن مقاله
- پس از مطلب اقتباس شده، مستقیم یا غیرمستقیم: (نام خانوادگی صاحب اثر، سال انتشار: شماره صفحه یا صفحات).
- یادآوری: در صورتی که اثر مورد استفاده به زبان فارسی ترجمه شده باشد، تاریخ انتشار اثر ترجمه شده، و در غیر این صورت تاریخ انتشار متن به زبان اصلی ذکر شود.
- ۲-۳- ارجاع در پایان مقاله
- فهرست منابع مورد استفاده در پایان مقاله به ترتیب الفبایی حرف اول نام خانوادگی نویسنده یا صاحب اثر، به شرح زیر تنظیم گردد.
- ۱-۲-۳ کتاب
- تالیف: نام خانوادگی نویسنده یا صاحب اثر، نام. (سال انتشار). *عنوان کتاب* (ایتالیک)، محل انتشار: مؤسسه انتشاراتی، نوبت چاپ.
- ترجمه: نام خانوادگی نویسنده یا صاحب اثر، نام. (سال انتشار). *عنوان کتاب* (ایتالیک)، نام مترجم، محل انتشار: مؤسسه انتشاراتی (متن ترجمه شده)، نوبت چاپ.

مجلات : نام خانوادگی نویسنده، نام. (سال انتشار). «عنوان مقاله» *عنوان مجله (ایتالیک)*، دوره، شماره: شماره صفحات مقاله از راست به چپ.

مجموعه مقالات : نام خانوادگی تدوین کننده مجموعه، نام. (سال انتشار مجموعه). «عنوان مقاله» *عنوان کتاب مجموعه مقالات (ایتالیک)*، محل انتشار: مؤسسه انتشارات، شماره صفحات مقاله.

نام خانوادگی نویسنده، نام (تاریخ انتشار اثر در سایت مربوط) عنوان اثر، نشانی سایت اینترنتی ، (تاریخ مراجعه کاربر به سایت مربوط)

۴-۱- مقاله متناسب با سیاست مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی باشد.

۴-۲- قبلاً "چاپ نشده و برای نشریات داخلی یا خارجی فرستاده نشده باشد.

۴-۳- مقالات رسیده از سوی داوران مجله که به وسیله هیات تحریریه معین ، ارزیابی شده و پذیرش نهایی منوط به موافقت هیات تحریریه مجله پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی است.

۴-۴- هیات تحریریه مجله در ویرایش ادبی مقاله (بدون تغییر محتوایی) آزاد است.

۴-۵- مقاله‌های دریافت شده برگشت داده نمی‌شود.

فهرست مطالب

- تحلیل اجتماعی نقش انگ زنی غیر رسمی در نگرش دانشجویان نسبت به مواد (مخدر) ۱
اکبر علیوردی نیا - حیدر جانعلیزاده چوب دستی و آزاده جعفری
- آشفته‌گی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی (مورد مطالعه: رانندگان شهر تبریز) ۱۹
محمد عباس زاده - عیسی عابدینی - محمدرضا حسنی و مرتضی مبارک بخشایش
- بررسی رابطه احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در میان شهروندان (مطالعه موردی ساکنان شهر کرمانشاه) ۳۹
حامد یاری و جعفر هزار جریبی
- شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت با استفاده از تکنیک دلفی (مورد مطالعه: استان چهار محال و بختیاری) ۵۹
مهدی کرمی دهکردی - خلیل کلانتری و آرزو باباجانی
- بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی با حوادث شغلی و کیفیت خواب رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰ ۷۵
فاطمه خانی - سید محمدرضا صمصام شریعت و سید حمید آتش‌پور
- بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان کاشان) ۸۹
عباس بحری پور - ابوالفضل ذوالفقاری و امیر رستگار خالد

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱

دریافت: ۹۱/۹/۲۰ پذیرش: ۹۲/۳/۴

صص ۱۸-۱

تحلیل اجتماعی نقش انگ زنی غیر رسمی در نگرش دانشجویان نسبت به مواد (مخدر)

اکبر علیوردی نیا، دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران*

حیدر جانعلیزاده چوب بستی، دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران

آزاده جعفری، کارشناس ارشد دانشگاه مازندران

چکیده

تحقیق حاضر با توجه به آزمون تجربی نظریه انگ زنی (برچسب)^۱، به دنبال تحلیل اجتماعی و راهبردی نگرش دانشجویان دانشگاه مازندران نسبت به مواد انجام شده است. روش تحقیق پیمایشی بوده است و ۴۲۵ نفر از دانشجویان دانشگاه مازندران در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۹۰ به شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شده و به پرسشنامه پاسخ داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که ۷۶/۶ درصد از دانشجویان دانشگاه مازندران نگرش منفی نسبت به مواد (مخدر) داشته‌اند و نگرش منفی نسبت به مواد در بین دانشجویهای دختر بیشتر از دانشجویان پسر بوده است. همچنین، میزان دریافت برچسب غیر رسمی و سابقه رفتار انحرافی در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر بوده است. همچنین، با توجه به داده‌های توصیفی پسرها در مقایسه با دخترها ارزیابی بهتری را از سوی دوستانشان نسبت به خود نشان دادند. به طور کلی، متغیرهای سابقه رفتار انحرافی، ارزیابی منفی والدین از فرد، ارزیابی منفی استادان از فرد با متغیر وابسته؛ یعنی نگرش نسبت به مواد ارتباط معناداری داشته‌اند. در ایران، اطلاعاتی کیفی قابل اعتماد در زمینه وضعیت سوء مصرف مواد و نوع نگرش دانشجویان نسبت به مواد وجود ندارد و راهبردهای مقابله با این مسأله نیز همچنان نامعلوم است.

واژه‌های کلیدی: نگرش نسبت به مواد، برچسب غیر رسمی، خود انگاره

بیان مسأله

مسأله مواد مخدر یکی از مسایل مهم و جدی در سطح بین‌المللی است که از جنبه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فیزیولوژیک نگاه‌های مختلفی را به خود معطوف نموده است. آمارها نیز بیانگر این مطلب هستند که میزان مصرف مواد در بین جوامع مختلف، بویژه در میان نوجوانان و جوانان در دهه‌های اخیر افزایش چشمگیری داشته است (ملکیور و همکاران، ۲۰۰۷). بنا به گزارش سازمان مواد مخدر در سال ۲۰۰۴ میلادی تعداد مصرف کنندگان انواع مواد (مخدر) رقمی حدود ۱۸۵ میلیون نفر برآورد شده است که ۳ درصد جمعیت جهان را شامل می‌شود (طرح ملی مبارزه با مواد اسپانیا، ۲۰۰۰).

طبق گزارش دفتر پیشگیری از مصرف مواد و جرم سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۵، کشور ایران دارای بیشترین تعداد سوء مصرف کنندگان مواد افیونی به نسبت جمعیت، در جهان بوده و بالاترین شیوع سوء مصرف با ۲/۸ درصد در بین افراد در ایران وجود دارد (ضیایی، ۱۳۸۸). با توجه به آمارهایی که از سوی ستاد مبارزه با مواد مخدر اعلام شده است، تعداد معتادان در سال ۱۳۸۶، ۱۲۰۰۰۰۰ نفر اعلام شده که ۱۱۳۷۶۰۰ نفر آنها مرد و ۶۲۴۰۰ نفر آنها زن بوده‌اند (کتاب سال ۱۳۸۸ ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۸۸: ۸). علاوه بر این، در سال ۱۳۸۸، ۲۳۱۹۰۸ نفر در ارتباط با جرایم مربوط به مواد دستگیر شده‌اند که از این تعداد ۱۰۳۷۸ نفر از استان مازندران بوده‌اند (همان: ۵۱). میزان کشفیات انواع مواد در سال ۱۳۸۸، میزان ۶۸۶۴۷۱ کیلوگرم بوده که ۳۳۸۹ کیلوگرم آن در استان مازندران کشف شده است (همان: ۴۷).

ایران به طور گسترده‌ای به عنوان جاده ترانزیتی

برای تأمین مواد از هلال طلایی به کشورهای غربی استفاده شده است. آشنایی قاچاقچیان بین‌المللی به مسیر ایران، همکاری قاچاقچیان داخلی و قرار گرفتن کشورمان در مجاورت دو منطقه مهم هلال طلایی و مثلث طلایی، ایران را به یکی از دالان‌های مهم ترانزیت مواد مخدر در جهان تبدیل کرده است. به لحاظ جغرافیایی، ایران کوتاهترین و ارزانترین مسیر ترانزیتی مواد مخدر است. ایران در همسایگی هلال طلایی، بزرگترین منطقه کشت و تولید مواد مخدر، واقع شده است. حدود یک قرن است که مواد مخدر از افغانستان و پاکستان و ایران ترانزیت می‌شود. همچنین، ویژگی‌های قومی و روابط نزدیک میان ساکنان دوسوی مرزهای بین‌المللی ایران و افغانستان زمینه تخلقات مواد مخدری را فراهم نموده است. مواد مخدر وارده به استان‌های سیستان و بلوچستان و خراسان به صورت عمده در مسیرهای مختلفی به گردش در می‌آید، که یکی از مسیرهای عمده، مسیر استان مازندران است. استان مازندران به علت همجواری با استان‌های گلستان و خراسان، یکی از مسیرهای ترانزیت مواد مخدر محسوب می‌شود؛ به طوری که این مواد پس از ترانزیت از تربت جام، مشهد، قوچان و بجنورد، به گنبد، گرگان، ساری، بابل و آمل می‌رسد و سپس به تهران انتقال می‌یابد (علیوردی نیا، ۱۳۸۷: ۲۸۶).

سوء مصرف مواد مخدر عبارت است از هرگونه وابستگی شدید روانی یا فیزیولوژیک ارگانیک نسبت به دارو و یکی از مهمترین معضلاتی است که سلامت اقشار مختلف جامعه، بویژه نسل جوان را تهدید قرار می‌کند و سرمایه‌های کلانی را برای مبارزه با آن و جبران صدمات ناشی از آن فرو می‌بلعد و همه

دگران مهم می‌تواند روی رفتارهای انحرافی و نگرش مساعد دانشجویان نسبت به این رفتارها داشته باشد. رهیافت برچسب زنی عمدتاً بر واکنش ناظران اجتماعی نسبت به اشخاص و رفتار آنها و آثار بعدی این واکنش متمرکز است و کمتر به علت خود رفتار انحرافی توجه می‌نماید. علاوه بر این، نظریه پردازان برچسب زنی مدعی هستند که شیوه برخورد با متخلفان، بیش از آنکه به رفتار آنها بستگی داشته باشد، به چگونگی نگاه دیگران به اعمال آنها وابسته است.

دیدگاه برچسب زنی درمورد انحرافات دستخوش پیشرفت‌های نامنظمی شده است. در طی دهه ۱۹۶۰، دیدگاه برچسب زنی و کنش متقابل به عنوان دیدگاهی جدید و برجسته در جرم شناسی پدیدار شدند. در اواسط دهه ۱۹۷۰ در معرض انتقادات جدی قرار گرفتند و تا سال ۱۹۸۵ منسوخ شدند. پس از چندین سال، این دیدگاه از اواخر ۱۹۸۰ و اوایل ۱۹۹۰ دوباره استفاده شد. این کاربرد جدید، علایق تحقیقاتی و تئوریک جدیدی را در نظریه برچسب زنی منعکس کرد که نشان دهنده قدرت بالقوه و ظرفیت این نظریه برای توضیح بزهکاری و جرم بوده است. در نظریه کلاسیک برچسب زنی، واکنش غیررسمی به عنوان بخش خاصی از واکنش‌های اجتماعی نسبت به انحرافات در نظر گرفته شده است. دیدگاه برچسب زنی هم بر روی کنش‌های رسمی و هم کنش‌های غیررسمی تأکید می‌نماید. اگرچه در گذشته تحقیقات مربوط به نظریه برچسب زنی به شدت بر روی واکنش‌های رسمی انحرافات متمرکز بوده است، تمرکز یکجانبه درمورد واکنش‌ها سبب نادیده گرفتن بخش با ارزشی از نظریه برچسب زنی

مرزهای فرهنگی، خانوادگی و اجتماعی را درنور دیده است. سوء مصرف مواد و اعتیاد که به حق در میان مردم به بلای خانمان سوز شهرت یافته، امروزه به یکی از دغدغه‌های بزرگ جوامع بشری تبدیل شده است. تمامی صاحب‌نظران و متخصصان اعتیاد در این نکته اتفاق نظر دارند که اعتیاد و سوء مصرف مواد را باید یکی از بارزترین مشکلات زیستی - روان - اجتماعی دانست (مؤسسه ملی مبارزه با مواد، ۲۰۰۷). همچنین، نگرش سازمان با دوامی از باورها حول یک شیء یا موقعیت است که فرد را آماده می‌کند تا به شکل ترجیحی نسبت به آن واکنش نشان دهد (رفیعی و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۴). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بین رفتار و نگرش‌ها همبستگی وجود دارد. به بیان دیگر، بیشتر نگرش‌ها به عنوان پیشاینده رفتار پنداشته می‌شوند. نگرش مثبت نسبت به مواد (مخدر) سبب کاهش ارزش منفی مصرف مواد و در نتیجه هنجارشدن و گسترش آن می‌گردد. عواملی از قبیل محیط اجتماعی و فرهنگی متعدد بر نگرش فرد نسبت به مواد مخدر، تأثیر می‌گذارند. از آنجا که معمولاً جلوه هر امری که به نوعی نابهنجاری تلقی شود به مراتب بیش از امور مطلوب و بهنجار است، به نظر می‌رسد که وضعیت کنونی دانشگاه‌های ما دچار نابسامانی فرهنگی گسترده‌ای است (سراج‌زاده و جواهری، ۱۳۸۲؛ سراج‌زاده و بابایی، ۱۳۸۸). در چنین زمینه‌ای، مطالعه نگرش نسبت به مواد در میان دانشجویان دختر و پسر، مسأله‌ای مهم و درخور مطالعه خواهد بود.

یکی از حوزه‌های نسبتاً مغفول در تحقیقات مربوط به رفتارهای انحرافی دانشجویان، توجه به نظریه‌های واکنش اجتماعی و نقشی است که انگ‌زنی

شده است. علی‌رغم این نادیده گرفتن‌ها، اخیراً مطالعاتی انجام شده که در آن به واکنش‌های غیررسمی توجه شده است و با توجه به رونق نظریه برچسب زنی، بعضی از محققان مجدداً به واکنش‌های غیررسمی نسبت به انحرافات توجه کرده‌اند.

نظریه برچسب استدلال می‌کند که هیچ رفتاری به طور ذاتی نادرست یا منحرف نیست. اینها فرآیندهای برچسب زنی نامحسوس هستند؛ به طوری که اکثر مردم این قوانین را در واقعیت درونی و اطاعت می‌کنند تا حدی که رفتار آنها برایشان قطعی می‌شود. بنابراین، استدلال می‌شود که انحراف به طور ذاتی خوب یا بد نیست. انحراف تنها به عنوان چنین رفتاری برچسب خورده است، زیرا توصیف انحراف محصول واکنش جامعه به رفتار است. دانشجویانی که از جانب دگران مهم خود، نظیر: استادان، دوستان و والدینشان برچسب‌های منفی دریافت می‌کنند، باعث ایجاد خود انگاره منحرف در ذهن خود شده و به انجام اعمال منحرفانه جدی‌تر و بیشتر خواهند پرداخت. در واقع، بدنامی حاصل از برچسب هم بر نوع نگاه دیگران به فرد اثر می‌گذارد و هم بر خودپنداره منفی وی و نوع تصور او در باره خودش. از این رو، با توجه به این که برچسب‌های غیررسمی تأثیر بیشتری نسبت به برچسب‌های رسمی دارند، در این تحقیق سعی شده است به این سؤال پاسخ داده شود که برچسب‌های غیررسمی که از سوی والدین، دوستان و استادان بر دانشجو زده می‌شود، چه تأثیری بر نگرش مساعد وی نسبت به مواد (مخدر) دارد؟ این پژوهش در پی آن است تا علاوه بر بررسی وضعیت نگرش دانشجویان نسبت به مواد، با آزمون تجربی برچسب زنی غیر رسمی، قدرت تبیینی این

نظریه را مورد آزمون تجربی قرار دهد و در پرتو این نظریه، نگرش دانشجویان نسبت به مواد را تبیین نماید. در واقع، برجستگی این پژوهش در آزمون تجربی انگ زنی غیررسمی در بررسی نگرش دانشجویان نسبت به مواد است، زیرا این نظریه به جهت دشواری‌های مربوط به سنجش آن در پژوهش‌های داخلی کمتر مورد بررسی سیستماتیک تجربی واقع شده است.

پیشینه پژوهشی در بررسی تجربی نظریه انگ زنی

در تحقیقات داخلی مهمترین عوامل مؤثر بر سوء مصرف مواد و نگرش نسبت به مواد عبارتند از: نابسامانی و از هم گسیختگی خانواده، دوستان، جدایی والدین، مشکلات خانوادگی، مانند درگیری‌ها و تنش‌های موجود در خانواده، سابقه اعتیاد در میان اعضای خانواده، مشکلات اقتصادی، عدم آگاهی، ضعف شبکه حمایت اجتماعی، پرجمعیت بودن خانواده، بیگانگی بین فرزند و اعضای خانواده، فقدان روابط اجتماعی باثبات، ارتباط با همسالان منحرف (بویژه برای پسران)، نظارت ضعیف والدین، محیط آموزشی نامناسب و مشکلات مالی والدین. بررسی‌های انجام شده در حوزه مطالعاتی مرتبط با مواد نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌ها در سطح توصیفی قرار داشته‌اند و پژوهش‌های کیفی به عنوان مکمل آمارهای رسمی و پیمایشی بسیار کم بوده و ابزار مطالعه در بسیاری از آنها پرسشنامه بوده است. همچنین، عدم چهارچوب نظری یا عدم ارتباط چهارچوب نظری با متغیرهای تحقیق و نیز کاستی‌های روش‌شناختی از مصادیق بسیاری از پژوهش‌ها در این حوزه است. علاوه بر این، اغلب

رفتار خواهند کرد، توجه شده است که این برداشت‌ها و برچسب‌ها به عنوان متغیر مهمی برای پیش‌بینی دلبستگی به والدین، دلبستگی به مدرسه و بزهکاری بعدی هستند. یافته‌های آنان بیان نمود که هم برچسب‌های عینی و هم برچسب‌های ذهنی فاکتورهای مهمی در مورد علت ارتباط بچه‌ها با منابع جامعه‌پذیری مهم، از قبیل: مدرسه، دوستان و بزهکاری بعدی هستند. سپس آنها نتیجه گرفتند که دیدگاه برچسب زنی می‌تواند به نظریه جرم‌شناسی و تحقیقاتی که قبلاً انجام شده‌اند کمک بیشتری کند (ژانگ ۲، ۱۹۹۷).

ژانگ (۱۹۹۷) تحقیقی با عنوان واکنش غیررسمی و بزهکاری، انجام داد. وی در این تحقیق، از نظریه برچسب زنی استفاده نموده و با توجه به این نظریه به بررسی ارتباط میان واکنش‌های غیررسمی و بزهکاری پرداخته است. داده‌های مورد استفاده در این تحقیق براساس داده‌های به دست آمده از پژوهش‌های ملی جوانان بوده که با راهنمایی‌های ایوت و همکارانش انجام شده است. جمعیت تحقیق را نیز ۱۷۲۵ نفر از جوانان تشکیل داده‌اند که دامنه سنی آنها بین ۱۱ تا ۱۷ سال بوده است. همچنین، در این تحقیق برچسب غیررسمی که از سوی والدین، دوستان و معلمان بر فرد زده می‌شود، به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شده‌اند. بزهکاری نیز به عنوان متغیر وابسته و سن و نژاد نیز به عنوان متغیر مداخله کننده در نظر گرفته شده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که اولاً میان برچسب‌های غیررسمی و بزهکاری‌های بعدی فرد ارتباط وجود داشته است. برچسب‌هایی که توسط والدین، دوستان و معلمان بر فرد زده می‌شود،

مطالعات سعی کرده‌اند تا شرایط زمینه‌ای برای اعتیاد به انواع مواد و کسانی که درگیر فعالیت‌های مرتبط با جرایم مربوط به مواد بوده‌اند را بررسی و تحلیل نمایند و به نظر می‌رسد که در ایران اغلب تحقیقات بیشتر به بررسی میزان شیوع سوء مصرف مواد در میان دانشجویان پرداخته شده است. همچنین، بیشتر پژوهش‌ها توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور انجام شده است، به همین خاطر، تعداد مطالعاتی که جمعیت تحقیق آنها دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی بوده‌اند، بیش از دانشجویان سایر دانشگاه‌هاست. موادی از قبیل: الکل، تریاک، حشیش و هروئین از جمله شایعترین مواد مصرفی در میان دانشجویان بوده‌اند.

با توجه به اینکه این تحقیق در پی تبیین نگرش دانشجویان نسبت به مواد (مخدر) از دیدگاه نظریه برچسب زنی است و در پژوهش‌های داخلی از این دیدگاه به بررسی نگرش دانشجویان نسبت به مواد (مخدر) پرداخته نشده است، لذا مروری بر تحقیقات پیشین، معطوف به برخی از پژوهش‌هایی است که از دیدگاه نظریه برچسب زنی به تبیین بزهکاری پرداخته‌اند. در بحث از فرضیه‌های مربوط به انحرافات ثانویه از نظریه برچسب زنی، پیترو استر و ایوانی توجه بیشتری به واکنش‌های غیررسمی نسبت به واکنش‌های رسمی نمودند. ترب تیل و جورجورا^۱ مدلی یکپارچه از دیدگاه برچسب زنی و دیدگاه یادگیری اجتماعی صورتبندی کردند. در مدل آنها برچسب‌های والدین نسبت به فرزندان‌شان و برداشت‌های جوانان در مورد اینکه والدین‌شان به آنها به عنوان منحرف برچسب می‌زنند و به عنوان منحرف

² Zhang¹ Triplett & Jarjoui

بر رفتار انحرافی و بزهکاری‌های بعدی تأثیر مهمی داشته است. زنان در مقایسه با مردان نسبت به عکس‌العمل‌های غیر رسمی آسیب پذیرتر بوده‌اند.

آدامز^۱ و همکارانش (۲۰۰۳) در پژوهشی با عنوان برچسب زنی و بزهکاری فرآیند برچسب‌های دریافت شده را بررسی می‌کنند. این پژوهش سه هدف عمده را دنبال می‌کند: ۱- آزمون اعتبار مقیاس افتراق معنایی برای خود-انگاره منفی؛ ۲- تعیین تأثیرات نسبی برچسب زنی غیررسمی و رسمی روی خود گزارشی بزهکاری؛ ۳- تعیین قدرت پیش بینی متغیرهای برچسب درباره بزهکاری در اصطلاح عمومی و خطرناک درباره تخلفات مربوط به مصرف داروهای غیرقانونی. این پژوهش با استفاده از تحلیل ثانویه بر روی داده‌های یک مطالعه بزرگ در مورد نگرش‌ها و رفتارهای مربوط به مصرف داروهای غیرقانونی و بزهکاری در بین دانش آموزان دبیرستانی می‌سی‌سی‌پی انجام گرفت. جمعیت نمونه ۳۳۷ نفر بودند که از این تعداد فقط ۲۷۷ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. یافته‌های حاصل از تحلیل اعتبار سنجه افتراق معنایی خود-انگاره را تأیید کرد. هنگامی که تعداد صفات توصیفی منفی افزایش یافت، درگیری گزارش شده جوانان هم در بزهکاری افزایش می‌یابد. این یافته، اشاره لمرت (۱۹۵۱) را بر بزهکاری ثانویه نشان می‌دهد. برچسب زنی معلم و همسالان تنها پیش بینی کننده‌های معنادار بزهکاری عمومی و خطرناک بودند. این یافته با مطالعات قبلی که برچسب زنی والدین را به عنوان قویترین پیش بینی کننده بزهکاری گزارش می‌داد، مخالف است. ممکن

است این یافته در بعضی موارد نتیجه تفاوت در سنجه‌های مورد استفاده باشد. یافته سوم این پژوهش، لزوم تحقیق اضافی روی تأثیر برچسب زنی غیررسمی را تصریح می‌کند. مطابق با مدل‌های بزهکاری عمومی و خطرناک، اهمیت سنجه‌های برچسب زنی غیررسمی بیشتر یا مشابه سنجه برچسب زنی رسمی بود. از دیدگاه نظریه برچسب، بزهکاری ثانویه ممکن است بیشتر کارکرد برچسب زنی غیررسمی باشد تا برچسب زنی رسمی. به طور خلاصه، یافته‌های این مطالعه تأییدی کلی برای نظریه برچسب ارائه می‌کند.

مطالعات خارجی نیز نشان می‌دهد که واکنش‌های غیررسمی دگران مهم در احتمال مصرف مواد تأثیر دارد، اما تأثیرات آن مشروط به متغیرهای خاصی، از قبیل: جنسیت، وضعیت تأهل و موقعیت شغلی است. مطالعات انجام شده بیانگر این هستند که واکنش‌های رسمی و غیررسمی نقش مهمی در توصیف رفتار انحرافی دارند. در واقع، انگ زنی غیررسمی نه تنها درگیر شدن در بزهکاری‌های بعدی را افزایش می‌دهد، بلکه عواقب منفی برای بخش‌های دیگر زندگی فرد انگ خورده، مانند روابط بین شخصی دارد.

نظریه برچسب زنی به عنوان چهارچوب نظری

رویکرد انگ‌زنی، در کتاب غریبه از هاروارد اس بکر که در سال ۱۹۶۳ به بازار آمد، مورد تقدیر قرار گرفت. عبارتی که موجب نامگذاری این رویکرد شد، این بود: گروه‌های اجتماعی با ساختن قوانینی که نقض آنها انحراف محسوب می‌شود، به کارگیری این قوانین برای افراد خاص و برچسب‌زدن به آنها به

¹ Adams

عنوان غیرخودی (بیگانه)، انحراف را به وجود می‌آورند. از این نظر، انحراف کیفیت عملی که فرد مرتکب می‌شود نیست، بلکه نتیجه کاربرد آن به وسیله افراد دیگر و قوانین برای متخلف است. فرد منحرف، فردی است که برچسب با موفقیت به او زده می‌شود، و رفتار انحرافی، رفتاری است که مردم برچسب بزنند» (بکر به نقل از چن، ۲۰۰۲: ۵۲). نظریه برچسب‌زنی، یک نظریه فرآیندی مسلط است و دلیل آن، توجه این نظریه به شیوه تحقق برچسب‌زدن است. با این همه، این نظریه دارای عواملی ساختاری در بحث خود از انواع افرادی است که احتمال بیشتر می‌رود که برچسب بخورند. به همین شکل، برچسب‌زنی، به طور عمده، نظریه‌ای کلاسیک نیز هست، بدان دلیل که به جای تأکید بر رفتار مجرمانه، بر جرم، قانون و فرآیندهای مربوط به این دو تأکید می‌کند (جانسون، ۲۰۰۱: ۲۰).

رهیافت برچسب‌زنی در مورد کجرفتاری را به دو بخش می‌توان تقسیم کرد: مسأله تشریح چگونگی و چرایی برچسب‌خوردن برخی افراد و تأثیر برچسب بر رفتارهای انحرافی آتی. نخستین دیدگاه از برچسب‌زنی، درواقع پرسش از دلایل برچسب‌زنی است. لذا برچسب، متغیر مستقل است که وجودش باید تشریح شود. این نظریه استدلال می‌کند که برچسب‌ها توسط افراد دیگر بر فرد زده می‌شود و فردی که برچسب به او زده شد، بر طبق آن خودش را درک و تفسیر می‌کند و به دنبال آن تعیین می‌کند که چگونه رفتار کند (سیچاویسوت و کنی، ۲۰۰۷: ۸۱۶).

توجه عمده نظریه برچسب، مصروف چگونگی وارد آمدن برچسب کجرو بر فرد، تحلیل این فرآیند

و نقش این برچسب در ایجاد هویتی کجروانه در فرد برچسب خورده است (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵). می‌توان اصول دیدگاه برچسب‌زنی را این‌گونه بیان نمود: دیدگاهی از جرم و انحراف به عنوان امر نسبی؛ تمرکز بر اینکه چگونه قدرت و کشمکش جامعه را شکل می‌دهند و اهمیت تصور از خود (ویتو و همکاران، ۲۰۰۶: ۱۹۲). کانون توجه این دیدگاه‌ها، معطوف به ماهیت کنش متقابل است که میان "مجرم"، "بزه‌دیده" و "مقامات دستگاه جزایی" به وقوع می‌پیوندد. نظریه‌پردازان برچسب‌زنی مدعی‌اند که اصولاً این اعمال نظام جزایی و مقامات آن است که تعیین می‌کند چه چیزی را باید جرم شمرد. به بیان دیگر در نگاه آنان، مجرمانه‌خواندن رفتار یا مجرم‌شمردن فردی خاص، بسته به افرادی است که در عمل چنین برچسبی را وارد می‌آورند. در واقع، عنوان اصلی جرم را افرادی بر یک رفتار می‌نهند که قدرت وارد آوردن برچسب را دارند (وایت و هینز، ۱۳۸۶: ۱۸۵). در این دیدگاه، برچسب‌ها به دو دسته برچسب رسمی و غیررسمی تقسیم شده‌اند: برچسب رسمی به وسیله افراد حرفه‌ای و مقامات اجرایی زده شده و برچسب غیررسمی توسط خانواده و دوستان زده می‌شود (دانز و همکاران^۱، ۱۹۹۷) و برچسب‌های غیررسمی تأثیر بیشتری نسبت به برچسب‌های رسمی دارند (لو و همکاران، ۲۰۰۰: ۴۹۹). طرفداران این دیدگاه، به ملاحظه تأثیر برچسب‌ها بر روی فردی که برچسب خورده، پرداخته‌اند. این جنبه از برچسب‌زنی، برچسب‌ها را به عنوان یک متغیر مستقل و یک عامل سببی نگاه می‌کند که رفتار انحرافی را به وجود می‌آورد. این

¹ William Downs

مسأله ممکن است از دو راه به وجود آید: ۱- برچسب ممکن است توجه مخاطبان برچسب زن را جلب کرده، موجب شود تا آنان برچسب زدن فرد را نگاه کرده، دنبال کنند؛ ۲- برچسب ممکن است از سوی فرد درونی شود و به قبول نوعی مفهوم خودی از انحراف بینجامد. هرکدام از این دو فرآیند ممکن است به تقویت کجرفتاری و آفرینش یک منحرف حرفه‌ای بینجامد (ویلیامز و مک شین، ۱۳۸۶: ۱۵۵).

برخی از نظریه پردازان برچسب زنی بسیاری از انتقادات مربوط به این نظریه را قبول کرده و تشخیص دادند که نظریه برچسب نیازمند تجدید نظرهایی است تا آن را به لحاظ تجربی زیست‌پذیرتر کند. برخی از این تجدیدنظرها فرضیه علت انحراف را در نظریه برچسب زنی رها کردند و در ازا مجدداً بر روی شناسایی اینکه خود فرآیند برچسب زنی چگونه اتفاق می‌افتد، تأکید نمودند. برخی دیگر نیز به سمت قرار دادن فرآیند برچسب زنی در زمینه بزرگتری از قدرت و تضاد اجتماعی حرکت کردند. آنها معتقدند که برچسب صرفاً تا جایی اهمیت دارد که تأثیراتش به زمینه وسیعتری از ساخت اجتماعی موکول باشد. برچسب‌های داغ زننده^۱ به مثابه یک علت غیرمستقیم رفتار انحرافی تلقی می‌شوند، به طوری که هم اکنون به لحاظ نظری باید سایر متغیرهایی که از طریق آنها ممکن است برچسب زنی تأثیر کند، شناسایی و تعیین شوند. قابل ملاحظه‌ترین این تلاش‌ها در جرم‌شناسی مربوط به بریت ویت^۲ است (ایکرز، ۲۰۱۳). مفهوم کلیدی در نظریه بریت

ویت، عبارت است از شرمساری پیوند دهنده^۳. وی از طریق این مفهوم می‌خواهد به این سؤال پاسخ دهد که چه زمانی یک برچسب مجرمانه احتمالاً می‌تواند دارای تأثیر به وجود آورنده خودپنداره مجرمانه^۴ باشد و چه هنگامی برچسب مجرمانه احتمالاً می‌تواند دارای تأثیر پیشگیری از جرم باشد. بر خلاف نظریه پردازان برچسب زنی، بریت ویت نمی‌گوید که عدم مداخله مؤثرترین سیاست دستگاه جزایی است. در واقع، شرمساری برای کنترل اجتماعی ضروری است: مجرم و جامعه بزرگتر، از آیینی عمومی که در آن فعالیت کجروانه - و نه جنایی - به عنوان عملی غیراخلاقی تعریف می‌گردد، سود می‌برند. ارائه تعریف اخلاقی از امور (اخلاقی نمودن)^۵ به صورت غیررسمی در شبکه‌های اجتماعی مجرمان نیز انجام می‌گیرد. موضوع اصلی آن چیزی است که به دنبال شرمساری حاصل می‌شود: ادغام مجدد یا داغ خوردگی. ادغام مجدد ضروری است، زیرا افراد شرمسار در نقطه چرخش زندگی خود قرار دارند؛ جایی که می‌توانند به جامعه عادی بازگردند یا به شدت در جرم غرق شوند. زمانی که روابط کیفی اجتماعی موجود باشد، ابزارهایی ارائه می‌شوند که متخلفان بخشیده می‌شوند و حمایت‌های لازم برای اینکه آنها بتوانند عضوی از جامعه شوند، ارائه می‌شود.

فرضیه‌های تحقیق که برگرفته از نظریه برچسب زنی است، به شرح زیر است:

^۳ Reintegrative Shaming

^۴ Criminal Self-concept

^۵ Moralizing

^۱ Stigmatizing Labels

^۲ Braithwaite

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد برچسب غیر رسمی تأثیر مثبتی بر روی نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) دارد.

فرضیات فرعی

۱- بین سابقه رفتار انحرافی و نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) رابطه مستقیم وجود دارد.

۲- به نظر می‌رسد بین ارزیابی منفی والدین از فرد و نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) رابطه مستقیم وجود دارد.

۳- بین ارزیابی منفی استادان از فرد و نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) رابطه مستقیم وجود دارد.

۴- بین ارزیابی منفی دوستان از فرد و نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) رابطه مستقیم وجود دارد.

۵- بین ارزیابی منفی فرد از خود و نگرش مساعد نسبت به مواد (مخدر) رابطه مستقیم دارد.

روش‌شناسی

روش تحقیق این پژوهش، پیمایشی از نوع مقطعی است که با تکنیک پرسشنامه انجام شده است. واحد تحلیل نیز فرد (دانشجو) است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و با توجه به آزمون رگرسیون چندگانه جبری انجام گرفته است. برای بررسی اعتبار پرسشنامه، از روش اعتبار محتوا^۱ برای تمامی متغیرهای تحقیق و اعتبار سازه برای متغیر وابسته استفاده شده است. در اعتبار سازه مفهوم و مقیاس یا سازه تحقیق باید با روابط مورد نظر در تئوری‌ها یا تحقیقات انجام گرفته قبلی هماهنگی

داشته باشد. اگر مفهوم، مقیاس یا سازه تحقیق روابط یا جهت‌های پیش‌بینی شده در تحقیقات انجام گرفته قبلی را نشان دهد، براساس اعتبار سازه، آن مفهوم و مقیاس مورد نظر از اعتبار برخوردار است (دواس، ۱۳۷۶: ۶۴). برای سنجش روایی مقیاس‌های مورد استفاده از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ، انسجام درونی و همسازی داخلی گویه‌ها را نشان می‌دهد. نتایج سنجش روایی مقیاس‌های پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده است. البته، همان‌طور که در جدول شماره ۱ نشان داده شده، مقدار پایایی خرده مقیاس ارزیابی دوستان از فرد در سطح قابل قبول ۰/۷ پایین‌تر است؛ اگرچه با حذف هر یک از گویه‌های این خرده مقیاس نیز پایایی افزایش پیدا نکرد. لذا با توجه به اینکه پایایی این خرده مقیاس پایین است، پیشنهاد می‌شود که محققان آتی دست به تعبیه خرده مقیاس‌هایی با اعتبار بالاتر بزنند. همچنین، متغیرهای تحصیلات، شغل و درآمد والدین ابتدا استاندارد شده و پس از ترکیب، متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی به دست آمده است. علاوه بر این، ابعاد متغیر برچسب غیر رسمی با هم هم ارز شده‌اند. این متغیر دارای پنج مؤلفه بوده و از آنجا که تعداد گویه‌های آن یکسان نبوده‌اند، ابتدا با هم ارز شده و پس از ترکیب آنها، متغیر برچسب غیررسمی حاصل شده است.

¹ Content Validity

جدول ۱- نتایج تحلیل روایی متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

ردیف	مقیاس	میانگین	انحراف معیار	تعداد گویه‌ها	ضریب روایی
۱	سابقه رفتار انحرافی	۵۹/۹	۳/۹۹	۶	۰/۶۸
۲	ارزیابی منفی والدین از فرد	۹/۸۸	۳/۲۲	۶	۰/۶۹
۳	ارزیابی منفی استادان از فرد	۱۲/۳۰	۳/۸۵	۶	۰/۷۴
۴	ارزیابی منفی دوستان از فرد	۱۰/۷۰	۲/۶۹	۵	۰/۴۲
۵	ارزیابی منفی فرد از خود	۳۰/۹۰	۷/۹۳	۱۶	۰/۸۱
۶	بعد شناختی نگرش نسبت به مواد	۱۱/۹۰	۶/۶۱	۶	۰/۷۵
۷	بعد عاطفی نگرش نسبت به مواد	۱۰/۷۹	۵/۲۵	۶	۰/۸۴
۸	بعد رفتاری نگرش نسبت به مواد	۹/۲۶	۴/۴۵	۶	۰/۸۲

تعریف عملیاتی متغیرهای مورد بررسی

در این تحقیق نگرش نسبت به مواد به عنوان متغیر وابسته و برچسب غیر رسمی به عنوان متغیر مستقل بررسی شده‌اند.

نگرش نسبت به مواد

نگرش عبارت است از یک حالت عاطفی مثبت و منفی نسبت به هر چیزی که می‌توانیم در ذهن خود مجسم کنیم (لامارش، ۱۳۸۴)، به عبارت دیگر، ترکیب شناخت‌ها، احساس‌ها و آمادگی برای عمل نسبت به یک چیز معین را نگرش شخص نسبت به آن چیز می‌گویند (کریمی، ۱۳۷۵).

این مفهوم دارای سه بعد شناختی، عاطفی و رفتاری بوده که هر کدام از این ابعاد با شش گویه سنجش و اندازه‌گیری شدند. برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم نگرش نسبت به مصرف مواد به عنوان متغیر وابسته مجموعاً هجده گویه استفاده شده است. برای مثال، می‌توان به گویه‌هایی نظیر: "مصرف مواد آدم را سرزنده و با نمک می‌کند" (بعد شناختی)، "مصرف مواد بسیار لذت بخش است" (بعد عاطفی) و "وقتی در یک مهمانی یا جشن که دوستان و

اطرافیان مواد مصرف می‌کنند شرکت کنم، من هم حاضرم با آنها مواد مصرف کنم" (بعد رفتاری) اشاره نمود. از پاسخگویان خواسته شده است تا نظر خود را از ۱- کاملاً مخالف، ۲- مخالف، ۳- بی نظر، ۴- موافق و ۵- کاملاً موافق ابراز دارند. تدوین گویه‌های مقیاس نگرش نسبت به مصرف مواد بر اساس تحقیقات پیشین است (علی‌وردی‌نیا: ۱۳۸۸).

برچسب غیر رسمی

برچسب غیر رسمی شامل همسایه‌ها و دوستان است که تمایل به برچسب زدن بر فرد به عنوان نوع خاصی از فرد (برای مثال، بزه‌کار) دارند (لو، ۲۰۰۰: ۳). برچسب زنی غیررسمی شامل ابعاد سابقه رفتار انحرافی، ارزیابی منفی والدین از فرد، ارزیابی منفی دوستان از فرد و ارزیابی منفی فرد از خودش است. معرف‌های هر کدام از ابعاد برچسب غیررسمی و نحوه سنجش آنها به شرح زیر است:

بعد سابقه رفتار انحرافی؛ یعنی کلیه اعمال و رفتار منحرفانه و مجرمانه‌ای که قبلاً توسط فرد انجام گرفته است؛ خواه به علت انجام آن رفتار، توسط مقامات انتظامی و قضایی محکوم شده باشد و یا به دور از

استاندارد سازی و هم‌ارز کردن گویه‌ها

در این تحقیق متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی استاندارد شده و از ترکیب میزان درآمد، میزان تحصیلات و میزان منزلت شغلی پدر و مادر افراد به دست آمده است. یکی از دشواری‌های کار با مقیاس‌ها خواه با گویه‌های استاندارد و خواه با نمره‌های خام، تشخیص حد بالا و پایین مقیاس بسته به تعداد گویه‌های آن، توزیع آنها، تعداد طبقات آن گویه و حداقل و حداکثر نمره هر گویه مقادیر مختلفی می‌گیرد. برای غلبه بر این مسایل و مشهودتر کردن معنای نمره‌های مقیاس بهتر است مقیاس‌ها را به گونه‌ای تغییر دهیم که دارای مقادیر حداقل و حداکثر مشخص گردند (دوآس، ۱۳۸۶: ۲۶۷). یکی از راه‌های چنین تعدیلی فرمول زیر است:

$$n \times \text{دامنه} / (\text{مقدار حداقل در مقیاس} - \text{مقدار سابق}) - \text{مقیاس جدید} = \text{مقیاس هم‌ارز شده}$$

در این تحقیق ابعاد متغیر شدت برچسب غیررسمی هم‌ارز شده‌اند. متغیر برچسب غیر رسمی پنج بعد با تعداد گویه‌های متفاوت دارد. لذا ابتدا گویه‌های تمامی ابعاد هم‌ارز شده و سپس با هم ترکیب شده‌اند.

جمعیت تحقیق و شیوه نمونه‌گیری

جمعیت تحقیق را کلیه دانشجویان دانشگاه مازندران در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ تشکیل داده‌اند که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای ۳۸۴ نفر از آنها انتخاب شدند، اما از آنجایی که پیش‌بینی می‌شد، همچون بیشتر تحقیقات پیمایشی، که تعدادی از پرسشنامه‌ها به دلایل گوناگون (بی‌جوابی، الگوی یکنواخت در پاسخ‌دهی، پاسخ‌های نامربوط و مفقود شدن پرسشنامه و...) قابل استفاده نیستند، لذا برای

چشم مقامات قانونی انجام داده باشد. برای عملیاتی کردن این مفهوم، از معرف‌های استفاده از مشروبات الکلی، تخریب وسایل عمومی، دریافت تذکر از نگهبان، مزاحمت حضوری برای جنس مخالف، تقلب در امتحانات و رد و بدل کردن فیلم‌های غیر مجاز استفاده شده است. از پاسخگویان خواسته شد تا نظر خود را درباره گویه‌های این مقیاس با توجه به گزینه‌های ۱- هرگز، ۲- یکی دو بار، ۳- ۳-۵ بار، ۴- ۶-۹ بار و ۵- ۱۰ بار و بیشتر بیان کنند.

برای سنجش بعد ارزیابی منفی والدین از فرد، از معرف‌های داشتن استعداد، از عهده هر کاری برآمدن، دارای قدرت حل مسائل، نادان بودن، شرور و مشکل‌ساز بودن، داشتن زمینه برای کشیده شدن به هر خلافی استفاده شده است. همچنین، برای بعد ارزیابی منفی اساتید از فرد، معرف‌های داشتن استعداد، اهل مطالعه بودن، بی‌خیال بودن، نادان بودن، بی‌ادب بودن و عامل بی‌نظمی در کلاس در نظر گرفته شده است. معرف‌های باحال بودن، شجاعت، خوش‌فکری، نادانی و بی‌خیالی برای ارزیابی منفی دوستان از فرد در نظر گرفته شده است. بعد ارزیابی منفی فرد از خودش نیز با معرف‌های قبول داشتن راه خود، افتخار به خود، راضی بودن از خود، جای شخص دیگری بودن، دوست نداشتن خود و احترام به خود، ارزش گذاشتن دیگران به عقاید فرد، افتخار به وضعیت تحصیلی، رقابت با دیگران، بی‌مسئولیتی، مشارکت، حس عدم محبوبیت در گروه دوستان، روابط اجتماعی، حس بازنده بودن، بزهکار بودن و نادان بودن مشخص شده است. از پاسخگوها خواسته شد تا با توجه به ۱- کاملاً موافق، ۲- موافق، ۳- بی‌نظر، ۴- مخالف و ۵- کاملاً مخالف نظر خود را نسبت به سؤال‌های مربوط به این مقیاس بیان نمایند.

جلوگیری از کاهش حجم نمونه، در مجموع تعداد ۴۵۰ پرسشنامه تکثیر و توزیع گردید و پس از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش، در نهایت ۴۲۵ پرسشنامه تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جمعیتی پاسخگویان

۳۳/۶ درصد از پاسخگویان پسر و ۶۶/۴ درصد از آنها دختر بودند. میانگین سنی به طور متوسط ۲۲/۰۸

سال بود و دامنه سنی نیز از ۱۸ تا ۴۲ ساله را شامل می‌شد. همچنین، ۸۱/۲ درصد آنها در مقطع کارشناسی، ۱۵/۵ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۰/۷ درصد نیز در مقطع دکترا مشغول به تحصیل بودند. همچنین ۸۵/۴ درصد آنها مجرد، ۱۳/۹ درصد متأهل و ۰/۷ درصد نیز طلاق گرفته بودند.

توصیف متغیرهای مستقل

۳۳/۶ درصد از پاسخگویان پسر و ۶۶/۴ درصد از آنها دختر بودند. میانگین سنی به طور متوسط ۲۲/۰۸

جدول ۲- توصیف متغیرهای مستقل

متغیر	شدت	پسر تعداد	دختر تعداد	جمع کل تعداد	درصد
سابقه رفتار انحرافی	دارد	۷۸	۱۱۰	۱۸۸	۴۴/۲
	ندارد	۶۳	۱۶۵	۲۲۸	۵۳/۶
	بدون پاسخ	۲	۷	۹	۲/۱
ارزیابی والدین از فرد	خوب	۸۴	۲۱۳	۲۹۷	۶۹/۹
	متوسط	۳۸	۴۸	۸۶	۲۰/۲
	بد	۱۱	۸	۱۹	۴/۵
ارزیابی استادان از فرد	بدون پاسخ	۱۰	۱۳	۲۳	۵/۴
	خوب	۶۶	۱۶۷	۲۳۳	۵۴/۸
	متوسط	۵۷	۹۹	۱۵۶	۳۶/۷
ارزیابی دوستان از فرد	بد	۸	۴	۱۲	۲/۸
	بدون پاسخ	۱۲	۱۲	۲۴	۵/۶
	خوب	۶۴	۱۱۵	۱۷۹	۴۲/۱
ارزیابی فرد از خود	متوسط	۷۰	۱۵۲	۲۲۲	۵۲/۲
	بد	۴	۶	۱۰	۲/۴
	بدون پاسخ	۵	۹	۱۴	۳/۳
	خوب	۷۳	۱۶۸	۲۴۱	۵۶/۷
	متوسط	۴۶	۷۵	۱۲۱	۲۸/۵
	بد	۳	۲	۵	۱/۲
	بدون پاسخ	۲۱	۳۷	۵۸	۱۳/۶

با توجه به داده‌های جدول ۲ ۵۳/۶ درصد (۲۲۸ نفر) سابقه رفتار انحرافی نداشته و ۴۴/۲ درصد (۱۸۸ نفر) بیان نمودند که سابقه رفتار انحرافی داشته‌اند. در مورد ارزیابی والدین از فرد دختران ارزیابی بهتری را نسبت به خود از سوی والدین و استادان‌شان در مقایسه با پسران بیان داشته‌اند، اما در مورد ارزیابی دوستان از فرد، پسران نسبت به دختران ارزیابی

بهتری از سوی دوستان‌شان نسبت به خود بیان داشته‌اند. در پاسخ به سؤال‌های مربوط به ارزیابی فرد از خود، دخترها در مقایسه با پسران ارزیابی بهتری از خود داشته‌اند.

توصیف متغیر وابسته تحقیق

جدول ۳- توزیع نگرش نسبت به مواد برحسب جنس

نگرش به مواد	جنس	پسر		دختر		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مثبت		۱۳	۹/۱	۴	۱/۴	۱۷	۴
متوسط		۳۲	۲۲/۴	۲۹	۱۰/۳	۶۱	۱۴/۴
منفی		۹۵	۶۶/۴	۲۳۵	۸۳/۳	۳۳۰	۷۶/۶
بدون پاسخ		۳	۲/۱	۱۴	۵	۱۷	۴
جمع		۱۴۳	۱۰۰	۲۸۲	۱۰۰	۴۲۵	۱۰۰

جدول ۳ نگرش دانشجویان را نسبت به مواد نشان می‌دهد. با توجه به داده‌های جدول فوق ۴ درصد (۱۷ نفر) از پاسخگویان نگرش مثبت و در مقابل ۷۶/۶ درصد (۳۳۰ نفر) نگرش منفی نسبت به مواد داشته‌اند. نگرش مثبت نسبت به مواد در بین

پسران بیشتر از دختران بوده است (۹/۱ درصد در مقابل ۱/۴ درصد).

برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از رگرسیون چندگانه جبری استفاده شده است.

جدول ۴- ضرایب تأثیر مدل تبیین کننده نگرش نسبت به مواد

متغیر	ضریب تأثیر غیراستاندارد (B)	ضریب تأثیر استاندارد (Beta)	ارزش T (T.Value)	معناداری (Sig)
سابقه رفتار انحرافی	۰/۳۷	۰/۴۷	۹/۸۳	۰/۰۰
ارزیابی منفی استادان از فرد	۰/۱۱	۰/۱۶	۲/۸۶	۰/۰۰
ارزیابی منفی والدین از فرد	۰/۱۱	۰/۱۵	۲/۹۹	۰/۰۰
ارزیابی منفی دوستان از فرد	-۰/۰۵	-۰/۰۷	-۱/۴۴	۰/۱۵
ارزیابی منفی فرد از خود	۰/۰۴	۰/۰۴	۰/۸۶	۰/۳۸
R=,62 R ² = ,39 Adj. R ² = ,38 F = 40.95 Sig. = ,000				

بر طبق یافته‌های جدول ۴، ضریب همبستگی چندگانه بیانگر این مطلب است که متغیرهای مستقل و وابسته ۰/۶۲ با هم ارتباط و همبستگی دارند. ضریب تعیین ۰/۳۹ محاسبه شده است که بیانگر این مطلب است که ۳۹ درصد از نگرش نسبت به مواد، توسط مدل رگرسیونی که متشکل از پنج متغیر برچسب غیررسمی (سابقه رفتار انحرافی، ارزیابی منفی والدین از فرد، ارزیابی منفی اساتید از فرد، ارزیابی منفی دوستان از فرد و ارزیابی منفی خود) است، تبیین می‌شود. همان گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، از بین پنج متغیر وارد شده به روش جبری (همزمان) در مدل سه متغیر (سابقه رفتار انحرافی، ارزیابی منفی والدین از فرد و ارزیابی منفی استادان از فرد) با متغیر وابسته (نگرش نسبت به مواد) ارتباط معناداری نشان داده‌اند.

ضرایب تأثیر استاندارد رگرسیونی موجود در جدول ۴ نشان می‌دهد که متغیر سابقه رفتار انحرافی با ضریب تأثیر رگرسیونی ($Beta = 0/47$)، قویترین پیش‌بینی‌کننده نگرش نسبت به مواد است. در رتبه دوم، ارزیابی منفی استادان از فرد با ضریب استاندارد رگرسیونی ($Beta = 0/16$) و متغیر ارزیابی منفی والدین از فرد ($Beta = 0/15$) قرار داشته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج تحقیق ۴۴/۲ درصد از دانشجویان سابقه رفتار انحرافی داشته‌اند. دخترها در مقایسه با پسرها ارزیابی بهتری را از سوی والدین و استادان‌شان نسبت به خود بیان نموده و در مقابل، پسرها ارزیابی بهتری را نسبت به خود از سوی دوستان‌شان بیان کرده‌اند. همچنین ۷۶/۶ درصد از

دانشجویان نگرش منفی نسبت به مواد داشته‌اند که این میزان در بین دختران بیشتر از پسران بوده است. نظریه برچسب زنی دارای دو بعد رسمی و غیررسمی است که در این تحقیق به نقش بعد غیررسمی برچسب زنی بر نگرش نسبت به مواد توجه شده است. همچنین، برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از رگرسیون چندگانه جبری استفاده شده است. نتایج حاصل از فرضیه‌های تحقیق بدین شرح است:

فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر تأثیر مثبت برچسب غیررسمی بر نگرش مساعد نسبت به مواد و فرضیه‌های فرعی آن مبنی بر تأثیر مثبت سابقه رفتار انحرافی، ارزیابی منفی والدین و ارزیابی منفی استادان از فرد بر نگرش مساعد نسبت به مواد تأیید شده است. برچسب غیررسمی شامل همسایه‌ها و دوستان است که تمایل به برچسب زدن بر فرد به عنوان نوع خاصی از فرد دارند. در این تحقیق، ارزیابی استادان، والدین و دوستان از فرد و نیز ارزیابی فرد از خودش به عنوان شدت برچسب غیررسمی در نظر گرفته شدند. فرض کلیدی دیدگاه برچسب‌زنی این است که واکنش‌های اجتماعی نسبت به افراد به عنوان خلافاکار ممکن است سبب شود که افراد خودشان را به عنوان خلافاکار درک کنند و از همین رو، خلافاکاری‌شان بیشتر شود. تحقیقات نشان می‌دهد که پس از اینکه برچسب توسط دیگران زده شد، فرد به درونی کردن برچسب انحراف پرداخته، مشارکتش در فعالیت‌های بزهکارانه و خلاف افزایش می‌یابد که در این میان برچسب منفی که از سوی والدین، دوستان و استادان بر فرد زده می‌شود، در مقایسه با برچسب رسمی نظام قانونی تأثیر بیشتری دارد (سیچاوست و کنی، ۲۰۰۷: ۸۱۷). این یافته‌ها با نظریه برچسب

همخوانی دارند. برچسب‌زنی، نظریه‌ای فرآیندی است و تحلیل‌های آن، بر واکنش‌های دیگران (کسانی که قدرت تعریف رفتار کسی و برچسب زدن به او را دارند) نسبت به افراد یا کنش‌ها و ارزیابی منفی از آن، متمرکز است. بر طبق این نظریه، برچسب زدن به شخص، ممکن است وی را به سوی رفتارهایی در جهت نقش مرتبط با برچسب، هدایت کند؛ حتی اگر آن صفت، کوچکترین شباهتی با وی نداشته باشد. در واقع، وقتی بر فردی برچسب زده می‌شود، سبب بدنامی شده، به نوعی موجب می‌شود شخص برچسب‌خورده، نقشی را به خود بپذیرد که در آن برچسب به او نسبت داده می‌شود و به شکلی متناسب با آن برچسب نیز رفتار می‌نماید. در مورد ارزیابی والدین می‌توان این‌گونه بیان نمود که ارزیابی منفی والدین از نوجوان باعث می‌گردد که نوجوان هویت نامناسبی از خود داشته باشد که می‌تواند در ایجاد رفتارهای انحرافی مؤثر باشد. در واقع خانواده و والدین علاوه بر اینکه موجب رشد شخصیت، باورها و الگوهای رفتاری فرد هستند، منبعی برای تنش، مشکل و اختلال نیز هستند. زمانی که والدین برچسب‌هایی از قبیل: معتاد، منحرف و مانند آن را بر روی فرزندشان می‌گذارند، آن برچسب ممکن است از سوی فرد درونی شود و به قبول نوعی مفهوم خودی از انحراف بینجامد. علاوه بر این، موفقیت دانشجوی در بسیاری از موارد به قابلیت و توانایی استاد بستگی دارد. استاد در شکل‌گیری اعتماد به نفس، خودباوری و علاقه دانشجوی نسبت به تحصیل نقش دارد. استاد حتی در برداشت‌های شخصی فرد نسبت به بسیاری از موضوع‌ها تأثیر می‌گذارد. اگر استادی بر دانشجوی همواره برچسب منفی وارد آورد، این امر

سبب می‌شود که دانشجو این برچسب را بپذیرد و همواره با افرادی که مانند او دارای این برچسب هستند، ارتباط داشته باشد و به این ترتیب، در شکل‌گیری نگرش منفی نسبت به مواد تأثیر می‌گذارد. نظریه برچسب‌زنی در تبیین متغیر وابسته؛ یعنی نگرش نسبت به مواد گویا و قوی است، زیرا این نظریه بر این اساس است که عامل انحراف در یک جامعه، تلقی، طرز نگاه، برخورد و برچسب‌هایی است که آن جامعه به افراد و گروه‌های خاص خود اطلاق می‌کند؛ و بر این اساس است که واکنش‌های رسمی و غیررسمی نسبت به فرد معتاد می‌تواند بر رفتار و نگرش نسبت به مواد تأثیر بگذارد. این نظریه بر این اساس است که فرآیند برچسب‌زنی می‌تواند آثار منفی خاص خود را در پی داشته باشد؛ آثاری از این دست که ممکن است شخص برچسب‌خورده نقشی را به خود بپذیرد که در آن برچسب به او نسبت داده می‌شود و متناسب با آن برچسب عمل نماید؛ یعنی وقتی فردی از سوی دیگران در قالب خاصی توصیف شود، در نتیجه فشار اجتماعی به تغییر ادراک از خویش و رفتار خود دست خواهد زد تا با این تعریف هماهنگ گردد.

دانشجویانی که نگرش‌های مثبت یا خنثی به مواد دارند، احتمال مصرف و اعتیادشان بیش از کسانی است که نگرش منفی دارند. نیرومندی نگرش به متغیرهایی بستگی دارد. مهمترین متغیر تجربه مستقیم است. یکی از راه‌ها برای کسب نگرش درباره مواد، مصرف آن است. شواهد بسیاری وجود دارد مبنی بر اینکه نگرش‌هایی که از این راه کسب می‌شود، از نگرش‌های اکتسابی دست دوم قویتر و زنده‌تر است. از این‌رو، چون نگرش دانشجویانی که سابقه مصرف

مواد داشته‌اند، به‌جای سرمشق‌گیری و الگوبرداری، اغلب از راه تجربه مستقیم بوده است، دشوارتر می‌توان نگرش آنان را به مواد تغییر داد. برای برقرارکردن ارتباط‌های متقاعدکننده مؤثر برای تغییر نگرش دانشجویانی که نگرش‌های مثبت یا خنثی به مواد دارند، لازم است عواملی را در نظر بگیریم که بر گستره تغییر نگرش مؤثرند. در ایران، اطلاعاتی کیفی قابل اعتماد در زمینه وضعیت سوء مصرف مواد و نوع نگرش دانشجویان نسبت به مواد وجود ندارد و راهبردهای مقابله با این مسأله نیز همچنان نامعلوم است.

رابطه بین رفتار و نگرش پیچیده است؛ یعنی نمی‌توان با دانستن نگرش شخصی، رفتار معینی را در او پیش بینی کرد. تغییر نگرش نسبت به مصرف مواد، نخستین گام در فرآیند تغییر رفتار اعتیاد آور و کاهش گسترش این نوع رفتار انحرافی است. بنابراین، بررسی چگونگی شکل‌گیری نگرش‌ها مهم است و شاید از همه مهم‌تر دگرگونی آنهاست. دانشجویانی که نگرش‌های مثبت و یا خنثی به مواد مخدر دارند، احتمال مصرف و اعتیادشان بیش از کسانی است که نگرش منفی دارند. از این رو، نظر به اینکه این تحقیق به عواقب و پیامد برچسب‌هایی که شخص از سوی دیگران مهم دریافت می‌کند، توجه می‌نماید، نتایج نشان می‌دهد که واکنش‌های غیررسمی، ممکن است شخص برچسب خورده را به سمت انحرافات بیشتر و بعدی سوق دهد. البته، واکنش‌های غیررسمی ممکن است به واکنش‌های رسمی نیز منجر شود. همچنین، واکنش‌های غیررسمی ممکن است پیامدهای منفی در بخش‌های دیگر زندگی فرد برچسب خورده، از قبیل در روابط بین شخصی داشته

باشد.

تا زمانی که افراد برچسب خورده منزوی و طرد می‌شوند، احتمالاً بیگانه‌تر و منحرف‌تر می‌شوند. البته، ممکن است گاهی انزوای اجباری منحرفان ضروری باشد، لیکن این که افراد انگ خورده از سوی جامعه طرد می‌شوند و پذیرفته نمی‌شوند، باعث می‌گردد که آنها پایگاه منحرف بودن را بپذیرند و متناسب با این پایگاه نقش خود را ایفا کنند. لذا به احتمال زیاد با تشدید رفتار انحرافی شان، همانند سازی آنها با هویت منحرفانه کامل می‌شود. با عنایت به مباحث فوق است که برخی از جرم‌شناسان پیشنهاد کرده‌اند که چون برچسب زنی بخشی از مجازات محسوب می‌شود، باید به سمت برچسب‌زدایی حرکت کرد تا دوباره فرد در جامعه ادغام شود و این یعنی دلالت‌های سیاستی که بر روی شرمساری پیوند دهنده بریت ویت و عدالت ترمیمی تأکید می‌کنند. در عدالت ترمیمی، هدف ترمیم، هم قربانی آسیب دیده و هم مجرم آسیب زده را در بر می‌گیرد. قربانیان پس از نقل رو در روی دردی که از متخلف متحمل شده‌اند، هم اعاده حیثیت می‌کنند و هم عذرخواهی جمعی دریافت می‌کنند. متخلفان نادم، از سوی قربانی میزانی از بخشش را دریافت می‌کنند و از سوی خانواده و اجتماع پذیرشی مجدد می‌یابند. تلاش‌های این چنینی در باب شرمساری و ادغام مجدد، تأثیر چشمگیری بر نظام عدالت جزایی گذاشته است. فرضیه اصلی بریت ویت این است که وقتی شرمساری ناشی از انگ زنی زیاد شود، جرم افزایش می‌یابد و وقتی شرمساری از نوع باز ادغام کننده باشد، جرم کاهش می‌یابد. این نظریه تبیین می‌کند که چرا در برخی جوامع نرخ جرم بالاتر از

جوامع دیگر است و چرا برخی افراد بیشتر از دیگران مرتکب جرم می‌شوند.

منابع

دواس، دی. ای. (۱۳۷۶). *پیمایش در تحقیقات اجتماعی*، ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران: نشر نی.
رفیعی، حسن؛ جزایری علیرضا؛ نظری، محمد علی و سلمانی نیا، لیلا. (۱۳۸۶). *خواص روانسنجانه مقیاس سنجش نگرش نوجوانان به اعتیاد*، مجله *توانبخشی*، دوره هشتم، شماره اول، صص ۴۷-۵۰.

ستاد مبارزه با مواد مخدر. (۱۳۸۸). *کتاب سال ۱۳۸۸ ستاد مبارزه با مواد مخدر*، تهران: ستاد مبارزه با مواد مخدر.

سراج‌زاده، سیدحسین؛ بابایی، مینا. (۱۳۸۸). "نقض هنجارهای فرهنگ رسمی و سنتی و دلالت‌های مقاومتی آن: بررسی نمونه ای از دانشجویان"، *نامه علوم اجتماعی*، دوره ۱۷، ش ۳۶، صص ۱۵۳-۱۷۸.

سراج‌زاده، سیدحسین؛ جواهری، فاطمه. (۱۳۸۲). "نگرش‌ها، آگاهی‌ها و رفتار دانشجویان دانشگاه‌های دولتی" تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

سلیمی، علی و داوری، محمد. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی کجروی*، قم: انتشارات حوزه و دانشگاه، چاپ دوم.

ضیایی، سیده سلیل. (۱۳۸۸). *اثر آموزش کنترل توجه بر کاهش تورش توجه وابستگان به مواد مخدر*، (پایان نامه کارشناسی ارشد)، مشهد: دانشگاه

فردوسی، استاد راهنما: جواد صالحی فدردی. عضدانلو، حمید. (۱۳۸۴). *آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی*، تهران: نی.

علیوردی نیا، اکبر. (۱۳۸۷). "تبیین جامعه‌شناختی دستگیری‌های مرتبط با مواد مخدر: مطالعه موردی استان مازندران"، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال هفتم، ش ۲۸، صص ۲۸۶-۲۹۷.

علیوردی نیا، اکبر. (۱۳۸۸). *اثربخشی برنامه‌های معتادان گمنام در نگرش معتادان به مواد مخدر*، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، دوره سوم، ش ۳، صص ۱۴۳-۱۷۷.

کریمی، یوسف. (۱۳۷۵). *روانشناسی اجتماعی*، تهران: ارسباران.

لامارش، لوک. (۱۳۸۴). *روان‌شناسی اجتماعی*، ترجمه حمزه گنجی، تهران.

وایت، راب؛ هینز، فیونا. (۱۳۸۶). *مجموعه مطالعات کجروی و کنترل اجتماعی جرم و جرم‌شناسی*، ترجمه علی سلیمی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

ویلیامز، فرانک پی و مک شین، ماری لین دی. (۱۳۸۶). *نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه حمید رضا ملک محمدی، تهران: میزان، چاپ دوم.

Adams, M.S., Robertson, C.T, Gray-Ray, P., Ray, M.C. (2003). "Labeling and Delinquency", *Adolescence*, 38(149): 171-186.

Akers, R. L. (2013), "Criminological Theories: Introduction and Evaluation," Los Angeles, Roxbury.

Cechaviciute, I. & Kennt, D.T. (2007). The Relationship Between Neutralization and Perceived Delinquent Labeling on Criminal History in Yung Offenders

- Melchior, M., Chastang, J., Guldberg, P. High prevalence rates of tobacco, alcohol and drug use in adolescents and young adults in France: results from the GAZEL Youth study. *Addictive Behavior*. 2007; 33: 122-133.
- National Institute of Drug Abuse (NIDA). Science-based prevention programs and principles. Retrieved from internet: WWW.DRUGABUSE.GOV. 2007.
- Naznin Sani, M. (2010). Drug Addiction among Undergraduate Students of Private Universities in Bangladesh. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 5, 498–501.
- Spain National Plan on Drugs. *National Drugs Strategy 2000-2008*, Spain National Plan on Drugs, 2000:25-26.
- Vito, G.F., & Maahs, J.R., Holmes, R.M. (2007). *Criminology: Theory, Research, and Policy*. Canada: Jones and Bartlett Publishers.
- Zhang. L. (1997). Informal Reactions and Delinquency. *Criminal Justice and Behavior*, 24: 129- 150.
- Serving Community Orders. *Criminal Justice and Behavior*. 34, 816- 829.
- Cem, O. Icsin, G . (2005). Perception of Drug Addiction among Turkish university Students: Causes, Cures, and Attitudes. *Addictive Behaviors*. 30, 1–8.
- Chen, X . (2002) . Social Control in China: Application of the Labeling Theory and the Reintegrative Shaming Theory. *International Journal of Offender Therapy and Comparative*. 46, 45-63.
- Downs, R. W., & Robertson, j. F & Harrison, L. R. (1997). Control Theory, Labeling Theory and the Delivery of Services for Drug Abuse to Adolescents. *Adolescence*: Spring, 32, 125, 1- 24.
- Johnson, M. (2001). *Criminal Justice System Involvement*. Ph.D. Thesis. Iowa State University.
- Liu, X. (2000). The Condition Effect Of Peer on The Relationship Between Parental Labeling and Youth Delinquency. *Sociological Perspectives*. 43, 3, 499-514.

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱

دریافت: ۹۱/۸/۲۵ پذیرش: ۹۲/۲/۲۲

صص ۳۸-۱۹

آشفته‌گی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی (مورد مطالعه: رانندگان شهر تبریز)^۱

محمد عباس زاده، دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تبریز *

عیسی عابدینی، کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

محمد رضا حسینی، دانشجوی دکترای جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران

مرتضی مبارک بخشایش، مربی، موسسه تحقیقات اجتماعی دانشگاه تبریز

چکیده

یکی از عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر قانون‌گریزی، آشفته‌گی اجتماعی یا احساس آنومی است. هدف مقاله حاضر، مطالعه ارتباط آشفته‌گی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در بین رانندگان سطح شهر تبریز است. روش تحقیق، پیمایشی و ابزار اندازه‌گیری، پرسشنامه بسته پاسخ است. جامعه آماری مورد مطالعه، شامل کلیه شهروندان تبریزی بوده که دارای گواهینامه راهنمایی و رانندگی و خودرو شخصی بوده‌اند که ۴۰۰ نفر از آنها با استفاده از فرمول کوکران و به روش تصادفی ساده به عنوان حجم نمونه نهایی، انتخاب شده‌اند. داده‌های حاصله، با استفاده از نرم افزار spss تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد، بین متغیرهای احساس آنومی و احتمال مجازات و میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی رابطه‌ای معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد، ۶۶ درصد از تغییرات متغیر میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی توسط متغیرهای مستقل تحقیق تبیین شده است.

واژه‌های کلیدی: رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی، احساس آنومی، احتمال مجازات و رانندگان سطح شهر

تبریز

^۱ این طرح با حمایت دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان آذربایجان شرقی انجام یافته است.

مقدمه

آمارهای موجود نشان می‌دهند، در سال ۲۰۰۶ حدود ۲۶۰۰۰ نفر در تصادفات جاده‌ای در ایران جان باخته‌اند که این رقم در سال ۲۰۰۰، ۱۷۰۰۰ نفر بوده است. در کل ۲/۵٪ از کل تصادفات جاده‌ای دنیا، در ایران اتفاق می‌افتد. این به آن معناست که آمار تصادفات جاده‌ای در ایران بیست برابر دیگر کشورهای جهان است (یونیسف جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶).

یکی از عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر قانون‌گریزی، آشفتنگی اجتماعی یا احساس آنومی است. زمانی که افراد احساس کنند هرج و مرج جامعه را فرا گرفته، در این وضعیت، احترام به قانون جایگاهی ندارد. نتایج تحقیقات تأثیر مثبت این عامل بر قانون‌گریزی را نشان می‌دهند (رضائی، ۱۳۸۴ و رفیع پور، ۱۳۷۸). در حقیقت، بین درجهٔ قانون‌پذیری پاسخگویان و نگرش آنها در مورد رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی مردم، رعایت حقوق همدیگر و ... رابطه معناداری مشاهده شده است (فخرائی، ۱۳۷۵).

منظور از آشفتنگی اجتماعی، یک وضعیت بی‌قاعدگی یا بی‌هنجاری^۱ است که در آن افراد قادر نیستند براساس یک «نظام از قواعد مشترک» ارتباط متقابل برقرار کنند و نیازهای خود را ارضا نمایند. در نتیجه، نظم فرهنگی و اجتماعی از هم پاشیده می‌شود. «هنجار» واژه‌ای است که در فارسی برای کلمه نرم (Norm) به کار برده می‌شود. نرم در زبان لاتین و یونانی به معنای «مقیاس» است؛ به این مفهوم که هر جزئی که بخواهد در یک شبکه کلی‌تر قرار گیرد، باید با آن شبکه «جور» و «مقیاسش» با آن متناسب باشد (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۳).

بنا به تعریف رفیع پور، «نرم اجتماعی» چند ویژگی

دارد: قاعده و استاندارد رفتار اجتماعی (تنظیم رفتار اجتماعی)، فعالیت مشترک و کنش اجتماعی، مجازات در صورت عدم رعایت. در نتیجه این سه عامل است که هنجار در واقع یک دستورالعمل اجتماعی یا به قول داندورف و دیگران یک «گرامر اجتماعی» می‌شود. از نظر دورکیم^۲ ارتباط بین فرد با جامعه، ارتباط یک معتقد مکلف^۳ و رمز اخلاقی اوست و نظم اخلاقی علی‌رغم تغییر و تحول افراد، عنصر اصلی تداوم و استمرار روابط اجتماعی است (معیدفر، ۱۳۸۸: ۲۶). این دال بر سرمایه اجتماعی و اعتماد است. به نظر می‌رسد با فرسایش سرمایه اجتماعی، رعایت قوانین کم رنگ شده، به عادت تبدیل خواهد شد و در پی آن احساس آنومی نیز بیشتر خواهد شد.

واژه آنومی^۴ ریشه یونانی-لاتین دارد و در آن A به معنای «بی» (یعنی حرف نفی‌کننده) و nomos به معنی قاعده، نظم، قانون یا هنجار است (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۳). بنابراین، آنومی از نظر ریشه لغوی به معنای فقدان هنجارها^۵ و قوانین است. و در فارسی برای آن معادل‌هایی چون نابهنجاری و نابسامانی در نظر گرفته‌اند (ساروخانی، ۱۳۸۰: ۱۳).

رفیع پور (۱۳۷۸) در بررسی‌های خود مطرح می‌نماید، وقتی مردم به یک خلاف عادت کردند و آن رفتار از حالت نابهنجار بیرون آمد و هنجار شد، مردم دیگر این احساس را که رفتار مذکور باید مجازات شود، از دست می‌دهند (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۵۰). در حقیقت، بین درجهٔ قانون‌پذیری پاسخگویان و نگرش آنها در مورد رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی مردم، رعایت انضباط اجتماعی، رعایت ساعات کار در ادارات و

² Durkheim

³ Subscriber

⁴ Anomie

⁵ Normlessness

¹ Normalness

مواردی مانند آن رابطه معناداری مشاهده شده است (فخرائی، ۱۳۷۵). بدین منظور در مقاله حاضر، به بررسی رابطه آنومی یا آشفته‌گی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در بین رانندگان شهر تبریز پرداخته شده است.

براساس قانون جدید رسیدگی به تخلفات رانندگی، رانندگان متخلف، متناسب با نوع تخلف، جریمه می‌شوند (جدول ۱). بیشترین امتیاز منفی در جدول تدوین شده تخلفات رانندگی به ترتیب متعلق به تجاوز از سرعت

مجاز و رانندگی در حالت مستی و مصرف داروهای روان گردان و افیونی با ۱۰ نمره و حرکات نمایشی و عدم رعایت مقررات ایمنی حمل و نقل جاده‌ای مواد خطرناک با ۸ نمره است. جریمه تخلفات حادثه ساز به ۱۰۰ هزار تومان و مصرف روان گردان‌ها به ۲۰۰ هزار تومان رسیده است. به اعتقاد کارشناسان حمل و نقل؛ اجرای قانون جدید رسیدگی به تخلفات رانندگی، گام بزرگی در تحقق عدالت اجتماعی، حفظ حقوق مردم و برخورد قاطع با متخلفان رانندگی است (مجبی، ۱۳۹۰).

جدول ۱- میزان جرایم قانون جدید رسیدگی به تخلفات رانندگی (۱۳۹۰)

نوع تخلف	میزان جریمه
رانندگی در حالت مستی و مصرف روان گردان‌ها	۲۰۰ هزار تومان و ضبط گواهینامه به مدت ۶ ماه
سرعت غیر مجاز	۱۰۰ هزار تومان
سبقت غیر مجاز	۱۰۰ هزار تومان
حرکات مارپیچ و نمایشی	۱۰۰ هزار تومان
عبور از خط عابر پیاده	۲۰ هزار تومان

سایت: (www.migna.ir)

رئیس مرکز تحقیقات پزشکی قانونی از مرگ ۲۰ هزار و ۶۸ نفر در تصادفات سال ۱۳۹۰ خبر داد و گفت: این آمار در مقایسه با مدت زمان مشابه سال گذشته که ۲۳ هزار و ۲۴۹ نفر در تصادفات رانندگی کشته شدند، ۱۳/۷ درصد کاهش را نشان می‌دهد (بهار، ۱۳۹۱). جدول ۲ جرایم نمره منفی و نوع جریمه قانون جدید را نشان می‌دهد. برای پایین آوردن آمار تصادفات رانندگی، دولت‌ها با سختگیری و به کار بستن قانون‌های جدید تا

اندازه‌ای می‌کوشند آمار تصادفات ناشی از عدم رعایت مقررات را پایین آورند، ولی با بالا بودن آمار تصادفات و مرگ و میر ناشی از آنها به نظر می‌رسد مردم مقررات راهنمایی و رانندگی را رعایت نمی‌کنند. بی‌تردید، تا زمانی که مردم نسبت به مقررات رانندگی بی‌توجه باشند، هیچ اقدامی نمی‌تواند راهی قطعی برای بهبود وضعیت ترافیکی به حساب آید (محمدی، ۱۳۸۹).

جدول ۲- جرایم نمره منفی و نوع جرمه قانون جدید (۱۳۹۰)

نوع جرمه	میزان نمره منفی
۳ ماه ضبط گواهینامه برای بار اول و پرداخت ۴۰ هزار تومان جرمه	۳۰ نمره منفی در برابر تخلفات
۶ ماه ضبط گواهینامه و پرداخت ۶۰ هزار تومان	۲۵ نمره منفی برای بار دوم
ابطال گواهینامه و پرداخت ۱۰۰ هزار تومان	۲۰ نمره منفی برای بار سوم
توقیف خودرو	همراه نداشتن مدارک خودرو
ضبط گواهینامه و پلاک خودرو	عدم پرداخت بموقع جرایم
هر یک ساعت یکبار جرمه	ورود به محدوده طرح ترافیک
اعزام به تعمیرگاه	نقص فنی خودرو

سایت: (www.migna.ir)

چنانکه مرتون می‌گوید: «وقتی بین اهداف فرهنگی (مانند موفقیت، ثروت) و وسایل تشکیلاتی برای دستیابی به این اهداف (مانند تحصیلات، دوستان متنوع) عدم تناسب وجود داشته باشد، در آن صورت افرادی که در یک ساختار اجتماعی تحت فشار هستند، احتمالاً بیش از دیگران رفتار انحرافی خواهند داشت» (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۲۱).

تئوری بی‌سازمانی اجتماعی نشان می‌دهد که رشد اجتماعی بر انسجام اجتماعی تأثیر منفی دارد. این فرضیه مبتنی بر این دیدگاه است که اجتماعات بر توافق هنجاری- اصولی اهداف مشترک مبتنی گردیده‌اند تا بتوانند رفتارها را کنترل کنند. بی‌سازمانی اجتماعی نشان می‌دهد، جوامعی که رشد و توسعه را تجربه می‌کنند، هم دچار فقر، مقادیر بالای تحرک اجتماعی و بزهکاری می‌شوند. این نتایج منفی رشد باعث از بین رفتن توافق هنجاری می‌شود و نتیجه آن وقوع مقادیر بالای جرم است که این خود به دلیل سطح پایین کنترل اجتماعی اتفاق می‌افتد (Brown, 2010:1). برای نمونه؛ نتایج تحقیق رفیع پور (۱۳۷۸) نشان می‌دهد؛ بین سیستم کنترل اجتماعی پلیس و آشفته‌گی همبستگی معناداری وجود دارد (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۱۳۱).

با توجه به نتایج تحقیقات گایگانی و همکاران (۱۳۸۷) که راننده‌ها بیشتر از عابران پیاده و مردان بیشتر از زنان مقررات را نقض کرده و رفیع پور (۱۳۷۸) عادت به خلاف و هنجارمند شدن آن و کلاتری و همکاران (۱۳۸۴) فقر نگرشی به قانون، فقر فرهنگی و فقر شهروندی بسترهای مساعدی برای قانون گریزی و توجیه اعمال قانون گریزانه بوده و مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسپا) در شهر تبریز (۱۳۸۱) ناسازگاری قوانین با خواست عمومی و عدم اعتماد به مدیران دستگاه‌ها و رحمانی (۱۳۸۸) علل قانون گریزی جوانان را در ناآگاهی از قانون، قانون گریزی در خانواده، قانون گریزی مسئولان دانسته و عبدالمهی (۱۳۷۸) جو عدم اعتماد توأم با ترس، بی‌سوادی و کم سوادی، ناآگاهی و جهل به قانون و ... را از دلایل ناکارآمدی قانون یا تمایل پایین در پذیرش قوانین می‌دانند و با توجه به شواهد بالا و تئوری‌های موجود؛ پرسش اساسی این است که تا چه حدی شهروندان تبریزی مقررات راهنمایی و رانندگی را رعایت می‌کنند؟ و آیا بین آنومی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز ارتباطی وجود دارد؟

اهداف تحقیق

هدف اصلی: تبیین جامعه شناختی ارتباط بین آشفته‌گی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی

اهداف ویژه

۱. تبیین ارتباط بین احساس آنومی و میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی
۲. تبیین ارتباط بین احتمال مجازات و میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی

پیشینه نظری

در نظر دورکیم، آنومی^۱ به وضعیتی در یک جامعه اطلاق می‌شود که در آن هنجارهای اجتماعی نفوذ خود را بر فرد از دست به دهند. در چنین شرایطی، افراد دیگر برای اقتدار اخلاقی جامعه احترام قائل نیستند و تأثیر آن بر آنها ناچیز است. بنابراین، احساس تشویش، سردرگمی و فقدان راهنمای اخلاقی به افراد دست می‌دهد. تقاضاها و خواش‌های مادی آنها بی‌حساب و کتاب افزایش می‌یابد و خودخواهی بر آنها غلبه می‌یابد. شرایط نابسامانی که مستعد بی‌نظمی، جرم و انحراف است، همه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به اعتقاد دورکیم، وقتی فقدان التزام اجتماعی به قوانین، هنجارها و قواعد به وجود آید، افراد احساس می‌کنند راهنمایی در انتخاب‌های خود ندارند و در نتیجه، حالتی از گسستگی و بی‌سازمانی در نظام اجتماعی آشکار می‌شود. در حقیقت، تضعیف هنجارهای نظم‌دهنده به رفتارها وضعیت آنومیک خوانده می‌شود (اسلامی، ۱۳۸۸: ۴۶). در نظر دورکیم، پیامدهای آنومی در شکل نوعی نابسامانی فردی و در قالب تعارض شخصیت فردی و خودخواه انسان با شخصیت اجتماعی و دیگر خواه او متجلی می‌شود، نتیجه این تعارض هم این است که خواسته‌های وجدان جمعی کارایی خود را

از دست می‌دهد. تضعیف این فشارهای جمعی نیز موجب می‌شود که افراد به حال خود رها شوند (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۳۲۹-۴۳۰). با تبیین این تئوری در چنین شرایطی، رفتارهای کجرو اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

در سال ۱۹۳۸، رابرت کینگ مرتون مقاله پیشگام خود را با عنوان «ساختار اجتماعی و آنومی» منتشر کرد. وی در این تز پیشنهاد می‌کند که مقادیر جرم را می‌توان از طریق بررسی ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه به دست آورد. مرتون این تئوری را برای تشریح مقادیر نسبتاً بالای جرم و کجروی مطرح نمود (Bjerregaard & Cochran, 2008:31). در واقع مرتن بر این باور است که آنومی و بعضی از اشکال رفتارهای نابهنجار بیشتر ناشی از جدایی موجود بین اهداف نهادی شده فرهنگی یک جامعه و راه‌های ساخته شده اجتماعی برای رسیدن به آن اهداف سرچشمه می‌گیرد. به عبارت دیگر، شکاف بین اهداف و وسایل مشروع برای رسیدن به آنها باعث شکست ارزش‌ها در سطح فردی و اجتماعی می‌شود (Garfield, 1987: 272).

مرتن و فرصت‌های مشروع افتراقی: نظر رابرت مرتن این است که جامعه، فرد را به کج‌رفتاری وادار می‌کند. به بیان خود او، کج‌رفتاری حاصل فشارهای ساختاری اجتماعی خاصی است که افراد را به کج‌رفتار شدن مجبور می‌کند. به نظر مرتن، جوامع صنعتی جدید بر توفیقات مادی در زندگی تأکید دارند که به شکل انباشت ثروت و تحصیلات علمی به عنوان مهمترین اهداف زندگی شخص و معیارهای منزلتی تجلی می‌کنند. دستیابی به این اهداف مقبول اجتماعی به ابزارهای مقبولی هم نیاز دارد که البته از دسترس جمعی از افراد جامعه خارج است؛ یعنی جامعه طوری ساخت یافته که طبقات فرودست، فرصت‌های کمتری برای تحقق آرزوهای خود دارند. در نتیجه، چون این اهداف به

¹ Anomie

آرمان‌های اصلی زندگی همه افراد (فقیر و غنی) تبدیل شده، آن کس هم که دسترسی به ابزار مشروع ندارد، تحت فشار جامعه برای دستیابی به آنها از ابزار نامشروع استفاده می‌کند. البته، مرتن تأکید دارد که واکنش همه افراد نسبت به فشارهای وارده اجتماعی به علت دسترسی نداشتن به فرصت‌های مشروع برای تحقق اهداف، مشابه نیست و همه فرودستان برای دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی کج رفتاری نمی‌کنند و هرکس به طریقی خود را با محیط سازگار می‌کند. به نظر وی دسته‌ای از فرودستان نوآورند و در سازگاری نابهنجار خود با محیط (که موضوع اصلی نظریه فشار است) از ابزارهای نامشروع بهره می‌گیرند. گروهی از افراطیون و انقلابیون نیز در مقابل اهداف و ابزار مشروع دست نیافتنی موجود اجتماعی طغیان کرده، اهداف و ابزار جدیدی را برای تغییر ساختار اجتماعی معرفی می‌کنند. عده‌ای نیز به ناچار از اهداف مقبول و ابزار مشروع اجتماعی دستیابی به آنها دست شسته، از جامعه کناره می‌گیرند. این سه گروه نوآوران، طغیانگران و کناره‌گیران در سازگاری خود با محیط و جامعه‌ای که امکان دسترسی آنها را به ابزار مشروع و مقبول اجتماعی محدود ساخته، کج رفتاری و هنجارشکنی را برگزیده‌اند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷: ۴۴).

کوهن و ناکامی منزلتی: کوهن مدعی است که فرزندان طبقات فرودست که مثل دیگر هم‌سن و سالان خود از طبقات متوسط جامعه به مدرسه می‌روند و در آنجا با ارزش‌های طبقات متوسط آشنا و طالب منزلت‌های اجتماعی مقبول (و هواخواه اهداف مشروع اجتماعی مورد نظر مرتن) می‌شوند، در رقابت با همکلاسان طبقات بالاتر خود، در می‌مانند، ناکام و تحقیر می‌شوند و می‌بازند. به نظر کوهن، این فرزندان شکست خورده محروم از مدارس مروج ارزش‌های طبقات برخوردار به همسایگی‌های محروم خود باز می‌گردند و

برای جبران ناکامی خود در رقابت برای دستیابی به منزلت، «خرده فرهنگ» بزهکاری تأسیس می‌کنند که نظام ارزشی آن درست نقطه مقابل نظام ارزشی طبقات برخوردار و فعالیت و رقابت در آن برای آنها ثمربخش است. از نگاه کوهن، ناهمسازی اهداف و ابزار مورد نظر مرتن به خودی خود به کج رفتاری نخواهد انجامید، جز اینکه متغیر مداخله‌گری چون سرخوردگی و ناکامی منزلتی به معادله اضافه شود. به بیان دیگر، کوهن و مرتن هر دو فرض کرده‌اند که اعضای طبقه پایین بیش از دیگران احتمال دارد که در فعالیت‌های نابهنجار مشارکت کنند، چون جامعه نمی‌تواند به آنها کمک کند که به آرزوهای خود دست یابند. بنابراین، اگر مرتن مدعی بود که شکاف بین اهداف و ابزار موجب کج رفتاری است، کوهن می‌گوید شکاف بین اهداف و ابزار به واسطه ناکامی منزلتی موجب کج رفتاری می‌شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۳۳۴).

کلوارد و اهلین و فرصت‌های نامشروع افتراقی: کلوارد و اهلین هم مدعی‌اند که فرض مرتن در مورد کمتر بودن فرصت‌های مشروع طبقات محروم برای دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی درست است، اما اینکه فرض کرده است که این افراد در مواجهه با نبود فرصت‌های مشروع به طور خودکار و موفقیت آمیزی کج رفتاری می‌کنند، درست نیست. چون اعضای طبقات فرودست پس از مواجهه با فرصت‌های مشروع افتراقی با فرصت‌های نامشروع افتراقی هم مواجه می‌شوند. کلوارد و اهلین هم مثل کوهن، اصل فرض مرتن در مورد شکاف اهداف و ابزار و ارتباط آن با کج رفتاری را پذیرفته‌اند، اما مدعی‌اند که این شکاف با دخالت متغیر «فرصت‌های نامشروع افتراقی» به کج رفتاری می‌انجامد (Thio, 2001: 21-23).

نظریه‌های کنترل: نظریه کنترل هم در تحلیل و تبیین کج رفتاری‌های اجتماعی استفاده شده و از نظریه‌های با

ضروری خود انجام دهند (مؤمنی، ۱۳۸۱).

قانون گریزی در نظریه بوم شناختی: نظریه بوم شناختی به تحلیل سیستمی از میزان‌های قانون گریزی و جرم که به لحاظ جغرافیایی در یک شهر یا سکونت گاه توزیع می‌شوند، اشاره می‌کند. در این نظریه، میزان‌های قانون گریزی و مصادیق آن اغلب به صورت نقشه ترسیم شده و با سایر ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی ساکنان در ارتباط گذاشته شده است. یکی از پیش فرض‌های اساسی نظریه بوم شناسی که در مکتب شیکاگو توسعه یافته، این است که آن دسته از حوزه‌های درون شهرهای تجاری و صنعتی که به لحاظ اجتماعی دچار بی‌سازمانی شده‌اند، ارزش‌ها و سنت‌های قانون شکنی و روی آوری به رفتارهای بزهکارانه را توسعه می‌دهند. براساس نظریه برگس، مناطق طبیعی شهر مخصوصاً منطقه انتقالی به وسیله شاخص‌های ویژه‌ای، نظیر: سطح بالای تحرک و تراکم جمعیت، ویرانی خانه‌ها، تنگ بودن کوچه‌ها و خیابان‌ها، پایین بودن سطح بهداشت عمومی اماکن و نیز وجود گروه‌های خرده فرهنگی همراه با پایگاه اجتماعی اقتصادی پایین ساکنان این مناطق مشخص می‌شوند؛ که نسبت به سایر مناطق شیوع رفتارهای قانون گریزانه و اعمال خرابکارانه بیشتر است (ممتاز، ۱۳۸۱: ۸۸).

از دیدگاه انتخاب عقلانی و با توجه به تئوری انتخاب ویلسون و هرنتین (۱۹۸۵)، می‌توان گفت که کاهش بالقوه پیوندهای اجتماعی و انسجام اجتماعی می‌تواند به آسانی به عنوان بازدارنده بالقوه در نظر گرفته شود، چرا که این کاهش از نظر فرد به عنوان هزینه‌ای برای گرایش به انحراف محسوب شده و اولین هزینه را با سود خالص آن مقایسه کرده و تصمیم‌گیری نهایی را نسبت به انجام دادن رفتار به وجود می‌آورد. در نهایت، براساس تئوری انتخاب عقلانی می‌توان گفت که در صورت وجود انسجام و پیوندهای اجتماعی و وجود روابط گرم متقابل و اعتماد کافی بین اعضای جامعه، افراد در اغلب موارد

نفوذ حوزه جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی و جرم بوده است. موضوع اصلی در این نظریه، این است که کج رفتاری نتیجه نبود کنترل اجتماعی است (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵: ۳۹۱).

نظریه ساختاری فرصت، فقر و قانون گریزی: رابرت مرتن در نظریه ساختاری فرصت توضیحات جامعه شناختی متقاعد کننده‌ای در مورد ارتباط فقر با قانون گریزی ارائه می‌کند. او استدلال می‌کند، جامعه‌ای که تأکید زیادی بر موفقیت مادی دارد و میزان دارایی را معیار موفقیت افراد می‌شناسد، ثروت به عنوان یک هدف فرهنگی و اجتماعی شناخته می‌شود و غالب مردم عملاً می‌پذیرند که موفقیت، قاطعانه با معیار ثروت و مادیات سنجیده می‌شود. از آنجا که قشر کوچکی در جامعه، دسترسی گسترده‌ای به امکانات و اهداف مالی دارند، ولی قشر وسیعتری دسترسی ناچیزی به شیوه‌های درآمدزا، چنانکه موافق و مطلوب معیارهای سنجش موفقیت باشند، می‌یابند، بنابراین، برای گروه مردم (فقر) ابزار و هدف اجتماعی بر هم منطبق نیستند. این گروه هدف را مطلوب می‌داند، ولی امکان دسترسی به آن را ندارد. از نظر مرتن در این شرایط مردم فقیر به روش‌های مختلف سعی بر انطباق اجتماعی می‌نمایند. سعی این افراد در گزینش شیوه‌های انطباق با هدف اجتماعی ممکن است به طیفی از رفتارهای مختلف، از قبیل فراهم آوردن امکانات جدید برای خود که مورد قبول جامعه نیست و یا روی آوری به رفتارهای غیرقانونی برای کسب درآمد و ثروت باشد. در مجموع از نظر مرتن، وقتی فقر در جامعه گسترش می‌یابد که جامعه ابزار و امکانات تولید ثروت را یکسان توزیع نمی‌نماید و استعداد و توانایی اعضای جامعه برای تلاش مشروع نیز به طور یکسان پرورش نمی‌یابد. بنابراین، در این شرایط باید انتظار داشت که فقر برای تطبیق پذیری، رفتارهای غیرقانونی بیشتری برای پاسخگویی تقاضاها و رفع نیازهای

مرتکب جرم و کجروی نمی‌شوند، به خاطر اینکه با انجام دادن آن، شبکه روابط خود را از دست داده و از طرف کسانی که با آنها رابطه داشته‌اند، طرد می‌شوند، طوری که این فرآیند هزینه زیادی برای آنها خواهد داشت (چلبی و مبارکی، ۱۳۸۴: ۱۰).

تئوری بی‌سازمانی اجتماعی: این تئوری در تبیین جرم و کجروی بر روی عوامل اجتماعی و اقتصادی بویژه ساختار و سازمان اجتماعی جامعه تأکید دارد. از دید این تئوری به علت توسعه شهرنشینی، تغییرات سریع در صنعتی شدن، مهاجرت به شهرها و ... اجتماعات مدرن، بویژه کلان شهرها، با تغییراتی مواجه بوده‌اند که موجب افزایش جرم و کجروی می‌شود (Reid, 2000: 116, Crum et al, 2003: 4-5).

تئوری بی‌سازمانی بر شرایط تأکید می‌کند (شرایط بی‌سازمانی) که در آن وابستگی به نهادهای اجتماعی و سازمان اجتماعی از هم پاشیده و دیگر کنترل اعمال نمی‌شود. بی‌سازمانی اجتماعی نشان می‌دهد، جوانان در کسب ارزش‌ها، روابط اجتماعی و توانایی برای کسب اهداف مشترک تحت تأثیر والدین، همسایه‌ها و ساکنان محل هستند. مشخصه‌های ساختاری همچون فقر و بیکاری همگی پیش‌بینی کننده نتایج بی‌سازمانی می‌باشند. لذا، سطح پایین تر انسجام اجتماعی و کنترل اجتماعی جوانان، اغلب با متغیرهای ساختاری مرتبط می‌توانند پیامدهای آنومی را افزایش دهند (Bowen et al, 2002: 467). بنابراین، تئوری بی‌سازمانی اجتماعی چارچوبی فراهم می‌کند که گسیختگی اجتماعی شبکه‌های اجتماعی را که مبنای کنترل اجتماعی است، به هم می‌ریزد. بنابراین، گسیختگی اجتماعی بر پیوندهای اجتماعی آسیب می‌زند، چون سطوح دسترس پذیری سرمایه اجتماعی و تاثیرپذیری جمعی را کاهش می‌دهد (Rose & Clear, 2002: 183).

بحث اصلی تئوری بی‌سازمانی اجتماعی این است که

کجروی و جرم در نتیجه کنترل اجتماعی ضعیف روی می‌دهد. وقتی جوامع دچار به هم ریختگی می‌شوند، در این شرایط افراد برای درگیر شدن در انواع نظارت و کنترل که مانع فعالیت بزهکاران بالقوه می‌شود، تمایل کمتری نشان می‌دهند. به نظر منطقی می‌رسد که هر دو مؤلفه کلیدی سرمایه اجتماعی - اعتماد و مشارکت شهروندان - با سازمان اجتماعی مرتبط هستند. مشارکت در فعالیت‌های شهری موجب افزایش پیوندهای اعضای جامعه می‌شود و می‌تواند به عنوان مبنایی برای کنترل اجتماعی باشد. همچنین، مشارکت در فعالیت‌ها به نظارت دیگر اعضای جامعه منجر می‌شود که خود نوعی مشارکت محسوب می‌شود. بنابراین، سطوح بالای مشارکت اجتماعی باعث تقویت سازمان اجتماعی و ارتقای کنترل اجتماعی می‌شود و کاهش جرم و خشونت را به دنبال دارد (Messner & Rosenfeld, 2001: 286).

مطلب مهم در تئوری بی‌سازمانی اجتماعی، مکانیزم‌های محلی افراد است که باعث افزایش پیوندهای اجتماعی ساکنان و کنترل اجتماعی و کاهش هر نوع جرم و بی‌نظمی می‌شوند. پیوندهای اجتماعی و کنترل اجتماعی بیشتر به عنوان عوامل غیرمستقیم تاثیرگذار بی‌سازمانی اجتماعی بر میزان کجروی و جرم مطرح هستند (Kubrin & Weitzer, 2003: 375).

تئوری بی‌سازمانی اجتماعی خود بر مبنای مفاهیم سرمایه اجتماعی و انسانی بنا شده است. سرمایه اجتماعی به مهارت‌های اجتماعی و منابع مورد نیاز برای ایجاد تغییرات مثبت در زندگی اجتماعی گفته می‌شود. همچنین، باعث افزایش ظرفیت عمل برای رسیدن به اهداف اجتماعی است. ماهیت تئوری بی‌سازمانی این است که برخی اجتماعات به خاطر اختلال در فرآیندهای رسمی و غیررسمی کنترل اجتماعی قادر به خود تنظیمی مؤثر^{۱۳} نیستند. سرمایه اجتماعی ماهیت و بنیان کنترل

¹³ Effectively Self - Regulation

قانون گریزی و شکل‌گیری آسیب اجتماعی» پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده، ۹۰ درصد از شهروندان در شش ماه دوم سال ۸۳ حداقل یک بار قانون گریزی کرده‌اند. همچنین، براساس مدل رگرسیونی به ترتیب فقر اقتصادی اجتماعی، فقر نگرشی به قانون، فقر دینی، فقر فرهنگی و فقر شهروندی بسترهای مساعدی را برای قانون گریزی و توجیه اعمال قانون گریزانه فراهم می‌کند و فرد را در موقعیت‌های هدف‌یابی به مکانیسم‌های خنثی‌سازی هدایت می‌کند تا به روش‌های فردی و غیرهنجاری عمل نماید.

تحقیقی با عنوان «موانع قانون گرایی و قانون پذیری و راه‌های مقابله با آن در ایران» توسط عبدالهی در سال ۱۳۷۸ اجرا شده است. بر اساس نتایج تحقیق، یکی از دلایل ناکارآمدی قانون یا تمایل پایین در پذیرش قوانین، ویژگی‌های خود قانون در جامعه است. به عبارت دیگر، در تبیین مسأله قانون گرایی و قانون ستیزی لازم است به ویژگی‌های خود قانون هم توجه شود. شرایط نابسامان جامعه مانع تثبیت قوانین عام می‌شوند و از طرف دیگر، قوانین خاص گرایانه غیرقابل انطباق با نیازها و مقتضیات امروزی که راه تغییر و توسعه را در سطوح خرد و میانی و کلان بر روی افراد، نهادها و جامعه سد می‌کنند، خود بر تشدید وضعیت نابسامان یا آنومیک حاکم بر جامعه و رفتار افراد و گروه‌های اجتماعی آن مؤثرند. رفیع‌پور (۱۳۷۸) در تحقیقی با عنوان «آنومی یا آشفته‌گی اجتماعی، پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران» به بررسی نابهنجاری‌های اجتماعی شهر تهران پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد، رعایت نکردن هنجارهای رسمی بسیار گسترده است و میزان رعایت هنجارهای غیر رسمی بالاست. همچنین، نتایج حاصله حاکی از این است که، عواملی چون نابرابری اجتماعی و وضعیت اقتصادی نامناسب بر نابهنجاری‌ها تاثیر دارد (رفیع‌پور، ۱۳۷۸).

اجتماعی است و آن شامل اشتراکات اجتماعی نیرومندی است که برای تقویت نظم به وجود آمده و این همان چیزی است که باعث تقویت هنجارها می‌شود. در نتیجه، سطح کنترل اجتماعی افزایش می‌یابد. جوامع بی‌سازمان همواره از وجود جرم و سایر شرایط منفی عذاب می‌کشند، چرا که آنها دچار کمبود منابع کافی سرمایه اجتماعی هستند (Rose & Clear, 1998: 8).

بورسیک و گراسمیک^{۱۴} (۱۹۹۳) خاطر نشان می‌سازند که بی‌سازمانی اجتماعی باعث تحلیل رفتن کنترل اجتماعی غیررسمی در درون محلات و اجتماع شده، لذا میزان جرم افزایش می‌یابد. فقدان یا ضعف کنترل اجتماعی عنصر مهمی است که در پشت مفهوم بی‌سازمانی اجتماعی وجود دارد و همین عنصر است که بی‌سازمانی اجتماعی را با نظریه‌های نوین کنترل اجتماعی پیوند می‌دهد. در مجموع، می‌توان گفت که بی‌سازمانی اجتماعی نتیجه فرآیندهای تضاد هنجاری و ارزشی، تغییرات فرهنگی، خلأهای فرهنگی و ضعف روابط اولیه است (Akcomak, 2008: 5-6).

آنومی اجتماعی باعث کاهش سرمایه اجتماعی و افزایش خشونت از طریق تضعیف هنجارهای مسلط بر رفتارها می‌شود. تعهد قوی به نظم هنجاری باعث افزایش اعتماد متقابل شده و در نتیجه کنش‌های متقابل به اجرا در آمده و از هنجارها تبعیت خواهد شد. برعکس، وقتی مردم به یکدیگر شک و تردید دارند، نسبت به قدرت هنجارها نمی‌توان اعتماد کرد (Massner & Rosenfeld, 2001: 287). لذا به نظر می‌رسد سطوح سرمایه اجتماعی باید به طور معکوس با آنومی رابطه داشته باشند و آنومی نیز رابطه مثبتی با کجروی و خشونت دارد.

پیشینه تجربی

کلانتری و همکاران (۱۳۸۴) به «بررسی ارتباط فقر با

¹⁴ Grasmik

غفاری (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم» به بحث از آنومی و جرم می‌پردازد. به نظر او سرمایه اجتماعی می‌تواند نگرش مثبتی نسبت به سازمان‌ها در ذهن افراد ایجاد کند؛ به ویژه به این دلیل که عملکرد سازمان‌های نظارتی و سایر نهادها در جایی که شبکه‌ها قوی هستند و سطوح همبستگی هنجاری بالاست، مؤثرتر است (غفاری، ۱۳۸۷).

در خارج از کشور نیز تحقیقاتی پیرامون مسائل ترافیکی و عوامل مؤثر بر رعایت و یا عدم رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی به انجام رسیده است:

ایوان ات ال^۱ (۲۰۰۱) با مطالعه و بررسی «شدت تصادفات عابر پیاده»، دریافت که نوع وسیله نقلیه، مصرف الکل توسط راننده و عابر پیاده و سن بالای ۶۵ سال در عابران پیاده به طور معناداری میزان خسارت و صدمات وارده بر عابران پیاده را افزایش می‌دهد. نولند و کوداس^۲ (۲۰۰۴) هم در تحقیقات خود مشاهده کردند که میزان و شدت صدمات عابران پیاده با سکونت در مناطق فقیرنشین، درصد بالای عابران پیاده، میزان مصرف الکل و تردد بیشتر افراد رابطه دارد (Rifaat, 2011: 277).

خوزا وکیبامب ایساک (۲۰۰۴) در مقاله خود «تخلفات رانندگی: یک مطالعه اپیدمیولوژی» به بررسی تخلفات رانندگی پرداخته‌اند. یافته‌های به دست آمده از این قرارند: رانندگان مرد نمره بالاتری را در میزان ارتکاب جرایم رانندگی نشان دادند؛ رانندگانی که علائم اضطراب و پرخاشگری را در هنگام رانندگی نشان می‌دهند، مرتکب جرایم رانندگی می‌شوند؛ همبستگی مثبتی بین جرایم رانندگی و طول عمر موتور وسیله نقلیه و رفتار پرخاشگرانه وجود دارد (Vukayibambe Isaac, 2004).

وارنر و پیرس^۳ (۱۹۹۳) در مطالعه خود نشان داده‌اند رابطه‌ای قوی بین کنترل اجتماعی و تضعیف روابط همسایگی، وابستگی نبودن به نهادها و سازمان‌های اجتماعی و افزایش بی‌اعتمادی به عنوان شاخص‌های بی‌سازمانی اجتماعی وجود دارد. تحقیقاتی که گاتفردسن^۴ (۱۹۹۱)، سمپسون و گروز^۵ (۱۹۸۹) انجام داده‌اند، نشان می‌دهد، بی‌سازمانی اجتماعی از طریق به تحلیل بردن کنترل اجتماعی بر روی جرم و انحراف تأثیر می‌گذارد و نیز رابطه قوی بین جنبه‌های مختلف بی‌سازمانی اجتماعی و عدم ثبات و انسجام اجتماعی وجود دارد.

سؤال‌های تحقیق: پرسش اساسی این است که تا چه حدی شهروندان تهریزی مقررات راهنمایی و رانندگی را رعایت می‌کنند؟ و آیا بین آنومی اجتماعی و رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز ارتباطی وجود دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

۱. بین احساس آنومی و میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی رابطه وجود دارد.
 ۲. بین احتمال مجازات و میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی رابطه وجود دارد.
- ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه‌ای بسته پاسخ بود که بر اساس پایه‌های نظری و پیشینه تحقیق تنظیم شده و پس از تأیید روایی محتوایی و پایایی پرسشنامه اجرا شده است. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ^۶ محاسبه شده است. مقدار آلفای کرونباخ متغیرها در جدول ۳ آورده شده است.

¹² Warnre & Pierce

¹³ Gottfredson, et al

¹⁴ Sampson & Groves

⁶ Cronbach Alpha Test

¹ Ivan et al

² Noland and Quddus

جدول ۳- نتایج پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ متغیرها

ردیف	نام متغیرها	تعداد گویه	مقدار آلفای مطالعه اولیه
۱	قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی (م. وابسته)	۲۰	۰/۸۸
۲	احساس آنومی (م. مستقل)	۹	۰/۸۴
۳	احتمال مجازات (م. مستقل)	۶	۰/۷۱

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر کنترل شرایط پژوهش مطالعه‌ای پیمایشی و از نظر زمانی مطالعه‌ای مقطعی است. گردآوری داده‌ها به روش مصاحبه و با پرسشنامه انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال است که دارای گواهینامه رانندگی و رانندگی و صاحب خودرو شخصی هستند. نمونه آماری تحقیق برابر ۴۰۰ نفر است. از هر یک از مناطق دهگانه شهرداری حدود ۴۰ نفر نمونه به طور تصادفی ساده به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی (میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی) به عنوان متغیر وابسته است. قانون‌گریزی عبارت است از نادیده گرفتن قواعد رفتاری و هنجارها که دارای ضمانت‌های اجرایی رسمی هستند. شیوع این رفتار، میزان قانون‌گریزی افراد را تعیین می‌کند (ماهرویی، ۱۳۸۱)، مانند قوانین راهنمایی و رانندگی. برای سنجش میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی، فهرست ۲۰ مورد از ۱۷۱ عنوان تخلفات راهنمایی و رانندگی را طبق مصوبه قانون جدید و در یک طیف شش قسمتی (خیلی کم (۱)، کم (۲)، تا حدی کم (۳)، تا حدی زیاد (۴)، زیاد (۵) و خیلی زیاد (۶) ارزش گذاری نموده‌ایم. از پاسخگویان خواسته شده که نظر خودشان را بیان کنند. فهرست بیست مورد از ۱۷۱ عنوان تخلفات راهنمایی و رانندگی طبق مصوبه قانون جدید شامل: (عدم استفاده از کمربند ایمنی، تجاوز به سطح

گذرگاه عابر پیاده در سواره‌رو، استفاده از تلفن همراه، سرعت غیر مجاز، عبور از چراغ قرمز راهنمایی، عبور از محل ممنوع، حرکات نمایشی، سبقت غیر مجاز، توقف وسیله نقلیه در پیاده رو، دور زدن در محل ممنوع، توقف در محل ممنوع، همراه نداشتن گواهینامه و شناسنامه وسیله نقلیه، گردش به چپ یا به راست در محل ممنوع، عدم رعایت حق تقدم، حمل مسافر با وسیله نقلیه شخصی، توقف دوبله، عدم توجه به فرمان پلیس راهنما در تقاطع‌ها، توقف سایر وسایل نقلیه در ایستگاه اتوبوس و تاکسی، بوق زدن غیر ضروری و مکرر، عدم توجه به تابلوی ایست یا چراغ قرمز چشمک زن) است که با قرار دادن فهرست تخلفات فوق در اختیار آزمودنی‌ها، میزان رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی سنجیده شده است.

با توجه چارچوب نظری و هدف پژوهش، عوامل بازدارنده به عنوان متغیرهای مستقل در ابعاد؛ احساس خطر جریمه و مجازات (۷ گویه)، دریافت نمره منفی (۵ گویه) و آگاهی از قوانین (۴ گویه) مد نظر ما بوده است که در یک طیف شش قسمتی کاملاً موافقم (۶)، موافقم (۵)، تا حدی موافقم (۴)، تا حدی مخالفم (۳)، مخالفم (۲) و کاملاً مخالفم (۱) و به تعداد ۱۶ گویه در ابعاد مختلف ارزش‌گذاری شده است.

ابتدا به تعریف هریک از مفاهیم اساسی می‌پردازیم که معرف سازی نموده‌ایم:

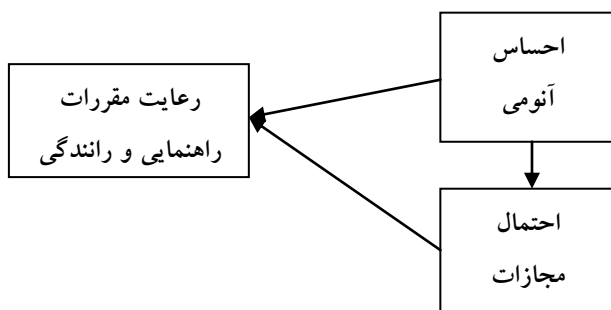
احساس آنومی^۱: (بی‌هنجاری) از نظر ریشه لغوی فقدان

¹ Anomie

پلیس را از جرمه کردن منصرف کنم.

مدل تحقیق

در بررسی مبانی نظری مطالعه جامعه شناختی میزان تأثیر احساس آنومی و احتمال مجازات بر میزان رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی مشخص گردید. بر این اساس، الگوی تحقیق که بر گرفته از نظریه‌های مذکور است، چنین ترسیم می‌گردد:

نمودار ۱- مدل تحلیلی تحقیق

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی

واضح است که زندگی بدون مقررات و قوانین، نظم و امنیت هر جامعه‌ای را تهدید کرده، باعث سلب آرامش و آسایش افراد جامعه می‌شود. زندگی در جوامع امروزی بدون وجود قوانین که روابط افراد و نهادها، مؤسسات را تنظیم می‌کند، تقریباً غیر ممکن به نظر می‌رسد. به دیگر سخن، قانون، حیثیت، شرف و ناموس اجتماعی یک جامعه است، قانون به زندگی اجتماعی انسان معنا می‌دهد و زندگی را با آسایش امنیت و عدالت توأم ساخته، نظم و ثبات اجتماعی را در جامعه تحقق می‌بخشد، تداوم زندگی اجتماعی انسان بدون قانون و مقررات امکان ندارد، پیدایش قانون هم‌زاد با پیدایش جوامع بشری بوده است. در جوامع ابتدایی هم بیشتر به صورت ضمنی، افراد مابین

هنجارها یا قوانین را می‌رساند. دورکیم رفتار آنومی را در برابر هدف‌ها و هنجارهایی که علی‌الاصول گروه به پذیرش آنان پرداخته، به کار گرفته است. بر اساس نظر مرتن رفتار آنومی می‌تواند برحسب مواردی چون: نوآوری، طغیان، اصلاح خواهی اجتماعی و یا رفتارهای ضد اجتماعی، تنازع و عدم پذیرش هنجارها و... باشد (بیرو، ۱۳۷۵: ۱۶).

متغیر مزبور با گویه‌های زیر عملیاتی می‌شود: ۱- وقتی هیچ کس قوانین ترافیک را رعایت نمی‌کند، اگر من رعایت کنم سرم کلاه رفته؛ ۲- با این شرایط، رعایت قوانین معنی ندارد؛ ۳- بدون پارتی کار اصلاً راه نمی‌افتد؛ ۴- تو این شرایط باید هر کس حق خودش را بگیرد؛ ۵- وضع طوری است که هیچ کس به وعده اش عمل نمی‌کند؛ ۶- به نظر می‌رسد قوانین یکسان اجرا نمی‌شود؛ ۷- برای من چندان مهم نیست که سر وقت به کارم برسم؛ ۸- در این شهر، هرکس هر طوری که خواست، رانندگی می‌کند.

احتمال مجازات^۱: تصور افراد در این خصوص است که در صورت تخلف از قوانین رانندگی، چقدر احتمال کشف تخلف از سوی مأموران راهنمایی و رانندگی و لذا جرمه شدن وجود دارد (Tyler, 2005:331). متغیر مزبور با گویه‌های زیر عملیاتی می‌شود: در صورت نقض هر کدام از قوانین و مقررات زیر چقدر احتمال می‌دهید مورد مجازات و جرمه قرار بگیرید:

۱- مردم همیشه از جرمه شدن می‌ترسند؛ ۲- جرمه‌ها خیلی سنگین هستند؛ ۳- اکثر مواقع به خاطر ترس از جرمه دیر می‌رسم؛ ۴- در اکثر اوقات پلیس رانندگان متخلف را جرمه می‌کند؛ ۵- هیچ تخلفی از چشم پلیس نادیده گرفته نمی‌شود؛ ۶- در هنگام تخلف سعی می‌کنم

¹ Risk of sanctioning

تبریز سیستم‌های کنترل الکترونیکی سهم مهمی را در کنترل مقررات راهنمایی و رانندگی ایفا می‌کنند. بررسی توصیفی متغیر میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی مندرج در پیوستار شماره ۱ نشان می‌دهد، با توجه به اینکه مقدار میانگین طیفی متغیر مذکور ۷۰ و مقدار مقدار میانگین به دست آمده ۹۷/۸۵ است، در نتیجه می‌توان ادعا داشت، که رانندگان مورد مطالعه در شهر تبریز به لحاظ رعایت قوانین قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی در وضعیت مطلوبی قرار دارند. همچنین، با توجه به نتایج پیوستار شماره ۲ میزان احساس آنومی در جامعه آماری مورد مطالعه از حد مورد انتظار پایین‌تر است. میانگین مورد انتظار احساس آنومی برای رانندگان شهر تبریز ۲۸ است، در حالی که میانگین به دست آمده کمتر است و در پیوستار در نقطه ۲۳/۰۱ قرار دارد. بررسی متغیر احتمال مجازات رانندگان متخلف نشان می‌دهد، با توجه به اینکه مقدار میانگین طیفی ۲۱ و مقدار میانگین به دست آمده ۲۷/۹۳ است، در نتیجه می‌توان بیان داشت که رانندگان مورد مطالعه در شهر تبریز، بالاتر از حد مورد انتظار، احتمال مجازات در صورت تخلف را دارند.

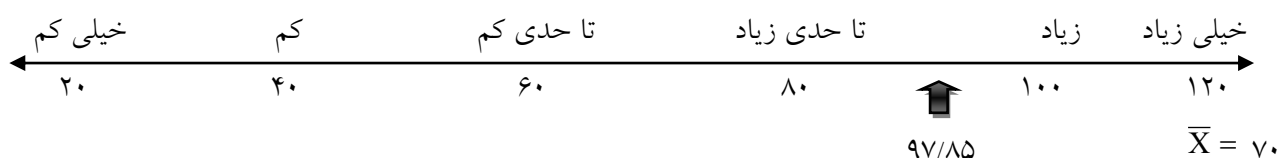
خود به قراردادهایی برای امرار معاش تن در می‌دادند، قانون لازمه اجتماع انسانی است و به عنوان یک اصل در ذات جوامع مختلف نهفته شده است؛ به طوری که هیچ اجتماعی بدون تکیه به قانون امیدی به تداوم زندگی خود نخواهد داشت. قانون باید به صورتی وضع و اجرا گردد تا ضمن تأمین امنیت و نظم و مصالح مادی افراد جامعه، ارزش‌های معنوی انسان‌ها نیز حمایت کند. بر این اساس، در زیر نتایج ۴۰۰ پرسشنامه که توسط رانندگان شهر تبریز تکمیل و با استفاده از نرم افزار آماری برای علوم اجتماعی^۱ تجزیه و تحلیل شده است، ابتدا به صورت توصیفی و سپس به صورت استنباطی ارائه شده است. نتایج حاصله از تحقیق کل نمونه مورد بررسی را بر اساس جنسیت نشان می‌دهد. بر این اساس ۸۸/۲ درصد پاسخگویان را مردان و ۱۱/۸ درصد پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند. نتایج حاصل از بررسی نحوه آموزش مقررات رانندگی (به شیوه قدیم و جدید) نشان می‌دهد، ۵۹ درصد پاسخگویان به شیوه قدیم و ۴۱ درصد پاسخگویان نیز به شیوه جدید، مقررات رانندگی را آموزش دیده‌اند. بر اساس نوع گواهینامه (پایه یکم و پایه دوم) نتایج حاصله نشان می‌دهد، ۸۵/۳ درصد پاسخگویان دارای گواهینامه پایه دوم و ۱۴/۸ درصد پاسخگویان دارای گواهینامه پایه یکم بوده‌اند. نتایج حاصله براساس سیستم کنترل مقررات راهنمایی و رانندگی نشان می‌دهد، ۵۵/۷ درصد پاسخگویان سیستم کنترل الکترونیکی را ترجیح داده‌اند و ۴۴/۳ درصد پاسخگویان، کنترل توسط ماموران راهنمایی را در رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی مؤثر دانسته‌اند. بنابراین، می‌توان به لحاظ توصیفی ادعا کرد، از نظر رانندگان شهر

¹ Statistical Package for Social Science (SPSS)

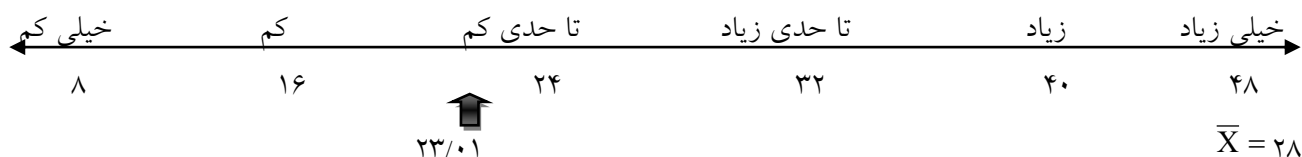
جدول ۴- شاخص‌های تمایل به مرکز و پراکندگی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	میانه	انحراف معیار	دامنه تغییرات	کمترین	بیشترین
قوانین و مقررات راهنمایی	۹۷/۸۵	۱۰۱/۸۵	۱۳/۵۵	۷۵	۴۵	۱۲۰
احساس آنومی	۲۳/۰۱	۲۰/۵	۹/۴	۴۰	۸	۴۰
احتمال مجازات	۲۷/۹۳	۳۰	۵/۰۴	۳۶	۱۲	۲۴

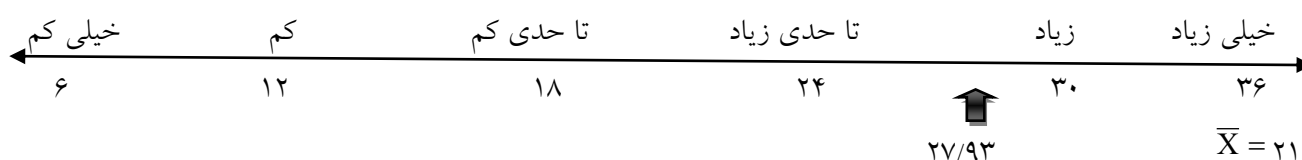
پیوستار ۱- میانگین رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی

پیوستار ۲- میانگین احساس آنومی

پیوستار ۳- میانگین احتمال مجازات

ب) یافته‌های استنباطی

آزمون همبستگی

با توجه به سطوح سنجش متغیرهای تحقیق برای بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. اطلاعات حاصل از جدول ۵ نشان می‌دهد، با توجه به اینکه همبستگی بین دو متغیر میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی و احساس آنومی در سطح اطمینان $\text{sig} = 0/000$ معنادار است، بنابراین با $0/99$ اطمینان می‌توان گفت، به هر میزان

که احساس آنومی کمتر شود، میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی رانندگان نیز افزایش می‌یابد. همچنین، عکس رابطه نیز صادق است. این بدان معناست که، رانندگانی که بیشتر احساس آنومی می‌کنند، احتمال اینکه عدم رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی آنان افزایش یابد بیشتر است. همچنین، ضریب همبستگی $-0/53$ نشان می‌دهد، شدت همبستگی به دست آمده برای بررسی رابطه بین دو متغیر متوسط و معکوس است.

نتایج حاصل از بررسی رابطه بین دو متغیر میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی با احتمال مجازات نشان می‌دهد، با توجه به اینکه مقدار ضریب همبستگی به دست آمده در سطح اطمینان $\text{sig} = 0/000$ معنادار است، بنابراین، با $0/99$ اطمینان می‌توان به نتایج به دست آمده اعتماد کرد و اذعان داشت به هر میزان که رانندگان برای تخلفی که انجام می‌دهند، احتمال مجازات

بدهند، میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی از سوی آنان افزایش می‌یابد؛ یعنی مجازات رانندگان متخلف ارتباط معناداری با میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی دارد. همچنین، مقدار ضریب همبستگی به دست آمده $0/526$ حاکی از وجود همبستگی متوسط و مستقیم بین این دو متغیر است.

جدول ۵- خلاصه فرضیه‌ها، آزمون‌های آماری و نتایج آن

متغیر وابسته	متغیرهای مستقل	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نتیجه نهایی
رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی	احساس انومی	$-0/53$	$0/000$	تأیید
رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی	احتمال مجازات	$0/526$	$0/000$	تأیید

تحلیل رگرسیون

جدول ۶ بیانگر ضرایب b و بتا متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته است و نشان می‌دهد که ورود هر یک از متغیرهای جدید چه تأثیری بر ضرایب سایر متغیرها دارد. با توجه به جدول زیر به این نتیجه می‌توان رسید که متغیر احساس انومی با $\text{Beta} = -0/462$ بیشترین و متغیر احتمال مجازات با $\text{Beta} = 0/201$ کمترین مقدار واریانس متغیر میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز را تبیین کرده است.

هدف از کاربرد تحلیل رگرسیون چند متغیره، پیش‌بینی و تبیین تغییرات و واریانس متغیر وابسته از طریق متغیرهای مستقل است. به عبارت دیگر، تغییر در متغیر وابسته معمولاً نتیجه تأثیرات متغیرهای مستقل متعددی است که همزمان عمل می‌کنند. در این تحقیق نیز میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز خود از عوامل متعددی تأثیر می‌پذیرد. هر یک از این متغیرهای مستقل عاملی برای برآورد جنبه‌های متفاوتی از متغیر وابسته بشمار می‌رود،

و می‌توان انتظار داشت که هر یک از عوامل و متغیرها، سهمی در شکل‌گیری میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز داشته باشد. در تحلیل رگرسیون چند متغیری، برای پیش‌بینی متغیر وابسته از متغیرهای مستقل استفاده می‌شود.

برای پردازش مدل‌های تبیین کننده تأثیر احساس انومی و احتمال مجازات در میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز، مدل رگرسیونی به روش گام به گام (Stepwise) اجرا شده است.

در روش رگرسیون گام به گام، متغیرهای مستقلی که در رگرسیون دارای سطح معناداری نزدیک به صفر باشند، برای مدل‌های بعدی انتخاب می‌شوند. سرانجام پس از چندین مرحله دو نوع مدل استخراج می‌شود: ۱- مدلی از متغیرهایی که می‌توانند در تبیین واریانس متغیر وابسته نقش داشته باشند؛ ۲- مدل دیگر شامل متغیرهای حذف شده از مدل نهایی را به نمایش می‌گذارند. متغیرهای خارج شده از مدل نهایی تأثیری معنادار در

تبیین تغییرات متغیر وابسته ایفا نمی‌کنند.

نتایج حاصل از جدول حاکی از آن است که دو متغیر (احساس آنومی و احتمال مجازات) در مجموع ۰/۶۶ از واریانس میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز را تبیین می‌کنند. به عبارت

دیگر، این‌گونه می‌توان مطرح کرد که از کل واریانس میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی رانندگان شهر تبریز ۰/۶۶ آن توسط این دو متغیر تبیین می‌شود و بقیه به عوامل دیگری بر می‌گردد که در اینجا سنجش قرار نشده‌اند.

جدول ۶- عناصر متغیرهای مستقل درون معادله برای پیش‌بینی رعایت قوانین و مقررات

نام متغیر	B	Std.B	Beta	T	sig
احساس آنومی	-۰/۶۶۵	۰/۰۴۸	-۰/۴۶۲	-۱۳/۸۴۴	۰/۰۰۰
احتمال مجازات	۰/۵۴۱	۰/۱۲۹	۰/۲۰۱	۴/۱۸۸	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج حاصله از تحلیل رگرسیون چندگانه معادله پیش‌بینی عوامل تعیین کننده میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی به شکل زیر است:

$$\text{احساس آنومی} = (-۰/۴۶۲) + \text{احتمال مجازات} (۰/۲۰۱)$$

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه رعایت کردن مقررات اجتماعی و حقوق مدنی دیگران، یکی از اصول زندگی در کشورهای پیشرفته دنیاست. متأسفانه در ایران، هنوز این نوع اصول جامعه مدنی به خوبی جا نیفتاده است و دیده می‌شود که شهروندان بعضاً هیچ احترامی به حقوق دیگران نمی‌گذارند. در این حالت آشفتگی، امکان دارد یک یا دو نفر کارشان زودتر راه بیفتد، ولی کل مجموعه دچار مشکل شده، به تنش عصبی و اضطراب جمعی منجر می‌شود. برای مثال، دیده می‌شود که در رانندگی هیچ احترامی برای ایستادن در صف وجود ندارد و رانندگان سعی دارند از هر گوشه و کنار از دیگران «جلو» بزنند. حتی اگر این جلو زدن مستلزم رانندگی در خلاف جهت

باشد و یا مجبور باشند در آخرین لحظه از متنها الیه چپ به متنها الیه راست بیایند و سر ماشین را دزدانه وارد یک روزنه خروجی اتوبان کنند. اکنون با این وصف به نظر می‌رسد که وجود نوعی احساس آنومی یا آشفتگی اجتماعی در بین مردم و رانندگان یکی از علل رعایت نکردن قوانین راهنمایی و رانندگی است.

مقاله حاضر با هدف «مطالعه ارتباط بین آنومی یا آشفتگی اجتماعی و میزان رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی در سطح شهر تبریز» انجام گرفته است. یکی از عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر قانون گریزی آشفتگی اجتماعی یا احساس آنومی است. زمانی که افراد احساس کنند هرج و مرج جامعه را فرا گرفته است، یا به تعبیر دیگر در جامعه زور جریان دارد و هر که زور بیشتری داشته باشد، بهتر می‌تواند به اهدافش برسد، در این وضعیت احترام به قانون جایگاهی ندارد. زمانی که همبستگی متقابل فرد و جامعه از میان برود و فرد نتواند به کمک مکانیزم‌ها و ابزارهایی که جامعه در اختیارش قرار می‌دهد، به اهدافش دست یابد، در نتیجه از راه‌های دیگری که خلاف است، سعی می‌کند به آن اهداف برسد

در نتیجه می‌گوییم که فرد نابهنجار شد و وقتی این حالت به صورت عام در جامعه شیوع پیدا می‌کند می‌گوییم جامعه دچار آنومی یا نابسامانی شده و به عبارتی با از بین رفتن ارزش‌ها و هنجارها یا ضعیف شدن هنجارها و ارزش‌ها، اعضای جامعه دیگر ارزش‌ها و اهداف مشترکی را قبول ندارند. نتایج به دست آمده از تحقیق نشان داد، بین میزان احساس آنومی و میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی همبستگی معکوس و معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی با افزایش میزان احساس آنومی، میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی کمتر و با کاهش میزان احساس آنومی، میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی بیشتر می‌شود. بنابراین، با تقویت ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌توان از به وجود آمدن احساس آنومی جلوگیری کرد. نتایج حاصله از این تحقیق با نظریه (آنومی مرتن و دورکیم، مرتن و فرصت‌های مشروع افتراقی، کوهن و ناکامی منزلی، کلوارد و اهلین و فرصت‌های نامشروع افتراقی، نظریه ساختاری فرصت، فقر و قانون‌گریزی، قانون‌گریزی در نظریه بوم شناختی، تئوری انتخاب ویلسون و هرنستین (۱۹۸۵)، کلانتری و همکاران (۱۳۸۴)، عبدالحی (۱۳۷۸)، غفاری (۱۳۸۷)، ایوان.ات.ال (۲۰۰۱)، نولند و کوداس (۲۰۰۴)، خوزا و کیبامب ایساک (۲۰۰۴)، وارنر و پیرس (۱۹۹۳)، گاتفردسن (۱۹۹۱)، سمپسون و گروز (۱۹۸۹) و رفیع پور (۱۳۷۸) مطابقت دارد.

همچنین، نتایج تحقیق نشان داد، بین احتمال مجازات و میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی همبستگی معنی‌داری وجود دارد؛ یعنی با افزایش احتمال مجازات، میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی بیشتر و با کاهش احتمال مجازات میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی کمتر می‌شود. نتایج به

دست آمده از تحقیق بدان معناست که، چنانچه مجازات متخلفان رانندگی دقیق صورت گیرد و هر راننده پس از انجام تخلف، انتظار تنبیه داشته باشد، در این صورت رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی افزایش می‌یابد. نتایج حاصله از این تحقیق با نظریه آنومی مرتن و دورکیم و رضائی (۱۳۸۴)، رحمانی (۱۳۸۸)، کلانتری و همکاران (۱۳۸۴)، رفیع پور (۱۳۷۸)، فخرائی (۱۳۷۵)، ایوان.ات.ال (۲۰۰۱)، نولند و کوداس (۲۰۰۴)، خوزا و کیبامب ایساک (۲۰۰۴)، و (تئوری‌های بی‌سازمانی اجتماعی، نظریه فرصت افتراقی، نظریه کنترل اجتماعی) مطابقت دارد. بر اساس تئوری‌های مذکور، شهرهای مدرن با تغییراتی مواجه بوده‌اند، مثل تضعیف علقه‌های خویشاوندی، کاهش کارآیی نهادهای اجتماعی، تضعیف روابط همسایگی، کاهش انسجام اجتماعی، افزایش فقر، افزایش بی‌اعتمادی و ... که محیط مناسبی برای کجروی و جرم فراهم می‌کند. فرض بی‌سازمانی اجتماعی بر این است که عدم وابستگی به نهادها و سازمان‌های اجتماعی، از قبیل: خانواده، مدرسه و ... موجب رفتار انحرافی می‌شود. به عبارت دیگر، تئوری بی‌سازمانی بر شرایط تأکید می‌کند (شرایط بی‌سازمانی) که در آن وابستگی به نهادهای اجتماعی و سازمان اجتماعی از هم پاشیده و دیگر کنترل اعمال نمی‌شود و نهایتاً احساس آنومی و عدم رعایت قوانین در جامعه بیشتر می‌شود.

نهایتاً می‌توان نتیجه گرفت که: هر چه میزان احساس آنومی در بین رانندگان بیشتر می‌شود، احتمال میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی کمتر می‌شود و هر چه میزان احتمال مجازات بیشتر باشند، احتمال میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی بیشتر می‌شود. بر اساس نتایج حاصله پیشنهاد می‌شود:

- طبق قوانین مصوبه جدید در مورد تخلفات رانندگی، احتمال مجازات رانندگان خاطی وسایل نقلیه شخصی،

عمومی و سنگین بر اساس شاخص‌های بیستگانه از ۱۷۱ مورد تخلف رانندگی که از این تحقیق حاصل شده است، تأییدی بر اثر مثبت جریمه و مجازات و نیز ثبت نمره منفی برای رانندگان خاطی برای رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی است. پیشنهاد می‌گردد در کنار جریمه و مجازات رانندگان خاطی، بر سیستم امتیازدهی نمره منفی، به عنوان روشی برای برخورد هوشمندانه با تخلفات ترافیکی افراد، از سیستم امتیاز دهی مثبت نیز به عنوان روشی اثرگذار بر کاهش تخلفات و افزایش کیفیت رانندگی استفاده شود تا شهروندان اطاعت پذیری بیشتری از قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی داشته باشند و میزان رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی افزایش یابد.

- با توجه به اینکه هر چه میزان احساس آنومی در بین آحاد مردم بیشتر شود، احتمال میزان رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی در بین رانندگان کمتر می‌شود. لازم است کلیه مسؤولان محترم در جهت ایجاد فضای اعتماد و مشروعیت قوانین و هنجارها بین مردم به اقدام اساسی دست بزنند، تا احساس آنومی در جامعه کاهش یابد و مردم با پذیرش قوانین و هنجارها باور کنند که پلیس به عنوان یک نهاد مشروع و قانونی در کنار مردم است و تصمیمات پلیس به عنوان بخشی از قانون قابل اطاعت است. براساس نتایج به دست آمده از تحقیق، می‌توان چنین ابراز داشت که، مسؤولان مرتبط با موضوع باید تلاش کنند تا هنجارهای اجتماعی نفوذ خود را بر افراد از دست ندهند و شهروندان برای اقتدار اخلاقی جامعه احترام قائل باشند، زیرا که این حالت از بروز حالت آنومیک جلوگیری می‌کند. همچنین، بر طبق یافته‌های تحقیق، آنومی اجتماعی یکی از علل به وجود آمدن کم توجهی به قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی است.

لازم است متولیان امر تلاش کنند که رفتارهای خلاف قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی به عادت تبدیل نشود، زیرا در این صورت آن رفتار از حالت نابهنجار بیرون آمده، به هنجار تبدیل می‌شود و مردم دیگر این احساس را که رفتار مذکور باید مجازات شود، از دست می‌دهند.

منابع

اسلامی، سید رضا. (۱۳۸۸). بررسی امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد تبریز.

بهار؛ پایگاه خبری و تحلیلی مستقل ایران. (۱۳۹۱). «۲۰ هزار ایرانی در تصادفات رانندگی سال ۹۰ جان باختند»، سایت: (www.baharnews.ir). دوشنبه ۴ اردیبهشت ۱۳۹۱.

بیرو، آلن. (۱۳۷۵). فرهنگ علوم اجتماعی؛ ترجمه: ساروخانی، باقر، تهران: انتشارات کیهان.
چلبی، مسعود، و مبارکی، محمد. (۱۳۸۴). تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، مجله جامعه‌شناسی، ش ۲، دوره ششم، صص ۳-۴۴.

رضایی، محمد. (۱۳۸۴). میزان، نوع و عوامل مؤثر بر قانون‌گریزی، طرح تحقیقاتی، مؤسسه فرهنگ، هنر و ارتباطات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۸). آنومی، یا، آشفته‌گی اجتماعی: پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران، تهران: سروش.

سلیمی، علی و داوری، محمد. (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی کجروی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

- Bjerregaard, Beth., Cochran, John K., (2008). *A Cross-National Test of Institutional Anomie Theory: Do the Strength of Other Social Institutions Mediate or Moderate the Effects of the Economy on the Rate of Crime?*, *Western Criminology Review* 9(1), Pp: 31–48.
- Bowen, Natasha K., Bowen, Gary L., Ware, William ., (2002), *Neighborhood Social Disorganization, Families, and the Educational Behavior of Adolescents*, *Journal of Adolescent Research*, Vol. 17 No. 5, Pp: 468 – 490.
- Crum, Billy., Ambrose, Kenneth., Garnett, Richard., Roth, Fred ., (2003), *Social Disorganization Theory and Crime in West Virginia*, Thesis Submitted to The Graduate College of Marshall University.
- Kubrin, Charis E., Weitzer, Ronald., (2003), *New Directions in Social Disorganization Theory*, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 40 No. 4, Pp: 374 – 402.
- Messner, Steven F., Baumer, Eric p., Rosenfeld, Richard ., (2001), *Social capital and Homicide*, *social Forces*, Vol. 80, No. 1, Pp: 283 – 310.
- Reid, S. T., (2000), *Crime and Criminology*, McGraw-Hill Higher Education, A Division of McGraw-Hill Companies.
- Rifaat, Shakil Mohammad & Richard Tay & Alexandre de Barros (2011): *Effect of street pattern on the severity of crashes involving vulnerable road users*, *Accident Analysis and Prevention*, <http://yjj.sagepub.com/>.
- Rose, Dna A., Clear, Todd R., (1998). *Incarceration, Social Capital, and Crime: Implications for social Disorganization Theory*, *Criminology*. Beverly Hills: vol. 36, Iss. 3, Pp: 441- 479.
- Rose, Dna A., Clear, Todd R., (2002). *Incarceration, Social Capital, and Crime: Implications for social Disorganization*
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله. (۱۳۸۷). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)*، تهران: سمت، چاپ چهارم.
- غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۷). *سرمایه اجتماعی و پیشگیری از جرم*، مجموعه مقالات نخستین همایش پیشگیری از جرم، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس، صص ۲۶۳–۲۸۹.
- کلانتری، صمد و ربانی، رسول و صداقت، کامران. (۱۳۸۴). «ارتباط فقر با قانون‌گریزی و شکل‌گیری آسیب اجتماعی»، *مجله رفاه اجتماعی*، پاییز ۱۳۸۴ – ش ۱۸، صص ۶۵ تا ۹۰.
- مؤمنی، پروین. (۱۳۸۱). *قانون‌گریزی علل و عوامل آن*، نشریه وکالت، ش ۵.
- ماهرویی، ابوالحسن. (۱۳۸۱). *حقوق و تکالیف شهروندی و قانون‌گریزی شهروندان*، نشریه عدالت، ش ۱۵.
- محبی، اصغر. (۱۳۹۰). *قانون جدید رسیدگی به تخلفات رانندگی*، سایت: (www.migna.ir).
- ممتاز، فریده. (۱۳۸۱). *انحرافات اجتماعی*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- یونسف جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۸۶). *آموزش ایمنی در سنین خردسالی، بهترین راه کاهش آمار بالای حوادث و تصادفات*، سایت: (www.unicef.org/iran/fa/media_3809.html).
- فخرائی، سیروس. (۱۳۷۵). *بررسی میزان قانون‌پذیری و عوامل موثر بر آن*، دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی اذربایجان شرقی، طرح پژوهشی.
- Akçomak, İ. Semih., Weel, Bas ter., (2008), *The Impact of Social Capital on Crime: Evidence from the Netherlands*, Discussion Paper No. 3603.

- and Confidence in the Police*, Police Quarterly, <http://pqx.sagepub.com/>
- Vukayibambe Isaac, Khoza (2004): *Deviant driving behaviour : an epidemiological study*, <http://yjj.sagepub.com/>.
- Warner, Barbara., Glenn, D. Pierce, L., (1993), *Re- Examining Social Disorganization Theory Using Calls to The Police as a Measure of Crime*, Criminology 31, Pp: 493- 518.
- Theory*, Criminology. Beverly Hills: vol. 36, Iss. 3, Pp:183 – 200.
- Sampson, R., Groves, B., (1989), Community Structure and Crime: Testing Social Disorganization Theory. *American Journal of Sociology* 94, Pp: 774-802.
- Thio, Alex (2001). *Deviant behaior*, 6th ed. boston: Allyn and bacon.
- Tyler, Tom R.(2005): *Policing in Black and White: Ethnic Group Differences in Trust*

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱

دریافت: ۹۱/۶/۲۷ پذیرش: ۹۲/۲/۱

صص ۳۹-۵۸

بررسی رابطه احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در میان شهروندان (مطالعه موردی ساکنان شهر کرمانشاه)

حامد یاری، کارشناس ارشد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی*

جعفر هزار جریبی، استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه احساس امنیت در چهار بعد (احساس امنیت اقتصادی، احساس امنیت سیاسی، احساس امنیت قضایی و احساس امنیت عمومی) و اعتماد اجتماعی در سه بعد (اعتماد بنیادین، اعتماد بین فردی و اعتماد تعمیم یافته) در میان ساکنان شهر کرمانشاه به انجام رسید. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از انواع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمانشاه بود که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۹۰ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش پیمایشی و پرسشنامه‌های استاندارد و محقق ساخته استفاده شده است که پایایی آن با آلفای کرونباخ تأیید گردید. نتایج به دست آمده گویای آن است که بین ابعاد مختلف احساس امنیت و ابعاد اعتماد اجتماعی همبستگی مستقیم وجود دارد که در این میان احساس امنیت اقتصادی با مقدار ۰/۵۴۲ بیشترین همبستگی را با اعتماد بین فردی نشان داد. دیاگرام تحلیل مسیر نیز تأثیر مستقیم همه متغیرهای وارد شده را بر اعتماد اجتماعی نشان داد که در این میان احساس امنیت اقتصادی با مقدار ۰/۲۱۱ بیشترین تأثیر مستقیم را بر اعتماد اجتماعی داشت. واژه‌های کلیدی: احساس امنیت، ابعاد احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، ابعاد اعتماد اجتماعی.

بیان مسأله

منظور از امنیت رهایی از خطر و تهدید و نبود ترس نسبت به عوامل بیرونی است. امنیت رد کردن تهدیدات و فرصت‌های تهدید آمیز است که تنها به حوزه‌های اقتصاد، فرهنگ، سیاست محدود نمی‌شود، بلکه تمامی جنبه‌ها و شؤون اجتماعی را در بر می‌گیرد. امنیت استحقاق طبیعی هر فرد و نخستین شرط تداوم زندگی و همزیستی است و همان گونه که نیاز به غذا، مسکن و... برای زندگی انسان ضروری است، امنیت نیز کالایی عمومی و ضروری است و همان‌طور که در سلسله مراتب نیازهای مازلو مطرح شده است، نیاز به امنیت بلافاصله پس از نیازهای اساسی و فیزیولوژیک مطرح شده و به عبارت دیگر، مهمترین نیاز پس از برطرف شدن نیازهای اولیه است. انسان‌ها همواره به طرق مختلف درصدد محافظت از خود در مقابل تهدیدات و خطرات و آسیب‌ها بوده‌اند، اما در جوامع جدید و با توجه به گسترش نهادهای اجتماعی و پیچیده‌تر شدن حیات اجتماعی، امنیت دارای انواع و گونه‌های مختلفی شده و به عبارتی، می‌توان گفت امنیت در تمامی ابعاد زیست - محیطی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی رخنه کرده است. همچنین، احساس امنیت و ضریب امنیت بالا از شاخص‌های توسعه یافتگی و وضعیت بسامان است که این شاخص به عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های رفاه اجتماعی دیگر شاخص‌های این مقوله را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. رشد و توسعه همواره در سایه حداقلی از امنیت فراهم گردیده و همواره جستجوی امنیت از مهمترین انگیزه‌ها و نیازهای انسان بوده است که مهمترین نیاز همه اجتماعات محلی، ملی و منطقه‌ای به شمار می‌رود. احساس امنیت بعد ذهنی این مقوله است و می‌توان گفت به نوعی کلیه

وجوه امنیت را در خود مستقر دارد. این مفهوم از مفاهیم مهم و تأثیرگذار بر مسائل حوزه رفاه اجتماعی است؛ بدین معنا که رفاه بدون احساس امنیت معنا نخواهد داشت، اما با توجه به درجه حساسیت و اهمیت بسیار زیاد و تأثیر آن بر زندگی همه افراد چنانکه شایسته است، بدان پرداخته نشده است و این در حالی است که برقراری امنیت و احساس آن می‌تواند پتانسیل نیرومندی برای رشد و تعالی از سطح فردی تا فراملی را در بر بگیرد و البته، عکس آن نیز صادق است. در شرایط عدم امنیت گسترش آسیب‌های اجتماعی و افزایش جرم و جنایت به عنوان نشانه‌هایی برای ضعف آن تلقی می‌شود و بیانگر تنزل امنیت اجتماعی است.

از سوی دیگر، آنچه مسلم است، این است که تأمین امنیت و ایجاد احساس امنیت در جامعه صرفاً از سوی دولت امکان پذیر نخواهد بود، بلکه آحاد مردم به عنوان کنشگران فعال در عرصه اجتماعی در بر آوردن این مهم نقش بسزایی دارند. لذا به منظور دستیابی به رفاه که از مهمترین اهداف و خواسته‌های هر جامعه‌ای است، پرداختن به موضوع امنیت به عنوان یکی از عمده‌ترین شاخص‌های رفاه و توسعه ضروری می‌نماید. احساس امنیت تحت تأثیر عوامل متعددی قرار دارد که یکی از این عوامل تأثیرگذار مقوله اعتماد اجتماعی است. لزوم شکل‌گیری پیوندهای اجتماعی افراد و در نتیجه آن روابط بین افراد، بیانگر مؤلفه مهمی به نام اعتماد اجتماعی در بین افراد است. اعتماد مفهوم کانونی در نظریات کلاسیک جامعه‌شناسی و نیز محور اصلی تئوری‌های نوین سرمایه اجتماعی و زمینه تعاملات و روابط اجتماعی است. در واقع، مفهوم اعتماد در دیدگاه صاحب‌نظران جامعه‌شناسی جایگاه ویژه‌ای دارد. اعتماد را می‌توان مهمترین پارادایم نظم و محور تفکرات جامعه‌شناسانی؛ نظیر دورکیم و تونیس قلمداد کرد. اعتماد در

می‌شود. عدم اهتمام نسبت به چنین کاری ممکن است در آینده موجب ضعف فرهنگ شهروندی و هویت ملی شود و جامعه را با چالش‌های جدی‌تری مواجه سازد و حرکت توسعه ای کشور را به تعویق اندازد.

امنیت و احساس امنیت را چه مفهومی سیاسی و حکومتی تلقی کنیم و چه آن را به عنوان پدیده‌ای اجتماعی و در معنایی عام در نظر بگیریم که همه افراد جامعه در ساخت و حفظ آن مشارکت دارند، با مفهوم اعتماد اجتماعی مرتبط است. از آنجا که اعتماد اجتماعی پیش شرط هر تعامل اجتماعی مؤثر محسوب می‌شود و می‌تواند تعامل را از فرو غلتیدن در چاه رفتار نابهنجار باز دارد، باعث پیدایش آرامش و امنیت روانی می‌شود. در چنین شرایطی، اعضای جامعه برای حرکت موفقیت‌آمیز اقتصادی، توسعه سیاسی و مشارکت اجتماعی با احساس امنیت شروع به فعالیت می‌کنند. ابعاد مختلف اعتماد اجتماعی می‌تواند احساس امنیت را در محدوده‌های کوچک و وسیع ایجاد نماید تا اعضای جامعه در کلیه تعاملات خود با سازمان‌ها، دولت، نیروی نظامی، نهادهای اقتصادی و سایر اعضای جامعه احساس امنیت و آرامش کنند (گروسی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۸). در واقع احساس امنیت از طریق اعتماد به ارگان‌های تأمین کننده امنیت، دولت، مدرسه، نظام اقتصادی، خانواده، شبکه دوستان و ... تأمین می‌شود. بنابراین، درجه اعتماد ورزی فرد به دیگران، مشخصه مناسبی برای تعیین درجه احساس امنیت وی تلقی می‌گردد. با توجه به آنچه گفته شد، این پژوهش بر آن است که رابطه بین احساس امنیت و اعتماد اجتماعی را در بین شهروندان کرمانشاه بررسی کند.

مبانی و دیدگاه‌های نظری

الف) احساس امنیت: امنیت به معنای ایمن شدن، در امان بودن و بی‌بیمی، آرامش و آسودگی است. احساس

عین حال بستر تعاملات و روابط اجتماعی و کانون مفهوم سرمایه اجتماعی است. گرانووتر معتقد است هنگامی که توافقاتی در چارچوب بزرگتر روابط شخصی و شبکه‌های اجتماعی حاصل می‌شود، اعتماد ایجاد می‌گردد و انگیزه تخلف از مقررات رنگ می‌بازد (ناطق‌پور، ۱۳۸۴: ۵). اعتماد را می‌توان مهمترین مؤلفه نظم اجتماعی قلمداد کرد. به همین جهت، آیزنشتات به درستی متذکر می‌شود که مهمترین مسأله نظم اجتماعی برای بنیانگذاران اعتماد و همبستگی است؛ یعنی بدون انسجام و نوعی اعتماد، پایداری نظم اجتماعی غیرممکن است (چلپی، ۱۳۸۴). در واقع، اعتماد اجازه می‌دهد که افراد به راحتی با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به واسطه این تسهیل کنش است که از اعتماد به عنوان یکی از مهمترین ابعاد سرمایه اجتماعی یاد می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۵۶). شواهد بسیاری دال بر کاهش اعتماد اجتماعی در تمام ابعاد و سوگیری عاطفی و خاص گرا در روابط کنشگران در تمام سطوح در جامعه ایران وجود دارد (چلپی، ۱۳۷۵: ۷۷). پژوهشی که در مورد ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان در سال ۱۳۸۰ توسط دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام گرفت، نشان می‌دهد که به طور کلی بی‌اعتمادی در میان افراد جامعه حاکم است؛ مثلاً "در رابطه با رواج دورویی در میان مردم بیشترین پاسخ‌ها زیاد و خیلی زیاد به ترتیب ۳۷/۴ و ۲۹/۴ درصد بوده است (غفاری، ۱۳۸۳). همچنین، نتایج این پژوهش در سال ۱۳۸۲ حاکی از آن است که میزان اعتماد مردم به کسانی که نمی‌شناسند؛ یعنی همان اعتماد تعمیم یافته برابر ۱۴/۲ درصد است که بسیار پایین است (دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۲). با در نظر گرفتن این مسأله که در یک جامعه پیشرفته، بالا بودن اعتماد اجتماعی از شاخصه‌های مهم به شمار می‌رود، لذا پایین بودن این نوع اعتماد در هر جامعه‌ای از موانع اصلی توسعه و پیشرفت محسوب

امنیت نیز عبارت از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایتبخش، قانع‌کننده و آرام بخش) شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضدامنیتی (تهدیدات) در شرایط فعلی و آتی است (حاجیان، ۱۳۸۴: ۲۸). همچنین، احساس امنیت به معنای فقدان هراس از اینکه ارزش‌های انسانی مورد حمله قرار گیرد یا به مخاطره نیفتد و به نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع، اطمینان و آرامش خاطر، ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن است (نوروزی و فولادی سپهر، ۱۳۸۸: ۱۴۹). احساس امنیت تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی تلقی می‌شود. امنیت بعد عینی مسئله و احساس امنیت به عنوان بعد ذهنی تلقی می‌شود. یکی از علل مهم احساس ناامنی ممکن است به خاطر، موقعیت و وضعیت خاص حاکم بر یک جامعه باشد و فرد به خاطر پاره‌ای از عوامل محل امنیت در جامعه احساس ناامنی کند.

آنتونی گیدنز: از نظر گیدنز امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینانی بر می‌گردد که بیشتر انسان‌ها به تداوم شخصیت هویت خود و دوام محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها برای احساس امنیت وجودی اهمیت بنیادی دارد. امنیت وجودی با هستی در جهان سروکار دارد، اما این امنیت نه پدیده‌ای شناختی، بلکه پدیده‌ای عاطفی است که در ناخود آگاه ریشه دارد. احساس این نوع امنیت از نخستین روزهای زندگی به واسطه عادات و امور روزمره در فعالیت‌های انسان پدید می‌آید. سرچشمه‌های چنین امنیتی را باید در برخی تجربه‌های دوران کودکی پیدا کرد. منظور گیدنز این است که در آدم‌های بهنجار در اوایل زندگی خود

یک مقدار اعتماد اساسی به خود نشان داده می‌شود که آسیب‌پذیری‌های وجودی را سرکوب یا کند می‌کند یا به عبارت دیگر، آدم‌ها نوعی تلقیح عاطفی می‌شوند که آنها را در برابر دلهره‌های وجود که همه انسان‌ها بالقوه در معرض آنها قرار دارند، محافظت می‌کند. عامل این تلقیح تشخیصی است که مواظبت اساسی را در دوران کودکی به عهده دارد که برای بیشتر آدم‌ها این شخصیت همان مادر است (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۱۲). وی معتقد است که مدرنیته احتمال خطر را در بعضی از حوزه‌های شیوه‌های زندگی کاهش می‌دهد، ولی در عین حال پارامترهای خطر آفرین نوین و کاملاً ناشناخته‌ای را نیز به همان حوزه‌ها وارد می‌سازد. دنیای مدرنیته کنونی آکنده از تهدیدها و خطرهایی هول‌انگیز است، نه به علت آنکه به طرز اجتناب‌ناپذیری به سوی مصیبت و فاجعه پیش می‌رود، بلکه بدان سبب که خطرهای احتمالی بی‌سابقه‌ای را وارد میدان می‌کند که نسل‌های پیشین به هیچ وجه با آنها سروکار نداشتند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۲۴). گیدنز صورت‌های عمده سیمای مخاطره‌آمیز مدرنیته را به دو قسمت تقسیم می‌کند: یکی آنهایی که توزیع مخاطرات را تغییر می‌دهند (جهانی شدن مخاطره از جهت تراکم و شمار فزاینده رخدادهای احتمالی، نفوذ دانش انسانی در محیط مادی مخاطره، توسعه محیط‌های مخاطره‌نهادمند) و دیگری آنهایی که تجربه مخاطره یا ادراک مخاطرات تصور شده را دگرگون می‌کنند (آگاهی به مخاطره به عنوان حذف مخاطره، آگاهی خوب توزیع شده در مورد مخاطره، آگاهی به محدودیت‌های مهارت‌های تخصصی) (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۴۸).

نیکلاس لوهمان: جامعه‌شناس معاصر آلمانی تئوری امنیت خود را با تأکید بر طبقه‌بندی جهان فردی به حوزه

این تهدیدها به علت‌های خارجی و فوق طبیعی نسبت داده می‌شوند. به هر روی، این تهدیدها از طریق فرآیندهای مدرنیته که در صنعت گرایی اولیه رخ داد، در جریان توسعه کنترل عقلانی ابزاری به بیم‌هایی محاسبه‌پذیر تبدیل گردیدند (بک؛ به نقل از لاپتن، ۱۳۸۰: ۳۰).

دوره مدرنیته: بیم‌ها در این دوران امور تعیین شدنی و غیر قطعی و محاسبه‌پذیر فهمیده و به منزله محصول انتخاب اجتماعی در نظر گرفته می‌شدند که می‌بایست در برابر فرصت‌ها سبک و سنگین و سنجیده و پذیرفته می‌شدند و با آنها مقابله می‌شد یا صرفاً به افراد تحمیل می‌شد (بک؛ به نقل از لاپتن، ۱۳۸۰: ۷۷). دوره مدرن متأخر: در این دوران بنیادهای منطقی بیم به آن صورتی که در مدرنیته اولیه توسعه یافته بود، واژگون شده یا به حالت تعلیق در آمده است. در جامعه بیم زده روش‌های مدرنیستی محاسبه بیم دیگر کارایی ندارد. بیم‌های جامعه مدرن متأخر به سبب ماهیت غیر محلی و آثار بالقوه درازمدتی که دارند، به سادگی قابل محاسبه نیستند. مخاطره‌های معاصر را فقط با استفاده از ابزارهای تکنولوژیک می‌توان کاهش داد، اما هیچ گاه نمی‌توان به طور کامل آنها را از میان برداشت (همان: ۷۸).

باری بوزان: بوزان از نخستین نظریه پردازانی است که بحث‌های منسجمی از امنیت مطرح کرده است و کارهای وی در این زمینه در توسعه بخشیدن به مطالعات امنیت اهمیت وافری دارد. عنصر اصلی در کتاب بوزان با عنوان مردم، هراس و دولت‌ها بوزان وسعت بخشیدن به طرح امنیت است؛ بدین معنا که به جای آنکه با یک بخش سروکار داشته باشد در پنج بخش به بحث امنیت توجه کرده است. برای این کار بوزان اجتماعات انسانی را تحت تأثیر پنج بخش اساسی

آشنا و حوزه ناآشنا ارائه می‌دهد. دنیای آشنا حیطه هنجارها و عادت‌هایی است که برای حفظ انسجام و تعیین سیستم اجتماعی کافی به نظر می‌رسد (هیکی به نقل از باباخانی، ۱۳۸۹: ۱۸۶)، لیکن در جهان مدرن که لوهمان بیشتر حوزه‌های آن را در ذیل دنیای ناآشنا طبقه‌بندی می‌کند، این هنجارها دیگر هیچ کارکردی نخواهند داشت و همین امر سبب ساز احساس ناامنی فرد در این حوزه است. از دید لوهمان تا زمانی که فرد در حوزه آشنا زندگی می‌کند، احساس ناامنی نمی‌کند (این به این معنا نیست که در این حوزه ناامنی وجود ندارد). احساس ناامنی زمانی به وجود می‌آید که فرد پا به دنیای ناآشنا می‌گذارد. وی تنها راه حل ایجاد احساس امنیت در حوزه ناآشنا را اعتماد به سیستم های انتزاعی می‌داند (Jalava, 2003:3).

الریش بک: این جامعه شناس آلمانی مفاهیمی از قبیل جامعه پریم، بیم زده، پرمخاطره یا جامعه ریسکی را مورد توجه قرار داده است. بک معتقد است که تمامی جوامع در دوران‌های تاریخ بشر به لحاظ حیات و سلامت در معرض تهدید بوده‌اند و بنابراین، می‌توان آنها را جوامع بیم زده توصیف کرد. با این حال، او اصطلاح جامعه بیم زده را منحصراً برای توصیف روندهای دوران معاصر به کار می‌گیرد. از نظر او جامعه بیم زده یا خطرخیز، جامعه‌ای است که در مواجهه با چالش‌هایی که احتمالاً توسط خودش خلق شده و در ابتدا پنهان بوده است، باعث نوعی از خود بیگانگی در زندگی ساکنان زمین گردیده است (Helen, 2003:48). وی برای بررسی بیم‌ها سه دوران را از یکدیگر متمایز می‌کند: جوامع ماقبل مدرن: در این جوامع تهدیدهای معمول و متداول (طاعون، بلایای طبیعی، جنگ‌ها و همچنین جادو) محاسبه ناشدنی انگاشته می‌شوند، زیرا

تنبیهی از سلب اعتماد باشد. وقتی فرهنگ اعتماد یکطرفه باشد، به نحو گسترده‌ای بر روی اعتماد متمرکز شده، ولی نسبت به سلب اعتماد بی‌اعتنا بوده، اغماض می‌ورزد. در حقیقت، این فرهنگ خام و ساده لوحانه است و پیامدهای کژکارکردی زیادی دارد. این فرهنگ اعتماد زمانی دارای کژکارکردی است که دچار رکود بوده، در مقابل عوامل سلب اعتماد و رواج بی‌اعتمادی از خود واکنشی نشان ندهد (زتومکا، ۱۳۸۴: ۱۲۹).

پاتنام: معتقد است نوعی تحلیل تعادلی بین سه عنصر مهم سرمایه اجتماعی برقرار است. منظور وی از این سه عنصر اعتماد اجتماعی، هنجارهای معامله متقابل و شبکه‌های مدنی است که هر یک باعث تقویت دیگری می‌شود. وی معتقد است اعتماد اجتماعی به هنجارهای معامله متقابل، شبکه‌های اجتماعی و مشارکت مدنی و همکاری موفقیت‌آمیز متقابلاً یکدیگر را تقویت می‌کنند. او در آخرین کار خود بر این مسئله تاکید می‌ورزد که اعتماد اجتماعی و عضویت مشارکتی سرمایه اجتماعی را شکل می‌دهد که برای توسعه مؤسسات و سازمان‌های سیاسی همانند فعالیت اقتصادی اساسی است (Putnam, 2000). وی همچنین، معتقد است اعتماد اجتماعی برای پاسخگویی به اشکال مختلف ایجاد سیاست‌ها، از قبیل: سیاست‌های گفتگو، رأی‌گیری، حمایت یک حزب سیاسی و مانند آنها مطرح شده است. به طور خلاصه مردمی که به دیگران اعتماد می‌کنند، شهروندان کاملاً خوبی هستند (Putnam, 2000:137). از نظر وی اعتماد اجتماعی و هنجارهای متقابل به عنوان ضرورتی برای توسعه تعهد مدنی افراد مطرح شده است. شبکه‌های مشارکت مدنی در اجتماعات داوطلبانه جنبه‌های دیگر از شاخص‌های اساسی سرمایه اجتماعی است.

فوکویاما: یکی از نظریه پردازان مطرح سرمایه

فرض می‌کند: نظامی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و بوم‌شناختی (زیست - محیطی) که این بخش‌ها جدا از یکدیگر عمل نمی‌کنند و هر یک از آنها دارای کانون مهمی در درون مسئله امنیت و روشی برای تنظیم اولویت‌ها بوده، از طریق ارتباطات قوی به یکدیگر متصل هستند (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴). کار باری بوزان در توسعه مطالعات امنیت موجب شد تا او به عنوان هسته اصلی دیدگاهی قرار گیرد که به نام مکتب کپنهاگ شناخته شد. مفهوم امنیت اجتماعی برای نخستین بار و به مفهوم فنی کلمه توسط وی و افرادی چون: ال ویور و لمیتر مطرح گردید. براساس نظریات دانشمندان این مکتب، مهمترین اصلی که رویکرد امنیت اجتماعی بر آن دلالت دارد، بقا و دوام هر جامعه برای حفظ هویت آن است. این ویژگی به خصوص در مورد اجتماعاتی که فاقد دولت هستند، نمود بارزتری دارد و واکنش آنها به تهدیدات هویتی‌شان اهمیت افزون‌تری پیدا می‌کند (شریفی دیاز، ۱۳۸۴: ۸۵).

ب) اعتماد اجتماعی: مفهوم اعتماد اجتماعی در دیدگاه صاحب‌نظران جامعه‌شناسی جایگاه ویژه‌ای دارد. در رهیافت جامعه‌شناسی اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی سرمایه اجتماعی است (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۵۶).

اعتماد اجتماعی از نگاه کارکردگرایان: از دیدگاه

این جامعه‌شناسان وقتی اعتماد و بی‌اعتمادی در نظام هنجاری و فرهنگی جای می‌گیرد، هر کدام کارکردها و کژکارکردهای مربوط به خود را دارند. فرهنگ اعتماد معمولاً افراد را به همکاری و وحدت سوق می‌دهد. کارآمدی فرهنگ اعتماد باید در برگیرنده اصول و هنجارها با ضمانت اجرایی تشویقی، قابلیت اعتماد برانگیزاننده و موانع منع شده (تابوها) با ضمانت اجرایی

وضعیت‌های مختلف از گروه کر و تیم های ورزشی گرفته تا محل کار انجمن تشکیل می‌دهند تا بدین وسیله بیشتر اعتماد بورزند. از نظر او سرمایه اجتماعی (همان اعتماد) نقشی بسیار مهم در حیات سیاسی اقتصادی ایفا می‌کند (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۵۸). او معتقد است که اعتماد اجتماعی متقابل یکی از پیشنیازهای فرهنگ مدنی و ایجاد دموکراسی پایدار محسوب می‌شود. همچنین، بخشی از نشانگان فرهنگی پایدار است که به بقای دموکراسی منجر می‌شود. اعتماد در ایجاد حس مشارکت و تعاون نقش مؤثری دارد و به مردم کمک می‌کند تا علایق و منافع خود را با امیال و علایق دیگران هماهنگ کنند و فرصت لازم در اختیار رهبران سیاسی قرار دهند تا اصلاحاتی انجام دهند و از همه مهمتر اینکه ارتباط و گفتگوها را میسر و مستحکم می‌کند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۲۴). وی با استفاده از یافته‌های پیمایش‌های جهانی ارزش‌های این نظریه را مطرح می‌کند که در تعیین اعتماد در جامعه، مذهب بیش از توسعه اقتصادی نقش دارد. یافته‌های دیگر او بیانگر آن است که بالاترین سطح اعتماد را می‌توان در میان پیروان مذهب پروتستان و آیین کنفوسیوس و پایین‌ترین سطح را در میان مسلمانان و کاتولیک‌ها یافت (کاظمی پور، ۱۳۸۱: ۲۴).

پیشینه تحقیق

عنایت و همکاران (۱۳۹۱) بر اساس یافته‌های خود در مطالعه رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در میان جوانان ۲۹ ساله ساکن شهرهای شیراز و یاسوج و ارزیابی تأثیر اعتماد و ابعاد آن بر ابعاد احساس امنیت اجتماعی نشان دادند که اعتماد اجتماعی و اعتماد نهادی، هر دو موجب افزایش میزان احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان می‌شود، اما تأثیر ابعاد اعتماد بر همه ابعاد

اجتماعی است که معتقد است یکی از مفاهیم مفید در تبیین سرمایه اجتماعی شبکه اعتماد است. شبکه اعتماد عبارت است از گروهی که بر اساس اعتماد متقابل به یکدیگر از اطلاعات، هنجارها و ارزش‌های یکسانی در تبادلات فی مابین خود استفاده می‌کنند. از این رو، اعتماد متقابل نقش زیادی در تسهیل فرآیندها و کاهش هزینه‌های مربوط به این گونه تبادلات دارد. شبکه اعتماد می‌تواند بین افراد در یک گروه و یا بین گروه‌ها و سازمان‌های مختلف به وجود آید. فوکویاما معتقد است که قبل از ورود به هر سیستم تجاری یا اجتماعی باید اطلاعات کافی درباره شبکه‌های اعتماد موجود در آن سیستم و ویژگی‌های آن به دست آورد، زیرا اعتماد را پایه هر گونه مبادلات اقتصادی و اجتماعی می‌داند (علوی، ۱۳۸۰: ۳۴).

فوکویاما یکی دیگر از مفاهیم مفید در تبیین سرمایه اجتماعی را وارد شدن از طریق شعاع اعتماد می‌داند. او معتقد است همه گروه‌هایی که از مظهر سرمایه اجتماعی‌اند، دارای نوعی شعاع اعتمادند و به دیگر معنا حلقه‌ای از کسان در هر گروه موجود است که هنجارهای همکاری در میان آنها عمل می‌کند. اگر سرمایه اجتماعی گروه آثار خارجی مثبت تولید کند، شعاع اعتماد می‌تواند از خود گروه فراتر رود. همچنین، ممکن است شعاع اعتماد کوچکتر آن باشد که همه اعضای گروه را شامل شود (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۱۷۱).

رونالد اینگلهارت: او معتقد است سرمایه اجتماعی فرهنگ اعتماد و مداراست که در آن شبکه‌های گسترده سازمان‌های داوطلبانه می‌روید. شبکه‌ها نتیجه اعتماد مردم به یکدیگرند، نه اینکه اعتماد محصول جانبی انجمن شدن مردم با یکدیگر باشد. مردمی که به یکدیگر اعتماد می‌ورزند، با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و در

احساس امنیت یکسان نیست. تأثیر اعتماد نهادی بر احساس امنیت سیاسی تقریباً پنج برابر تأثیر اعتماد تعمیم یافته است، اما در مقابل، تأثیر آن بر میزان احساس امنیت عمومی به همان اندازه اعتماد تعمیم یافته است. بنابراین، امنیت مفهومی چند بعدی است و همه ابعاد آن تحت تأثیر متغیرها و عوامل یکسانی قرار ندارند.

نیازی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی را در بین زنان مناطق شمال و جنوب شهر تهران بررسی نمودند. در این پژوهش برای سنجش سرمایه اجتماعی از مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی و گویه‌هایی برای سنجش اعتماد اجتماعی استفاده شده است. یافته‌های تحقیق وجود همبستگی معنادار بین دو سرمایه اجتماعی و احساس امنیت را در بین زنان مناطق شمال و جنوب نشان می‌دهد. همچنین نتایج حاصل بیانگر آن است که با افزایش میزان سرمایه اجتماعی زنان احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

ذاکری هامانه و همکاران (۱۳۹۱) در بررسی سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در شهر یزد، احساس امنیت را در دوازده بعد جانی، مالی، اقتصادی، شغلی، اخلاقی، فرهنگی، عاطفی، احساسی، فکری، حقوقی، قضایی و نوامیس، و سرمایه اجتماعی را در سه بعد اصلی اعتماد اجتماعی، شبکه اجتماعی و هنجار اجتماعی مورد توجه قرار دادند. یافته‌های این پژوهش، بیانگر همبستگی مستقیم و معنادار سرمایه اجتماعی و ابعاد سه‌گانه آن با احساس امنیت است. میانگین نمره‌های ابعاد احساس امنیت نشان می‌دهد که بعد احساس امنیت نوامیس، بیشترین مقدار و بعد احساس امنیت فرهنگی کمترین مقدار را داراست.

ساروخانی و هاشم نژاد (۱۳۹۰) در بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی (و مؤلفه‌های آن) و احساس امنیت اجتماعی در جوانان ۲۹-۱۵ ساله شهر ساری که به روش پیمایشی و در بین ۱۱۸ نفر با پرسشنامه محقق ساخته انجام گردید، دریافتند بین مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد و در این میان، اعتماد اجتماعی نسبت به سایر متغیرها همبستگی بیشتری با احساس امنیت اجتماعی داراست.

نادری و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه رابطه بین احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در چهار مؤلفه اصلی (اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی) بوده که با استفاده از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه انجام گرفته است. نتایج این پژوهش گویای آن است که هر چه میزان سرمایه اجتماعی بیشتر باشد، میزان احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود. در تحلیل نهایی نیز شاخص اعتماد اجتماعی بیشترین همبستگی را با احساس امنیت نشان داده است.

خادمی (۱۳۸۷) نیز در بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر تهران که با هدف دستیابی به الگویی نسبتاً جامع از امنیت اجتماعی به روش پیمایشی انجام شده، دریافت است که امنیت اجتماعی خانواده‌ها در منطقه شمال شهر تهران به لحاظ خصوصیات منطقه سکونت، بالا بودن سطح تحصیلات، داشتن مشاغل رده بالا و برخورداری از وضعیت رفاهی بهتر از منطقه جنوب شهر تهران بیشتر است. همچنین در حالت کلی امنیت اجتماعی مردان بیشتر از زنان است.

گروسی و همکاران (۱۳۸۶) با بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت در بین دانشجویان دانشگاه آزاد دریافتند دانشجویانی که از گروه‌های قومی متفاوت

کرده‌اند. همچنین، برخورداری از پشتیبانی مردم و برخورداری از حمایت خانواده و دوستان نقش بیشتری در تأمین امنیت شهروندان دارد و برخورداری از پلیسی توانمند در مرتبه بعد قرار می‌گیرد.

جکسون (۲۰۰۶) در بررسی امنیت اجتماعی و پایبندی به قواعد غیر رسمی نتیجه می‌گیرد که تصورات از انسجام اجتماعی، اعتماد و کنترل اجتماعی غیر رسمی و تفسیرها از ارزش‌ها، هنجارها و اخلاقیات مردم تشکیل دهنده اجتماع، درست به همان اندازه تفاسیر مربوط به پنجره‌های شکسته و عدم امنیت در شکل دادن به تصور مخاطره نقش دارند، زیرا سبب نقض اعتمادی می‌شوند که انتظارات منفی را پنهان نگه می‌دارند و به احساس ناامنی می‌انجامند.

چارچوب نظری

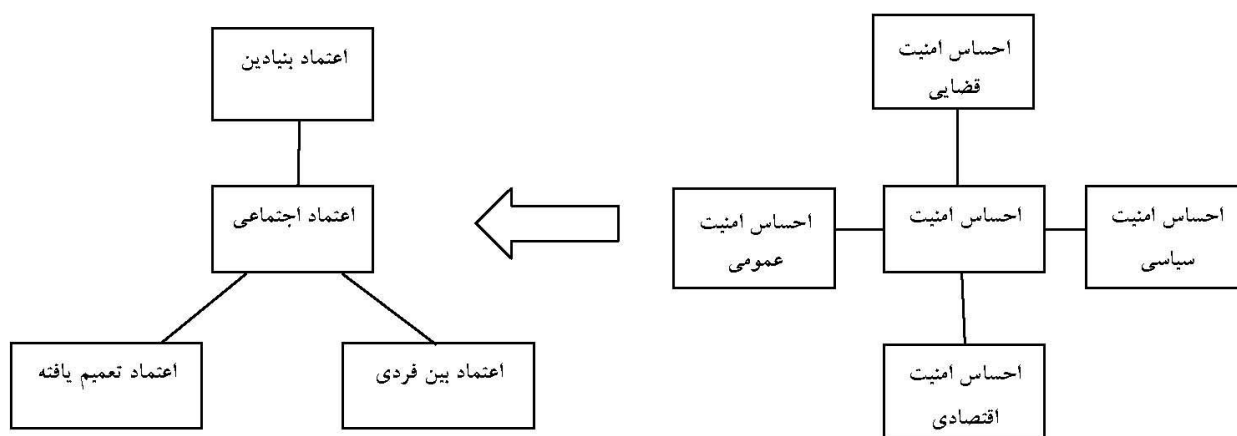
با توجه به مبانی و دیدگاه‌های نظری مطرح شده، می‌توان احساس امنیت را به عنوان مجموعه‌ای متشکل از چهار بعد در نظر گرفت که هر بعد به گونه‌ای مجزا و هم در قالب یک مجموعه بر اعتماد اجتماعی و ابعاد تعیین شده برای آن در این پژوهش تأثیر می‌گذارد. بنابراین، احساس امنیت به عنوان متغیر اصلی در چهار سطح: احساس امنیت قضایی، احساس امنیت سیاسی، احساس امنیت اقتصادی و احساس امنیت عمومی بررسی می‌شود. با پیچیده‌تر شدن زندگی اجتماعی، بعد احساسی امنیت از بعد عینی آن مهمتر شده است، زیرا آنچه رفتار و اعمال آدمی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، همان احساس امنیت یا احساس در امان بودن است (کلاهیچان، ۱۳۸۴: ۱۴۱). ابعاد چهارگانه احساس امنیت فضایی را ایجاد می‌کند که فرد بتواند در سایه اعتماد اجتماعی گسترش یافته در سطح جامعه با انگیزه و تلاش بیشتری به کار و فعالیت بپردازد. در واقع اعتماد اجتماعی برخاسته از احساس امنیت بر کلیه ابعاد زندگی

هستند، احساس امنیت مشابهی ندارند، همچنانکه دختران متعلق به گروه‌های درآمدی متفاوت، از نظر میزان احساس امنیت با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد تنها اعتماد بین شخصی پاسخگویان؛ یعنی اعتماد به افراد خاص و نزدیک که روزانه با آنها در تعامل هستند، بر سطح امنیت اجتماعی آنها تأثیر دارد و سطح درونی و سطح کلان اعتماد اجتماعی؛ یعنی اعتماد بنیادین و اعتماد عام در این میان تأثیرگذار نبوده است.

نتایج پژوهش نجیبی ربیعی (۱۳۸۴) در بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت با تأکید بر سرمایه نشان می‌دهد که دو سوم از افراد مورد مطالعه در حد متوسطی احساس امنیت دارند. افرادی که سرمایه اجتماعی بیشتری دارند، احساس امنیت بیشتری دارند. همچنین، افرادی که سرمایه فرهنگی یا اقتصادی بیشتری دارند احساس امنیت کمتری دارند. به عبارت دیگر، در میان اقشار نخبه جامعه و صاحبان سرمایه اقتصادی احساس امنیت کمتر است. براساس یافته‌های به دست آمده از این تحقیق به نظر می‌رسد که ناامنی در ابعاد جانی و مالی مشکل عمده شهروندان است.

مرکز افکار سنجی دانشجویان (۱۳۸۲) در بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی، احساس امنیت را با استفاده از معرف‌های مختلفی سنجیده است. در این تحقیق مفهوم احساس امنیت با معرف‌های ارزیابی از میزان بروز جرایم در جامعه، ارزیابی از احتمال کمک مردم در صورت تهدیدات امنیتی، ارزیابی از عملکرد دستگاه‌های تأمین کننده امنیت در جامعه، به ویژه قوه قضاییه و نیروی انتظامی و ارزیابی از عوامل تامین کننده و شرایط و موقعیت‌های مخاطره آمیز سنجیده شده است. نتایج تحقیق نشان داده است که ۶۰ درصد از ساکنان شهر تهران میزان امنیت این شهر را کم و بسیار کم ارزیابی

انسان تأثیرگذار بوده، بی‌اعتمادی ناشی از آن موجب اختلال در نظم اجتماعی و جریان کنش اعضای جامعه می‌شود.

نمودار ۱- مدل نظری بررسی رابطه احساس امنیت و اعتماد اجتماعی

روش پژوهش

این تحقیق از نوع پیمایشی است. بنابراین، از پرسشنامه استاندارد مک‌الیس (۱۹۹۵) با انجام اصلاحاتی متناسب با جامعه ایران به منظور سنجش اعتماد بین فردی و پرسشنامه‌ای محقق ساخته برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. برای هر کدام از متغیرها سؤال‌هایی

در طیف لیکرت طراحی گردید. برای به دست آوردن اعتبار صوری (محتوایی) از نظرهای صاحب‌نظران و برای بررسی روایی از آلفای کرونباخ استفاده شد. تعداد سؤال‌هایی که برای هر متغیر در نظر گرفته شده و مقدار آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق در جدول زیر آورده شده است:

جدول ۱- مقدار ضریب آلفای کرونباخ برای متغیرهای تحقیق

متغیرهای تحقیق	تعداد گویه‌ها	میزان پایایی
احساس امنیت سیاسی	۷	۰/۷۵
احساس امنیت عمومی	۶	۰/۸۲
احساس امنیت اقتصادی	۷	۰/۸۰
احساس امنیت قضایی	۶	۰/۸۸
اعتماد بنیادین	۶	۰/۷۹
اعتماد بین فردی	۷	۰/۷۲
اعتماد تعمیم یافته	۷	۰/۸۸

جامعه آماری این تحقیق کلیه افراد بالای هجده سال ساکن شهر کرمانشاه هستند که طبق سرشماری سال ۹۰ جمعیت آنها در حدود ۷۰۰ هزار نفر بوده است. بنابراین، با توجه به حجم جامعه آماری، روش نمونه‌گیری این تحقیق نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای است که در آن ابتدا از میان مناطق نمونه‌گیری و از هر منطقه بزرگ مناطق کوچکتری انتخاب شده است. نهایتاً کار به انتخاب نمونه‌ای از خانوارها و استفاده از روشی برای انتخاب افراد و خانوارهای منتخب ختم می‌شود. در این پژوهش، مناطق شهرداری کرمانشاه براساس قیمت زمین و برخورداری از امکانات و پایگاه منزلتی به سه گروه مرفه، متوسط و غیر مرفه تقسیم شدند. در مرحله بعد چند منطقه انتخاب و از هر منطقه چند ناحیه و سپس با توجه به موقعیت جغرافیایی و به صورت تصادفی محله‌هایی به عنوان بلوک از این نواحی انتخاب شدند و سپس در هر منطقه از هر ۱۰۰ منزل به یکی مراجعه نموده و پرسشنامه تکمیل گردید. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که در نتیجه ۳۹۰ نفر تعیین شدند.

در نظر گرفته شده برای سنجش آن عبارتند از: امنیت شغلی، تمایل به سرمایه‌گذاری، بهره‌مندی از درآمد کافی و نگرانی و امید نسبت به بهبود اقتصادی. احساس امنیت سیاسی عبارت است از: نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت شهروندان نسبت به عدم تضییع حق آزادی بیان اندیشه توسط دولت و سازمان‌های سیاسی و اینکه احساس کنند می‌توانند آزادانه در فعالیت‌های سیاسی مشارکت داشته باشند (حیدری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۶). به همین منظور، شاخص‌های آزادی‌های مدنی، هماهنگی مسئولان کشور، ثبات سیاسی در شهر، انتقادپذیری حکومت، توجه به خواسته‌ها و نیازهای مردم از سوی مسئولان در نظر گرفته شد. احساس امنیت قضایی به معنای احساس ایمنی و مصون ماندن فرد از هر گونه تعرض، تجاوز، ارباب و تهدید نسبت به جان، مال، ناموس، آزادی و شرف و به طور کلی تمامی حقوق قانونی و مشروع اوست (همان: ۶۸). وجود قوانین عادلانه، مجازات و برخورد با متخلفان و احساس مسئولیت قضات و دستگاه قضا از شاخص‌های این بعد احساس امنیت در این پژوهش هستند و در نهایت احساس امنیت عمومی که به آسیب‌های اجتماعی و بالاخص جرایم نظر دارد و تابع ارزش‌های حاکمیت است که توسط دولت تثبیت می‌گردد. شاخص‌هایی از قبیل: مزاحمت‌های اراذل و اوباش، احساس نگرانی از مخاطرات مالی نظیر سرقت و میزان بی‌بند و باری و تعرض در شهر، برای سنجش این بعد احساس امنیت در نظر گرفته شدند.

متغیر وابسته نیز اعتماد اجتماعی است که در سه بعد در نظر گرفته شده: ۱- اعتماد بنیادین؛ ۲- اعتماد بین فردی؛ ۳- اعتماد تعمیم یافته. اعتماد بنیادین نگرشی است که فرد نسبت به خود و دنیای پیرامون خود دارد و موجب تقویت این احساس می‌شود که افراد و امور دنیا قابل اعتماد و دارای ثبات و استمرار هستند. اریک

متغیرهای تحقیق و تعاریف عملیاتی آنها

متغیر مستقل در این تحقیق احساس امنیت است که در چهار بعد: ۱- احساس امنیت سیاسی؛ ۲- احساس امنیت اقتصادی؛ ۳- احساس امنیت عمومی؛ ۴- احساس امنیت قضایی در نظر گرفته شد. احساس امنیت اقتصادی عبارت است از برقراری نظم بین روابط اساسی، تهیه مایحتاج معیشتی انسان؛ یعنی برقراری منابع اولیه، تولید، توزیع، کار و درآمد اعضای جامعه به طوری که لوازم و نیازهای ضروری آنها تأمین شود و آنها از این جهت خود را در خطر احساس نکنند و کمبود یا فقدان نیازهای اولیه زندگی آرامش و آسایش آنها را بر هم نزنند (صادقیان، ۱۳۸۲: ۶۷). گویه‌ها و شاخص‌های

مورد استفاده، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری و تحلیل مسیر است.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی: بر اساس یافته‌های تحقیق، ۲۱۰ نفر از پاسخگویان؛ یعنی ۵۴ درصد آنها را مردان تشکیل می‌دادند و ۴۶ درصد دیگر زنان بودند. از نظر وضعیت تأهل تنها ۲۸ درصد افراد مورد مطالعه متأهل بودند. همچنین، گروه سنی ۴۳-۳۱ ساله با ۳۵/۵ درصد بیشترین و گروه سنی ۵۷ ساله به بالا با ۱۲ درصد کمترین درصد فراوانی افراد مورد مطالعه را تشکیل می‌دادند. میانگین سنی پاسخگویان نیز ۴۰ سال بوده است. سطح تحصیلات بیشتر پاسخگویان؛ یعنی ۳۰/۵ درصد را لیسانس و زیر دیپلم با ۱۲ درصد کمترین میزان فراوانی را داشته است و در مجموع در حدود ۶۵ درصد افراد دارای تحصیلات دانشگاهی فوق دیپلم و بالاتر هستند. از نظر وضعیت اشتغال نیز شغل آزاد با ۲۶ درصد بیشترین فراوانی و دانشجو بودن با ۱۶ درصد کمترین فراوانی را در بین افراد مورد مطالعه به خود اختصاص دادند. در نهایت، از نظر میزان درآمد، بیشترین فراوانی به گروه ۵۰۰-۹۰۰ هزار تومان در ماه با مقدار ۲۷ درصد و کمترین فراوانی به گروه ۱۳۰۰۰۰۰-۱۷۰۰۰۰۰ تومان در ماه با ۱۴ درصد فراوانی اختصاص داشت.

یافته‌های استنباطی: در تحقیق حاضر به منظور تأیید

یا رد فرضیات و تعیین نوع همبستگی و میزان درجه رابطه بین صفات، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون همبستگی به طور خلاصه در جدول زیر آورده شده است:

اریکسون، روانکاو نامدار معتقد است این اعتماد، محصول فرآیندهای دوره نوزادی است. اگر دیگران نیازهای اصلی و مادی و عاطفی نوزاد را تأمین کنند، حس اعتماد در کودک به وجود می‌آید، اما عدم تأمین این نیازها، سبب می‌شود نوعی بی‌اعتمادی نسبت به جهان، به‌ویژه در روابط شخصی به وجود آید (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۳). خوش بینی به آینده، نگران نبودن از وجود نابرابری‌های اجتماعی و احساس اثربخشی سیاست‌ها از شاخص‌های تعیین شده اعتماد بنیادین در این پژوهش هستند. اعتماد بین فردی در روابط چهره به چهره معنا پیدا می‌کند و بسیاری از موانع ارتباطی را برطرف می‌سازد و تعاملات میان دوستان، خویشاوندان، همسایگان، همکاران و ... را در بر می‌گیرد. در واقع، اعتماد بین فردی در روابط اجتماعی توسعه می‌یابد و تقویت می‌شود (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۳). به منظور سنجش این بعد اعتماد از پرسشنامه اعتماد بین فردی مک‌الیستر (۱۹۹۵) با اصلاحاتی متناسب با جامعه ایران و شاخص‌های دیگری چون یکسانی ظاهر و باطن افراد، محتاط بودن در روابط اجتماعی استفاده گردید. اعتماد تعمیم یافته که در جوامع بزرگتر و پیچیده‌تر ضروری است، شعاع اعتماد را از نزدیکان و اطرافیان فراتر برده، موجب تعاملات گسترده‌تر در سطح جامعه می‌شود. موضوع این اعتماد، مشاغل و حرفه‌ها و نیز موقعیت‌های اجتماعی است که افراد بیشتر با آنها سروکار دارند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۳). شاخص‌های تجربی صداقت، صراحت مسئولان، تمایلات همکاری جویانه و اطمینان از عملکرد اصناف و گروه‌های شغلی نیز برای سنجش اعتماد تعمیم یافته استفاده قرار شدند.

در این تحقیق، تجزیه و تحلیل آماری به کمک نرم‌افزار SPSS انجام گردیده است. تکنیک‌های آماری

جدول ۲- ضرایب همبستگی پیرسون برای متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مقدار ضریب همبستگی	مقدار معناداری
احساس امنیت اقتصادی	اعتماد بنیادین	۰/۱۲۳	۰/۰۴
	اعتماد بین فردی	۰/۴۴۲	۰/۰۰۰
	اعتماد تعمیم یافته	۰/۱۷۸	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی (کل)	۰/۲۴۷	۰/۰۱
احساس امنیت سیاسی	اعتماد بنیادین	۰/۱۳	۰/۰۰۰
	اعتماد بین فردی	۰/۲۴۷	۰/۰۰۰
	اعتماد تعمیم یافته	۰/۲۵	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی (کل)	۰/۲۰۹	۰/۰۰۰
احساس امنیت عمومی	اعتماد بنیادین	۰/۱۵۳	۰/۰۲
	اعتماد بین فردی	۰/۲۰۵	۰/۰۰۰
	اعتماد تعمیم یافته	۰/۰۵	۰/۰۱
	اعتماد اجتماعی (کل)	۰/۱۳	۰/۰۲
احساس امنیت قضایی	اعتماد بنیادین	۰/۰۷۴	۰/۰۱۰
	اعتماد بین فردی	۰/۲۷۶	۰/۰۰۰
	اعتماد تعمیم یافته	۰/۲۲۱	۰/۰۰۰
	اعتماد اجتماعی (کل)	۰/۱۹	۰/۰۰۰
احساس امنیت اجتماعی (کل)	اعتماد اجتماعی (کل)	۰/۱۹	۰/۰۰۹

فردی اشاره کرد؛ به گونه‌ای که مقدار همبستگی بین ابعاد احساس امنیت و اعتماد بین فردی بیش از ۰/۲ است و در نهایت، احساس امنیت اجتماعی (کل) با مقدار ۰/۱۹ همبستگی مثبتی با اعتماد اجتماعی (کل) نشان می‌دهد.

رگرسیون چند متغیری: در بخش قبل رابطه متغیرها و ابعاد آن بررسی شد، اما از آنجا که رابطه دو به دو و عوامل بدون تأثیر عوامل دیگر در علوم اجتماعی و رفتاری به دلیل ماهیت موضوع آنها که انسان و کنش‌های انسانی است، امری تقریباً ناممکن است و اغلب متغیرهای مستقل متعددی وجود دارند که هر کدام از آنها سهمی در پیش بینی متغیر وابسته دارند، در این

با توجه به جدول بالا متوجه می‌شویم که در تمامی فرضیات همبستگی معنادار و مثبت بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق دیده می‌شود. در بین متغیرهای تحقیق، متغیر احساس امنیت اقتصادی و اعتماد بین فردی با مقدار ۰/۴۴۲ بیشترین همبستگی را دارا بوده‌اند. احساس امنیت اقتصادی در مجموع مقادیر اعتماد اجتماعی (کل) نسبت به سایر ابعاد احساس امنیت، همبستگی بیشتری را با اعتماد اجتماعی کل نشان می‌دهد. در مقابل، بین متغیرهای احساس امنیت اجتماعی قضایی و اعتماد بنیادین با مقدار ۰/۰۷۴ کمترین همبستگی وجود دارد. از دیگر نتایج جدول به دست آمده می‌توان به همبستگی قوی احساس امنیت اجتماعی در همه ابعاد با اعتماد بین

است که اجازه می‌دهد نمره یک فرد در یک متغیر را براساس نمره‌های او در چندین متغیر دیگر پیش‌بینی کنیم.

قسمت به بررسی تأثیر عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی توأماً و یکجا می‌پردازیم. بنابراین، با استفاده از رگرسیون چند متغیری تأثیر متغیرهای مستقل بر اعتماد اجتماعی بررسی خواهد شد. رگرسیون چند متغیری روش آماری

جدول ۳- رگرسیون چند متغیره برای تبیین اعتماد اجتماعی

شاخص‌های آماری	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	سطح معناداری
مقادیر	۰/۵۶۸	۰/۳۲۲	۰/۰۰۰

نشان‌دهنده همبستگی قوی بین متغیرهاست. بنابراین براساس جدول بالا، مقدار معناداری به دست آمده قابلیت تعمیم به جامعه آماری را دارد.

بر اساس اطلاعات جدول ۳ می‌توان دریافت که میزان همبستگی متغیرهای مستقل وارد شده در مدل با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) ۰/۵۶۸ است که

جدول ۳- میزان ضرایب معادله رگرسیون چند متغیره اعتماد اجتماعی

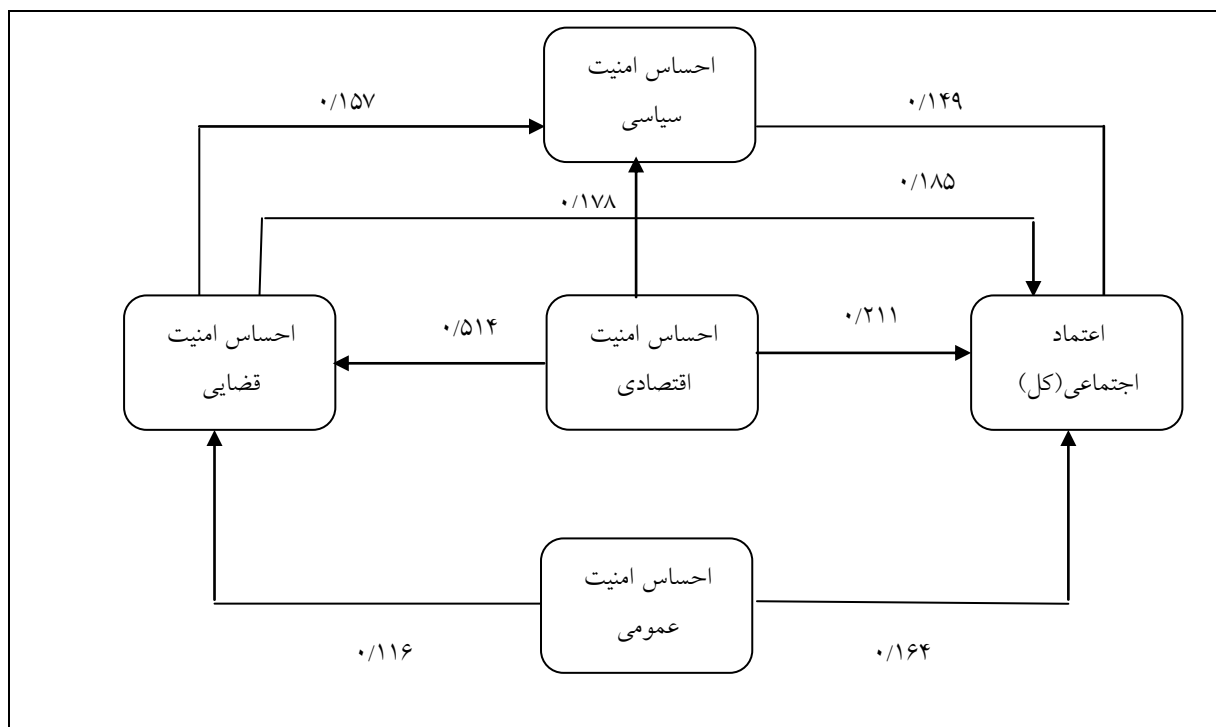
متغیرها	ضرایب استاندارد		مقدار آزمون t	سطح معناداری
	نشده	شده		
	B	مقدار بتا		
مقدار ثابت	۱/۱۸۶	۰/۲۵۶	۴/۶۲۶	۰/۰۰۰
احساس امنیت سیاسی	۰/۱۴۴	۰/۰۷۰	۲/۵۷۰	۰/۰۰۱
احساس امنیت اقتصادی	۰/۲۱۲	۰/۰۸۴	۲/۵۱۶	۰/۰۰۰
احساس امنیت عمومی	۰/۱۲۸	۰/۰۵۶	۲/۲۷۶	۰/۰۲۴
احساس امنیت قضایی	۱/۱۸۲	۰/۰۸۳	۲/۲۰۵	۰/۰۰۰

که با افزایش یک واحد در میزان احساس امنیت اقتصادی، میزان اعتماد اجتماعی ۲۱۱ واحد افزایش می‌یابد. به همین ترتیب، متغیرهای احساس امنیت قضایی با مقدار بتای ۰/۱۸۵، احساس امنیت عمومی با مقدار ۰/۱۶۴ و احساس امنیت سیاسی با مقدار ۰/۱۴۹ پس از احساس امنیت اقتصادی به ترتیب بیشترین سهم را در تبیین میزان اعتماد اجتماعی (کل) دارا هستند. تحلیل مسیر: تحلیل مسیر تکنیکی است که

شاخص‌های آماری برای متغیرهای درون معادله مانند ضریب رگرسیون (B) برای نمره‌های خام و بتا برای نمره‌های استاندارد شده آزمون t را می‌توان در جدول بالا ملاحظه کرد. با توجه به جدول ملاحظه می‌شود که متغیر احساس امنیت اقتصادی با مقدار بتای ۰/۲۱۱ بیشترین تأثیر را بر اعتماد اجتماعی داشته است، علامت مثبت ضریب این متغیر بیانگر تأثیر مستقیم آن بر اعتماد اجتماعی است و معنای ۰/۲۱۱ نیز بدین صورت است

استوار است. در جدول ۲، تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته آورده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده در جدول رگرسیون دیاگرام تحلیل مسیر را می‌توان بدین صورت ترسیم نمود:

همبستگی میان متغیرهای مستقل و وابسته را در قالب تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بیان می‌کند. تکنیک تحلیل مسیر بر پایه مجموعه‌ای از تحلیل رگرسیون چندگانه و براساس فرض ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته

نمودار ۲- دیاگرام تحلیل مسیر

جدول ۵- اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم
احساس امنیت سیاسی	۰/۱۴۹	-
احساس امنیت قضایی	۰/۱۸۵	$(۰/۱۴۹)(۰/۱۵۷) = ۰/۰۲۳$
احساس امنیت عمومی	۰/۱۶۴	$(۰/۱۸۵)(۰/۱۱۶) + (۰/۱۴۹)(۰/۱۵۷)(۰/۱۱۶) = ۰/۰۲۴$
احساس امنیت اقتصادی	۰/۲۱۱	$(۰/۱۴۹)(۰/۱۷۸) + (۰/۱۴۹)(۰/۱۵۷)(۰/۵۱۴) + (۰/۵۱۴)(۰/۱۸۵) = ۰/۱۳۳$

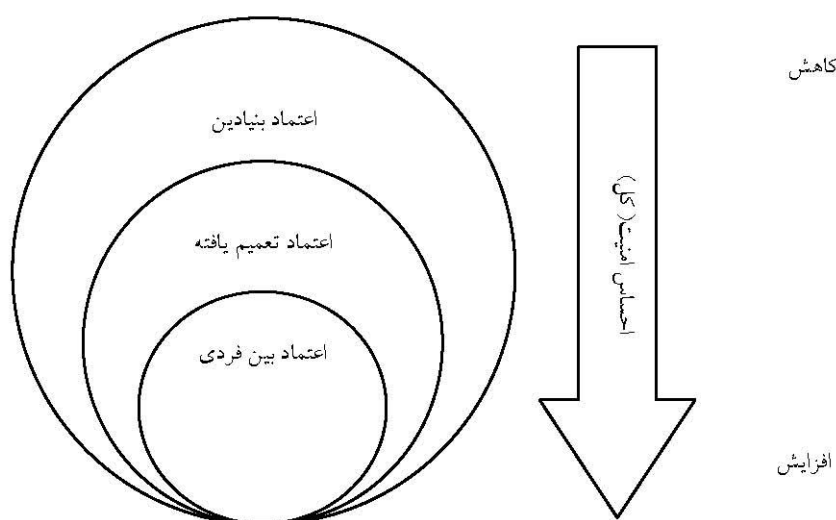
احساس امنیت سیاسی با کمترین اثر مستقیم بر اعتماد اجتماعی هیچ گونه اثر غیر مستقیمی بر سایر متغیرها نداشته است.

با توجه به نمودار تحلیل مسیر، متغیر احساس امنیت اقتصادی بیشترین اثر مستقیم و نیز اثر غیر مستقیم را بر میزان اعتماد اجتماعی دارد. از سوی دیگر، متغیر

نتیجه‌گیری و تحلیل نظری یافته‌های تحقیق

احساس امنیت اساساً مقوله‌ای ذهنی- عینی است و ارتباط مستقیم با ذهنیت و ادراک افراد از آسیب پذیری و تهدیدات دارد. همچنین، نقش امنیت بر حیات فردی و اجتماعی بسیار پیچیده‌تر از آن است که پیشتر انتظار می‌رفت، زیرا دارای ابعاد گسترده و زوایای پنهان و آشکار بسیاری است. احساس ناامنی از خود ناامنی مهمتر است؛ مثلاً وقوع جرم ممکن است تنها چند نفر قربانی داشته باشد، در صورتی که همین حادثه باعث ایجاد رعب و وحشت و ناامنی در میان تعداد زیادی از افراد می‌شود. این تحقیق با هدف بررسی رابطه بین احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در بین ساکنان شهر کرمانشاه انجام گرفت. یافته‌های تحقیق بیانگر وجود همبستگی بین احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در بین ساکنان شهر کرمانشاه است. نتایج تحقیقات نیازی و همکاران (۱۳۹۰)، ساروخانی و هاشمی‌نژاد (۱۳۹۰)، نجیبی ربیعی (۱۳۸۴) و ذاکری ماهانه و همکاران (۱۳۹۱) نیز بیانگر و موید همین مطلب است. با توجه به مقادیر ضریب همبستگی، بیشترین همبستگی بین احساس امنیت اقتصادی و اعتماد اجتماعی مشاهده گردید؛ بدین معنا که هر چه احساس امنیت اقتصادی در حد پایین‌تری باشد، به همان میزان از اعتماد اجتماعی شهروندان کاسته می‌شود. همچنین، بر اساس دیاگرام تحلیل مسیر نیز احساس امنیت اقتصادی بیشترین تأثیر مستقیم را بر میزان اعتماد اجتماعی داشته است. سایر متغیرها نیز به صورت مستقیم بر اعتماد اجتماعی تأثیر مستقیم داشته‌اند. و در نهایت بر اساس رگرسیون چند متغیری میزان همبستگی متغیرهای مستقل وارد شده در مدل با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) ۰/۵۶۸ است که نشان دهنده همبستگی قوی بین متغیرهاست. از بین ابعاد اعتماد اجتماعی، اعتماد بین فردی که در برگزیده اعتماد به اطرافیان، آشنایان و نزدیکان است، با میانگین ۰/۳۴۶

در مقدار همبستگی نسبت به دیگر ابعاد اعتماد اجتماعی بیشترین همبستگی را با ابعاد احساس امنیت اجتماعی دارد و پس از آن اعتماد تعمیم یافته با میانگین ۰/۱۵۹ و سپس اعتماد بنیادین با میانگین ۰/۱۰۶ در مقدار همبستگی، به ترتیب کمترین میزان همبستگی را با ابعاد احساس امنیت نشان می‌دهد. پژوهش گروسی و همکاران (۱۳۸۶) نیز بر تأثیر بیشتر اعتماد بین فردی بر سطح امنیت اجتماعی تأکید دارد همچنین، نتایج پژوهش نادری و همکاران (۱۳۸۹) موید همبستگی بیشتر اعتماد اجتماعی در میان سایر ابعاد سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی است. جکسون (۲۰۰۶) نیز بر رابطه مستقیم اعتماد اجتماعی غیر رسمی و امنیت تأکید کرده است. با توجه به جدول ضرایب همبستگی (جدول ۲) و مقادیر احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در هر سه بعد آن که نشان دهنده مقدار بیشتر همبستگی احساس امنیت در بعد بین فردی نسبت به بعد تعمیم یافته و همچنین، مقدار بیشتر همبستگی احساس امنیت در بعد تعمیم یافته نسبت به بعد بنیادین در تمامی ابعاد احساس امنیت (بجز احساس امنیت عمومی) است و با توجه به اینکه اعتماد بنیادین به نگرش فرد نسبت به جهان پیرامون اشاره دارد، می‌توان از یافته‌های این تحقیق نتیجه گرفت که هر چه دایره اعتماد اجتماعی گسترش یافته، احساس امنیت در شهروندان کرمانشاه کاهش یافته است (نمودار ۳). به عبارت دیگر با کاهش احساس امنیت فرد دایره اعتماد اجتماعی او نسبت به دیگران محدودتر می‌شود. اگرچه یافته‌های تحقیق به طور کلی همبستگی متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد، در مجموع به نظر می‌رسد وجود و گسترش احساس امنیت در کلیت جامعه آثار مثبتی دارد که یکی از آنها افزایش میزان اعتماد اجتماعی است. پس می‌توان گفت تضعیف احساس امنیت زمینه‌ای برای افزایش بی‌اعتمادی اجتماعی فراهم می‌کند.

نمودار ۳- همبستگی ابعاد اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (کل)

پیشنهادهای

از آنجا که موضوع امنیت دارای زوایای پنهان و ابعاد گسترده‌ای است و عناصر ذهنی و عینی در کنار یکدیگر احساس امنیت را تحقق می‌بخشند، لذا در نظر گرفتن احساس امنیت به عنوان موضوعی اجتماعی و چند وجهی لازم و ضروری است که در این راستا پیشنهادها زیر به منظور تقویت احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در سطح خرد ارائه می‌گردد:

۱- بر اساس یافته‌های پژوهش، احساس امنیت اقتصادی بیشترین همبستگی را با اعتماد اجتماعی دارا بود. در این زمینه فراهم نمودن شرایط عینی، همچون: اشتغال، توزیع عادلانه‌تر امکانات جامعه، کاهش شکاف‌های درآمد و توجه به وضع معیشتی مردم؛ به ویژه در بخش‌های محروم شهری می‌تواند احساس ناامنی اقتصادی شهروندان را کاهش دهد. توجه به نقش بازاریان و اصناف در این زمینه نیز حائز اهمیت است.

نظارت و کنترل بر فضای اقتصادی بازار و ایجاد ثبات در قیمت‌ها می‌تواند موجب آرامش و احساس امنیت اقتصادی مردم گردد. همچنین، فراهم نمودن زمینه‌های بالندگی و رشد برای سرمایه‌گذاران در فعالیتهای تولیدی و اقتصادی نیز می‌تواند احساس امنیت اقتصادی را در اقشار طبقات بالای جامعه فزونی داده، علاوه بر رونق اقتصادی، اعتماد اجتماعی آنان را نیز افزایش دهد.

۲- در این تحقیق احساس امنیت عمومی از دیگر ابعاد احساس امنیت مؤثر بر اعتماد اجتماعی بوده است. گسترش امنیت عمومی در گرو ایجاد و فعالیت هسته‌های مردمی قابل پیشگیری است. هدف اصلی از تشکیل هسته‌های پیشگیری و حفاظت اجتماعی، افزایش ضریب امنیت موجود در محلات و جامعه است. با استفاده از ظرفیت‌های موجود در جامعه، هسته‌های پیشگیری مردمی در ارتقای مشارکت‌های مدنی و مردمی می‌تواند نقش مهمی را ایفا نماید. لازمه تشکیل چنین

هسته‌هایی، ارائه آموزش‌هایی در قالب هسته‌های پیشگیری در محلات و جامعه توسط مسئولان ذی ربط است. ضروری است که هسته‌های مردمی با به کارگیری افراد نخبه و متخصص و نظارت همگانی در تمام زمینه‌ها توسط خود مردم و گسترش و توسعه فرهنگ پیشگیری از وقوع جرم و گسترش فرهنگ حقوقی در سطح جامعه فعالیت کنند. این امر باعث رشد امنیت در جامعه و کاهش بزهکاری و در نتیجه بهبود وضعیت جامعه می‌شود. همکاری خانواده‌ها و به خصوص والدین در زمینه ارتقای امنیت در محلات، یکی از نیازهای اساسی جامعه است که این امر با کمک هسته‌های مردمی پیشگیری آسانتر می‌شود. متأسفانه در جامعه کنونی، عواملی همچون: خلوت بودن خیابان‌ها در برخی از ساعات روز، بی‌تفاوتی همسایه‌ها نسبت به اموال یکدیگر و همچنین، خلأ حضور مأموران نیروی انتظامی زمینه ایجاد جرم را برای افراد خاطی فراهم می‌کند. هسته‌های مردمی با شناسایی نقاط بحران و مسیرهای بحرانی جرم و پیگیری جرایم اتفاق افتاده در مناطق بحرانی محلات، می‌توانند به میزان در خور توجهی در کاهش جرم و جنایت مؤثر واقع شوند.

۳. احساس امنیت سیاسی از دیگر ابعاد تأثیرگذار احساس امنیت بر اعتماد اجتماعی در این پژوهش بود. در این راستا باید زمینه‌های مشارکت فعال مردم در امور سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را فراهم نمود. فراهم نمودن شرایط لازم جهت حضور تشکلهای گروه‌های اجتماعی به منظور تحکیم روابط اجتماعی و ارتباط بیشتر مردم با مسئولان جامعه موجب ایجاد احساس امنیت سیاسی و روانی بیشتر و در نتیجه، افزایش اعتماد اجتماعی در جامعه می‌گردد. وحدت

کلمه نخبگان در مسائل اصولی و فهم مشترک از قواعد تصمیم‌گیری، منافع و مصالح ملی و اهداف اصلی و ماهوی در نظام‌های سیاسی نقطه عزیمت تأمین سیاسی و روانی شهروندان و در نهایت افزایش کیفیت زندگی مادی و معنوی در یک جامعه است. در این زمینه، توصیه رهبر فرزانه انقلاب به نخبگان سیاسی مبنی بر ضرورت صیانت از امنیت سیاسی و روانی مردم به منظور جلوگیری از احتمال رواج قضاوت‌های غیرمنصفانه درباره عملکرد مسئولان نیز حائز اهمیت است.

۴. با توجه به نقش احساس امنیت قضایی بر اعتماد اجتماعی، نیاز به بروزرسانی قوانین نظامات و مقررات از موارد بسیار مهم است که می‌تواند در این زمینه بسیار کارساز باشد. کاهش قوانین تبعیض آمیز علیه زنان، پیگیری سریع مسائل و پرونده‌های قضایی و حقوقی مردم در دادگاه‌ها، از دیگر اقدامات مؤثر در این زمینه است. به طور کلی، امروزه نظام حقوقی کشور ما نیازمند ساماندهی مبانی خویش، به ویژه در زمینه حمایت از حقا و آزادی‌های شهروندی است. اهمیت این اصل به ویژه در ارتباط آن با اصل احساس امنیت قضایی بیشتر نمود می‌یابد.

منابع

- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳). «تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی»، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- باباخانی، فرهاد. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت با تأکید بر نقش پلیس»، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، ش ۲۱، صص ۱۸۳-۱۸۴.

۱۹۹. ذاکری هامانه، راضیه. افشانی، علیرضا. عسکری ندوشن، عباس. (۱۳۹۱). « بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت در شهر یزد»، *مجله جامعه شناسی ایران*، ش ۳، صص ۸۳-۱۱۰.
- زتومکا، پیوتر. (۱۳۸۴). «اعتماد، یک نظریه جامعه شناختی»، ترجمه فاطمه گلابی، تبریز: ناشر مترجم، چاپ اول.
- شریفی دیاز، مسعود. (۱۳۸۴). «بررسی اقتدارگرایی و عوامل موثر بر آن با تأکید بر احساس امنیت»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- صادقیان، سید جلال. (۱۳۸۲). « درآمدی بر امنیت و ابعاد و گستره آن»، *فصلنامه دانش انتظامی*، ش ۱۶، صص ۵۴-۷۵.
- عنایت، حلیمه و همکاران. (۱۳۹۱). «مطالعه رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در میان جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال ساکن شهرهای شیراز و یاسوج»، *فصلنامه جامعه شناسی کاربردی*، سال بیست و سوم، ش ۴۵، صص ۸۱-۱۰۴.
- علوی، بابک. (۱۳۸۰). «نقش سرمایه اجتماعی در توسعه»، *ماهنامه تدبیر*، دوره ۱۲ ش ۱۱۶.
- غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۳). «اعتماد اجتماعی در ایران: تحلیل یافته‌های پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان»، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر طرح های ملی.
- کاظمی پور، عبدالمحمد. (۱۳۸۱). «سرمایه اجتماعی در ایران»، تهران: انتشارات طرح های ملی، چاپ اول.
- بوزان، باری. (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تاجبخش، کیان. (۱۳۸۴). *سرمایه اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه*، تهران: نشر شیرازه.
- پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). «دموکراسی و سنت های مدنی»، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: نشر روزنامه سلام.
- چلبی، مسعود و مبارکی محمد. (۱۳۸۴). «تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطح خرد و کلان»، *مجله جامعه شناسی ایران*، دوره ششم، ش ۲.
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵). «جامعه شناسی نظم»، تهران: نشر نی.
- حاجیان، ابراهیم. (۱۳۸۴). «چارچوب روش شناختی برای بررسی احساس امنیت»، *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، تهران: انتشارات معاونت اجتماعی ناجا.
- حیدری، اله رحم. عنایت، حلیمه. موحد، مجید. (۱۲۹۰). «جهانی شدن فرهنگ و احساس امنیت سیاسی (مطالعه موردی جوانان شهر شیراز)»، *فصلنامه رهنما سیاستگذاری*، ش ۴، صص ۱۲۵-۱۵۶.
- خادمی، علی. (۱۳۸۷). «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی (مطالعه تجربی جوانان شهر تهران)»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران دانشکده علوم اجتماعی.
- دفتر طرح های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (۱۳۸۲). «پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش های ایرانیان»، موج دوم.

(۱۳۸۴). «بررسی سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر شکل‌گیری آن در شهر تهران»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، ش ۴ زمستان، صص ۵۹-۹۱.

نجیبی ربیعی، مریم. (۱۳۸۴). «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت با تأکید بر سرمایه اجتماعی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده علوم اجتماعی.

نوروزی، فیض‌الله و فولادی سپهر، سارا. (۱۳۸۸). «بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل مؤثر بر آن» فصلنامه راهبرد، سال هجدهم، ش ۵۳، صص ۱۲۹-۱۵۹. نیازی، محسن. شقایق مقدم، الهام. شادفر، یاسمن. (۱۳۹۰). «بررسی رابطه بین میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال (۲ و ۱) و جنوب شهر (۲۰ و ۱۹) تهران»، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره سوم، صص ۱۳۱-۱۶۰.

Helen, T (2003), *The possibility of social security in An insecure society*. Ageing societies, New sociology 6th conference of European sociological Association 23rd – 26th. September 2003, Murica, Spain European social policy Research Network steam. Wednesday, September 24th : poverty, social Exclusion & social security. Tuula. Helen@kela.Fi.

Jackson, Jonathan (2006) ,*Introducing Fear of Crime to Risk Research*. " Risk Analysis. Vol. 26, No.1, Pp.253- 64.

Jalava, Jane (2003), *From norms to trust: The Luthmannian Connevtion between Trust and system*, University of Helsinki, sage publication, London.

Putnam, R. (2000), *Bowling Alone*. The collaps and Revial of American community New York.

کلاهیچیان، محمود. (۱۳۸۴). «راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی»، مجموعه مقالات و سخنرانی‌های همایش امنیت اجتماعی، جلد اول، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.

کلن، جیمز. (۱۳۷۷). *بنیاد نظریه اجتماعی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

گروسی، سعیده. میرزایی، جلال. شاه‌رخ، احسان. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت» مطالعه موردی دانشجویان دختر

دانشگاه آزاد واحد جیرفت»، فصلنامه دانش/انتظامی، سال نهم، ش ۲، صص ۲۶-۳۹.

گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۷). «پیامدهای مدرنیته»، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.

_____. (۱۳۷۸). «تجدد و تشخیص»، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.

لاپتن، دبورا. (۱۳۸۰). «بیم و مدرنیزاسیون تأملی»، ترجمه مریم رفعت‌جاء، فصلنامه فلسفی ارغنون، ش ۱۸، صص ۲۹۳-۳۱۶.

مرکز افکار سنجی دانشجویان. (۱۳۸۲). *بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی*، تهران: مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران.

نادری، حمدالله. جاهد، محمد علی. شیرزاده، مهین دخت. (۱۳۸۹). «بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی» مطالعه موردی شهر اردبیل»، فصلنامه مطالعات اجتماعی، ش ۱۲، صص ۵۹-۸۷.

ناطق پور، محمد جواد و فیروز آبادی سید احمد.

شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت با استفاده از تکنیک دلفی (مورد مطالعه: استان چهارمحال و بختیاری)

مهدی کرمی دهکردی، دانشجوی دکتری، گروه توسعه و ترویج روستایی، دانشگاه تبریز*

خلیل کلانتری، استاد، گروه توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران

آرزو باباجانی، دانشجوی دکتری دانشگاه تهران

چکیده

به استناد گزارش‌های ارائه شده سازمان جهانی گردشگری، درآمد حاصل از توریسم با سرعت در حال گسترش است و این موضوع می‌تواند گامی بزرگ برای مناطقی با جاذبه‌های طبیعی و توریستی باشد. استان کوهستانی چهارمحال و بختیاری نیز به علت برخورداری از موقعیت ممتاز گردشگری و استراحتگاهی و همچنین، شرایط متناسب جغرافیایی، در مقوله گردشگری مورد توجه شایانی قرار گرفته است. اکنون یکی از عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری، توجه به مقوله امنیت گردشگر، امنیت سرمایه‌گذار، امنیت قانونی، امنیت جانی و امنیت اداری در این حوزه است. هدف از انجام پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت است. پژوهش حاضر با استفاده از تکنیک دلفی (تکنیکی در روش‌های تحقیق کیفی) انجام شده و جامعه آماری تحقیق شامل کلیه متخصصان حوزه گردشگری بوده که ۲۵ نفر از متخصصان در حوزه گردشگری به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نمونه‌گیری به صورت کاملاً هدفمند بوده، برای شناسایی متخصصان از شیوه نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شد. بر اساس یافته‌های این پژوهش، اعضای پانل دلفی در مجموع ۹ گویه را به عنوان مهمترین موانع امنیتی موجود توسعه گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری معرفی کردند، گویه "امنیت سرمایه‌گذار، به منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است" به عنوان نخستین اولویت، با بالاترین میانگین و با موافقت ۸۸ درصد از متخصصان، دارای بیشترین اهمیت بوده است و گویه "بروز درگیری بین گردشگران و افراد بومی به علت وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی" با کمترین میانگین و با موافقت ۴۰ درصد از متخصصان، دارای کمترین اهمیت از دیدگاه متخصصین در حوزه امنیت گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری بوده است. همچنین، به طور کلی ۱۰ گویه شناسایی و استخراج گردید که در نهایت پس از چهار مرحله اجرای تکنیک دلفی، یک گویه به علت کم بودن میانگین (کمتر از ۲/۵۰) و همچنین، کمتر بودن میزان موافقت متخصصان پس از مرحله چهارم تکنیک دلفی (۴۰ درصد موافق گویه بوده‌اند)، در نهایت ۹ گویه با بیشترین درصد موافقت (بیش از ۵۰٪) از دیدگاه متخصصان به عنوان موانع امنیت در گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری معرفی گردید.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، امنیت، موانع، تکنیک دلفی، استان چهارمحال و بختیاری

مقدمه

به استناد تعاریف سازمان جهانی جهانگردی، پیش نیاز توسعه پایدار گردشگری، تلفیق و هماهنگی اهداف اقتصادی، زیست - محیطی، اجتماعی و فرهنگی است. این امر متضمن تأمین منافع درازمدت جامعه میزبان، گردشگران مهمان و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی است. از این نظر، برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری یک فعالیت فرابخشی است که رویکردی جامع‌نگر و به هماهنگی بخش‌های مختلف مرتبط نیاز دارد (حاجیلویی و قدیر معصوم، ۱۳۸۷: ۲۲). در سال ۲۰۰۵ گردشگران و کسانی که به منظور گذراندن تعطیلات و تفریح به مسافرت رفتند، ۶۰۴ میلیون نفر و درآمد حاصل از آنها (منهای هزینه حمل و نقل)، به بیش از ۸۰۰ میلیارد دلار رسید (برگرفته از سایت جهانی گردشگری، ۲۰۰۹: ۹). به نقل از مدهوشی و ناصرپور در سال ۱۳۸۲، با توجه به اطلاعات ارائه شده و پیش بینی‌های سازمان جهانی جهانگردی، انتظار می‌رفته که در سال ۲۰۱۰ بیش از ۲۳۰ میلیون نفر از منطقه آسیا و اقیانوسیه دیدن نمایند. حال اگر کشور ایران با توجه به قابلیت‌ها و پتانسیل‌های فراوان خویش می‌توانست تنها ۵٪ از این مسافران را جذب نماید، درآمد حاصل از آن به ۱۲/۸ میلیارد دلار می‌رسید، که این مبلغ چیزی در حدود درآمد حاصل از فروش نفت در طول ۱ سال در سال ۱۳۸۲ می‌بود (مدهوشی و ناصرپور، ۱۳۸۲: ۳۲) [۱]. شاید چنین تصور شود که با پایان یافتن سال ۲۰۱۰، تدوین برنامه در این حوزه بسیار درآمدزا (گردشگری) مشکل باشد، ولی بر اساس پیش‌بینی سازمان جهانی گردشگری برای سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران ۱۵۶۱ میلیون نفر پیش بینی شده است (Tourism Vision, 2020: 9، برگرفته از سایت جهانی گردشگری). با

توجه به آمار و ارقام مذکور و همچنین، پیش‌بینی‌هایی که در خصوص افزایش تعداد گردشگر بر اساس پیش بینی‌های سازمان جهانی گردشگری تا سال ۲۰۲۰ وجود دارد، این روند روبه افزایش است. این در حالی است که در سال ۱۹۹۹ تنها نزدیک به ۱/۰۰۸ میلیون جهانگرد از ایران دیدن نموده‌اند و در این میان کمتر از ۱٪ جهانگردان ایران از استان چهارمحال و بختیاری که یکی استان‌هایی با قابلیت‌ها و پتانسیل‌های فوق‌العاده زیاد است و ظرفیت‌های لازم را برای توسعه صنعت گردشگری را در اختیار دارد، دیدن کرده‌اند [۲]. توجه به آمار و ارقام مذکور بسیار قابل تأمل است و وظیفه محققان و پژوهشگران، کنکاش و مطالعه در حوزه توریسم و گردشگری است تا سهم زیادی از جمعیت و درآمد حاصل از حوزه مربوطه را در ایران و منطقه پر پتانسیل چهارمحال و بختیاری، شاهد باشیم. لذا پژوهش و تحقیق در این حوزه بیش از پیش ضرورت می‌یابد، چرا که گردشگری یک فعالیت اقتصادی (بونی فیس، ۱۳۸۰: ۱۶۳) اجتماعی (Hardin, 1968) است که می‌توان گفت میراث فرهنگی و طبیعی کشورها را خرید و فروش می‌کند (موحد، ۱۳۸۶) و سبب ایجاد اشتغال فراوان خواهد بود (دیبايي، ۱۳۷۱). به همین علت توجه به این مقوله مهم بسیار حائز اهمیت بوده، تحقیق در این راستا ضرورت می‌یابد. در ادامه، به منظور شناسایی و مشخص شدن ابعاد مختلف گردشگری (با تکیه بر بحث امنیت) و تأثیرات آن از ابعاد مختلف، در ابتدا به مبحث امنیت در گردشگری و سپس به دلیل اینکه بسیاری از کانون‌های گردشگری در روستاهای هدف گردشگری قرار دارند، به اهمیت بحث گردشگری روستایی از ابعاد مختلف پرداخته می‌شود.

تعریف امنیت

مفهوم امنیت همچون بسیاری از مفاهیم دیگر، در طول تاریخ تغییر یافته و روندی رو به رشد داشته است. شک نیست که مفهوم امنیت همسان و موازی با مفهوم بشر تعالی یافته، تا امروزه ما تعریفی بسیار متفاوت از تعریف اولیه آن داشته باشیم (ویکی پدیا، ۱۳۸۹)، چنانکه در دوران ماقبل از تاریخ، امنیت، تنها مربوط به حفظ بقا بود و بس و بعدتر امنیت را نبود تهدید نظامی تعریف کردند، اما امروزه کارشناسان فن، مؤلفه‌های امنیت را در تمامی ابعاد سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی پی‌گیری می‌کنند و حتی بیش از آنها، می‌بینیم که عباراتی همچون امنیت در رسانه، امنیت در فضای مجازی، امنیت داده‌ها، امنیت در گردشگری و ... به وجود آمده‌اند (نورآقایی، ۱۳۹۰).

به طور کلی، هنگامی که در جامعه‌ای بستر مناسبی فراهم است، به گونه‌ای که فعالیت‌های مختلف در ابعاد گوناگون، به طور عادی و بدون مشکلی خاص جریان پیدا کنند، آن جامعه را امن فرض می‌کنیم و اما، وقتی با وجود بسیاری از تمهیدات دستیابی به امنیت، افراد جامعه بازهم احساس ناامنی می‌کنند، باید این نکته را به یاد آورد که مردم خود را در امان نخواهند دید، مگر اینکه به گونه‌ای، احساس امنیت به ایشان القا شود. در این میان، وجود نظم اجتماعی و اجرای عادلانه قانون از مواردی هستند که احساس امنیت را در جامعه به وجود می‌آورند و نهایتاً باید دانست و به این موضوع اعتقاد داشت که ملاک امنیت، احساس امنیت در میان اقشار مختلف مردم است (نورآقایی، ۱۳۹۰).

امنیت در گردشگری

اصولاً تا امنیت برقرار نباشد، سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری، بیهوده خواهد

بود. هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می‌کنند و در پی آن، فعالیت‌های مربوط به گردشگری رونق می‌یابد و اگر گردشگران نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشند، هرگز به آنجا سفر نمی‌کنند (برگرفته شده از www.iranhotelonline.com، سایت، امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند. در واقع، همان‌طور که یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری وجود امنیت است، رونق گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگران در یک مقصد، موجب به وجود آمدن امنیت می‌شود. البته، نباید فراموش کرد که این قضیه همیشه هم صادق نیست، زیرا در برخی مواقع، وجود پدیده گردشگری و رفت و آمد گردشگران باعث ناامنی شده است. با این وصف، صنعت گردشگری و مقوله امنیت ارتباط تنگاتنگی با هم دارند.

در این مورد هم باید دانست و اعتقاد داشت که ملاک امنیت در گردشگری، احساس امنیت توسط گردشگران است. از طرفی، این مسأله بسیار حائز اهمیت است که بدانیم امنیت را در چه مقوله‌هایی باید به وجود بیاوریم، مسأله‌ای که برای حل آن نیازمند شناخت تهدیدها و موانع هستیم. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی و اولویت‌بندی موانع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت در استان چهارمحال و بختیاری است.

امنیت در گردشگری ایران

کارشناسان معتقدند که امنیت با احساس امنیت متفاوت است؛ به گونه‌ای که ممکن است در جامعه‌ای امنیت باشد، ولی احساس نشود. بنابراین، در ابتدا باید بدانیم که آیا ما در کشورمان امنیت نداریم و یا احساس امنیت نمی‌کنیم و اصولاً در صورت وجود، این عدم امنیت و یا احساس عدم

امنیت، به چه مقولاتی مربوط می‌شوند و چقدر واقعی هستند (خسروی، ۱۳۸۹: ۴۱)

یکی از عواقب مثبت سفر این است که گردشگر متوجه می‌شود، چقدر از نگرانی‌ها و ترس‌هایش قابل اعتنا هستند و چه مقدار تحت تأثیر تبلیغات و پیش‌فرض‌های ذهنی خود قرار دارد. تجربه متوکیان صنعت گردشگری در ایران حاکی از این است که بیشتر گردشگرانی که به ایران سفر می‌کنند، در ابتدای ورود احساس عدم امنیت دارند، ولی در انتهای سفر، ایران را امن تلقی می‌کنند (اصفهانی، ۱۳۸۷). اینکه چرا آنها قبل از دیدار، ایران را کشوری امن نمی‌دانند، دلایل بسیاری دارد. برای مثال، برای هر کشوری که به عنوان مقصد گردشگری مطرح می‌شود، توصیه‌هایی وجود دارد. بد نیست بدانیم که برخی از توصیه‌های سفر به ایران، از نگاه دفتر کشورهای مشترک‌المنافع با انگلستان آن‌چنان که در سایت راهنمای گردشگران جهانی آمده، چیست:

به گردشگران قویا توصیه می‌شود که فاصله چندصد کیلومتری خود را با مرز ایران و افغانستان و مرز ایران و عراق، حفظ کنند. مرز ایران و پاکستان ناامن است. همچنین بهتر است گردشگران در جاده کرمان به بندرعباس و بم تردد نکنند.

جرایم خیابانی در تهران و شهرهای دیگر کم است و حوادث دزدی از خارجیان گزارش نشده است، اما تعدادی دزدی توسط مردان جوان با اتومبیل‌های متفرقه و کیف قاپی با موتورسیکلت دیده شده است.

تاکسی‌ها از اتومبیل‌های متفرقه مطمئن‌ترند. برخی از افراد با لباس شخصی و غیرنظامی خود را پلیس معرفی می‌کنند، از این جهت گردشگران باید از کسانی که خودشان را پلیس معرفی می‌کنند، کارت شناسایی درخواست کنند یا این که اتومبیل‌های دولتی

ویژه مأموریت آنها را تشخیص دهند.

از آنجا که تنش‌های سیاسی میان ایران و جوامع بین‌المللی وجود دارد، به گردشگران توصیه می‌شود که برای برنامه‌ریزی سفر به ایران، اخبار رسانه‌ها و توصیه‌های سفر را جدی بگیرند. گردشگران باید از اجتماعات بزرگ دوری کنند. عکس‌برداری از مناطق نظامی و دولتی ممنوع است. ایران کشوری زلزله‌خیز است، از کارت اعتباری نمی‌توان استفاده کرد، قوانین اسلامی در این کشور به شدت رعایت می‌شود، نوشیدنی‌های الکلی دار ممنوع است، و خانم‌های بالای چند سال باید حجاب اسلامی را رعایت کنند، گردشگران باید در تمام مدت، کارت‌های شناسایی خود را به همراه داشته باشند (برگرفته شده از سایت www.worldtravelguide.net).

اکنون متوجه شدیم که از دیدگاه توصیه‌های سفر به ایران به چه موضوع‌هایی اشاره شده است، بنابراین، برای رونق گردشگری باید بتوانیم در حل مشکل عدم «احساس امنیت در ایران» بکوشیم.

موارد ذکر شده به عنوان توصیه‌های سفر به ایران، برخی واقعیت دارند و برخی نه، برخی به قوانین کشورمان مربوط می‌شوند و جزو اصول هستند و تغییر ناپذیر، ولی برخی را می‌توان تغییر داد. در این میان، وظیفه ما تغییر اندیشه‌های ناصحیح، پژوهش بیشتر در این زمینه و تغییر مواردی است که امکان تغییرشان وجود دارد. برای تغییر اندیشه‌های ناصحیح، دانستن داشته‌ها و توانایی‌هاست. مرزهای کشور ما چنانکه ذکر شده، ناامن نیستند، ولی به خاطر دوری شهرها (که روستاها هم شامل حال آنها خواهد بود) از هم و مناطق وسیع بدون سکنه، و البته، چند مورد گروگان‌گیری و حمله مسلحانه، ناخودآگاه این شبهه ایجاد می‌شود که شهرها و مسیرهای مرزی از امنیت لازم برخوردار نیستند، اما

نسبت به بقای رژیم‌ها، نظام شهروندی و شیوه زندگی شهروندان خود ممانعت به عمل آورند (هزارجریبی، ۱۳۹۰، ۱۲۴).

هزار جریبی به نقل از رتیرز^۲ (۱۹۹۷) امنیت را اصولاً امری نسبی می‌داند. در این زمینه "آزگود"^۳ معتقد است که امنیت همانند خطر کیفیتی نامشخص است، امری نسبی است نه مطلق. نسبی بودن مفهوم امنیت بخشی به علت انتزاعی بودن و نبود تعریف مشخصی از این مفهوم و بخشی دیگر حاصل پیوند با مفاهیم نسبی دیگری نظیر منافع و بحران بوده است. لارونی مارتین^۴ نیز می‌گوید: "امنیت عبارت است از تضمین رفاه آتی." همین طور جان ئی مورز^۵ می‌گوید: "امنیت یعنی رهایی نسبی از تهدیدهای زیان بخش." احساس امنیت پدیده‌ای روان شناختی و دارای ابعاد گوناگون است. این احساس ناشی از تجربه‌های عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع پیرامونی است. بنابراین، افراد به شکل‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. باید توجه داشت آنچه مد نظر است، احساس امنیت در معنای واقعی آن است و لازم است بین این مسأله و ناامنی مرضی که جنبه کاملاً شخصی دارد، تفکیک قایل شویم. از دیدگاه جامعه‌شناسی، احساس امنیت در واقع یک تولید اجتماعی است؛ یعنی همه نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری آن نقش ایفا می‌کنند. با این دید، طبیعتاً همه ارکان جامعه از جمله مردم - حاکمیت - پلیس و ... در تولید و ارتقای سطح آن نقش کلیدی و لاینفک دارند. احساس امنیت حالتی است که همه افراد جامعه هراس و بیمی نسبت به ضایع شدن حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته باشند و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد. احساس امنیت در یک

این موضوع، مشکلی نیست که قابل حل نباشد، از طرفی دیگر، به علت آنکه بسیاری از گردشگاه‌های ایران در مناطق روستایی است، یکی از جنبه‌های بسیار مهم گردشگری "گردشگری روستایی" بوده، توجه به آن بیش از پیش محرز می‌نماید، لذا ضرورت مطالعه در این زمینه یکی از عناصر بسیار مهم است، که هدف از این پژوهش نیز بررسی موانع امنیتی در گردشگری روستایی است.

گردشگری فعالیتی است که غیر از مزایای اقتصادی و اشتغال زایی، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بسیاری دارد. با توسعه گردشگری می‌توان باعث افزایش سطح رفاه زندگی اجتماعات بومی شد، اما جذب توریست نیازمند مکانیزم‌های گوناگونی است که یکی از آنها جلب اعتماد و فراهم کردن امنیت گردشگران است (هزارجریبی و نجفی، ۱۳۸۹: ۵۵). به همین علت، در ادامه ابتدا به بحث امنیت و بررسی آن از دیدگاه‌های متعدد و سپس به تجارب و پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه پرداخته می‌شود.

براساس نگرش‌های جدید امنیت، به همان اندازه که امنیت مقوله‌ای فیزیکی است، مقوله‌ای روانی نیز محسوب می‌شود. به عبارتی امنیت هم مسأله‌ای عینی و هم ذهنی است. در بعد عینی آن گونه که ولفرز^۱ معتقد است، امنیت یعنی نبود تهدید برای ارزش‌های کسب شده و در بعد ذهنی عبارت است از فقدان هراس از حمله به ارزش‌های مزبور (این نگرش ذهنی و عینی به امنیت نه تنها در ارتباط با ابعاد غیرنظامی و ابعاد داخلی امنیت، بلکه حتی در ارتباط با امنیت نظامی و تهدیدهای خارجی نیز معنادار است؛ چنانکه رابرت ماندل معتقد است، امنیت شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزو مسئولیت حکومت ماست تا از تهدیدات مستقیم ناشی از خارج

² Ruttier

³ Azgod

⁴ Larowni Martin

⁵ John . E. Mowers

¹ Wollfers

جامعه به احساس روانی شهروندان به میزان وجود یا عدم جرم و شرایط جرم خیز در آن جامعه باز می‌گردد و هر مقدار فراوانی جرم و شرایط جرم خیز بالاتر باشد، احساس امنیت شهروندان پایین تر است (رتیزر، ۱۹۸۹: ۱۵).

پیر بوردیو^۶ به رابطه بین ساختارهای عینی (امنیت) و ساختارها یا پدیده‌های ذهنی (احساس امنیت) تأکید کرده، اعتقاد دارد که از یک سو ساختارهای عینی مبنای صورت‌های ذهنی را تشکیل می‌دهند و الزام‌های ساختاری را که بر کنش‌های متقابل وارد می‌شوند، تعیین می‌کنند و از سوی دیگر، اگر کسی خواسته باشد تلاش‌های روزانه فردی و جمعی را که در جهت تغییر یا حفظ این ساختارهای عمل می‌کنند، بررسی کند، باید این صورت‌های ذهنی را در نظر بگیرد (تقوایی و مبارکی، ۱۳۸۹: ۶۳).

امنیت مسأله مهمی است که به مشخصه‌های روابط اجتماعی مربوط می‌شود. امنیت همچنین برای حل مؤثر مشکلات اجتماعی ضروری بوده، مبادله اطلاعات مناسب را تسهیل می‌کند و از این طریق اعضای گروه‌ها را وادار می‌سازد که مشتاقانه اجازه دهند تصمیمات و کنش‌های همدیگر را مورد تأثیر قرار دهند (هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۸: ۱۴). از این رو، وجود امنیت و اعتماد بالا در بین گردشگران خارجی نسبت به ایرانیان می‌تواند در گسترش روابط، و در نهایت، در تمایل مجدد گردشگران برای مسافرت به ایران و توسعه گردشگری مهم باشد.

حسین ملکی (۱۳۸۰) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان بررسی جامعه‌شناسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی توریسم (مطالعه موردی گردشگران خارجی جزیره کیش) به بررسی فاکتورهای مؤثر بر

توریسم پرداخته است که نتایج این تحقیق نشان می‌دهد بین عوامل جمعیتی - اقتصادی، آگاهی‌های توریست، تجربیات توریست، موقعیت سیاسی ایران، جاذبه‌های توریستی، ملیت، مذهب و اعتماد، امنیت و رضایتمندی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (ملکی، ۱۳۸۰). همچنین، موردوج^۷ در تحقیقی با عنوان، توسعه توریست در استونی: جاذبه‌ها، پایداری و عوامل مؤثر در توسعه توریسم در، توسعه روستایی کشور استونی را از زمان استقلال این کشور بررسی می‌کند و در این بررسی، توسعه یکپارچه و شکل سمبولیک توریسم در دوران معاصر و پایداری آن (توریست پایدار) و همچنین مزایا و منافع اقتصادی توسعه توریست و تأثیر اجتماعی، اقتصادی و محیطی آن را به تصویر می‌کشد و بیان می‌کند که اعتماد و امنیت گردشگران جایگاه ویژه‌ای در توسعه توریسم و جلب گردشگران از کشورهای مختلف دنیا دارد (Michael hall, 1999:15).

همچنین، لی (۱۹۹۷)، در پژوهشی با عنوان "ظرفیت اجتماعی برنامه توریسم و جنبه‌های مختلف توریسم" انجام داده که در آن اعتماد، رضایتمندی و رفتار شهروندان با گردشگران مدنظر قرار گرفته و هدف آن ارائه راهکارهایی برای گسترش مفهوم ظرفیت اجتماعی از جنبه‌های مختلف توریسم بوده است (Lea, 1997).

گردشگری روستایی و اهمیت آن

یکی از کانون‌های مهم برای مقصد گردشگران، روستاهای هدف گردشگری در هر منطقه است. لذا توجه به این مهم و اهمیت روستاها در خصوص توسعه گردشگری یکی از عناصر است. به همین جهت، در ادامه به گردشگری روستایی و مطالعاتی

⁷ Murdouch

⁶ Peer Bordiew

در این خصوص پرداخته می‌شود.

گردشگری روستایی یکی از گزینه‌های مناسب برای کسب درآمد و ایجاد شغل و ایجاد تغییرات مثبت در درآمد روستایی تلقی می‌شود (Augustin, 1998: 3) و توسعه گردشگری روستایی به عنوان بخشی ارزشمند و در حال رشد در زمینه رهیافت اقتصادی مطرح است (ریچارد شارپلی، ۱۳۸۰: ۲۶۲). ایران از نظر وجود آثار تاریخی و فرهنگی در میان ده کشور اول جهان قرار دارد و از نظر جاذبه‌های اکوتوریسمی و تنوع اقلیمی نیز جزو پنج کشور اول دنیاست، ولی با کمال تأسف از این موهبت الهی به نحو مناسبی در راستای سودآوری و توسعه کشور استفاده نشده است. این در حالی است که در کشور مناطقی وجود دارد که مانند استان چهارمحال و بختیاری به لحاظ زیبایی و جاذبه‌های توریستی در حد بسیار بالایی قرار گرفته‌اند (زاهدی، ۱۳۸۷: ۵۶).

حال با توجه به اهمیت گردشگری در زمینه‌های متعدد، زمان پرسیدن این سؤال‌ها فرا رسیده است که آیا در استان چهارمحال و بختیاری مطالعه‌ای در خصوص عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری صورت گرفته است؟ آیا دیدگاه متخصصان و افرادی که از نزدیک با مسأله گردشگری روبه‌رو هستند، بررسی شده است؟ آیا موانع گردشگری از ابعاد متعدد بررسی شده است؟ سؤال‌های مذکور بسیار مهم بوده، پاسخگویی به آنها گامی اساسی در راستای بهبود گردشگری استان چهارمحال و بختیاری و همچنین منطقه خواهد بود. لذا تحلیل اطلاعات گردآوری شده از دیدگاه افرادی که به طور مستقیم با گردشگری روستایی در ارتباط هستند، برای شناسایی و استخراج موانع موجود در توسعه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری ضرورت می‌یابد. در ادامه، به منظور شناسایی و

مشخص شدن ابعاد مختلف گردشگری و تأثیرات آن بر جامعه، به بررسی تجربیات متعدد در زمینه گردشگری در ایران و سایر نقاط جهان پرداخته خواهد شد.

گردشگری دارای ابعاد مختلفی است که هر یک از ابعاد بر روی جوامع دارای تأثیر خاص خود است و در خصوص هر یک از آنها مطالعات متعددی صورت گرفته است. در ادامه به نتایج تحقیقات متعدد و پیشینه پژوهش در زمینه گردشگری پرداخته خواهد شد که از این طریق به نحوی می‌توان به اهمیت و ضرورت بحث گردشگری نیز پی برد. از طرفی دیگر، با توجه به اینکه بسیاری از کانون‌های گردشگری، مستقر در روستاها هستند، لذا گردشگری روستایی یکی از ابعاد بسیار مهم در بحث گردشگری بوده و مطالعات بسیار زیادی را در حوزه توریسم به خود اختصاص داده است. لذا بررسی این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است؛ ضمن اینکه در این مناطق به واسطه فاصله داشتن کانون‌های گردشگری روستایی و روستاهای هدف گردشگری از مراکز شهری، بحث امنیت پر رنگ تر شده، بیشتر جلوه می‌نماید. لذا شناسایی و اطلاعات در این زمینه بیانگر اهمیت و ضرورت موضوع است.

کدیور و سقایی (۱۳۸۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در صورت عدم سازماندهی مناطق گردشگری، نه تنها پایداری محیط با خطر مواجه می‌شود، بلکه امنیت اجتماعی مکان مربوطه نیز دچار چالش می‌گردد (کدیور و سقایی، ۱۳۸۶: ۶) همچنین، نتایج تحقیق تقدیسی و عنبرانی (۱۳۸۶) نشان داد که اگر منطقه‌ای از لحاظ جاذبه غنی باشد، ولی از لحاظ امکانات رفاهی مورد توجه قرار نگیرد، در ارتباط با پذیرش گردشگر با شکست مواجه خواهد شد (تقدیسی و عنبرانی، ۱۳۸۶: ۱۸۲). نتایج پژوهشی دیگر، تعدد مراکز تصمیم‌گیری، ضعف بازاریابی،

ضعف امکانات زیربنایی و خدمات گردشگری و فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر را از جمله موانع صنعت گردشگری بر شمرده است (مدهوشی و ناصریپور، ۱۳۸۲: ۳۴). همچنین، نتیجه پژوهش رستمی و محمدی یگانه (۱۳۸۸) گردشگری روستایی را راه حلی کلی برای رفع همه مشکلات نواحی روستایی نمی‌داند؛ اما آن را یکی از شیوه‌هایی که آثار اقتصادی مهمی داشته و می‌تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه‌های روستایی کمک کند، بر شمرده است (رستمی و محمدی یگانه، ۱۳۸۸). نتایج حاصل از مطالعه‌ای دیگر، حاکی از آن است که روند کنونی بهره برداری از طبیعت علی‌رغم برخی فعالیت‌ها و تمهیدات محدود کننده، فراتر از ظرفیت تحمل محیط بوده و بیم آسیب‌های جدی و نابودی منابع طبیعی و اقتصادی منطقه می‌رود (علیزاده، ۱۳۸۲: ۱۵). در تحقیقی دیگر تجلی برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری زیر ساخت‌ها و تشویق بخش خصوصی، از عوامل مهم در راستای توسعه و پیشرفت گردشگری بر شمرده شده است (تجلی، ۱۳۷۹). به عقیده مافی و سقایی، یکی از عوامل بسیار مهم سفر گردشگران به مناطق متعدد علاوه بر داشتن جاذبه‌های طبیعی مناسب، وجود مسیر دسترسی وسایل مناسب برای حمل و نقل است (مافی و سقایی، ۱۳۸۷: ۳۱). همچنین، نتایج تحقیق مردانیان و کرمانی نشان داد که به علت مدیریت ضعیف و برنامه‌ریزی نادرست مسئولان به توریسم توجه چندانی نشده و توریست‌ها از نظر مردم روستا افرادی غریبه محسوب می‌شوند که با آداب و رسوم و فرهنگ روستاییان کاملاً بیگانه‌اند (مردانیان و کرمانی، ۱۳۸۸). ثبوتی (۱۳۸۵) در تحقیق خود تبلیغات و اطلاع رسانی، امکانات زیر بنایی و ساختاری، آموزش مسئولان و کارگزاران و همچنین،

امنیت را از مهمترین عوامل مؤثر در امر گردشگری معرفی کرده است (ثبوتی، ۱۳۸۵). شهیدی اردستانی و گودرزی (۱۳۸۸، ۱۰۳) در پژوهش خود بر مکمل بودن فعالیت‌های توریستی در کنار فعالیت‌های کشاورزی تأکید داشته‌اند. همچنین، توکلی و هدایتی (۱۳۸۷، ۱۲) در پژوهش موردی خود عدم سرمایه‌گذاری مناسب و کافی در بخش‌های زیربنایی، کمبود زیرساخت‌های گردشگری، ضعف شدید تبلیغات و اطلاع رسانی، نبود نیروهای کار آزموده و مسلط به زبان‌های خارجی و عدم تابلوهای راهنمایی به زبان لاتین را جزو چالش‌های گردشگری بر شمرده‌اند و موسایی در تحقیق خود عامل اصلی در عدم جذب گردشگر را متغییر احساس نا امنی بر شمرده است (موسایی، ۱۳۸۳: ۲۳۲)

تحقیق امیریان (۱۳۸۳) نشان می‌دهد که توسعه توریسم به بهبود توزیع درآمد و اشتغال زایی کمک شایانی می‌کند (امیریان، ۱۳۸۳). و اینک، پژوهش حاضر با درک اهمیت مبحث گردشگری قصد دارد تا به شناسایی و استخراج موانع مرتبط با عدم توسعه گردشگری در حوزه امنیت در استان چهارمحال و بختیاری از دیدگاه متخصصان در این حوزه بپردازد.

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با استفاده از تکنیک دلفی انجام شد. هدف از این روش، شناسایی موانع حقیقی امنیتی در حوزه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری بود. برای دسترسی به مطمئن‌ترین و نزدیکترین موانع در این زمینه، از تکنیک دلفی در چهار مرحله استفاده شد. برای دسترسی به نتایج معتبر، جامعه مورد مطالعه در این تحقیق از میان افرادی انتخاب شد که از نزدیک با مسائل گردشگری استان مواجه بوده و به عبارت دیگر، با مشکلات و ارائه راهکارهای

مناسب در این بخش بخوبی آشنا بوده‌اند. جامعه مذکور شامل کلیه اعضای ستاد دائمی تسهیلات سفر استان (اعم از استاندار، شهردار، فرمانداران و و یا نمایندگان آنها) و متخصصان در حوزه گردشگری بوده است. نمونه‌گیری به صورت کاملاً هدفمند و با استفاده از تکنیک گلوله برفی [۳] و پس از رسیدن به اشباع تئوری^۸ انجام شد که در نهایت ۲۵ نفر به عنوان متخصص در این زمینه در کل استان انتخاب شدند.

برای گردآوری داده‌های مورد نیاز تحقیق از ابزار پرسشنامه در چهار مرحله استفاده شد: در مرحله اول پرسشنامه باز حاوی یک سؤال در رابطه با موانع موجود در امنیت حوزه گردشگری استان چهارمحال و بختیاری (از دیدگاه متخصصان) در اختیار پاسخگویان قرار گرفت. پس از دریافت پاسخ و بررسی دیدگاه‌های متخصصان در مرحله اول، گویه‌های مشابه یا نزدیک به هم، در یکدیگر ادغام و به صورت پرسشنامه‌ای بسته در قالب ۱۰ گویه به طور مجدد در اختیار متخصصان قرار گرفت و از آنها خواسته شد با استفاده از طیف لیکرت به رتبه‌بندی بپردازند. در مرحله بعد پس از تحلیل نتایج به دست آمده از پرسشنامه دوم، مجدداً پرسشنامه با استفاده از نظرات پانل متخصصان اصلاح گردید و در اختیار متخصصان قرار گرفت. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. در این پرسشنامه از پاسخگویان خواسته شد موافقت یا مخالفت خود را با هر کدام از این گویه‌ها نشان دهند. در این مرحله میزان موافقت متخصصان با هر یک از گویه‌ها سنجیده شد که تنها یک گویه، مقدار درصد آن کمتر از ۵۰ درصد موافق بود. در مرحله چهارم نیز جهت رسیدن به اجماع در مورد آیتم‌های باقیمانده، پرسشنامه چهارم که حاوی گویه‌های تعدیل شده در پرسشنامه سوم است، در

نتایج و بحث

در این قسمت در ابتدا نتایج به دست آمده به صورت خلاصه و در قالب جداول مربوطه تدوین شده و سپس بر اساس آنها پیشنهادها متناسب که در تحقیق آمده است، ارائه می‌گردد.

مرحله اول دلفی: تحلیل پاسخ‌های پرسشنامه اول

در مرحله اول، پرسشنامه‌ای باز در رابطه با شناسایی موانع امنیتی در حوزه گردشگری استان در اختیار متخصصان قرار گرفت [۴]. پس از دریافت پاسخ و بررسی دیدگاه‌های متخصصان، گویه‌های پیشنهادی مشابه یا نزدیک به هم، در یکدیگر ادغام شدند، که نتایج حاصل از این مرحله در جدول (۱) آورده شده است. شایان ذکر است که میزان بازگشت پرسشنامه‌های مرحله اول ۸۸ درصد (۲۲ نفر از ۲۵ نفر) بود.

۸ Theoretical Saturation

جدول ۱- ترتیب اهمیت موانع استخراج شده در مقوله امنیت در مرحله اول آزمون دلفی

ردیف	مقوله مورد نظر	n
۱	امنیت سرمایه‌گذار، به منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است.	۲۲
۲	عدم شناخت قانونمندی‌های عام و خاص به منظور انضباط‌پذیری و جامعه‌پذیری آحاد جامعه مرتبط با امنیت اجتماعی و توسعه گردشگری	۲۲
۳	علاوه بر عدم حضور فعال نیروی انتظامی در گردشگاه‌های طبیعی، عدم آموزش پرسنل این نیرو در نحوه برخورد با گردشگران از موانع است.	۲۲
۴	عدم شناسایی گسل‌های اجتماعی که با امنیت اجتماعی ارتباط مستقیم دارند.	۲۲
۵	حاکمیت نگاه کوتاه‌نگر و قوم‌نگر موجب شده است تا سرمایه‌گذاری عام در بخش گردشگری با عدم امنیت نسبی مواجه شود.	۲۱
۶	با توجه به گستردگی جاذبه‌های استان (خصوصاً جاذبه‌های طبیعی)، نیروهای امنیتی نتوانسته‌اند به طور کامل آنها را تحت پوشش قرار دهند.	۲۰
۷	تبلیغات مناسب برای کانون‌هایی که زیرساخت و جاذبه مناسبی دارند، ولی به لحاظ فرهنگ منطقه و ... امنیت مناسبی برای حضور گردشگر ندارند.	۲۰
۸	سرقت اموال گردشگران (عدم امنیت مالی) در برخی از نقاط و کانون‌های گردشگری (دیمه، آتشگاه و موارد مشابه).	۱۹
۹	در کانون‌های گردشگری چون دیمه و آتشگاه، مواردی چون دریافت پول در ازای عدم ارائه خدمات وجود دارد.	۱۷
۱۰	بروز درگیری بین گردشگران و افراد بومی به علت وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی	۱۱

منبع: یافته‌های تحقیق

شامل: امنیت سرمایه‌گذار، به منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است. عدم شناخت قانونمندی‌های عام و خاص به منظور انضباط‌پذیری و جامعه‌پذیری آحاد جامعه مرتبط با امنیت اجتماعی و توسعه گردشگری، علاوه بر عدم حضور فعال نیروی انتظامی در گردشگاه‌های طبیعی، عدم آموزش پرسنل این نیرو در نحوه برخورد با گردشگران از موانع است. عدم شناسایی گسل‌های اجتماعی که با امنیت اجتماعی ارتباط مستقیم دارند، حاکمیت نگاه کوتاه‌نگر و قوم‌نگر موجب شده است تا سرمایه‌گذاری عام در بخش گردشگری با عدم امنیت نسبی مواجه شود. با توجه به گستردگی جاذبه‌های استان (خصوصاً جاذبه‌های طبیعی)، نیروهای امنیتی نتوانسته‌اند به طور کامل آنها را تحت پوشش قرار دهند، تبلیغات مناسب برای کانون‌هایی که زیرساخت و جاذبه مناسبی دارند ولی به لحاظ

مرحله دوم دلفی: سطح توافق با اولویت بندی گویه‌ها از دیدگاه متخصصان

پس از جمع‌آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته‌بندی شد و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم قرار گرفت. پرسشنامه دوم به صورت پرسشنامه بسته، در قالب ۱۰ گویه برای اولویت بندی و تعیین میزان موافقت هر یک از متخصصان با مقوله مورد نظر با استفاده از طیف لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱، مخالفم = ۲، نظری ندارم = ۳، موافقم = ۴، کاملاً موافقم = ۵) در اختیار آنها قرار گرفت. نتایج حاصل از آن در جدول (۲) آمده است.

بر اساس جدول (۲)، پاسخگویان با ۹ مورد از گویه‌های شناسایی شده موافق بودند (میانگین بالاتر از ۲/۵ از ۵). گویه‌هایی که متخصصان بر آنها به عنوان موانع امنیتی در حوزه گردشگری تأکید دارند،

فرهنگ منطقه و ... امنیت مناسبی برای حضور گردشگر ندارد، سرقت اموال گردشگران (عدم امنیت مالی) در برخی از نقاط و کانون‌های گردشگری (دیمه، آتشگاه و موارد مشابه) و در کانون‌های گردشگری چون دیمه و آتشگاه، مواردی چون دریافت پول در ازای عدم ارائه خدمات وجود دارد. همچنین، پاسخگویان با گویه "بروز درگیری بین گردشگران و افراد بومی به دلیل وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی" آنچنان موافق نیستند.

جدول ۲- ترتیب اهمیت موانع استخراج شده در مقوله امنیت در مرحله دوم آزمون دلفی

ردیف	مقوله مورد نظر	میانگین (از ۵)*	انحراف C.V	معیار
۱	امنیت سرمایه گذار، به منظور سرمایه گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است.	۳/۷۶	۰/۶۶	۰/۱۷
۲	عدم شناخت قانونمندی های عام و خاص به منظور انضباط پذیری و جامعه پذیری آحاد جامعه مرتبط با امنیت اجتماعی و توسعه گردشگری	۴/۲۴	۰/۸۸	۰/۲۰
۳	علاوه بر عدم حضور فعال نیروی انتظامی در گردشگاه های طبیعی، عدم آموزش پرسنل این نیرو در نحوه برخورد با گردشگران از موانع است.	۳/۹۶	۰/۶۸	۰/۲۱
۴	عدم شناسایی گسل های اجتماعی که با امنیت اجتماعی ارتباط مستقیم دارند.	۳/۶۰	۰/۸۷	۰/۲۳
۵	حاکمیت نگاه کوتاه نگر و قوم نگر موجب شده است تا سرمایه گذاری عام در بخش گردشگری با عدم امنیت نسبی مواجه شود.	۳/۳۶	۰/۸۱	۰/۲۴
۶	با توجه به گستردگی جاذبه های استان (خصوصا جاذبه های طبیعی)، نیروهای امنیتی نتوانسته اند به طور کامل آنها را تحت پوشش قرار دهند.	۳/۹۶	۱/۰۱	۰/۲۵
۷	تبلیغات مناسب برای کانون هایی که زیرساخت و جاذبه مناسبی دارند، ولی به لحاظ فرهنگ منطقه و ... امنیت مناسبی برای حضور گردشگر ندارند.	۳/۶۸	۱/۱۴	۰/۳۱
۸	سرقت اموال گردشگران (عدم امنیت مالی) در برخی از نقاط و کانون های گردشگری (دیمه، آتشگاه و موارد مشابه).	۳/۵۶	۱/۱۶	۰/۳۲
۹	در کانون های گردشگری چون دیمه و آتشگاه، مواردی چون دریافت پول در ازای عدم ارائه خدمات وجود دارد	۳/۴۸	۱/۲۹	۰/۳۷
۱۰	بروز درگیری بین گردشگران و افراد بومی به علت وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی	۲/۰۳	۱/۱۷	۰/۵۷

منبع: یافته های تحقیق

مقیاس: بسیار کم = ۱، کم = ۲، متوسط = ۳، زیاد = ۴، بسیار زیاد = ۵

مشخص شده تعیین شد. هدف پرسشنامه سوم رسیدن به اجماع بود. نتایج حاصل از این مرحله در جدول (۳) آمده است.

همان طور که جدول (۳) نشان می دهد، میزان موافقت با ۹ گویه بیش از میزان مخالفت با آنهاست. بنابراین، می توان گفت با این ۹ مورد توافق نسبی وجود دارد. متخصصان گردشگری، گویه "بروز

مرحله سوم دلفی: سطح توافق با استانداردهای شناسایی شده از دیدگاه متخصصان

در مرحله سوم گویه های حاصل از ترتیب نتایج به دست آمده از پرسشنامه اول و دوم در قالب پرسشنامه ای در اختیار متخصصان حوزه گردشگری قرار گرفت و میزان موافقت آنها با اولویت های

درگیری بین گردشگران و افراد بومی به علت وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی" نمی‌دانند. را از موانع اصلی در توسعه گردشگری استان

جدول ۳- سطح توافق متخصصان با موانع استخراج شده در مقوله امنیت در حوزه گردشگری در مرحله سوم
آزمون دلفی

ردیف	مقوله مورد نظر	درصد موافقت	درصد مخالفت
۱	امنیت سرمایه‌گذار، به منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است.	۸۸	۱۲
۲	عدم شناخت قانونمندی‌های عام و خاص به منظور انضباط‌پذیری و جامعه‌پذیری آحاد جامعه مرتبط با امنیت اجتماعی و توسعه گردشگری	۸۰	۲۰
۳	علاوه بر عدم حضور فعال نیروی انتظامی در گردشگاه‌های طبیعی، عدم آموزش پرسنل این نیرو در نحوه برخورد با گردشگران از موانع است.	۸۰	۲۰
۴	عدم شناسایی گسل‌های اجتماعی که با امنیت اجتماعی ارتباط مستقیم دارند.	۷۶	۲۴
۵	حاکمیت نگاه کوتاه نگر و قوم نگر موجب شده است تا سرمایه‌گذاری عام در بخش گردشگری با عدم امنیت نسبی مواجه شود.	۷۲	۲۸
۶	با توجه به گستردگی جاذبه‌های استان (خصوصاً جاذبه‌های طبیعی)، نیروهای امنیتی نتوانسته‌اند به طور کامل آنها را تحت پوشش قرار دهند.	۷۲	۲۸
۷	تبلیغات مناسب برای کانون‌هایی که زیرساخت و جاذبه مناسبی دارند، ولی به لحاظ فرهنگ منطقه و ... امنیت مناسبی برای حضور گردشگر ندارند.	۷۲	۲۸
۸	سرقت اموال گردشگران (عدم امنیت مالی) در برخی از نقاط و کانون‌های گردشگری (دیمه، آتشگاه و موارد مشابه).	۶۸	۳۲
۹	در کانون‌های گردشگری چون دیمه و آتشگاه، مواردی چون دریافت پول در ازای عدم ارائه خدمات وجود دارد.	۶۸	۳۲
۱۰	بروز درگیری بین گردشگران و افراد بومی به علت وجود فضاهای فکری و فرهنگی حاکم در بین افراد بومی.	۴۰	۶۰

منبع: یافته‌های تحقیق

مرحله چهارم دلفی: سطح توافق با استانداردهای مشخص شده (دستیابی به اجماع)

مرحله چهارم نیز برای رسیدن به اجماع در مورد گویه‌های استخراج شده بود. پرسشنامه چهارم که حاوی گویه‌های تعدیل شده در پرسشنامه سوم است، در اختیار متخصصان قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا موافقت یا مخالفت خود را هر یک از گویه‌های شناسایی شده نشان دهند تا در نهایت بتوان به اجماع در مورد موانع امنیتی در حوزه گردشگری

استان چهارم‌حال و بختیاری رسید. در مرحله چهارم، به علت تشابه بسیار بالای گویه‌ها با مرحله سوم و توافق کامل آنها، با مرحله قبل از تکرار دوباره جدول خودداری شده است.

در مرحله چهارم اولویت‌های اول تا نهم به دست آمده از هر دو نتایج پرسشنامه‌ها (مراحل سوم و چهارم) شبیه به هم هستند، لذا احتیاجی به تکرار مجدد فرآیند تحقیق نیست، چرا که می‌توان گفت در مورد موانع امنیتی در حوزه گردشگری استان چهارم‌حال و بختیاری توافق نظر حاصل شده و به

عدم امنیت نسبی مواجه شود که نتایج پژوهش‌های ملکی، ۱۳۸۰، Michael hall, 1999، هزار جریبی و نجفی، ۱۳۸۹ کدیور و سقایی، ۱۳۸۶، هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹، ثبوتی، ۱۳۸۵ و هزار جریبی در سال ۱۳۹۰ امنیت را یکی از عناصر تأثیرگذار در توسعه گردشگری قلمداد کرده‌اند.

با توجه به گستردگی جاذبه‌های استان (خصوصاً جاذبه‌های طبیعی)، نیروهای امنیتی نتوانسته‌اند به طور کامل آنها را تحت پوشش قرار دهند.

تبلیغات مناسب برای کانون‌هایی که زیرساخت و جاذبه مناسبی دارند، ولی به لحاظ فرهنگ منطقه و ... امنیت مناسبی برای حضور گردشگر ندارد نیز یکی از موانع استخراج شده از پژوهش حاضر است که شهیدی اردستانی و گودرزی، ۱۳۸۸ و ثبوتی ۱۳۸۵ در نتایج تحقیقات خود، تبلیغات بجا و مناسب را یکی از عناصر مهم در توسعه گردشگری قلمداد کرده‌اند.

سرقت اموال گردشگران (عدم امنیت مالی) در برخی از نقاط و کانون‌های گردشگری (دیمه، آتشگاه و موارد مشابه) در کانون‌های گردشگری چون دیمه و آتشگاه، مواردی چون دریافت پول در ازای عدم ارائه خدمات وجود دارد

پیشنهادهای

بر اساس نتایج تحقیق پیشنهادهایی برای رفع موانع امنیتی گردشگری در استان چهارمحال و بختیاری به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

۱- افزایش تاسیسات گردشگری (با اتخاذ راهکارهای مناسب جذب سرمایه) و در پی آن تخصیص بخشی از نیروی انتظامی برای تأمین امنیت گردشگران و حفاظت از امکانات و تأسیسات گردشگری؛

عبارت دیگر اجماع کلی در این زمینه به دست است. در نهایت، با توجه به آنچه گذشت، از میان ۱۰ گویه پیشنهادی در رابطه با موانع امنیت در گردشگری، ۹ گویه به عنوان موانع اصلی در حوزه موانع امنیتی در گردشگری استان چهارمحال و بختیاری تعیین گردیدند که به شرح ذیل هستند:

۱- امنیت سرمایه‌گذار، به منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است، که این مقوله به دست آمده با نتایج تحقیقات تجلی در سال ۱۳۷۹ و موسایی در سال ۱۳۸۳ مطابقت داشته و به این علت که سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری یکی از نقش‌های کلیدی را بازی می‌کند، حائز اهمیت است.

۲- عدم شناخت قانونمندی‌های عام و خاص به منظور انضباط‌پذیری و جامعه‌پذیری آحاد جامعه مرتبط با امنیت اجتماعی و توسعه گردشگری که نتایج تحقیقات کدیور و سقایی، در سال ۱۳۸۶ و هزار جریبی، در سال ۱۳۹۰ نیز امنیت اجتماعی را از عناصر مهم در توسعه گردشگری می‌دانند.

۳- علاوه بر عدم حضور فعال نیروی انتظامی در گردشگاه‌های طبیعی، عدم آموزش پرسنل این نیرو در نحوه برخورد با گردشگران از موانع است، که نتایج تحقیق ثبوتی در سال ۱۳۷۵ نیز آموزش را یکی از عناصر مهم در زمینه توسعه امر گردشگری دانسته و از آنجایی که توجه به این مهم (آموزش) یکی از عناصر مهم در رشد و نهایتاً منجر شدن به توسعه گردشگری است نیز بسیار حائز اهمیت است.

۴- عدم شناسایی گسل‌های اجتماعی که با امنیت اجتماعی (هزار جریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹ و کدیور و سقایی، ۱۳۸۶) ارتباط مستقیم دارند.

۵- سحاکمیت نگاه کوتاه نگر و قوم نگر موجب شده است تا سرمایه‌گذاری عام در بخش گردشگری با

برگزاری جلسات مشترک میان ریاست میراث فرهنگی و فرمانده نیروی انتظامی به منظور افزایش امنیت کانون‌های گردشگری و گردشگران.

پی‌نوشت‌ها

[۱] چنانچه به طور متوسط هر جهانگرد، (در مدت ۱۰ روز اقامت) رقمی بالغ بر ۱۲۰۰ دلار ارز در کشور هزینه نماید، صاحب‌نظران برآورد می‌نمایند که ورود هر جهانگرد به ایران معادل فروش ۶۰ تا ۷۰ بشکه نفت (با احتساب قیمت بین ۱۸ تا ۲۰ دلار برای هر بشکه نفت) درآمد ایجاد می‌نماید (سازمان برنامه‌ریزی و مدیریت لرستان، ۱۳۷۸).

[۲] اگر استان چهارمحال و بختیاری تنها بتواند با برنامه‌ریزی صحیح تنها ۲٪ (درصدی بسیار پایین و قابل دستیابی) از درآمد قابل حصول را جذب نماید، مبلغی بیش از ۲۷۵ میلیون دلار به دست خواهد آمد که درآمدی بسیار هنگفت بوده و می‌تواند تأثیری شگرف در رشد اقتصادی استان و کل ناحیه داشته باشد.

[۳] به روش snowball sampling، نمونه‌گیری گلوله برفی می‌گویند که روشی غیر احتمالاتی است و در مواقعی به کار می‌رود که شناختی از کل جامعه آماری وجود ندارد و چارچوب نمونه‌گیری مشخص نیست. این روش برای نمونه‌گیری از جامعه‌های آماری به کار می‌رود که اصطلاحاً پنهان هستند و یا محل استقرار مشخصی ندارند و شما اطلاعات اندکی از آنها دارید.

[۴] شایان ذکر است، به علت دسترسی به نتایج معتبر، محقق کوشیده است با کلیه افراد و مقامات بلند پایه استانی ارتباط برقرار کرده و دیدگاه آنها را در این زمینه جویا شود، لذا دسترسی به این افراد بسیار مشکل بوده است و این مورد یکی از دشواری‌های تحقیق محسوب می‌شود.

بازنگری در ارتباط توریسم و امنیت ملی و تدوین سیاست‌های مناسب در این خصوص؛
ترویج فرهنگ انضباط‌پذیری و جامعه‌پذیری آحاد مردم از طریق آموزش‌های همگانی (رسانه)؛
تلاش ارگان‌ها و نهادهای اجتماعی مرتبط با امنیت در راستای شناخت شکاف‌ها و گسل‌های موجود اجتماعی که در راستای امنیت نظم‌پذیری جامعه اهمیت فراوانی دارند (امنیت اجتماعی)؛
اطلاع رسانی (از طریق پیجرهای مستقر) به گردشگران در جهت حفظ وسایل شخصی و حفاظت خود و خانواده (به خصوص در کنار رودخانه)؛

استقرار پلیس گردشگری در تمام اماکن تاریخی و گردشگری در جهت افزایش امنیت گردشگران؛
فرهنگ سازی، تشویق و ترغیب جامعه محلی برای پذیرش گردشگران با استفاده از زمینه‌های فرهنگی موجود در جامعه، مثل روحیه مهمان نوازی و روشن کردن جامعه محلی از منافع گردشگری و نهایتاً کنترل کانون‌ها و برقراری امنیت از این طریق؛
نظارت مستمر و دقیق بر اماکن و کانون‌های گردشگری؛

برخورد قاطع با متخلفان به منظور تادیب و عبرت آموزی سایرین؛

طراحی و استقرار سازوکارهای حمایت جدی از طرح‌های سرمایه‌گذاری با افق بلند مدت به دور از نگاه‌های خاص قومی و جغرافیایی به منظور افزایش حس امنیت برای سرمایه‌گذار؛

تشکیل گروه‌ها و تشکل‌های مردم نهاد (NGO) در سطح جوامع محلی برای کنترل کانون‌ها؛
فراهم نمودن حضور نهادهای محلی مثل بسیج، شوراهای روستایی و شهری در کانون‌های گردشگری برای کنترل کردن کانون‌ها؛

منابع

- امیریان، س. (۱۳۸۳). بررسی اثرات اقتصادی
توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده
از تحلیل داده ستانده، پایان نامه کارشناسی
ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- اصفهانی، ن. (۱۳۸۷). تحلیل عوامل مؤثر بر
جانگردی ورزشی ایران و ارائه مدل برنامه
ریزی استراتژیک، رساله دکتری، دانشگاه
تهران.
- بازرگان، ع و همکاران. (۱۳۷۷). روش‌های تحقیق
در علوم رفتاری، تهران: انتشارات آگاه،
چاپ چهارم.
- بوننی فیس، پ. (۱۳۸۰). مدیریت گردشگری
فرهنگی، ترجمه محمود عبدالله زاده، تهران:
دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- بیات، ب. (۱۳۷۷). جامعه و احساس امنیت، تهران:
انتشارات امیرکبیر، ص ۱۸.
- تقدیسی زنجان، س.، عبرانی، د. (۱۳۸۶). «توریسم
روستایی الگویی در برنامه ریزی روستایی»،
مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره
هشتم، ص ۱۹۲-۱۷۹.
- تقوایی، م. و مبارکی، ا. (۱۳۸۹). «بررسی و تحلیل
فضاهای توریستی شهر تبریز به منظور برنامه
ریزی توریسم در آن»، مجله جغرافیا و
برنامه‌ریزی، ۳۳ (۱۵)، ص ۵۹-۸۲.
- توکلی، م.، هدایتی، ص. (۱۳۸۷). «چالش‌های
گردشگری در مناطق مرزی. مطالعه موردی
سیستان و بلوچستان»، مجله علمی -
پژوهشی فضای جغرافیایی، ش ۲۳، ص ۱-
۲۰.
- ثبوتی، ح. (۱۳۸۵). بررسی عوامل تاثیرگذار در
توسعه گردشگری، پایان نامه کارشناسی
ارشد.
- تجلی، م. (۱۳۷۹). نقش توان‌های توریستی در
توسعه اقتصادی شهر کرمان، پایان نامه
کارشناسی ارشد. دانشگاه ادبیات و علوم
انسانی دانشگاه تهران.
- خسروی، ع. (۱۳۸۸). «امنیت، مهم ترین مؤلفه در
جذب توریست»، ویژه نامه اولین همایش
ملی امنیت و توسعه پایدار گردشگری،
اصفهان.
- دیبایی، پ. (۱۳۷۱). شناخت جهانگردی، تهران:
انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- رستمی، ی و محمدی یگانه، ب. (۱۳۸۸). امکان
سنجی توسعه گردشگری روستایی به منظور
دستیابی به توسعه پایدار اقتصادی؛ مطالعه
موردی: روستای اورامان تخت، پایان نامه
کارشناسی ارشد گروه جغرافیا، دانشگاه
زنجان.
- رنجریان، ب.، زاهدی، م. (۱۳۷۹). برنامه ریزی
گردشگری در سطح ملی و منطقه‌ای،
ترجمه: جهاد دانشگاهی اصفهان، اصفهان.
- ریچارد شارپلی، ج. (۱۳۸۰). گردشگری روستایی،
ترجمه نصیری و منشی زاده، تهران: انتشارات
منشی.
- زاهدی، ش. (۱۳۸۷). مبانی توریسم و اکوتوریسم
پایدار، تهران: انتشارات دانشگاه علامه
طباطبایی.
- سازمان برنامه و بودجه استان لرستان. (آذر ۱۳۷۸).
مطالعات قابلیت سنجی توسعه استان لرستان
بخش توریسم.
- شهیدی، م.، اردستانی، ز. گودرزی، م. (۱۳۸۸).
«بررسی تأثیرات توریسم در برنامه ریزی
نواحی روستایی»، مجله پژوهش‌های
جغرافیایی، ص ۵۹-۱۱۳.
- علیزاده، ک. (۱۳۸۲). «اثرات حضور گردشگران بر
منابع زیست محیطی بخش طارقه شهرستان
مشهد»، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، دوره

- ۳۵، ش ۱، ص ۱-۲۳.
- کدیور، ع.، سقایی، م. (۱۳۸۶). «ساماندهی گردشگری در تفرجگاه‌های پیرامون شهری، مطالعه موردی دره اخلمد»، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ش ۸۳، ص ۶.
- مافی، ع.، سقایی، م. (۱۳۸۷). «تحلیلی بر گردشگری روستایی پیرامون کلانشهرها، مطالعه موردی کلان شهر مشهد»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره دهم، ص ۴۰-۲۱.
- مدهوشی، م. و ناصرپور، ن. (۱۳۸۲). «ارزیابی موانع توسعه صنعت گردشگری استان لرستان»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، ش ۲۸، ص ۵۸-۲۵.
- ملکی، ح. (۱۳۸۰). اعتماد اجتماعی و توسعه گردشگری، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر عبدالعلی لهسایی زاده، دانشگاه شیراز.
- موحد، ع. (۱۳۸۶). گردشگری شهری، اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز.
- موسایی، م. (۱۳۸۳). «تخمین تابع تقاضای توریسم به ایران»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، ش ۲۳، ص ۲۲۵-۲۴۴.
- مهدوی حاجیلویی، م.، قدیری معصوم، م. (۱۳۸۷). «نقش و تأثیر خانه های دوم بر ساختار اقتصادی، اجتماعی ناحیه کلاردشت»، پژوهش های جغرافیای انسانی، ش ۶۵، ص ۳۱-۱۹.
- نورآقایی، آ. (۱۳۹۰). امنیت در گردشگری ایران، برگرفته شده از سایت: <http://niocgg.blogfa.com/post-54.aspx>
- هزارجریبی، ج. (۱۳۹۰). «احساس امنیت اجتماعی از منظر توسعه گردشگری»، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۲، شماره پیاپی ۴۲، ش ۲، ص ۱۲۱-۱۴۳.
- هزارجریبی، ج.، و صفری شالی. (۱۳۸۸). «بررسی اثربخشی عناصر امنیت اجتماعی در بین مردم ایران»، مجله جامعه شناسی کاربردی، دوره ۳۶، ش ۴، ص ۱۴.
- هزارجریبی، ج.، و نجفی، م. م. (۱۳۸۹). «اعتماد اجتماعی و توسعه گردشگری»، مجله مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال دوم، شماره هفتم، ص ۷۰-۵۳.
- Augustin, M. (1998). National Strategies for Rural Tourism Development and Sustainability. *The experience journal of Sustainable Tourism*. P.3
- Hardin, G. (1968). *The tragedy of the commons*. Science. 162.
- Lea, A. (1997). *The limited potential of ecotourism to contribute to wildlife conservation and security*. United king dom publisher.
- Michael hall, C. (1999). *Pro-Poor Tourism: Who Benefits? Perspective on tourism and poverty reduction*. Publisher: MURchando UNIVERSITY. P.15
- Tourism vision. (2020). Retrieved from on: www.world-tourism.org.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2006). Australian Government, Department of energy and tourism, retrieved on: [http://www.ret.gov.au/tourism/policy/international_engagement/united_nations_world_tourism_organisation/Pages/UnitedNationsWorldTourismOrganisation\(UNWTO\).aspx](http://www.ret.gov.au/tourism/policy/international_engagement/united_nations_world_tourism_organisation/Pages/UnitedNationsWorldTourismOrganisation(UNWTO).aspx)
- A: W.T.O. (2000). *W.T.O Annual Report, Madrid: WTO*.
- B: W.T.O. (2000). *Tourism Planning in Country of Philippine*, Madrid: WTO.
- C: W.T.O. (2000). *Tourism Planning in Country of Oman*, Madrid: WTO.
- D: W.T.O. (2000). *Tourism Planning in Country of Uganda*, Madrid: WTO.
- www.worldtravelguide.net
- www.iranhotelonline.com

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱

دریافت: ۹۱/۶/۶ پذیرش: ۹۲/۲/۱

صص ۷۵-۸۸

بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی با حوادث شغلی و کیفیت خواب رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰^۱

فاطمه خانی، کارشناس ارشد روان‌شناسی صنعتی سازمانی

سید محمدرضا صمصام شریعت، کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی*

سید حمید آتش پور، استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، ارتباط ویژگی‌های شخصیتی با حوادث شغلی و کیفیت خواب در رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان بود. روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری شامل کلیه رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان در سال ۱۳۹۱ بود که از بین آنها تعداد ۱۴۰ راننده کامیون، ۱۱۰ راننده اتوبوس و ۵۰ راننده تاکسی برون شهری به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار تحقیق عبارت بود از: ۱. پرسشنامه جمعیت شناختی؛ ۲. پرسشنامه پنج عامل عمده شخصیت NEO-FFI؛ ۳. پرسشنامه کیفیت خواب پیتزبورگ (PSQI). همچنین، برای تحلیل داده‌ها از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد و نتایج نشان داد؛ روان رنجوری ($P < 0/01$)، پذیرا بودن و سازگاری ($P < 0/05$) قادر به پیش‌بینی معنادار کیفیت خواب است؛ ضمن آنکه روان رنجوری ($P < 0/05$) قادر به پیش‌بینی حوادث بود. واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های شخصیتی، کیفیت خواب، حوادث جاده‌ای

^۱ این مقاله برگرفته شده از طرح پژوهشی ۹۱۳۳۹۶۷۲/۳۹۱/۴۰۲/۱۴۳۲ دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان اصفهان می باشد.

مقدمه

تصادفات و سوانح رانندگی با بیش از ۲۰۰۰۰ مورد مرگ در سال، دومین علت مرگ و میر در کشور، پس از مرگ و میر ناشی از بیماری‌های قلبی-عروقی است. همچنین، ایران پس از سیرالئون بالاترین آمار مرگ و میر و جراحت جاده‌ای را در میان ۱۹۰ کشور جهان دارد. مقامی که به هیچ عنوان قابل افتخار نیست و نشانه واقعی است که جامعه‌شناسان از آن با عنوان؛ تأخر فرهنگی یا واپس ماندگی فرهنگی، یاد می‌کنند. در هر ۱۹ دقیقه یک نفر کشته می‌شود و در سال، از مجموع حدود ۸۰۰ هزار تصادف، ۲۳ هزار کشته و ۲۸۰ هزار زخمی و معلول برجای می‌ماند. واقعیتی که در ۲۰ سال گذشته به مرگ ۵۰۰ هزار نفر منجر شده است (رضا زاده، ۱۳۹۱). در این میان، علل و عوامل انسانی بیشترین درصد را در بروز این سوانح به خود اختصاص داده‌اند (نیت صادقی و همکاران، ۱۳۸۴)؛ به طوری که عوامل انسانی عامل بروز ۶۰ تا ۷۰ درصد این حوادث هستند (امینیان، ۱۳۸۴). این در حالی است که بر اساس آمارهای رسمی، ۴۰۰ هزار راننده حرفه‌ای در ناوگان حمل و نقل کشور فعالیت دارند (نیت صادقی، ۱۳۸۴). بر اساس بررسی‌های به عمل آمده، عوامل مؤثر بر تصادفات عبارتند از: ۱- عامل انسانی حدود ۷۰ تا ۷۵ درصد؛ ۲- عامل اتومبیل حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد؛ ۳- عامل جاده‌ای حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد. از عمده‌ترین عوامل انسانی، ویژگی‌های شخصیتی افراد است. در واقع مجموعه صفاتی که با ثبات نسبی در یک فرد وجود دارد و به دیگران اجازه می‌دهد تا بتوانند رفتار او را تا اندازه‌ای پیش‌بینی کنند و تفاوت او از دیگران را بدانند (گنجی، ۱۳۷۸). بر طبق یافته‌های اوانز (۱۹۹۱) پیوند قوی بین شخصیت افراد و درگیر شدن در حوادث رانندگی مشاهده می‌شود؛ ضمن آنکه تسوانگ، بور و فلمینگ^۱ (۱۹۸۵) نشان دادند تحمل

کم برای پذیرش تنش، ناپختگی و شرایط پارانویایی در افزایش خطر درگیر شدن در حوادث رانندگی نقش دارند. بر اساس گزارش تحقیقاتی از اداره ایمنی و حمل و نقل آمریکا، حدود ۸۰ درصد تصادفات به خطاهای انسانی مربوط می‌شود (لگر^۲، ۱۹۹۴). آمادو، کویانکو و کاکاروگلو^۳ (۲۰۰۴) در پژوهش خود نشان دادند که ویژگی‌های شخصیت بر شیوه رانندگی و میزان تصادفات اثر می‌گذارد. نتیجه پژوهش‌های نابی^۴ و همکاران (۲۰۰۵) نیز نشان دهنده این است که عوامل خطر رانندگی در برخی تیپ‌های شخصیتی بدین صورت بیشتر است که باعث می‌شود آنها کمتر قوانین را رعایت کنند. در تحقیقی بلاوز^۵ و همکاران (۲۰۰۵) دریافتند رانندگانی که نمره بالایی در ناهنجاری، به عنوان یک مؤلفه بهداشت روانی کسب می‌کنند، بیشتر درگیر رانندگی پرخطر شده، تعداد تصادفات بیشتری داشته‌اند، یا احتمال تصادف کردن در آنها بیشتر بوده است. به طور کلی انسان به صورت یک کل سازمان یافته عمل می‌کند و در پرتو چنین کلیت و سازمانی است که باید شناخته شود و مورد توجه قرار گیرد (مگنوسون^۶؛ ۱۹۹۹، به نقل از پروین و جان، ۱۳۸۶). تعریف جامع آلپورت (۱۹۶۷-۱۸۹۷) از شخصیت عبارت است از: سازمان پویایی از نظام‌های جسمی-روانی در دورن فرد که رفتار و افکار ویژه او را تعیین می‌کند «(آلپورت، ۱۹۶۷: ۲۸). همچنین، آلپورت و اودبرت^۷ صفت را چنین تعریف کرده‌اند: «آمادگی‌های شخصی و فراگیر که شامل حالتی پایدار در تطابق فرد با محیط است» (آلپورت و اودبرت، ۱۹۳۶: ۲۶). بنابراین، صفت با حالت و فعالیت که به جنبه‌های موقتی و ساده اطلاق می‌شود و به وسیله شرایط محیطی به وجود

^۲ Leger^۳ Amado & Koyuncu & Kacaroglu^۴ Nabi^۵ Blows^۶ Magnusson^۷ Odbert^۱ Tsuang & Boor and Fleming

می‌آید، تفاوت دارد. مک کرا و کاستا (۱۹۸۷)، پنج عامل بزرگ شخصیت را با عنوان NEO این گونه معرفی کرده‌اند: ۱. وظیفه شناسی (قابل اعتماد بودن، مسئول بودن، سخت کوشی و دقیق بودن که باعث ایفای نقش شغلی بهتر از دیگران شده، موجب جلوگیری از بروز تکانه‌ها، بی‌نظمی و تأخیر در انجام امور و عدم تمایل به کنترل انگیزه‌های آنی است (پی بادی، و دی راد، ۲۰۰۲) و به صورت مثبت با عملکرد شغلی همبستگی دارد (بریک و همکاران، ۲۰۰۱). ۲. توافق پذیری (با ملاطفت و ملایمت، تحمل، صبوری، صلح طلبی و خوش طبعی در مقابل تحریک پذیری، ستیزه جویی، پرخاشگری و تندمزاجی، در عین حال وظیفه شناسی یا وجدان کاری است (آشتون و همکاران، ۲۰۰۴) که نمره پایین آن رفتارهای پرخاشگرانه را به دنبال دارد (کلارک و رابرتسون، ۲۰۰۵). ۳. برون گرایی (معاشرتی بودن، بشاش و پرنرژی بودن در مقابل ساکت بودن، کم رویی، انفعال و انزوا. تمایل بالا به برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران، خودباوری، احساس آرامش در موقعیت‌های اجتماعی مختلف، میل، مشارکت در فعالیت‌های گروهی، لذت بردن از میهمانی‌ها و ارتباطات اجتماعی، شادابی، انرژی زیاد و خوش بینی و تمایل اندک (عدم تمایل) به ناتوانی در برقراری ارتباط با دیگران، احساس خود کم بینی، احساس خجالت هنگام صحبت کردن در میان جمع، تمایل به کارهای انفرادی و بدبینی (زاروتا، ۱۹۹۵). ۴. روان نژندی (شامل نگرش‌های ضد اجتماعی، رفتارهای بزهکارانه، قانون شکنی، تعارضات خانوادگی و زناشویی، بی‌اعتنایی به دیگران، عدم بلوغ شخصیتی، تأکید اغراق آمیز بر ویژگی‌های مردانه، خصومت و عصبانیت، بی‌مسئولیتی، روابط اجتماعی

سطحی، خودمحوری، و نزاع با مقامات قانونی با اثر منفی بر عملکرد (کلارک و رابرتسون، ۲۰۰۵). ۵. گشادگی (تجربه پذیری) (خلأقت، عقل، فلسفه‌گرایی، استعداد، فرهیختگی، بذله‌گویی، خلاف عرف بودن در برابر مطیع، سر به راه و مطیع بودن (آشتون و همکاران، ۲۰۰۴). از طرفی، آمارها نشان می‌دهد که ۹۰ تا ۹۵ درصد تصادفات، رفتار انسان، عامل تعیین‌کننده اصلی است و رفتارهای ضداجتماعی با خشونت در رانندگی و شیوه رانندگی خشن نیز با تصادفات رابطه داشته است. در این راستا، بررسی‌های متعددی درخصوص رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفتار رانندگی و حوادث شغلی‌شان صورت گرفته و وجود این ارتباط به تأیید رسیده است (اسماعیلی، ۱۳۸۹). موسوی تکیه (۱۳۸۸) نیز در مطالعه‌ای مشخص کرد که ویژگی‌های شخصیتی با رفتارهای رانندگی رابطه معناداری دارد. رحمانی و همکاران (۱۳۸۵) و قرایی و همکاران (۱۳۸۶) در پژوهشی نشان دادند؛ میانگین نمره‌های ابعاد پارانوئیدی، وسواس و اجبار، حساسیت در روابط متقابل و افسردگی رانندگان حرفه‌ای که می‌تواند در تصادفات مؤثر باشد، بیشتر است. همین‌طور فراهانی و کثیرلو (۱۳۸۵) در پژوهشی نشان دادند؛ بین رانندگان متخلف و غیرمتخلف در پنج عامل شخصیتی تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین معنی که میانگین نمره‌های شخصیتی رانندگان متخلف در عامل برون گرایی و روان رنجورخویی بیشتر از رانندگان غیرمتخلف و در سه عامل دیگر نمره‌های آنها نسبت به رانندگان غیرمتخلف کمتر بود. همچنین، نتیجه تحقیق نشان داد که از بین پنج عامل شخصیتی، عامل روان رنجورخویی قدرت پیش بینی تخلفات رانندگی را دارد. شاکری نیا و محمدپور شاطری (۱۳۸۹) نشان دادند؛ متغیرهای پرخاشگری و سلامت روان توانسته است رفتار خطرناک رانندگی آزمودنی‌ها را پیش بینی کند. همچنین، در مطالعات متعددی به ارتباط کیفیت خواب و حوادث

¹ Peabody & De Raad

² Ashton & et al

³ Rabertson & et al

⁴ Szarota

جاده‌ای اشاره شده است، اما بررسی تحقیقات داخلی نشان می‌دهد، پژوهشی که کیفیت خواب رانندگان را از طریق ویژگی‌های شخصیتی پیش‌بینی کند، انجام نگرفته است. همان‌طور که ذکر شد، عوامل انسانی مهمترین نقش را در بروز حوادث جاده‌ای برعهده دارند که از میان آنها کیفیت خواب یکی از ابعاد عمده به شمار می‌آید که می‌تواند در انسان متأثر از شخصیت و صفات او باشد، چرا که درصد بالایی از تصادفات رانندگی در بزرگراه‌ها و یا حوادث زمان کار به علت خواب آلودگی و یا از دست رفتن دقت و مهارت ناشی از اختلالات آشکار و پنهان خواب است. شینار (۱۹۷۸)، در پژوهشی در ارتباط با علت وقوع حادثه نشان داد رفتار انسان در بیش از ۹۰٪ حوادث رانندگی علت غالب بوده است. بنابراین، کاهش تولید، افت اطلاعات یا تضعیف بهداشت روانی فردی و اجتماعی و افزایش بیماری‌ها و حتی مرگ و میر، در نتیجه مشکلات خواب یا بهداشت نامناسب و ضعیف آن است (پافنبرگ^۱ و همکاران، ۱۹۹۹ و گیلین و همکاران، ۱۹۹۲). کارتر^۲ و همکاران (۲۰۰۳) در مقایسه بین رانندگان عادی با کامیون و اتوبوس نشان دادند خواب آلودگی به طور معناداری در رانندگان حرفه‌ای بیشتر است. البته، نتایج تحقیقات نشان داده است بیشتر راه‌های درمانی مشکلات خواب به استفاده از دارو ختم می‌شود (درایور^۳ و تیلور^۴، ۲۰۰۰) و طبق یافته‌های ژوزف نورمن^۵ و همکارانش (۲۰۰۰)، شش ماه تمرین ورزشی دراز مدت افزایش معناداری را در کل زمان خواب و کیفیت خواب به دنبال دارد. اختلالات خواب^۶ به مواردی مواردی گفته می‌شود که فرد یکی از ویژگی‌های فوق را در خواب نشان نداده و به نحوی وضعیت منظم و آستانه

واکنش او دچار به هم‌خوردگی شده باشد (کاپلان - سادوک^۷، ترجمه پورافکاری، ۱۳۷۹). تحقیقات نشان داده است که محرومیت از خواب باعث کاهش سیستم ایمنی و کاهش عملکرد هیپوتالاموس، هیپوفیز و آدرنال در طی روزهای بعدی، کاهش تحمل گلوکز، افزایش فشارخون و افزایش خطر حوادث قلبی و عروقی به طور غیر وابسته، کاهش توانایی حداکثری سطح فعالیت افراد و همچنین، استعداد (آیاز^۸ و همکاران، ۲۰۰۳) فردی و قدرت غیرهوازی افراد می‌گردد (لیرتارت^۹، ۲۰۰۰). کمبود خواب می‌تواند احتمال خواب آلودگی در طی روز و به دنبال آن حوادث شغلی و اجتماعی را افزایش بخشد. هالبرت (۱۹۷۲) نشان داد رفتارهای دیگری مقدم بر مرحله نهایی خستگی یا به خواب رفتن هنگام رانندگی وجود دارد که عبارتند از: ۱. واکنش‌های طولانی و توأم با تأخیر برای دادن شتاب منفی به وسیله نقلیه در پاسخ به تغییر وضع جاده؛ ۲. تصحیح کمتر وضعیت فرمان؛ ۳. کاهش پاسخ برقی پوست در برابر رویدادهای ترافیکی؛ ۴. بیشتر حرکت دادن بدن، از قبیل: مالیدن صورت، بستن چشم‌ها و کش و قوس آمدن. همچنین، زودرنجی، رفتارهای تهاجمی و کاهش ارتباطات اجتماعی در افرادی که دچار محرومیت از خواب هستند، نسبت به سایر افراد به طور قابل توجهی بالاتر است (کلمان، ۱۹۹۹، گاربارینو^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۸)؛ کاهش کیفیت خواب را می‌توان ناشی از وجود اختلال در خواب دانست که به حالتی گفته می‌شود که وضعیت منظم و آستانه واکنش فرد در خواب دچار به هم‌خوردگی شده باشد. متغیرهای مؤثر بر کیفیت و کمیت خواب شامل: ۱. سن (مورین و گراملینگ^{۱۱}، ۱۹۹۹)؛ ۲. جنسیت

¹ Paffenberg

² Carter

³ Driver

⁴ Tailor

⁵ Joseph Norman

⁶ Sleep disorders

⁷ Kaplan-Sadok

⁸ Ayas

⁹ Learthart

¹⁰ Garbarino

¹¹ Morin & Gramling

برون شهری شهر اصفهان پرداخته شده است و از سویی دیگر نیز نشان داده شده است که تا چه حد کیفیت خواب که خود به عنوان عاملی مهم در بروز حوادث شناخته شده، متأثر از این ویژگی‌هاست.

فرضیه ۱. بین ویژگی‌های شخصیتی و کیفیت خواب در رانندگان جاده‌ای رابطه وجود دارد.

فرضیه ۲. بین ویژگی‌های شخصیتی و حوادث جاده‌ای در رانندگان جاده‌ای رابطه وجود دارد.

روش پژوهش: این مطالعه کاربردی با روش توصیفی از نوع همبستگی است.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه

آماري شامل کلیه رانندگان جاده‌ای اتوبوس و ماشین‌های باربری و نیز تاکسی‌های مسافربری برون شهری از شهر اصفهان در سال ۱۳۹۱ بوده است. تعداد ۳۰۰ نفر شامل ۱۴۰ نفر راننده کامیون، ۱۱۰ نفر راننده اتوبوس و ۵۰ نفر راننده تاکسی‌های برون شهری که ویژگی مشترک آنها داشتن تمرکز در شهر اصفهان به عنوان مبدأ و ساکن آن شهر بودن است، به شیوه تصادفی ساده در ترمینال‌های مسافربری، پایانه‌های باربری و آژانس‌های مسافرتی، از میان تمامی رانندگان بین شهری اصفهان انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است که بر اساس پرسشنامه‌های زیر تدوین گردید.

۱. پرسشنامه ویژگی‌های جمعیت شناختی: شامل سؤال‌هایی پیرامون سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، سابقه کاری و نیز تعداد تصادفات جاده‌ای است که فرد تا کنون تجربه نموده است.

۲. پرسشنامه پنج عامل عمده شخصیت (NEO-FFI):

این پرسشنامه توسط کاستا و مک کری (۱۹۹۰) ساخته شده است. این پرسشنامه دارای ۶۰ سؤال است. در این پژوهش پنج عامل عمده شخصیت؛ یعنی (روان رنجور

(مونته‌گومری^۱، ۱۹۹۸)؛ ۳. نوع تمرین (هوازی و بی‌هوازی) (باکلند و لاسکی، ۱۹۹۶؛ داویس^۲، ۱۹۹۸ و شاپیرو و همکاران، ۱۹۹۵)؛ ۴. رژیم غذایی (جانسون^۳ و همکاران، ۱۹۹۰)؛ ۵. شاخص توده بدنی (BMI) (بجورواتن و همکاران، ۲۰۰۷ و نامارا^۴ و همکاران، ۱۹۹۳)؛ ۶. مصرف دارو (مارک^۵ و همکاران، ۱۹۹۸). همچنین، کاهش کیفیت خواب می‌تواند نتیجه بی‌خوابی‌های پی در پی در فرد باشد. در عین حال، بی‌خوابی^۶ به طور کلی به فقدان خواب کافی در زمان معینی اطلاق می‌شود (نجفی، ۱۳۷۹ و نئوبار^۷، ۱۹۹۹) و شامل خواب مختل با کیفیت پایین و نیز خواب با مدت زمان کوتاه می‌شود، به طوری که قادر به تأمین انرژی لازم و کافی جهت هوشیاری شخص نیست (هاری، ۱۹۹۲، اوهایون^۸ و همکاران، ۲۰۰۲). افرادی که دچار بی‌خوابی مزمن هستند، ۲/۵ برابر بیشتر از کسانی که وضعیت خواب منظمی دارند، دچار سوانح رانندگی می‌شوند. اختلالات شدید در وضعیت خواب، همچنین ممکن است باعث افسردگی، اختلالات ادراکی، کاهش کیفیت زندگی و افزایش هزینه‌های درمانی شود (بانک‌وسکی، ۲۰۰۶). بیشتر راه‌های درمانی مشکلات خواب به استفاده از دارو ختم می‌شود (درایور و تیلور، ۲۰۰۰). تغییرات آنسفالوگرافی در زمان خواب در مقایسه با آن با بیداری گویای این است که در هنگام خواب فعالیت الکتریکی مغز تغییرات آشکاری می‌کند (کولبراس^۹، ۱۹۹۶). در هر حال، باتوجه به اهمیت آنچه ذکر گردید، در این پژوهش از طرفی به بررسی پیش‌بینی حوادث شغلی از طریق ویژگی‌های شخصیتی رانندگان

¹ Montgomery

² Davis

³ Johnson

⁴ Namara

⁵ Mark

⁶ Insomnia

⁷ Neubauer

⁸ Ohayon

⁹ Culebras

خوبی (N)، برونگرایی (E)، پذیرا بودن (O)، موافقت یا سازگاری (A) و وظیفه شناسی (C) از طریق پرسشنامه NEO- FFI سنجیده شده است. این پرسشنامه برای به دست آوردن اندازه مختصر و مفیدی از پنج عامل بنیادی شخصیت ساخته شده است (مک کرا و کاستا، ۱۹۸۷). بر اساس پژوهش مک کری و کاستا اعتبار و پایایی آن مورد تأیید و ضریب پایایی آن بین ۰/۶۸ تا ۰/۸۳ گزارش شده است. در هنجاریابی آزمون نئو که توسط گروسی فرشی (۱۳۸۰) ضریب همبستگی پنج بعد اصلی بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ گزارش شده، آلفای کرونباخ برای هر یک از عوامل روان نژندی، برون گرایی، گشادگی (تجربه پذیری)، توافق پذیری و وظیفه شناسی (وجدان کاری) به ترتیب، ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸، ۰/۸۷ گزارش شده است. در پژوهش پروین (۱۳۷۷) نیز آلفای کرونباخ بدین ترتیب گزارش شده است: (۰/۷۱، ۰/۶۳، ۰/۵۱، ۰/۶۲ و ۰/۷۰).

۳. پرسشنامه کیفیت خواب پیتزبورگ: این پرسشنامه از میزان حساسیت ۰/۸۹/۶ و ویژگی ۰/۸۶/۵ برخوردار است. این پرسشنامه نگرش بیمار را پیرامون کیفیت خواب در طی چهار هفته گذشته بررسی می‌کند. نمره کلی پرسشنامه ۶ و یا بیشتر به معنی نامناسب بودن کیفیت خواب و وجود اختلالات خواب خواهد بود

(بویس و همکاران، ۱۹۸۹). این آزمون یک پرسشنامه استاندارد است و روایی و پایایی آن توسط پژوهشگران دنیا و از جمله کشور ایران در مقالات گزارش شده است. این پرسشنامه به وسیله محققان ابتدا به فارسی ترجمه شده است و مجدداً به منظور تأیید صحت آن به انگلیسی برگردانیده و روایی و پایایی آن تأیید شده و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ تا ۰/۸۲ محاسبه شده است (حسن زاده و همکاران، ۱۳۸۷).

روش تحلیل اطلاعات: در بررسی فرضیه تحقیق از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد.

روش اجراء: ابتدا مطالعات نظری پیرامون متغیرهای تحقیق انجام شد. سپس ابزارهای مورد نیاز که دارای پایایی و روایی مناسبی بودند، انتخاب گردید. جامعه آماری تعیین شد و نمونه از میان آنها انتخاب شد. پرسشنامه‌های پژوهشی توسط نمونه آماری تکمیل و داده‌های آن به منظور تحلیل در راستای اهداف پژوهش استخراج گردید.

در جدول ۱ آمار توصیفی مربوط به ویژگی‌های شخصیتی و اختلال خواب ارائه شده است.

جدول ۱- آمار توصیفی مربوط به ویژگی‌های شخصیتی

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف پراکندگی	واریانس
روان رنجوری	۳۰۰	۲۰/۱۹	۵/۷۶	۳۳/۱۹
برونگرایی	۳۰۰	۲۷/۹۰	۴/۴۶	۲۱/۵۰
پذیرا بودن	۳۰۰	۲۴/۸۴	۴/۴۹	۲۰/۱۶
سازگاری یا توافق	۳۰۰	۳۰/۴۷	۵/۵۸	۳۱/۱۲
مسئولیت پذیری	۳۰۰	۳۴/۳۰	۶/۶۳	۴۳/۹۳
کیفیت خواب	۳۰۰	۱۷/۹۹	۷/۱۹	۵۱/۶۴

چنانکه در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، میانگین

ویژگی‌های شخصیتی؛ روان رنجوری (۲۰/۱۹)،

برونگرایی (۲۷/۹۰)، پذیرا بودن (۲۴/۸۴)، سازگاری یا توافق (۳۰/۴۷) و مسئولیت پذیری (۳۴/۳۰) در رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان است. همچنین، میانگین کیفیت خواب (۱۷/۹۹) در رانندگان جاده‌ای شهر اصفهان است که نشان دهنده میزان متوسط در نمونه تحقیق است. در جدول ۲ وضعیت گروه نمونه پژوهش بر حسب تعداد حوادث جاده‌ای ارائه شده است.

جدول ۲- فراوانی و درصد فراوانی گروه نمونه پژوهش بر حسب تعداد حوادث جاده‌ای

ردیف	شاخص‌های آماری			تعداد حوادث
	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی	
۱	بدون حادثه	۹۵	۳۱/۷	۳۱/۷
۲	۱-۲ حادثه	۱۴۵	۴۸/۳	۸۰
۳	۳-۴ حادثه	۳۷	۱۲/۳	۹۲/۳
۳	۵ حادثه و بیشتر	۲۳	۷/۷	۱۰۰
۴	کل	۳۰۰	۱۰۰	-

در جدول ۳ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی کیفیت خواب از طریق ویژگی‌های شخصیتی ارائه شده است.

جدول ۳- ضریب همبستگی چندگانه بین ویژگی‌های شخصیتی و کیفیت خواب به همراه تحلیل واریانس رگرسیون

ردیف	شاخص‌های آماری					خطای استاندارد برآورد
	ضریب F	معناداری	ضریب همبستگی چندگانه	مجدور ضریب همبستگی چندگانه	مجدور ضریب همبستگی چندگانه تعدیل شده	
۱	۲۹/۶۵۰	۰/۰۰۰	۰/۳۰۱	۰/۰۹۰	۰/۰۸۷	۶/۸۶۵
۲	۱۹/۳۴۶	۰/۰۰۰	۰/۳۳۹	۰/۱۱۵	۰/۱۰۹	۶/۷۸۲
۲	۱۴/۸۲۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۱	۰/۱۳۱	۰/۱۲۲	۶/۷۳۴

چنانکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، در گام آخر تحلیل رگرسیون ($P < ۰/۰۱$ و $F = ۱۴/۸۲۳$) از اعتبار لازم برای پیش‌بینی کیفیت خواب از طریق ویژگی‌های شخصیتی برخوردار بوده است. به عبارت دیگر، دست کم یکی از متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های شخصیتی)

دارای توان پیش‌بین معنادار به میزان ۱۲ درصد برای پیش‌بینی کیفیت خواب بوده‌اند. در جدول ۴ ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مربوط به ویژگی‌های شخصیتی برای پیش‌بینی کیفیت خواب ارائه شده است.

جدول ۴- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد ویژگی‌های شخصیتی برای پیش‌بینی کیفیت خواب

شماره	متغیرهای پیش‌بین	ضرایب و معناداری آنها		ضرایب غیراستاندارد		ضرایب استاندارد	t	معناداری
		B		خطای استاندارد		Beta		
۱	مقدار ثابت	۱۰/۴۱۲	۱/۴۴۷	-	۷/۱۹۶	۰/۰۰۰		
	روان رنجوری	۰/۳۷۵	۰/۰۶۹	۰/۳۰۱	۵/۴۴۵	۰/۰۰۰		
	مقدار ثابت	۱۹/۰۹۷	۳/۳۳۴	-	۵/۷۲۸	۰/۰۰۰		
۲	روان رنجوری	۰/۲۸۳	۰/۰۷۵	۰/۲۲۷	۳/۷۶۴	۰/۰۰۰		
	سازگاری یا توافق	-۰/۲۲۴	۰/۰۷۸	-۰/۱۷۴	-۲/۸۸۳	۰/۰۰۴		
	مقدار ثابت	۱۴/۱۰۰	۳/۹۶۷	-	۳/۵۵۴	۰/۰۰۰		
۳	روان رنجوری	۰/۲۸۵	۰/۰۷۵	۰/۲۲۹	۳/۸۲۰	۰/۰۰۰		
	سازگاری یا توافق	-۰/۲۲۳	۰/۰۷۷	-۰/۱۷۳	-۲/۸۹۳	۰/۰۰۴		
	پذیرا بودن	۰/۱۹۸	۰/۰۸۷	۰/۱۲۴	۲/۲۸۶	۰/۰۲۳		

چنانکه در جدول ۴ مشاهده می‌شود، از بین تمامی ابعاد ویژگی‌های شخصیتی، روان رنجوری ($P < ۰/۰۱$ و $B = ۰/۲۲۹$)، پذیرا بودن ($P < ۰/۰۱$ و $B = ۰/۱۲۴$) و سازگاری یا توافق ($P < ۰/۰۵$ و $B = -۰/۱۷۳$) قادر به پیش‌بینی معنادار کیفیت خواب بوده است. بر این اساس و بر اساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۱۰ معادله پیش‌بین برای پیش‌بینی کیفیت خواب از طریق

ویژگی‌های شخصیتی به شرح زیر است:

(سازگاری یا توافق) $-۰/۱۷۳$ - (پذیرا بودن) $+ ۰/۱۲۴$ +

(روان رنجوری) $+ ۰/۲۲۹$ $+ ۱۴/۱ =$ کیفیت خواب

در جدول ۵ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای از طریق ویژگی‌های شخصیتی ارائه شده است.

جدول ۵- ضریب همبستگی چندگانه بین ویژگی‌های شخصیتی و حوادث جاده‌ای به همراه تحلیل واریانس رگرسیون

گام	شاخص‌های آماری	ضریب F	معناداری	ضریب همبستگی چندگانه	مجدور	
					ضریب همبستگی	خطای استاندارد
				چندگانه	چندگانه	تعدیل شده
۱	۱۰/۶۸۹	۰/۰۰۱	۰/۱۸۶	۰/۰۳۵	۰/۰۳۱	۱/۷۸۸

چنانکه در جدول ۵ مشاهده می‌شود، در گام آخر تحلیل رگرسیون ($P < 0/01$ و $F = 10/68$) از اعتبار لازم برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای از طریق ویژگی‌های شخصیتی برخوردار بوده است. به عبارت دیگر، حداقل یکی از متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های شخصیتی) دارای

توان پیش‌بین معنادار به میزان ۳ درصد برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای بوده‌اند. در جدول ۶ ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مربوط به ویژگی‌های شخصیتی برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای ارائه شده است.

جدول ۶- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد ویژگی‌های شخصیتی برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای

متغیرهای پیش‌بین	ضرایب و معناداری آنها	ضرایب غیراستاندارد		t	معناداری
		B	خطای استاندارد		
۱	مقدار ثابت	۰/۳۹۵	۰/۳۷۷	۱/۰۴۸	۰/۲۹۶
۲	روان رنجوری	۰/۰۵۹	۰/۰۱۸	۳/۲۶۹	۰/۰۰۱

چنانکه در جدول ۶ مشاهده می‌شود، از بین تمامی ابعاد ویژگی‌های شخصیتی، روان رنجوری ($P < 0/01$ و $B = 0/186$) قادر به پیش‌بینی معنادار حوادث جاده‌ای بوده است. بر این اساس و یافته‌های ارائه شده در جدول (۴-۳۲) معادله پیش‌بین برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای از طریق ویژگی‌های شخصیتی به شرح زیر است:

$$\text{(روان رنجوری)} = 0/186 + 0/395 = \text{حوادث جاده‌ای}$$

بحث

نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی کیفیت خواب از طریق ویژگی‌های شخصیتی نشان داد از بین تمامی ابعاد ویژگی‌های شخصیتی، روان رنجوری ($P < 0/01$)، پذیرا بودن ($P < 0/05$) و سازگاری یا توافق ($P < 0/05$) قادر به پیش‌بینی معنادار اختلال

خواب بود. این متغیرها دارای توان پیش‌بین معناداری به میزان ۱۲ درصد برای پیش‌بینی اختلال خواب بودند. در هر حال، باید توجه داشت که روان نژندی باعث خستگی و اضطراب در عملکرد افراد است (کلارک و رابرتسون، ۲۰۰۵). همچنین، افزایش بیش از اندازه پذیرا بودن باعث مطیع و سر به راه بودن است (آشتون و همکاران، ۲۰۰۴) که باعث کاهش بیان احساسات و نیازهای درونی فرد می‌گردد. مکانیسم دفاعی بسیاری در مقابل این موارد، استفاده از خواب است که معمولاً با آشفتگی و ناآرامی و عدم رفع خستگی همراه است. در عین حال، کاهش سازگاری و توافق در افراد موجب انعطاف ناپذیری، عدم تمایل به آرامش و کنترل خشم می‌شود (آشتون و همکاران، ۲۰۰۴). این صفات نیز در افزایش اختلالات خواب و نیز کیفیت آن که مرتبط با آرامش در زندگی هر

¹ Ashton & et al

فرد است، مؤثر هستند. در همین راستا، نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون گام به گام برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای از طریق ویژگی‌های شخصیتی نشان داد دست کم یکی از متغیرهای پیش‌بین (ویژگی‌های شخصیتی) دارای توان پیش‌بین معنادار به میزان ۳ درصد برای پیش‌بینی حوادث جاده‌ای است. از بین تمامی ابعاد تنها روان رنجوری ($P < 0/05$) قادر به پیش‌بینی معنادار حوادث جاده‌ای بود و معادله پیش‌بین آن عبارت بود از: ((روان رنجوری) $0/162 + -0/11 =$ حوادث جاده‌ای). نتایج اوانز (۱۹۹۱) نیز حاکی از وجود پیوند بین شخصیت افراد و درگیر شدن در حوادث رانندگی بود. تسوانگ، بور و فلمینگ (۱۹۸۵) نتیجه گرفتند که تحمل کم برای پذیرش تنش، ناپختگی و شرایط پارانوایی، که در روان رنجوری ملاحظه می‌گردد، در افزایش خطر درگیر شدن در حوادث رانندگی نقش دارند. نتیجه یافته قرایی و همکاران (۱۳۸۶) نیز نشان داد ابعاد پارانوئیدی، وسواس و اجبار، حساسیت در روابط متقابل و افسردگی در افزایش تعداد تصادفات رانندگی مؤثر است. شاکری‌نیا و محمدپور شاطری (۱۳۸۹) در پژوهشی نشان دادند؛ شخصیت می‌تواند رفتار راننده را پیش‌بینی کند. فراهانی و کثیرو (۱۳۸۹) نیز نشان دادند از بین پنج عامل شخصیتی، عامل روان رنجورخویی قدرت پیش‌بینی تخلقات رانندگی را دارد؛ ضمن آنکه مهاجر (۱۳۸۲) نیز نشان می‌دهد بین رابطه ویژگی شخصیتی روان رنجور خویی با فرسودگی شغلی رابطه‌ای مثبت دارد. اما نتایج فردوسی و احمدی (۱۳۹۰) نشان داد هیچ یک از خرده مقیاس‌های شخصیت ارتباطی با تصادفات جاده‌ای ندارد. در هر حال، ویژگی‌هایی از قبیل ثبات هیجانی ضعیف، مضطرب بودن، خصمانه بودن، افسردگی، خجول بودن و تکانشوری از صفاتی است که برای افراد روان نژند مطرح شده است. افراد روان نژند به ندرت برای اعمال کنترل بر محیط خویش تلاش می‌کنند و در برخورد با

موقعیت‌های استرس‌زا، دچار سردرگمی می‌شوند. این خستگی و اضطراب بر عملکرد آنان اثر منفی می‌گذارد و احتمال بروز خطا را به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش می‌دهد (کلارک و رابرتسون، ۲۰۰۵). در تحقیق حاضر ترس ناشی از امنیت شغلی که ممکن است بر تکمیل پرسشنامه‌ها اثرگذار بوده و نیز انتخاب نمونه آماری بر اساس توافق طرح پژوهشی اولیه می‌تواند از محدودیت پژوهش تلقی گردد، اما پیشنهادهای کاربردی مبتنی بر نتایج عبارتند از: ۱. باتوجه به یافته‌های مطالعه حاضر که نشان داد کاهش ویژگی توافق گرایی و افزایش پذیرا بودن، روان رنجوری بر کاهش کیفیت خواب اثرگذار است، پیشنهاد می‌گردد از خدمات مشاوره روان‌شناسی در پایانه‌های و مجامعی که رانندگان در آنها حضور می‌یابند، برای ارائه مشاوره با تأکید بر مشاوره گروهی استفاده گردد. انجام تسهیلاتی نظیر تخفیف هزینه مراجعه به مراکز مشاوره که می‌تواند با عقد قرارداد مابین مراکز مشاوره اصفهان با سازمان راهبری و حمل و نقل استان اصفهان و استفاده از دفترچه بیمه صورت پذیرد، راه دیگری است برای استفاده رانندگان و خانواده هایشان از این خدمات، چراکه موضوع‌هایی نظیر روان رنجوری همواره به تشخیص و درمان بالینی نیاز داشته و چگونگی بیان احساسات و نیازهای عاطفی و روانی و افزایش سازگاری بیشتر مباحثی شخصیتی است که کار تخصصی می‌طلبد. همچنانکه از اقدامات پیشگیرانه در موارد مذکور نیز ارزیابی مستمر و منظم رانندگان برون شهری توسط مشاوران روان‌شناس است. شایان ذکر است که ارجاعات به مشاوران می‌تواند پس از وضوح وضعیت خواب نامناسب و یا اختلالات خواب توسط پلیس و سایر مسئولان قبل از بازگشت به کار راننده برای صدور مجوزهای مورد نیاز قابل پیگیری باشد. ۲. باتوجه به یافته‌های مطالعه حاضر که نشان داد افزایش روان رنجوری بر افزایش حوادث جاده‌ای اثرگذارند، پیشنهاد

پروین کدیور، تهران: انتشارات مؤسسه خدمات فرهنگی رسا.

پروین، لارنس، جان. الیور. (۲۰۰۱). شخصیت (نظریه و پژوهش)، ترجمه جوادی و کدیور. (۱۳۸۶). تهران: نشر آبیژ.

حسن زاده دلویی، مهدی؛ علوی، کاوه؛ قلعه بندی؛ فرهاد؛ یدالهی، زهرا؛ غرایی، بنفشه و صادقی کیا، عباس. (۱۳۸۷). «کیفیت خواب رانندگان مسئول تصادفات جاده ای شدید منجر به جرح یا فوت» تحقیقات علوم رفتاری، ش ۶، سال دوم، صص ۹۷-۱۰۷.

خورسندی، فریناز. (۱۳۸۷). بررسی رابطه الگوی پنج عاملی شخصیت و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و موفقیت تحصیلی در دانش آموزان دبیرستانی دختر و پسر شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد و روانشناسی صنعتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

رحمانی فیروزجاه علی، فرزانه سیف اله، عباسی اسفجیر علی اصغر، ذبیح پور نبی اله. (۱۳۸۵). «بررسی جامعه شناختی علل تصادفات جاده ای (مطالعه موردی رانندگان عمومی جاده ای شهرستان بابل)»، مجله مطالعات اجتماعی ایران، ش ۱، دوره دوم، صص ۱۸۲-۱۹۸.

رضازاده، حمیدرضا. (۱۳۹۱). برخورد منطقی با حوادث جاده ای، پایگاه گفتمان تحلیلی پیشرفت و عدالت اسلامی. <http://www.ommid.com>.

شاکری نیا، ایرج و محمدپور شاطری، مهری. (۱۳۸۹). «رابطه ویژگی های شخصیتی، سلامت روان و پرخاشگری با عادات رانندگی در رانندگان پر خطر»، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، ویژه نامه همایش رفتارهای پر خطر، ش ۱۸، دوره سوم،

می‌گردد آزمون سلامت روانی تلخیص شده و هنجار شده‌ای که عوامل مذکور را نشان دهد چه به صورت تصادفی و چه در هنگام استخدام توسط پایانه‌ها و کاربری‌ها و نیز در فواصل معین از افراد شاغل از رانندگان به عمل آید و نتایج آن در کنار مشاوره کوتاه بالینی که صحت داده‌های آزمون را بتوانند تأیید نمایند، در صدور کارت سلامت و مجوز رانندگی اثرگذار باشد. بدیهی است که در صورت عدم وضعیت مطلوب در سلامت، ارجاعات و اقدامات تخصصی در دستور کار قرار می‌گیرند، چرا که راننده در این شرایط احتمالاً دارای رفتارهای پرخطر بیشتری بوده، احتمال تصادفات رانندگی را بیشتر دارد. توجه به سنجش ویژگی‌های حسی - حرکتی متقاضیان گواهینامه پایه یک که می‌تواند با یک آزمون عملی در مراکز تعلیمی و یا اداره راهنمایی رانندگی انجام گیرد و لازم است داوطلب از آن نمره استاندارد را کسب نماید. ۳. بازدید اسناد و مدارک مجوز سفر و تأیید روان‌شناس توسط بیمه گذاران و تأیید آن قبل از بیمه نمودن بار کامیون‌ها و وسایل نقلیه می‌تواند از گریز رانندگان در استفاده از موارد ذکر شده بکاهد.

منابع

اتکینسون، ریتا؛ آل. اتکینسون؛ ریچارد، س و هیگارد، ارنست. (۱۳۸۴). زمینه روانشناسی (ترجمه محمد نقی براهنی و همکاران)، تهران: انتشارات رشد.

اسماعیلی، علیرضا. (۱۳۸۹). شخصیت فردی و رانندگی، روزنامه جام جم، ۹ بهمن.

امینیان، امید. (۱۳۸۴). استرس شغلی در رانندگان، خلاصه سمینار سراسری سلامت شغلی در رانندگان، تهران: بیمارستان امام خمینی (ره)، هشتم دیماه.

پروین، ارنس. ای. (۱۳۷۷). روان‌شناسی شخصیت (نظریه و تحقیق)، ترجمه محمد جعفر جوادی و

صص ۲۲۵-۲۳۳.

شولتز، دوآن. (۱۹۹۰). *نظریه های شخصیت*، ترجمه یوسف کریمی، فرهاد جمعی، سیامک نقشبندی، بهزاد گودرزی، هادی بحیرایی و محمدرضا نیک خو. (۱۳۸۴). تهران: نشر ارسباران، چاپ چهارم.

صبا علی، حمداللهی مهرداد، آدم نژاد شهرام، سیدعلی زاده گنجی. (۱۳۸۸). «اهمیت سلامت رانندگان در ایمنی حمل و نقل جاده‌ای و آرایه راهکارهای مؤثر در ارتقای آن». *مطالعات مدیریت ترافیک*، ش ۴، دوره پانزدهم، صص ۱۰۳-۱۱۲.

فراهانی، محمدنقی و کثیرلو، یداله. (۱۳۸۵). «مقایسه پنج عامل بزرگ شخصیتی رانندگان متخلف و غیرمتخلف در شهر تهران»، *پژوهش های نوین روان‌شناختی دانشگاه تبریز*، ش ۱، دوره ۱، صص ۱۲۳-۱۴۲.

فردوسی طیبه، احمدی علی اصغر. (۱۳۹۰). «بررسی مقایسه‌ای شخصیت رانندگان تصادفی و غیرتصادفی»، *مطالعات روان شناختی*، ش ۷، دوره ۲، صص ۸۵-۱۰۳.

قرایی بنفشه، حسن زاده سیدمهدی، یداللهی زهرا، قلعه بندی فرهاد، مظاهری پرویز، صادقی کیا، عباس. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه سلامت روان و کیفیت خواب رانندگان و میزان تصادفات جاده‌ای»، *فصلنامه دانش/انتظامی*، ش ۹، دوره ۱ صص ۵۸-۶۶.

کاپلان و سادوک. (۱۹۹۴). *خلاصه روان پزشکی علوم رفتاری و روان پزشکی بالینی*، ترجمه نصرت اله پورافکاری. (۱۳۷۹). تهران: شهر آب.

گروسی فرشی، م. ت.، قاضی طباطبایی، و مهیار، H. (۱۳۸۰). «کاربرد آزمون جدید شخصیتی نئو (NEO) و بررسی ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران»، *مجله*

علوم انسانی دانشگاه الزهرا (س)، ش ۳۹، صص ۱۷۳-۱۹۸.

گنجی، حمزه. (۱۳۸۷). *روانشناسی عمومی*، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

موسوی تکیه، فروغ السادات. (۱۳۸۸). *مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای رانندگی در بین پزشکان و کسبه در شهر مشهد*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.

مهاجر، مهدی. (۱۳۸۲). *بررسی ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی، سابقه شغلی و میزان حقوق ماهیانه با فرسودگی شغلی دبیران آموزش و پرورش شهر تبریز*. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه تبریز.

نجفی م. (۱۳۷۹). *اختلالات خواب*، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اصفهان.

نیت حقیقی، صادق. (۱۳۸۴). «نقش اختلالات خواب و شناخت زودرس آن در سلامت شغلی رانندگان»، *سمینار سراسری سلامت شغلی رانندگان*، تهران: اردیبهشت.

All port, G. & odbert. H. S. (1936). Trait names: A psycho- Lexical study. Psychological Monographs. 47 (Whole No- 211).

AllPort, G. W. (1967). Pattern and growth in Personality. new York: Holt.

Amado S, Koyuncu M, Kacaroglu G. (2004). Evaluation of Factors affecting safe driving: Demographic factors, Experience, Personality and Psycho-Technical Turk psikoloji Dergisi; 19 [53]:45- 47.

Ashton, Michael C., Lee, Kibeom, Perugini, Marco, S.zarota Piotr, De Vries, Reinout E., Di Blas, Lisa., Boies, Kathleen, & De Raad, Boele. (2004). A six- factor structure of Personality Descriptive Adjectives:

- occupational and non- occupation settings. *Journal of occupational and organizational Psychology*, 78, 355-376.
- Costa, P. T., & McCrae, R.R. (1990). Personality disorders and the five- factor model of personality. *Journal of personality Disorders*. Vol,4, PP: 362-371.
- Culebras A. (1996). Circadian rhythm. Clinical handbook of sleep disorders. Butterworth Heineman. 295.
- Davis JO. (1998). Strategies for Managing athletes, Jet lag. *The Sport Psychologist*, 2: 154-160.
- Driver HS & Taylor SR. (2000). Exercise and Sleep. *Sleep Medicine Reviews*, 4: 387-402.
- Evans, L. (1991). Traffic safety and the driver. New York: van Nostrand Reinhold
- Garbarino S.(2008). Sleep disorders and road accidents in truck drivers. *G Ital Med Lav Ergon* 2008; 30(30): 291-6.
- Gillin JC, Byerle WF. (1992). Aerobic exercise and self-reported sleep quality in elderly individuals, *JAPA*, 3 (2).
- Hauri P. (1992). Current Concepts, the sleep disorders. *Upjohn*, 82: 291-294.
- Hulbert, S. (1972). Effect of driver fatigue. In J. Forbes (ed), *Human factors in highway traffic research*. New York: Wiley.
- Hume KI., Van F, Watson AA. (1998). Field study of age and gender differences in habitual adult sleep. *Sleep Res*, 7: 85-94.
- Johnson LC, Spinwebwer CL, Gomez SA, Matteson LT. (1990). Daytime sleepiness, Performance, mood, Nocturnal sleep, the effect of Benzodiazepine and Caffeine on their relationship. *Sleep*, 13:121-135.
- Joseph FN, Susanna G, von E, Robert HF, Mamane M. (2000). Exercise Training effect on obstructive sleep apnea syndrome. solutions from psycholexical studies in seven languages. *Journal of Personality and social Psychology*, 86 (2) 356-366.
- Ayas NT, White DP, Manson JE.(2003). A prospective study of sleep duration and coronary heart disease in women. *Arch Int Med* ;163(2): 205-209.
- Baekeland F, Lasky R. (1996). Exercise and sleep Patterns in college athletes. *percept mot skills*, 23: 1203-7.
- Bankowski BJ. (2006). The association between menopause symptoms and quality of life in midlife women. Available from [http://www. Science Direct. Com](http://www.ScienceDirect.Com) (accessed 27 October 2007).
- Barrick, M. R., Mount, M. K., & Judge, T. A. (2001). The FFM Personality dimensions and Job Performance: Meta- Analysis of Meta- analysis in "*International Journal of selection and Assessment*, 9,9-30.
- Bjorvatn B & et al. (2007). The association between sleep duration, body mass index and metabolic measures in the hordaland Health study. *Sleep*, 20:66-67.
- Blows, S. Ameratunga, S. Ivers, R. Q. Kai Lo, S and Norton R.(2005). Risky driving habits and motor vehicle driver injury. *Accident Analysis & Prevention*. 37, [4] 619-624.
- Buyse DJ, Reynolds CF, Monk TH, Berman SR, Kupfor DJ. (1998). The Pittsburgh sleep quality index, a new instrument for psychiatric practice and research, *psychiatry Res*, 28: 193-213.
- Carter N, Ulfberg J, Nyström B, Edling C. Sleep debt, sleepiness and accidents among males in the general population and male professional drivers. *Elsevier* 2003; 613-7.
- Clarke, S., & Robertson, I. T. (2005). A meta-analytic review of the big five Personality factors and accident involvement in

- Namara MC, Grunstein SG, Sullivan CE. (1993). Obstructive Sleep apnea. *horax*, N: 48. pp: 754-64.
- Neubauer DN. (1999). Sleep Problem in the elderly. *American Family Physican*, N: 59, pp: 2551- 2560.
- Ohayon MM, Partinen M. (2002) insomnia and global sleep dissatisfaction in Finland, *Journal of sleep Res*, N: 11, pp: 339- 340.
- Paffenbger RS, Hyde R, Wing A, Jane D, Kampert J. (1999). Influences of change in physical inactivity and other characteristic on mortality. *Med. Sci. Sport*, pp: 23-82.
- Peabody, D. & De raad, B. (2002). The substantive nature of psycholexical Pesonality factors. A comparison across languages. *Journal of Personality and social psychology*, 83, 983-997.
- Shapiro CM, Griesel RD, Bartel PR, Jooste PL. (1995). Sleep Patterns and graded exercise. *Journal of Applied Physiology*, 392: 187-190.
- Shiner, D., McDowell, E. D., Rackff, N. J., and Rockwell, T. H. (1978). Field dependence and driver visual search behavior. *Human Factors*, 20(5), 553-559.
- Tsuang, M., Boor, M., and Fleming, a. (1985). Psychiatric aspects of traffic accidents. *American Journal of Psychiatry*, 1421, 538-546.
- Zarota, P. (1995). An instrument to assess the five factor model of Personality. *Polska lista Przymiotnikowa (PLP)*. *Studia psychogi: czne*, 33, 227-256.
- Sleep Research Online, 3: 121-129.
- Kelman BB. (1999). The sleep needs of adolescents. *J Sch Nurs.*; 15(3): 14-9.
- Learthart S. (2000). Health effects of internal rotation of shifts. *Nurs Stand*; 14(47): 34-36.
- Leger D. (1994). The cost of sleep-related accidents: a report for the National Commission on Sleep Disorders. *Research SLEEP*; 84-89.
- Mark A, et al. (1998). A randomized walking trial in postmenopausal women. *Arch intern Med*, 158: 1695-1701.
- McCartt AT, Rohrbaugh JW, Hammer MC, Fuller SZ. (2000). Factors associated with falling asleep at the wheel among long-distance truck drivers. *Elsevier*; 7:493-504.
- MCCrae, R.R., & costa, P.T. (1987). Validation of the five. Factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and social Psychology*. Vol, 52, PP: 81-90.
- Montgomery I. & et al. (1998). Physical exercise and sleep, the effect of the age and sex of the subjects and type of exercise. *Acta physiol Scand Suppl*, N: 575, PP: 36-40.
- Morin CM, Gramling SE. (1999). Sleep patterns and aging. *Psychology and aging*, N: 4(3), pp: 290-294.
- Nabi H, Consoli SM, Chastang JF, Chiron M, Lafont S, Lagarde E. (2005). Type A behavior pattern, risky driving behaviors, and serious road traffic accidents: a prospective study of the GAZEL cohort. *Am J Epidemiology*. May; 161[9]: 864-70.

پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی

سال اول، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۱

دریافت: ۹۱/۷/۴ پذیرش: ۹۲/۲/۱

صص ۸۹-۱۰۹

بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان کاشان)

عباس بحری‌پور، کارشناس ارشد جامعه‌شناسی*

ابوالفضل ذوالفقاری، استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شاهد

امیر رستگار خالد، استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شاهد

چکیده

احساس امنیت اجتماعی در مقاله حاضر به چهار بعد امنیت فردی، امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی و امنیت جامعه‌ای تقسیم شده و تأثیر سرمایه اجتماعی افراد با مؤلفه‌های شبکه مشارکت اجتماعی، هنجار اعتماد، هنجار عمل متقابل و آگاهی اجتماعی بر آن، بررسی شده است. تحقیق به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه، در بین ساکنان ۱۸ سال و بالاتر شهرستان کاشان، در سال ۱۳۹۱ به انجام رسیده است. در این تحقیق از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده و حجم نمونه مورد مطالعه ۳۶۲ نفر است. مهمترین نتایج حاصل از آزمون رابطه بین متغیرهای تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی شهروندان بر احساس امنیت اجتماعی آنها تأثیرگذار است. همچنین، بین سه بعد از چهار بعد اندازه‌گیری شده از سرمایه اجتماعی در این تحقیق؛ یعنی اعتماد اجتماعی، شبکه مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی تفاوت معناداری مشاهده شده و این تفاوت در بعد هنجار عمل متقابل مشاهده نشده است؛ ضمن اینکه بین متغیرهای زمینه‌ای جنس، سن، وضعیت تأهل، شغل، مقطع تحصیلی و میزان هزینه خانواده با احساس امنیت اجتماعی هیچ‌گونه رابطه معناداری وجود ندارد. نتایج حاصل از تحلیل مسیر در این تحقیق نیز نشان داد که متغیرهای مستقل آگاهی، اعتماد و مشارکت اجتماعی دارای اثرگذاری مثبت و همچنین، متغیرهای مستقل سن و هنجار عمل متقابل دارای اثرگذاری منفی بر روی متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی هستند.

واژه‌های کلیدی: احساس امنیت اجتماعی^۱، اعتماد اجتماعی، سرمایه اجتماعی^۲، آگاهی اجتماعی

مقدمه

یکی از مفاهیم با اهمیت و پیچیده و جدید در دنیای امروز و در بسیاری از مباحث سیاسی، اجتماعی و اقتصادی موضوع و مفهوم امنیت است. امنیت از نیازها و ضرورت‌های پایدار فرد و جامعه تلقی می‌شود که فقدان یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به دنبال دارد (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ۳۲)؛ به طوری که انسان مدنی برای زندگی در جمع و دستیابی به مراتب بالای رشد نیازمند امنیت و آرامش خاطری است که با رشد و نمو جرایم و انحرافات اجتماعی زمینه‌های ناامنی و شکل‌گیری کجروی در سطح جامعه بیشترین دلهره را ایجاد می‌کند (ساروخانی، هاشم نژاد، ۱۳۹۰: ۸۲). احساس امنیت فرآیند روانی - اجتماعی است که صرفاً بر افراد تحمیل نمی‌شود، بلکه اکثر افراد جامعه بر اساس نیازها، علایق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش اساسی دارند (بیات، ۱۳۸۸: ۳۲). نکته‌ای که باید به آن توجه شود، نقش و اهمیت وجود احساس امنیت در بین افراد جامعه در بعد ذهنی در کنار امنیت در بعد عینی است و به همین علت برخی از کارشناسان احساس امنیت را مقدم بر وجود عینی امنیت معرفی می‌کنند.

انسان برای تسلط بر طبیعت، فرار از ناامنی و تهدید، تأمین نیازهای اساسی خود و در یک کلمه برای دستیابی به امنیت و احساس ایمنی، زندگی اجتماعی را برگزید و از سوی دیگر، به موازات گسترش اجتماعات و پیچیده تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی، وارد روابط گوناگونی شد که

عرصه‌های زندگی را تحت عناوین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... از هم متمایز کرد و امنیت او را تحت الشعاع قرار داد. بدین ترتیب، بشر با تجمع و تشکیل جامعه، بستری نو برای تهدید امنیت خود فراهم آورد که از زندگی جمعی او ناشی می‌شد. او که برای فرار از ناامنی و دستیابی به احساس امنیت، جامعه را تشکیل داده بود، به زودی دریافت که این بار امنیتش نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی نیز تهدید می‌شود. از این رو، دغدغه همیشگی او برای دستیابی به احساس امنیت در مقوله جدید با عنوان «احساس امنیت اجتماعی» ظهور کرد که در پی تأمین آن علل و اسباب لازم را باید شناخت (نبوی و حسین زاده و حسینی، ۱۳۸۹: ۷۴).

در این میان، نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی و احساس ایمنی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و به تبع در کنار آن از جهت زمینه سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی لو، ۱۳۸۷: ۲۴۹). شواهد تجربی در جامعه ایران نشان می‌دهد که امنیت اجتماعی و احساس ناشی از آن در وضعیت چندان مطلوبی قرار ندارد. نتیجه یک نظر سنجی از سوی مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران (ایسپا) بیانگر این گفته است که ۸۱ درصد از ایرانیان به گونه‌ای احساس ناامنی می‌کنند (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۵۴). در نظر سنجی دیگری که از

سوی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (ناجا) طی سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ در خصوص سنجش میزان امنیت اجتماعی مراکز استان‌های کشور صورت گرفته است، میانگین احساس ناامنی کل مراکز استان‌های کشور در سال ۱۳۸۳ برابر با ۷۹/۱۵ شده است. در سال ۱۳۸۴ میانگین ناامنی موجود در جامعه برابر با ۹۳/۱ و میانگین احساس ناامنی ۵۶/۹ محاسبه شده است (ناجا: ۱۳۸۳).

ضرورت مطالعه و تحقیق در خصوص رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آنجا ناشی می‌شود که تهدیدات داخلی بالفعل و بالقوه در کشورهای کمتر توسعه یافته اغلب امنیت اجتماعی این جوامع را به خطر می‌اندازد. بر همین اساس، شناسایی عوامل و عناصر تأمین امنیت اجتماعی و احساس ایمنی از پیش شرط‌های اساسی در جهت برنامه‌ریزی برای ارتقای سطح امنیت اجتماعی به شمار می‌رود و از نقش بسزایی در برنامه‌ریزی‌های راهبردی دولت‌ها برخوردار است. پژوهش حاضر به دنبال آن است که تأثیر و نقش سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های اصلی آن را در ارتباط با احساس امنیت اجتماعی شهروندان در جامعه توضیح داده و به این سؤال پاسخ دهد که آیا بهره‌مندی از سطوح تفاضلی سرمایه اجتماعی می‌تواند تبیین کننده تفاوت در احساس امنیت اجتماعی افراد باشد یا خیر؟

پیشینه پژوهش

الف) تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی، عنوان پایان نامه آقای بهرام بیات است که در سال ۱۳۸۷ در دانشگاه اصفهان به انجام رسیده است. این تحقیق با هدف بررسی متغیرهای

مؤثر بر احساس امنیت در شهر تهران صورت پذیرفته است. روش تحقیق در این بررسی از نوع پیمایشی و اطلاعات به وسیله پرسشنامه جمع‌آوری گردید. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان بالای ۱۸ سال ساکن شهر تهران است که بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ تعداد ۵۹۶۷۵۲۶ نفر هستند که تعداد ۷۷۸ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای در پنج منطقه تهران انتخاب شدند و با آنها مصاحبه شد که عمده‌ترین یافته‌ها به شرح زیر است:

- میزان احساس ناامنی از حیث جنسیت، منطقه محل سکونت، تأهل، سن پاسخگویان متفاوت است.

- بین میزان احساس ناامنی و متغیرهای میزان بروز جرایم، انتظار از پلیس، پرداخت رسانه‌ای، هویت، اعتماد، تعلق محله‌ای و کالبد شهری رابطه معناداری وجود دارد (بیات، ۱۳۸۷).

ب) جمیل صمدی بگه جان در رساله کارشناسی ارشد خود در سال ۱۳۸۴ «امنیت اجتماعی در شهر سنندج» را بررسی کرد. جامعه آماری پژوهش مناطق حاشیه‌نشین و مرکز شهر سنندج است که با استفاده از روش مصاحبه عمیق با نمونه‌ای ۶۰ نفری از ساکنان منطقه‌های حاشیه و مرکز شهر سنندج انجام شده است. نبود امنیت سرمایه‌گذاری برای بازاریابان در حوزه اقتصادی، کم بودن حقوق و مزایا برای میانسالان و سالمندان گروه مرکز (قشر رسمی و فرهنگی)، تهدیدات قومی و از مهمترین مسائل امنیتی بوده‌اند. مهمترین عامل سلب امنیت در تمامی گروه‌های مورد بررسی عامل اقتصادی بوده است (صمدی بگه جان، ۱۳۸۴).

ج) میزان احساس امنیت شهرک‌های حاشیه

شهرستان‌های اسلام شهر، که در سال ۱۳۸۳ توسط نیروی انتظامی انجام پذیرفته است، از دیگر پژوهش‌های مرتبط با احساس امنیت است. جامعه آماری این نظر سنجی کلیه شهروندان بالای ۱۵ سال ساکن شهرک‌های حاشیه شهرستان‌های مذکور و میزان حجم نمونه ۲۳۹۵ نفر بوده است که به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه بوده است و برخی از نتایج این نظرسنجی از این قرارند:

- در مورد فریب و اغفال دختران گزینه «بسیار زیاد، زیاد و تا حدودی جمعاً ۵۱/۸ درصد و گزینه‌های «کم، بسیار کم و اصلاً» ۴۸/۲ درصد پاسخ‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

- در رابطه با جنسیت و میزان احساس امنیت نتایج نشان داده است که تفاوت میانگین برای این دو گروه وجود دارد، به صورتی که میانگین احساس ناامنی در میان زنان برابر ۳۵/۷۷ و میانگین ناامنی مردها برابر ۲۹/۰۷ بوده است؛ یعنی میزان احساس ناامنی در میان زنان بیشتر از مردان بوده است.

- میزان احساس امنیت با متغیرهای عملکرد پلیس و موقعیت‌های مخاطره‌آمیز دارای رابطه معناداری است، ولی درآمد با احساس ناامنی رابطه معناداری نداشته است.

- آزمون تفاوت میانگین‌ها برای گروه‌ها با میزان تحصیلات متفاوت نشان دهنده تفاوت بین آنهاست. بیشترین میزان احساس ناامنی مربوط به افراد فوق لیسانس و بالاتر (۳۷/۶۳) و کمترین میزان احساس ناامنی مربوط به افراد با تحصیلات کمتر از دیپلم (۸۳/۳۱) بوده است (ناجا، ۱۳۸۳).

د) «بررسی و سنجش احساس امنیت در بین گروه‌های مختلف شهر قم» عنوان پژوهشی است که سید هادی مرجایی در سال ۱۳۸۱ انجام داده است. این تحقیق با روش پیمایش و با هدف سنجش ابعاد احساس امنیت در بین مردم شهر قم و بررسی عوامل مرتبط با آن انجام شده است. محقق در این مطالعه احساس امنیت در بین مردم را برآیند پنج عامل ایجاد کننده امنیت؛ یعنی احساس امنیت ملی، امنیت احساس، احساس امنیت اجتماعی، احساس ایمنی و احساس امنیت در آینده دانسته است. محقق همچنین چهار عامل ولگردی و اعتیاد، فعالیت سازمان مهاجران افغانی و فساد و فحشای را به عنوان عوامل ایجادکننده ناامنی در بین مردم بررسی کرده است. نتایج به دست آمده در این تحقیق، گویای آن است که احساس ایمنی در بین مردم کمترین میانگین را دارد. این بعد عینی‌ترین بعد احساس امنیت تلقی شده، منظور از آن ایمنی در اموال و وسایل در شهر قم بوده است. پس از آن احساس امنیت نسبت به آینده قرار گرفته است؛ بدان معنا که مردم میزان امنیت در آینده را کمتر از حال می‌دانند. پاسخگویان همچنین از نظر امنیت احساس؛ یعنی امنیت در بیان عقاید و طرز تفکر و نگرش‌های خود در حد متوسطی بوده‌اند. نتایج تحقیق همچنین نشان می‌دهد که مردم شهر قم در سطح کلان و ملی احساس امنیت بالایی دارند. همچنین، بر طبق یافته‌های این تحقیق ولگردی و اعتیاد بیشترین سهم را در ایجاد احساس ناامنی در شهر قم داشته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان داده است که با افزایش احساس امنیت ملی، احساس امنیت اجتماعی افزایش می‌یابد (مرجایی،

(۱۳۸۱).

سوم از افراد در حد متوسطی احساس امنیت دارند. افرادی که سرمایه اجتماعی بیشتری دارند، بیشتر احساس امنیت می‌کنند. به عبارت دیگر، در بین اقشار نخبه جامعه و همچنین صاحبان سرمایه اقتصادی، احساس امنیت کمتر است. در مجموع، به نظر می‌رسد که طبق یافته‌های این پژوهش، وجود و گسترش سرمایه اجتماعی در کلیت جامعه آثار مثبتی در پی دارد که یکی از آنها افزایش امنیت است. طبق یافته‌های این پژوهش به نظر می‌رسد که ناامنی در ابعاد جانی و مالی مشکل عمده شهروندان است (نجیبی ربیعی، ۱۳۸۳).

چارچوب نظری تحقیق

در این تحقیق از تئوری بوزان و ویور در زمینه تبیین پدیده امنیت اجتماعی و از نظریه پاتنام برای سنجش و اندازه‌گیری مفهوم سرمایه اجتماعی استفاده شده است. در واقع، چارچوب نظری این تحقیق ترکیبی از تئوری‌های بوزان و ویور در بخش امنیت اجتماعی و پاتنام در بخش سرمایه اجتماعی است که بیشترین سنخیت را با موضوع تحقیق ما داشته است.

پاتنام سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی، مانند: اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع شده و در نهایت، منافع متقابل آنها را تأمین خواهد کرد. از نظر وی، اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه به عنوان منبعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۲۵).

پاتنام موفقیت در غلبه بر معضلات عمل جمعی و فرصت‌طلبی را که در نهایت به ضرر خود افراد تمام می‌شود، به زمینه اجتماعی گسترده آن مربوط

ه) مرکز افکارسنجی دانشجویان در سال ۱۳۸۲ در طرحی به «بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی» پرداخته است. این تحقیق به روش پیمایش در سال ۱۳۸۲، در بین شهروندان تهرانی (۱۴۷۵ نفر حجم نمونه) انجام شده است. در این پژوهش ۴۰ درصد پاسخگویان میزان امنیت منطقه و محل سکونت خود را زیاد ارزیابی کرده‌اند، ۶۰ درصد میزان امنیت شهر تهران را کم ارزیابی کرده‌اند و ۵۰ درصد میزان امنیت در شهر تهران را کمتر از سایر مراکز استان‌های کشور دانسته‌اند. از دیگر یافته‌های قابل توجه در این تحقیق آن است که از دید پاسخگویان، برخورداری از پشتیبانی مردم و برخورداری از حمایت خانواده و دوستان نقش بیشتری در تأمین امنیت شهروندان دارد و برخورداری از پلیس توانمند در مرتبه پس از این دو قرار دارد (مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران، ۱۳۸۲).

و) رساله کارشناسی ارشد مریم نجیبی ربیعی در سال ۱۳۸۳ با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه» از دیگر کارهای انجام شده در زمینه احساس امنیت اجتماعی است. این پژوهش که به شیوه پیمایشی در سطح شهر تهران صورت گرفته، در پی یافتن پاسخی برای این سؤال است که مردم جامعه چقدر احساس امنیت دارند و عوامل مؤثر بر احساس امنیت کدامند؟ به همین جهت، متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند. حجم نمونه ۳۸۵ نفر بوده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که دو

می‌دانند؛ به گونه‌ای که همکاری داوطلبانه در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی عظیمی را در شکل هنجارهای عمل متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی به ارث برده، بهتر صورت می‌گیرد.

پاتنام معتقد است که شبکه‌های مشارکت مدنی یکی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی هستند و هرچه این شبکه‌ها در جامعه‌ای متراکم‌تر باشند، احتمال همکاری شهروندان در جهت منافع متقابل بیشتر است. شبکه‌های مشارکت مدنی، هزینه‌های بالقوه عهدشکنی را در هر معامله‌ای افزایش می‌دهند. فرصت‌طلبی منافی را که فرد انتظار دارد از دیگر معاملات همزمانش و معاملات آینده نصیبش شود، به خطر می‌اندازد. شبکه‌های مشارکت مدنی در زبان تئوری بازی‌ها، تکرار پیوند درونی بازی‌ها را افزایش می‌دهند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۷). شبکه‌های مشارکت مدنی، هنجارهای قوی معامله متقابل را تقویت می‌کنند، شبکه‌های مشارکت مدنی ارتباطات را تسهیل می‌کنند و جریان اطلاعات را در مورد قابل اعتماد بودن افراد بهبود می‌بخشند (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۸؛ کلمن، ۱۹۹۰: ۲۸۳-۲۸۷). از طرف دیگر، هنجارهای معامله متقابل، یکی از مولدترین اجزای سرمایه اجتماعی از نظر پاتنام است. جوامعی که در آنها از این هنجار پیروی می‌شود، به گونه‌ای مؤثر می‌توانند بر فرصت‌طلبی فایده‌آمده، مشکلات عمل جمعی را حل نمایند (آلوین گولدنر^۱، ۱۹۶۰: ۱۶۰-۱۶۱). گرانووتر معتقد است هنگامی که توافقاتی در چارچوب بزرگتر روابط شخصی و شبکه‌های اجتماعی حاصل می‌شود، اعتماد ایجاد می‌گردد و

انگیزه تخلف از مقررات رنگ می‌بازد (گرانووتر^۲، ۱۹۸۲: ۶۱-۸۸)، و سومین عنصر اعتماد^۳ است. اعتماد باعث تسهیل همکاری می‌شود و هرچه اعتماد در جامعه‌ای بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد می‌کند. اعتماد که یکی از عناصر ضروری تقویت همکاری است، عنصر غیر اختیاری و ناآگاهانه است. اعتماد مستلزم پیش‌بینی رفتار بازیگر مستقل است. «شما برای انجام دادن کاری صرفاً به این دلیل که فردی (یا نهادی) می‌گوید آن را انجام خواهد داد، به او اعتماد نمی‌کنید، بلکه شما تنها به این دلیل به او اعتماد می‌کنید که با توجه به شناختن از خلق و خوی او، انتخاب‌های ممکن او، تبعاتش و توانایی او حدس می‌زنید که او انجام دادن این کار را برخواهد گزید» (پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۲).

با توجه به نظریات پاتنام در مورد سرمایه اجتماعی، در این تحقیق سرمایه اجتماعی در دو بعد ساختار روابط و کیفیت روابط آن بررسی شده است که از جمله آنها می‌توان به مشارکت اجتماعی، اعتماد، هنجار عمل متقابل و آگاهی اشاره کرد و فرضیات مربوط به سرمایه اجتماعی پاسخگویان از نظریه پاتنام در زمینه سرمایه اجتماعی استخراج گردیده است.

در این تحقیق، مفهوم امنیت اجتماعی نیز با توجه به نظریات بوزان و ویور سنجش و بررسی شده است. با تکیه بر آراء بوزان و ویور که نقطه آغازین امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند، متغیر وابسته تحقیق؛ یعنی «احساس امنیت

^۲ Granovetter

^۳ trust

^۱ Alvin Goldner

و «مایملک» (امنیت مالی و اقتصادی)، است که در حالت عادی فاقد امنیت هستند (همان: ۵۴).

به علاوه، بوزان تهدیدها را به سه نوع فیزیکی یا جسمی (درد، صدمه و مرگ)، تهدیدهای اقتصادی (تصرف یا تخریب اموال، عدم دسترسی به کار یا منابع)، تهدیدهای نسبت به حقوق، همراه با تهدیدهای موقعیت یا وضعیت (زندانی شدن، از بین رفتن آزادی‌های عادی، تنزل رتبه، تحقیر در انظار عامه) تقسیم می‌کند (همان: ۵۵) که بیانگر چهار بعد مزبور است.

بنابراین، بر اساس مطالب فوق، در این تحقیق از نظریه بوزان^۲ و ویور^۳ برای تبیین مفهوم امنیت اجتماعی استفاده و فرضیات مربوط به احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان از نظریه بوزان و ویور در این زمینه استخراج شده است.

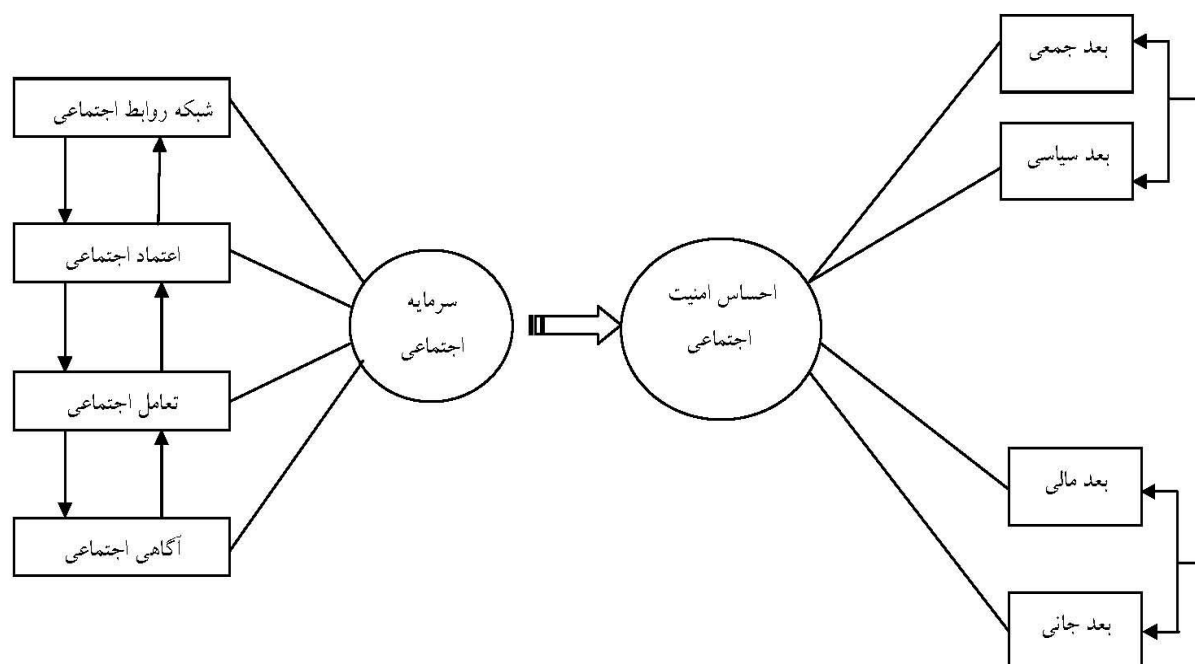
اجتماعی» ارزیابی شده است. از نظر بوزان، امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطری است که جامعه برای اعضای خود ایجاد می‌کند و از وظایف و اهداف هر جامعه محسوب می‌شود. در بحث امنیت اجتماعی و اخلاقی باید به وجود شالوده اخلاقی استثاری که منبع تغذیه‌ای برای شهروندان آن جامعه محسوب می‌شود، اشاره کرد تا بتوان به ساماندهی فرهنگی در فضای اجتماعی دست یافت. بوزان معتقد است که اجتماعات برای مقوله هویت اهمیت زیادی قائلند. وی چنین استدلال می‌کند که مقوله کلیدی اجتماع عبارت است از آن دسته از عقاید و اعمالی که افراد را به عنوان اعضای آن جامعه خاص معرفی می‌کنند و باز می‌شناسانند. اجتماع، درگیر هویت است و درگیر خودباوری‌های گروه‌ها و افرادی که خود را اعضای آن می‌دانند (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۴۷). در آراء بوزان، حوزه‌ای از حیات که فرد خود را به واسطه مفهوم «ما» خود را بدان متعلق می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند، مورد نظر است. بنابراین، هر عامل و پدیده‌ای که باعث ایجاد اختلال در احساس تعلق و همبستگی اعضای یک گروه گردد، در واقع، هویت آن گروه را به مخاطره انداخته، تهدیدی برای امنیت اجتماعی آن قلمداد می‌گردد (بوزان ۲۰۰۰: ۳).

بوزان و ویور با الهام از عقاید جان لاک^۱ به تحلیل ابعاد امنیت پرداخته‌اند. بوزان در جمله‌ای از جان لاک نقل می‌کند که: هدف اصلی انسان‌ها از این که خود را در اختیار دولت قرار می‌دهند، حفظ دارایی آنهاست. منظور از دارایی در اینجا، «حیات» (امنیت جانی و جمعی)، «آزادی» (امنیت سیاسی)

^۲ Buzan

^۳ Weaver

^۱ John Locke

مدل تحلیلی تحقیق

فرضیه‌های تحقیق

احساس امنیت اجتماعی شهروندان تفاوت وجود دارد.

پژوهش حاضر دارای یک فرضیه کلی و چند فرضیه فرعی است:

روش تحقیق

روش غالب در تحقیق ما، پیمایشی است. مشخصه پیمایش، مجموعه ساختمند و منطقی از داده‌هاست که آن را ماتریس متغیر بر حسب داده‌های موردی می‌نامیم؛ بدین معنا که اطلاعاتی درباره متغیرها یا خصوصیات یکسان دست کم دو مورد جمع‌آوری می‌کنیم و به یک ماتریس داده‌ها می‌رسیم (دواس، ۱۳۸۳: ۱۴). اطلاعات و داده‌های به دست آمده در این تحقیق، مبتنی بر استفاده از پرسشنامه و نرم افزار تحلیل داده‌ها Spss بوده است.

فرضیه اصلی

- بین میزان سرمایه اجتماعی شهروندان و احساس امنیت اجتماعی آنها تفاوت وجود دارد؛ به گونه‌ای که هرچه میزان سرمایه اجتماعی بالاتر باشد، میزان احساس امنیت اجتماعی نیز بیشتر خواهد شد.

فرضیه‌های فرعی

- بین ابعاد سرمایه اجتماعی با ابعاد احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

- بین متغیرهای زمینه‌ای (جنس، سن، وضعیت تأهل، تحصیلات، شغل، میزان هزینه خانواده) با

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه آماری ما را در این تحقیق، کلیه افراد بالای ۱۸ سال در شهرستان کاشان تشکیل می‌دهند که طبق سرشماری انجام گرفته در آبان ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۲۳۳۷۱ نفر است که از این تعداد، ۱۸۵۶۰۰ نفر بالای ۱۸ سال هستند. روش نمونه‌گیری نیز به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه این تحقیق ۳۶۲ نفر تعیین شد که برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه در بین آنها توزیع گردید. از آنجا که شهرستان کاشان دارای دو منطقه شهرداری و دارای ۱۰ ناحیه است، نواحی شهرداری کاشان بر اساس قیمت زمین و برخورداری از امکانات و پایگاه منزلتی به سه گروه مرفه، متوسط و غیرمرفه (پایین) تقسیم شدند. در مرحله بعد نواحی ۱ و ۵ از بین نواحی مرفه، نواحی ۴ و ۶ از بین نواحی متوسط و نواحی ۸

و ۹ از بین نواحی غیر مرفه انتخاب و پس از آن با توجه به موقعیت جغرافیایی و به صورت تصادفی محله‌هایی به عنوان بلوک از این نواحی انتخاب و واحدهای مسکونی در داخل بلوک‌ها به صورت تصادفی سیستماتیک مشخص گردید. در مرحله بعد، با توجه به مراجعه به بلوک‌های مورد نظر، از هر ۱۰ منزل به یکی مراجعه و پرسشنامه‌ها تکمیل گردید.

یافته‌های تحقیق**یافته‌های توصیفی**

در این بخش برای درک بهتر اطلاعات جمع‌آوری شده، ابتدا وضعیت پاسخگویان به ترتیب از نظر جنس، سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، شغل و میزان هزینه خانواده افراد تشریح می‌شود و سپس توضیحی در خصوص هریک از این متغیرها با توجه به سؤال‌های تحقیق داده شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنس	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
زن	۱۹۴	۵۳/۶	۵۴
مرد	۱۶۵	۴۵/۶	۴۶
اظهار نشده	۳	۰/۸	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

با توجه به جدول ۱ تعداد کل شهروندان پاسخگو ۳۵۹ نفر بوده‌اند. از این تعداد ۱۹۴ نفر زن بوده‌اند که ۵۴ درصد جامعه آماری را به خود اختصاص داده‌اند

و ۱۶۵ نفر مرد بوده‌اند که ۴۶ درصد از جامعه آماری را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

سن	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
۱۵-۲۴	۲۱۴	۵۶/۶	۶۰
۲۵-۳۴	۸۴	۲۳/۴	۲۴
۳۵-۴۴	۴۰	۱۱/۲	۱۱
۴۵-۵۴	۱۲	۳/۳	۴
۵۵-۶۴	۳	۰/۸	۱
اظهار نشده	۶	۱/۷	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

میانگین: ۲۶/۰۴

با توجه به جدول بالا، بیشتر پاسخگویان در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال قرار دارند که ۵۹/۶ از حجم جمعیت را به خود اختصاص داده‌اند و کمترین تعداد پاسخگویان نیز با ۰/۸ درصد در رده سنی ۵۵ تا ۶۵ سال قرار گرفته‌اند؛ ضمن اینکه میانگین سنی پاسخگویان نیز ۲۶/۰۴ است.

جدول ۳- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی

مقطع تحصیلی	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
بی سواد	۶	۱/۷	۲
زیر دیپلم	۴۵	۱۲/۵	۱۳
دیپلم	۱۰۲	۲۸/۱	۲۸
لیسانس	۱۸۶	۵۱/۴	۵۲
فوق لیسانس	۱۸	۵	۵
اظهار نشده	۵	۱/۳	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

طبق جدول ۳ در توصیف مقطع تحصیلی افراد مشاهده می‌شود که تحصیلات اکثر پاسخگویان در حد لیسانس (۱۸۶ نفر) است و پس از آن افراد دیپلمه (۱۰۲ نفر)، زیر دیپلم (۴۵ نفر)، فوق لیسانس (۱۸ نفر) و بی سواد (۶ نفر) در رتبه‌های بعدی قرار دارند و در مقطع دکترا و بالاتر هیچ پاسخگویی نداشتیم. بنابراین، مقطع تحصیلی لیسانس، بالاترین درصد (۵۲ درصد) را به خود اختصاص داده است و کمترین درصد مختص مقطع تحصیلی بی سواد و دکترا و بالاتر است.

جدول ۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
متأهل	۱۶۹	۴۶/۷	۴۷
مجرد	۱۸۶	۵۱/۳	۵۲
سایر	۲	۰/۶	۱
اظهاری نشده	۵	۱/۴	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

مطابق جدول بالا، از کل جامعه آماری که پاسخگو بوده‌اند، ۱۶۹ نفر متأهل و ۱۸۶ نفر مجرد بوده‌اند که به ترتیب ۴۷ و ۵۲ درصد از جامعه آماری را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۵- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب شغل

وضعیت اشتغال	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
شاغل	۹۴	۲۵/۹	۲۶
دانش آموز	۱۹۴	۵۳/۶	۵۴
بازنشسته	۴	۱/۲	۲
بیکار	۲۷	۷/۴	۸
سایر	۳۱	۸/۶	۹
اظهاری نشده	۱۲	۳/۳	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

با توجه به جدول فوق، از کل جامعه آماری ۹۴ نفر (۲۶ درصد) شاغل، ۱۹۴ نفر (۵۴ درصد) دانش آموز، ۴ نفر (۳ درصد) بازنشسته، ۲۷ نفر (۸ درصد) بیکار و ۳۱ نفر (۹ درصد) سایر موارد بوده‌اند. که طبق آمار، دانش آموزان با ۱۹۴ نفر بیشترین درصد (۵۴) و بازنشسته‌ها با تعداد ۴ نفر، کمترین درصد (۲) را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۶- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان هزینه خانواده

میزان هزینه خانواده	تعداد	درصد ناخالص	درصد خالص
کمتر از ۲۵۰ هزار تومان	۴۸	۱۳/۳	۱۴
۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار تومان	۱۵۰	۴۱/۴	۴۲
۵۰۱ تا ۷۵۰ هزار تومان	۱۰۰	۲۷/۶	۲۸
۷۵۱ تا ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان	۳۸	۱۱/۵	۱۲
بیش از ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان	۱۱	۳/۱	۴
اظهاری نشده	۱۵	۴/۱	حذف
جمع	۳۶۲	۱۰۰	۱۰۰

برابر با ۵۰۹ هزار تومان است.

یافته‌های استنباطی

بررسی روابط بین متغیرها و آزمون فرضیه‌های تحقیق
فرضیه نخست: بین جنس و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

مطابق جدول ۶ از کل جامعه آماری، میزان هزینه در خانواده اکثر پاسخگویان (۱۵۰ نفر) بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار تومان است و تعداد کمی از پاسخگویان میزان هزینه خود را بیش از ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان اعلام کرده‌اند؛ ضمن اینکه در صورتی که حداکثر میزان هزینه خانوار را ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان در نظر بگیریم، میانگین هزینه خانواده افراد

جدول ۷- آزمون تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب جنس

آزمون t	آزمون لون		آزمون t	
	F	sig	t	sig
برابری واریانس احساس امنیت اجتماعی	۴/۷۲	۰/۰۳۰		
نابرابری واریانس			۰/۸۷۴	۰/۳۸۳

و $f=4/72$). همچنین، مقادیر آزمون t نشان می‌دهد که میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب جنس زن و مرد متفاوت نیست ($sig=.383$ و $t=.874$) و فرضیه رد می‌شود.
فرضیه دوم: بین سن و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

در آزمون این فرضیه به دلیل این که احساس امنیت اجتماعی بر اساس آزمون کاسکوئر ($k-s$) ($sig=.397$ و $k-s=.897$) نرمال است و متغیر مستقل (جنس) دو وجهی است، بنابراین، از آزمون t استفاده می‌شود. آزمون لون بیانگر این است که واریانس دو گروه مرد و زن نابرابر است ($sig=.030$)

جدول ۸- آزمون رابطه بین سن افراد و میزان احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
سن	۰/۰۴۹	۰/۳۶۵

فرضیه سوم: بین وضعیت تحصیلی و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

طبق جدول (۸) در آزمون فرضیه رابطه بین سن و میزان احساس امنیت اجتماعی، بین این دو متغیر هیچ رابطه‌ای وجود ندارد ($sig=.365$ و $value=.049$) و فرضیه رد می‌شود.

جدول ۹- آزمون تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب تحصیلات

نام متغیر	F	سطح معناداری
مقطع تحصیلی	۰/۵۱۹	۰/۷۲۲

در آزمون فرضیه «میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس تحصیلات متفاوت است»، به این علت که متغیر وابسته یعنی احساس امنیت اجتماعی فاصله‌ای و نرمال است ($\text{sig} = ۰/۳۹۷$ و $k-s = ۰/۸۹۷$) و متغیر مستقل (تحصیلات) چند وجهی است، از آزمون F

استفاده شده است. طبق جدول ۹ تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی و تحصیلات معنادار نیست ($\text{sig} = ۰/۷۲۲$ و $f = ۰/۵۱۹$) و فرضیه رد می‌شود. فرضیه چهارم: بین وضعیت تأهل و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۰- آزمون تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب وضعیت تأهل

نام متغیر	F	سطح معناداری
وضعیت تأهل	۱/۴۳۲	۰/۲۴۰

در آزمون فرضیه چهارم به این علت که متغیر وابسته؛ یعنی امنیت اجتماعی فاصله‌ای و نرمال است ($\text{sig} = ۰/۳۹۷$ و $k-s = ۰/۸۹۷$) و متغیر مستقل (وضعیت تأهل) چند وجهی است، از آزمون F استفاده شده است. طبق جدول (۱۰) تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی و وضعیت تأهل معنادار نیست ($\text{sig} = ۰/۲۴۰$ و $f = ۱/۴۳$) و اگر چه تا

حدودی بین میانگین میزان احساس امنیت اجتماعی در وضعیت تأهل تفاوت وجود دارد، اما این تفاوت از لحاظ آماری معنی دار نیست، بنابراین، فرضیه رد می‌شود. فرضیه پنجم: بین شغل و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۱- آزمون تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب شغل

نام متغیر	F	سطح معناداری
شغل	۰/۷۰۵	۰/۵۸۹

در آزمون فرضیه «میزان احساس امنیت اجتماعی بر اساس شغل متفاوت است»، به این علت که متغیر وابسته؛ یعنی احساس امنیت اجتماعی فاصله‌ای و نرمال است ($\text{sig} = ۰/۳۹۷$ و $k-s = ۰/۸۹۷$) و متغیر مستقل (شغل) چند وجهی است، از آزمون F استفاده شده است. طبق جدول (۱۱) تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی و شغل معنادار نیست

($\text{sig} = ۰/۵۸۹$ و $f = ۰/۷۰۵$) و اگر چه تا حدودی بین میانگین میزان احساس امنیت اجتماعی در شغل تفاوت وجود دارد، اما این تفاوت از لحاظ آماری معنی دار نیست، بنابراین، فرضیه رد می‌شود. فرضیه ششم: بین میزان هزینه خانواده و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۲- آزمون تفاوت میزان احساس امنیت اجتماعی بر حسب هزینه افراد

نام متغیر	F	سطح معناداری
هزینه خانواده افراد	۱/۶۴۰	۰/۱۶۴

در آزمون فرضیه ششم، به این علت که متغیر وابسته؛ یعنی احساس امنیت اجتماعی فاصله‌ای و نرمال است ($\text{sig} = ۰/۳۹۷$ و $k-s = ۰/۸۹۷$) و متغیر مستقل (هزینه افراد) چند وجهی است، از آزمون F استفاده شده است. طبق جدول (۱۲) تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی و هزینه افراد معنادار نیست ($\text{sig} = ۰/۱۶۴$ و $f = ۱/۶۴$) و بنابراین، فرضیه رد می‌شود.

فرضیه هفتم: بین سرمایه اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۳- آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
سرمایه اجتماعی	۰/۲۸۷	۰/۰۰۰

در آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آنجا که هر دو متغیر فاصله‌ای و کمی هستند، از آماره ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این آماره نشان می‌دهد که رابطه بین متغیر مستقل و وابسته معنادار است ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $\text{value} = ۰/۲۸۷$) و جهت رابطه مستقیم و مثبت و شدت رابطه ضعیف است. بنابراین، فرضیه اثبات می‌شود و جدول (۱۳) نشان می‌دهد به میزانی که سرمایه اجتماعی افراد افزایش می‌یابد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنها نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه هشتم: بین مشارکت اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۴- آزمون رابطه بین مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
مشارکت اجتماعی	۰/۱۱۰	۰/۰۱۹

در آزمون فرضیه «بین مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد» به این علت که هم مشارکت اجتماعی و هم مفهوم احساس امنیت اجتماعی دارای توزیع نرمال است و در حد فاصله‌ای است بنابراین، از آزمون پیرسون استفاده شده است و جدول پیرسون (۱۴) نشان می‌دهد که بین مشارکت اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد ($\text{sig} = ۰/۰۱۹$ و $r = ۰/۱۱۰$) بنابراین، می‌توان گفت که هرچه مشارکت اجتماعی افراد بالاتر رود، میزان احساس امنیت اجتماعی آنها هم بالاتر می‌رود و هرچه مشارکت اجتماعی کمتر شود، میزان احساس امنیت اجتماعی افراد نیز کمتر می‌شود.

فرضیه نهم: بین میزان اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۵- آزمون رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
اعتماد اجتماعی	۰/۴۳۷	۰/۰۰۰

بنابراین، فرضیه اثبات می شود و جدول (۱۵) نشان می دهد به میزانی که اعتماد اجتماعی افراد افزایش می یابد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنها نیز افزایش می یابد.

فرضیه دهم: بین میزان هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

در آزمون رابطه بین اعتماد اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی از آماره ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. این آماره نشان می دهد که رابطه بین متغیر مستقل و وابسته معنادار است ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $\text{value} = ۰/۴۳۷$) و جهت رابطه مستقیم و مثبت و همبستگی آنها نیز زیاد است ($\text{value} = ۰/۴۳۷$).

جدول ۱۶- آزمون رابطه بین میزان هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
هنجار عمل متقابل	-۰/۰۲۸	۰/۶۰۶

رد می شود و هیچ رابطه ای بین میزان هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی وجود ندارد. فرضیه یازدهم: بین میزان آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد.

در آزمون رابطه بین هنجار عمل متقابل اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی از آماره ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد این آماره نشان می دهد که رابطه بین متغیر مستقل و وابسته معنادار نیست ($\text{sig} = ۰/۶۰۶$ و $\text{value} = -۰/۰۲۸$) بنابراین، فرضیه

جدول ۱۷- آزمون رابطه بین آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی

نام متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
آگاهی اجتماعی	۰/۵۴۲	۰/۰۰۰

همبستگی آن دو نیز زیاد است ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $\text{sig} = ۰/۵۴۲$). بنابراین، می توان گفت که هرچه آگاهی اجتماعی افراد بالاتر رود، میزان احساس امنیت اجتماعی آنها هم بالاتر می رود و هر چه آگاهی اجتماعی کمتر شود، میزان احساس امنیت اجتماعی افراد نیز کمتر می شود.

در آزمون فرضیه «بین آگاهی اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد»، چون هم آگاهی اجتماعی و هم مفهوم احساس امنیت اجتماعی در حد فاصله ای هستند، بنابراین، از آزمون پیرسون استفاده شده است و جدول پیرسون (۱۷) نشان می دهد که بین آگاهی اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی رابطه مستقیم وجود دارد و

تحلیل مسیر

تحلیل مسیر از جمله تکنیک‌های چند متغیره است که علاوه بر بررسی تأثیرات مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، تأثیرات غیرمستقیم این متغیرها را نیز مدنظر قرار می‌دهد و روابط بین متغیرها را مطابق با واقعیت‌های موجود، در تحلیل وارد می‌کند. تکنیک

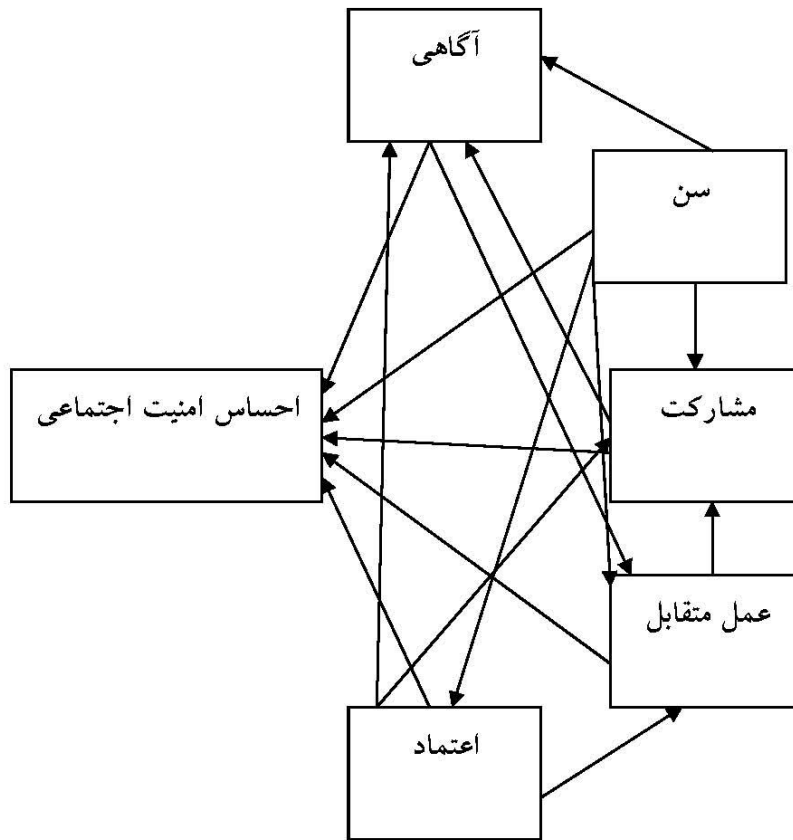
تحلیل مسیر بر پایه مجموعه‌ای از تحلیل رگرسیون چندگانه و بر اساس فرض ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته استوار است. این روش بر استفاده ابتکاری از نمودار تصویری که به دیاگرام مسیر معروف است، تأکید خاص دارد (کلانتری، ۱۳۸۲: ۲۲۳-۲۲۴).

جدول ۱۸- محاسبه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل تحقیق بر احساس امنیت اجتماعی

متغیر	تأثیرات		تأثیر کل
	مستقیم	غیر مستقیم	
مشارکت اجتماعی	۰/۰۴	۰/۰۳۸	۰/۰۷۸
هنجار اعتماد	۰/۲۶	۰/۰۱۶	۶۰/۲۷
هنجار عمل متقابل	۰/۰۰۶	-۰/۰۵۴	-۰/۰۴۸
آگاهی	۰/۴۹	-۰/۰۵۳	۰/۴۳
سن	۰/۰۱	-۰/۴۱	-۰/۴

جدول فوق نشان می‌دهد که کلیه متغیرها را می‌توان به لحاظ اثرگذاری کل به دو قسمت اثرگذاری منفی و اثرگذاری مثبت تقسیم نمود. از طرف دیگر، هر قسم از انواع فوق، اثر مستقیم و غیرمستقیم بر متغیر وابسته دارند. در اثرگذاری کل مثبت، متغیر آگاهی دارای بیشترین اثر بر احساس امنیت اجتماعی است (۰/۴۳)، به طوری که این متغیر دارای ۰/۴۹ درصد اثر مستقیم و ۰/۰۵۳- اثر غیرمستقیم است. متغیر هنجار اعتماد دارای رتبه دوم با ۰/۲۷۶ درصد اثرگذاری کل است، به طوری که این مفهوم فقط دارای ۰/۲۶ درصد اثر مستقیم است و ۰/۰۱۶ اثر غیرمستقیم است. متغیر مشارکت اجتماعی دارای ۰/۰۷۸ درصد اثرگذاری کل است؛ به طوری که این متغیر دارای ۰/۰۴ درصد اثر مستقیم و ۰/۰۳۸- درصد اثر غیر مستقیم است.

در راستای تحلیل متغیرهای فوق می‌توان گفت که هر چه هنجار آگاهی و مشارکت اجتماعی و اعتماد بین افراد بیشتر شود، امکان افزایش احساس امنیت اجتماعی بیشتر خواهد بود. در نوع اثرگذاری منفی نیز، متغیر سن دارای ۰/۴- درصد اثرگذاری کل است؛ به طوری که این متغیر دارای ۰/۰۱ درصد اثر مستقیم و ۰/۴۱- اثر غیرمستقیم است. متغیر هنجار عمل متقابل دارای ۰/۰۴۸- درصد اثرگذاری کل است؛ به طوری که این متغیر دارای ۰/۰۰۶ درصد اثر مستقیم و ۰/۰۵۴- درصد اثر غیرمستقیم است در ارتباط با تحلیل متغیرهای فوق نیز می‌توان گفت که هر چه میزان سن و هنجار عمل متقابل افراد افزایش یابد، میزان احساس امنیت اجتماعی آنان کاهش خواهد یافت.

مدل تحلیل مسیر متغیرهای مستقل تحقیق بر احساس امنیت اجتماعی

همان‌گونه که نمودار فوق نشان می‌دهد، احساس امنیت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و متغیرهای دیگر در سمت راست نمودار، متغیرهای مستقل هستند. تحلیل مسیر فوق، نوع اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، جهت و شدت آنها را تعیین می‌کند. میزان، جهت و شدت اثرگذاری متغیرها در جدول (۱۸) آمده است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی صورت گرفته است. فرضیه اصلی این تحقیق این بود که بین میزان

سرمایه اجتماعی شهروندان و احساس امنیت آنها تفاوت وجود دارد. نتایج به دست آمده از این تحقیق بیانگر این مطلب است که رابطه بین این دو متغیر معنادار است؛ به این معنا که با افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه، احساس امنیت نیز افزایش و متقابلاً با کاهش سرمایه اجتماعی، احساس امنیت نیز کاهش می‌یابد. در واقع، اثبات این فرضیه، مهر تأییدی بر نظریه پاتنام در زمینه سرمایه اجتماعی و نقش آن در امنیت است. پاتنام معتقد است که سرمایه اجتماعی مجموعه‌ای از مفاهیمی، مانند: اعتماد، هنجارها و شبکه‌هاست که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت، منافع متقابل آنها را تأمین خواهد کرد که این

منفعت می‌تواند در جهت تأمین امنیت اجتماعی نیز باشد. همچنین، پاتنام معتقد است که از ویژگی‌های مهم سرمایه اجتماعی این است که پیوند ارتباطی میان افراد را تقویت می‌کند و این پیوندها موجب ارتقای همکاری و همبستگی میان اعضای جامعه می‌شود و همکاری جمعی، اعتماد اجتماعی و قابلیت مدنی آنها را نیز افزایش می‌دهد. نتیجه این وضعیت، فایده شدن نیروهای همبستگی اجتماعی بر شرایط گسیختگی اجتماعی است (پاتنام، ۱۳۸۰: ۱۶۴). پس از نظر پاتنام افرادی که از سرمایه اجتماعی در جامعه برخوردارند، می‌توانند از نظر روانی احساس امنیت بیشتری نسبت به دیگران داشته باشند.

با توجه به مطالب ارائه شده باید اشاره کرد که با استناد به تئوری پاتنام به عنوان چارچوب نظری و در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین سرمایه اجتماعی و همچنین، سه بعد از چهار بعد اندازه‌گیری شده در این تحقیق؛ یعنی اعتماد اجتماعی، شبکه مشارکت و آگاهی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی تفاوت وجود دارد، اما در ارتباط با بعد هنجار عمل متقابل و احساس امنیت اجتماعی در جامعه آماری ما هیچ‌گونه تفاوت معناداری مشاهده نگردید که این به دلیل آن است که هنجار عمل متقابلی که مد نظر پاتنام است، در جامعه آماری مورد مطالعه به ندرت مشاهده شد و این می‌تواند با اندکی مساحمه به کلیت جامعه نیز تعمیم داده شود. پاتنام در تعریف هنجار عمل متقابل به دو نوع متوازن و تعمیم یافته اشاره می‌نماید. در نوع متوازن با مبادله همزمان چیزهایی با ارزش برابر، مانند هنگامی که همکاران روزهای تعطیلشان را باهم عوض می‌کنند، مواجه هستیم، اما در نوع تعمیم یافته رابطه تبادلی مداومی در جریان است که در همه حال

یک طرفه و غیر متوازن است اما انتظارات متقابلی ایجاد می‌کند، مبنی بر اینکه سودی که اکنون ایجاد شده، باید در آینده پرداخت گردد (پاتنام، ۲۰۰۰: ۱۳۴). پس از منظر پاتنام نوع تعمیم یافته هنجار عمل متقابل در جامعه می‌تواند در افزایش منافع عمومی یک جامعه، از جمله امنیت اجتماعی تأثیرگذار باشد؛ ضمن اینکه عدم رابطه معنادار بین متغیرهای زمینه‌ای (جنس، سن، تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل و میزان هزینه خانواده) با احساس امنیت اجتماعی از دیگر یافته‌های مهم این تحقیق به شمار می‌رود.

نتایج این تحقیق در مورد رابطه مستقیم بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی با یافته‌های تحقیقاتی همچون کار تحقیقی محسن رادی درباره «سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی»، مقاله تحقیقی فرامرز تقی‌لو در مورد «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با امنیت»، پایان‌نامه مریم نجیبی ربیعی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه»، پایان‌نامه جمیل صمدی بگه‌جان در مورد «امنیت اجتماعی در شهر سنج» هماهنگ بوده است؛ به طوری که می‌توان در حد متوسط بودن احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان جامعه، احساس امنیت اجتماعی کمتر اقشار نخبه جامعه و افراد با تحصیلات بالاتر نسبت به کسانی که دارای تحصیلات پایین‌تر هستند، احساس امنیت اجتماعی کمتر زنان نسبت به مردان و نهایتاً منجر شدن افزایش سرمایه اجتماعی به افزایش احساس امنیت اجتماعی را بخشی از فصول مشترک تمامی تحقیقات نامبرده و پیشین عنوان کرد.

پیشنهاد‌های پژوهشی و راهبردی

با توجه به نتایج آمار استنباطی گزینه‌های ذیل برای

پیشنادهای پژوهشی و راهبردی ارائه شده است:

۱- در زمینه مطالعه احساس امنیت اجتماعی، برای آن که بتوان به نتایج دقیقتری رسید، بهتر است از دو روش کمی و کیفی به طور همزمان استفاده شود، زیرا به نظر می‌رسد محقق صرفاً با روش های کمی و استفاده از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری اطلاعات نمی‌تواند اطلاعات، جامعی از احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان استخراج و آن را تحلیل کند.

۲- مطالعات طولی با فاصله زمانی مشخص می‌تواند به شناخت روند تغییرات اجتماعی، فرهنگی و ... منجر شده و در تعیین سیاستگذاری های علمی و اجرایی، مسئولان ذی‌ربط را یاری می‌رساند. لذا ضرورت انجام مطالعات طولی به جای مطالعات مقطعی در زمینه موضوع مورد مطالعه و موارد مشابه احساس می‌شود و انجام این نوع مطالعات به جای مطالعات مقطعی پیشنهاد می‌گردد.

۳- بحث مربوط به امنیت اجتماعی از مباحث بین رشته‌ای قلمداد می‌شود. بنابراین، پیشنهاد می‌گردد متخصصان رشته های مختلف، مثل جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، مردم‌شناسی و ... در انجام تحقیقات مربوط به این موضوع با همدیگر تبادل نظر کرده، با یکدیگر بسیج شوند.

۴- یکی از عواملی که در سطح سازمان‌ها می‌تواند به افزایش احساس امنیت اجتماعی منجر شود، این است که مسئولان در حد امکان به وعده‌هایی که به مردم می‌دهند، عمل کنند که این امر باعث بهبود سطح اعتماد اجتماعی در جامعه می‌شود. اعتماد اجتماعی بالا نتایج مفید و قابل ملاحظه‌ای برای جامعه دارد که از یک‌سو احساس امنیت اجتماعی را افزایش می‌دهد و از سوی دیگر، به توسعه و تحکیم روابط و پیوندها و شبکه‌های اجتماعی که نقش

بسیاری در سرمایه اجتماعی افراد ایفا می‌کنند، منجر می‌شود و از این طریق باز هم در افزایش احساس امنیت تأثیر دارد.

۵- با توجه به اینکه شبکه روابط با احساس امنیت اجتماعی پیوستگی دارد، با تشویق افراد و فراهم کردن امکان شرکت و عضویت افراد در گروه های مختلف می‌توان احساس امنیت را در افراد و در سطح جامعه افزایش داد و از طرفی، مشارکت بیشتر افراد باعث افزایش اعتماد اجتماعی در آنها می‌شود و این خود افزایش احساس امنیت را به دنبال دارد.

۶- با توجه به تأثیرات متفاوت شاخص‌های سرمایه اجتماعی و شاخص‌های مختلف احساس امنیت، می‌توان با در نظر گرفتن کمک به ارتقای هریک از شاخص‌های سرمایه اجتماعی، مؤلفه‌های خاصی از احساس امنیت را ارتقا بخشید.

۷- طبق نتایج به دست آمده از تحقیق، هرچه سرمایه اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد، احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود. در این زمینه پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی و سایر نهادهای مربوطه با برنامه‌ریزی دقیق و سنجیده و با تقویت شاخص‌های عمده تأثیرگذار در سرمایه اجتماعی و به وجود آوردن زمینه‌هایی که بتواند حقوق اجتماعی افراد را تضمین کند، در ارتقای احساس امنیت گام بردارند.

۸- یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که با توسعه شبکه‌های مشارکت اجتماعی، احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد. از این رو، نهادهای آموزشی مثل مدارس و دانشگاه‌ها با آموزش و ترویج زمینه‌های ارتقای مشارکت در جامعه و همچنین، صدا و سیما با تولید و پخش برنامه‌های مختلف در جهت فرهنگ‌سازی در بین مردم برای کمک و همیاری به

دیگران و تقویت مشارکت بین آنها می‌توانند نقش مؤثری داشته باشند و از این طریق در بالا بردن احساس امنیت نیز گام بردارند.

۹- هرچه اعتماد اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد، احساس امنیت نیز ارتقا خواهد یافت. در این زمینه، برای بستر سازی برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت، متصدیان امور فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با تقویت پایه‌های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده و از این طریق احساس امنیت را نیز تقویت کنند. از سوی دیگر، نظارت بر تعاملات روزمره و کنترل آنها توسط نیروی انتظامی به منظور کاهش آسیب پذیری روابط اجتماعی، نقش مؤثری در بالا بردن اعتماد اجتماعی دارد. بنابراین، پیشنهاد می‌شود نیروی انتظامی با اجرای دقیق وظایف خود به بالا رفتن اعتماد اجتماعی و به تبع آن بالا رفتن احساس امنیت اجتماعی کمک کنند.

۱۰- طبق نتایج به دست آمده از این تحقیق، افزایش آگاهی اجتماعی به عنوان یکی از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود. از این رو، نهادهای آموزشی و دولتی و همچنین، رسانه‌های جمعی به خصوص صدا و سیما در نقش متولیان امر آگاهی اجتماعی و در مقام فرهنگ سازان جامعه می‌توانند با برجسته ساختن و افزایش این مؤلفه در ابعاد آگاهی اجتماعی، سیاسی و دینی برای افزایش امنیت اجتماعی در جامعه گام مؤثری بردارند.

منابع

بوزان، باری. (۱۳۷۸). مردم، دولت ها و هراس،

تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
بیات، بهرام. (۱۳۸۷). تبیین جامعه شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی، پایان نامه دکتری، اصفهان، دانشگاه اصفهان.

بیات، بهرام. (۱۳۸۸). جامعه شناسی احساس امنیت، تهران: انتشارات امیرکبیر.

پاتنام، روبرت. (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت های مدنی (تجربه ایتالیا و درس هایی برای کشورهای در حال گذار)، ترجمه محمد تقی دلفروز، تهران: نشر روزنامه سلام.

ترابی، یوسف و آیت گودرزی. (۱۳۸۳). «ارزش ها و امنیت اجتماعی»، فصلنامه دانش انتظامی، سال ششم، شماره دوم، صص ۳۱-۴۶.

تقی لو، فرامرز. (۱۳۸۵). «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات راهبردی، ش ۳۲، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

دواس، دی. ای. (۱۳۸۳). پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران: نشر نی، چاپ پنجم.

ساروخانی، باقر و هاشم نژاد، فاطمه. (۱۳۹۰). «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی (مؤلفه های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهر ساری»، فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره دوم، صص ۸۱-۹۴.

صمدی بگه جان، جمیل. (۱۳۸۴). امنیت اجتماعی در شهر سنندج (پایان نامه کارشناسی ارشد)، تهران: دانشگاه تهران.

کلانتری، خلیل. (۱۳۸۲). پردازش و تحلیل داده ها در تحقیقات اجتماعی و اقتصادی، تهران:

Putnam .R(2000). *Bowling Alone: The collapse and Revivaol of American Community* ;New York ;Simon & Schuster .
Buzan , Barry (2000). "security studies: beyond strategy".

شریف.

کلاهچیان، محمود. (۱۳۸۴). «راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی»، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا، تهران: انتشارات گلیپویه.

مرجایی، هادی. (۱۳۸۱). بررسی و سنجش احساس امنیت در بین گروه های مختلف شهر قم، معاونت سیاسی امنیتی استانداری قم.

مرکز افکارسنجی دانشجویان (۱۳۸۲). بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی از دیدگاه شهروندان تهرانی، تهران.

ناجا. (۱۳۸۳). گزارش نظرسنجی «بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی در بین حاشیه نشینان تهران بزرگ به تفکیک مناطق». تهران: معاونت اجتماعی ارشاد فاتب.

نبوی، سید عبدالحسین و حسین زاده، علی حسین و حسینی سیده هاجر. (۱۳۸۹). «بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی»، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و یکم، شماره دوم.

نجیبی ربیعی، مریم. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر بر میزان احساس امنیت اجتماعی با تأکید بر سرمایه، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی.

Coleman, J.(1990). *Foundations of social theory*, Cambridge mass: Harvard university press.

Gouldner, W.(1960). *The Norm of Reciprocity: A preliminary Statement*. American Sociological Review, 25.

Granovetter, M.(1985). *Economic Action and social structure : the problem of Embeddedness*. American Journal of Sociology, 91: 485.

Golpuye pub.

Putnam, R. (2004) *"democracy and civil traditions. (Are vise of Italy and some instructions for the countries under stated"*.
Translated by Mohammad Taghi Delforuz.

Publication. Tehran. Salam news.

Torabi, Y. and A. Goodarzi, (2004) "Social Values and Security", *Military Knowledge Quarterly*. 6 The years. 2nd pub. Pages 31-46.

questionnaire and SPSS software has been used for data analysis. Research population included all over 18 year-old citizens of Kashan, whose total number, according to a 2006 census, is above 185600 individuals. Kashan has two municipality territories and 10 districts. Based on land price, urban conveniences and location status, we divided these districts into three groups of affluent, mean and impoverished districts. Districts 1 and 5 are selected as affluent, 4 and 6 as mean and eventually 8 and 9 as impoverished. We used multistep Cluster Sampling to select 362 individuals and distribute questionnaire among them according to the above district divisions.

Discussion of Result and Conclusions

The purpose of this research was to clarify the relationship between social capital and feeling of social security. Our major hypothesis was that there is a meaningful relationship between the rate of social capital and feeling of security in the sense that the higher the rate of social capital, the more the rate of social security feeling among citizens.

The results of the study show that there is not in fact a meaningful relationship between background variables (e.g. sex, age, educational level, marital status and the rate of family expenses) with feeling of social security. However, the results of the study indicate that there is a direct relationship between the amount of social capital and citizens' feeling of social security. Also, the findings emphasize there is a direct relationship between social trust and feeling of social security. Likewise, there is a meaningful relationship between social consciousness and feeling of social security. However, the research results show that there is not a meaningful

relationship between norm of mutual action and feeling of social secure among citizens .

Keyword: Feeling of Social Security, Social Trust, Social Capital, Social Awareness

References

- Buzan, Bari (1998) *Nation, Governments and fear*. Tehran, Guide line studying, research center.
- Chalabi Masood (1993) "Social Agreement", *Social Sciences Letter*, 2nd vol 3 rd pub-pages 15-27.
- Colman. James (1998) *Social thesis foundations* translated by Manuchehr Saburi, Tehran. Nei pub.
- Devas, D.A. (2004) *A survey in social research*. Translated by: Hooshang Naebi, 5 Th pub. Tehran. Nei pub.
- Gouldner, W. (1960) "The Norm of Reciprocity: A Preliminary Statement", *American Sociological Review*, 25.
- Granovetter, M. (1985) "Economic Action and Social Structure: the Problem of Embeddedness", *American Journal of Sociology*, 91: 485.
- IRI security force. (2004) *"The report of opinion poll of studding the rate of sense of social security among the out skirts dwellers in margin"*. Tehran due to zone analysis. Tehran. Fateb Guidance social assistance.
- Kalantari. Kh. (2003) *data processing and analysis in economic and social researches*. Tehran. Sharif.
- Kolahchian. M. (2005) *The guide lines to prove social security, the combination of articles in social security convention social assistance of IRI security force*. Tehran.

A Study of the Relationship between Social Capital and Feeling of Social Security in the City of Kashan

Abbas Bahripour*

M.A. Sociology, University of Shahed , Tehran Iran

Abolfazl Zolfaghari

Assistant Professor, Department of Sociology, University of Shahed , Tehran Iran

Amir Rastegarkhaled

Assistant Professor, Department of Sociology, University of Shahed , Tehran Iran

** Corresponding author, e-mail: bahripour_abas@yahoo.com*

Introduction

One of the new, significant and complicated concepts in current world and in many political, social and economic discussions is the concept and subject of security. Security is considered as an individual's and society's constant need, whose lack or disruption brings consequences, and reflections which are perilous, and worrisome (Torabi and Goodarzi, 2004:32). Civil humans need peace in order to live together and make progress, but with the spread of crimes and social deviations, insecurity begins to increase feelings of anxiety and stress (Javid, 2006:119). On the other hand, one of the most fundamental factors that can lead to better security and an accepted level of tranquility and mental health in society is social capital, which plays a more effective role than the physical and humanistic capitals in society and in the case of its absence, it would be difficult or impossible to continue with the process of cultural, economic and security development. It can establish social consistency and provide social order that is the foundation of social security. In addition, security is improbable without the cooperation and participation of all members of society. So the lack or decrease of social capital leads to difficulties, crisis and a great deal of social problems. This article intends to explore feeling of social security and elements of social capital, examining the relationship between elements of social capital and feeling of social security in the city of Kashan.

Methods and Materials

Research method in this study is survey. A logical and structured combination of data, called variable matrix due to case data, is used in the

sense that identical information about at least two cases is gathered to make a matrix (Devas, 2004:14). The information and data collected in this research are based on researcher-made

- Zabih Pour, N. (2006) "Sociological Study of the Causes of Road Accidents (Case Study of Drivers Road City of Babylon)", *Journal of Social Studies*, No. 1, Vol 2, pp. 182-198.
- Shakeri Nia, I. And Mohammad Pour Shateri, M. (2010) "Relationship Characteristics, Mental Health, and Aggressive Driving Habits in High Risk Drivers". *Journal of Medical Sciences and Health Services, Yazd. Conference Supplement Risk Behaviors*. No. 18. Period 3. Pp. 225-233.
- Shapiro, C.M. Griesel, R.D. Bartel, P.R. Jooste, P.L. (1995) "Sleep Patterns and Graded Exercise", *Journal of Applied Physiology*, 392: 187-190.
- Shiner, D. McDowell, E. D. Rackff, N. J. and Rockwell, T. H. (1978) "Field Dependence and Driver Visual Search Behavior", *Human Factors*, 20(5), 553-559.
- Tsuang, M. Boor, M. and Fleming, a. (1985) "Psychiatric Aspects of Traffic Accidents". *American Journal of Psychiatry*, 1421, 538- 546.
- Zarota, P. (1995) An instrument to assess the five factor model of Personality. Polska lista Przymiotnikowa (PLP). *Studia psychologiczne*, 33, 227-256.

- Matteson, L.T. (1990) "Daytime Sleepiness, Performance, Mood, Nocturnal Sleep, the Effect of Benzodiazepine and Caffeine on their Relationship". *Sleep*, 13:121-135.
- Joseph, F.N. Susanna, G. Von, E. Robert, H.F. Mamine, M. (2000) "Exercise Training Effect on Obstructive Sleep Apnea Syndrome". *Sleep Research Online*, 3: 121-129.
- Kaplan and Sadvk (1994) *Summary of psychiatry and behavioral sciences, clinical psychiatry*. Translated by N. Pourafkary. In 1995. Tehran: Shahre Ab.
- Kelman, B.B. (1999) "The Sleep Needs of Adolescents". *J Sch Nurs*. 15(3): 14-9.
- Learthart, S. (2000) "Health Effects of Internal Rotation of Shifts, *Nurs Stand* 14(47): 34-36.
- Leger, D. (1994) "The Cost of Sleep-Related Accidents: A Report for the National Commission on Sleep Disorders". *Research SLEEP*, 84-89.
- Mark, A. et al. (1998) "A Randomized Walking Trial in Postmenopausal Women". *Arch intern Med*, 158: 1695-1701.
- McCartt, A.T. Rohrbaugh, J.W. Hammer, M.C. Fuller S.Z. (2000) "Factors Associated with Falling Asleep at the Wheel Among Long-Distance Ttruck Drivers". *Elsevier*, 7:493-504.
- MCCrae, R.R., & Costa, P.T. (1987) "Validation of the Five. Factor Model of Personality Across Instruments and Observers". *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol, 52 , PP: 81-90.
- Mohajer, M. (2002) Investigate the relationship between personality, job experience and education level of teachers' salaries burnout Tabriz. MSc Thesis, Faculty of Science. Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tabriz.
- Nieat Haghighi, M. (2004) "Early Detection of Sleep Disorders in Occupational Health and Drivers". Drivers Occupational Health Seminar, Tehran. May.
- Montgomery, I. & et al. (1998) "Physical Exercise and Sleep, the Effect of the Age and Sex of the Subjects and Type of Exercise". *Acta physiol Scand Suppl*, N: 575, PP: 36-40.
- Morin, C.M. Gramling, S.E. (1999) "Sleep Patterns and Aging". *Psychology and Aging*, N: 4(3), pp: 290-294.
- Mousavi Takie, F. S. (2009) Comparison of the characteristics and driving behavior in Mashhad. M.Sc. Thesis. Ferdowsi University of Mashhad.
- Nabi, H. Consoli, S.M. Chastang, J.F. Chiron, M. Lafont, S. Lagarde, E. (2005) "Type A Behavior Pattern, Risky Driving Behaviors, and Serious Road Traffic Accidents: A Prospective Study of the GAZEL Cohort". *Am J Epidemiology*. May, 161[9]: 864-70.
- Namara, M.C. Grunstein, S.G. Sullivan, C.E. (1993) "Obstructive Sleep Apnea". *Thorax*, N: 48. pp: 754-64.
- Neubauer, D.N. (1999) "Sleep Problem in the Elderly". *American Family Physican*, N: 59, pp: 2551- 2560.
- Ohayon, M.M. Partinen, M. (2002) "Insomnia and Global Sleep Dissatisfaction in Finland", *Journal of Sleep Res*, N: 11, pp: 339- 340.
- Paffenbger, R.S. Hyde, R. Wing, A. Jane, D. Kampert, J. (1999) Influences of change in physical inactivity and other characteristic on mortality. *Med. Sci. Sport*, pp: 23-82.
- Peabody, D. & De raad, B. (2002) "The Substantive Nature of Psycholexical Pesonality Factors. A Comparison Across Languages". *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 983-997.
- Rahmani Fyrvzjah, A. Farzaneh, S. Abbasi, A.

- www. Science Direct. Com (accessed 27 October 2007).
- Barrick, M. R. Mount, M. K. & Judge, T. A. (2001) "The FFM Personality Dimensions and Job Performance: Meta- Analysis of Meta- Analysis in" *International Journal of Selection and Assessment*, 9,9-30.
- Bjorvatn, B. & et al. (2007) "The Association between Sleep Duration, Body Mass Index and Metabolic Measures in the Hordaland Health Study" . *Sleep*, 20:66-67.
- Blows, S. Ameratunga, S. Ivers, R. Q. Kai Lo, S. and Norton, R. (2005) "Risky Driving Habits and Motor Vehicle Driver Injury". *Accident Analysis & Prevention*. 37, [4] 619-624.
- Buyse, D.J. Reynolds, C.F. Monk, T.H. Berman, S.R. Kupfor, D.J. (1998) "The Pittsburgh Sleep Quality Index, a New Instrument for Psychiatric Practice and Research", *Psychiatry Res*, 28: 193-213.
- Carter, N. Ulfberg, J. Nystr, M. B. Edling, C. (2003) "Sleep Debt, Sleepiness and Accidents Among Males in the General Population and Male Professional Drivers". *Elsevier*, 613-7.
- Clarke, S. & Robertson, I. T. (2005) "A Meta-Analytic Review of the Big Five Personality Factors and Accident Involvement in Occupational and Non-Occupation Settings". *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 78, 355-376.
- Costa, P. T. & McCrae, R.R. (1990) "Personality Disorders and the Five- Factor Model of Personality". *Journal of Personality Disorders*. Vol,4, PP: 362-371.
- Czeisler, A. (1996) *Circadian rhythm. Clinical handbook of sleep disorders*. Butterworth Heineman. 295.
- Davis, J.O. (1998) "Strategies for Managing Athletes, Jet lag". *The Sport Psychologist*, 2: 154-160.
- Driver, H.S. & Taylor, S.R. (2000) "Exercise and Sleep". *Sleep Medicine Reviews*, 4: 387-402.
- Evans, L. (1991) *Traffic safety and the driver*. New York: van Nostrand Reinhold
- Farahani, M.N. and Kasirlo, Y. (2005) "The Big Five Personality of Delinquent and Non-Delinquent Drivers in Tehran", *Modern psychological Research University* 1. Period 1. Pp. 123-142.
- Gharai, B. M. Hassanzadeh, Y. Z. Ghalebandie, F. Mazaheri, P. Sadeghi-Kia A. (2006) "Relationship between Mental Health and Sleep Quality Drivers and Road Accidents". *Disciplinary Knowledge*. No. 9. Vol. 1, pp. 58-66.
- Garbarino, S. (2008) "Sleep Disorders and Road Accidents in Truck Drivers". *G Ital Med Lav Ergon*, 30(30): 291-6.
- Gillin, J.C. Byrle, W.F. (1992) "Aerobic Exercise and Self- Reported Sleep Quality in Elderly Individuals", *JAPA*, 3 (2).
- Hassanzadeh Dlouhy, M. Alavi, K. Ghalebandi, F, Yadolahie, Z. Gharaei, B. Sadeghi-Kia, A. (2008) "Severe Sleep Quality Drivers Responsible for Road Accidents Leading to Injury or Death". *Behavior Research*. No. 6. Sophomore. Pp. :97-107.
- Hauri, P. (1992) "Current Concepts, the Sleep Disorders". *Upjohn*, 82: 291-294.
- Hulbert, S. (1972) Effect of Driver Fatigue. In J. Forbes (ed)., *Human factors in highway traffic research*. New York: Wiley.
- Hume, K.I. Van, F. Watson, A.A. (1998) "Field Study of Age and Gender Differences in Habitual Adult Sleep". *Sleep Res*, 7: 85-94.
- Ismaili, A. (2010) Personality and drive. Paper jam February 9.
- Johnson, L.C. Spinwebwer, C.L. Gomez, S.A.

experience), Agreeableness, and conscientiousness (work ethics), were respectively, 86%, 73%, 56%, 68%, and 87%. 3) Pittsburgh's Sleep Quality Inventory, with questions which measure poor quality of sleep and sleep disorders. Finally, research hypotheses were examined by correlation measures and stepwise regression analysis.

Discussion of Results & Conclusions

The results of regression analysis showed that variables of neuroticism ($P < 0.01$), and acceptance of and compliance to law ($P < 0.05$) were able to predict sleep quality in a significant way. Overall, these variables could predict nearly 12% of sleep disorders. Also, the results of the regression analysis for prediction of road accidents via Com-step character revealed that only neuroticism ($P < 0.05$) could predict 3% of road accidents. Likewise, reduced adaptation leads to inflexibility, reluctance in anger control and lack of relaxation (Ashton et al. 2004). These traits are all associated with increased sleep disturbances and poor quality of life of every individual. Results of Evan's (1991) study also suggest that there is a link between personality traits and accident involvement. Tsvang and Fleming (1985) concluded that low tolerance in handling stress, immaturity and paranoid conditions, which can be seen in neuroticism, increase the risk of getting involved in accident. The results of similar studies in Iran, including those of Gharaei and colleagues (2007), Shakerinia Mohammad Pour Shateri (2010) and Farahani and Kasirlo (2010) and Mohajer (2003) are consistent with the above finding. Based on the results of this study, we offer three practical suggestions including, 1) providing psychological counseling services in communities where drivers get together (e.g. transportation terminals) with an emphasis on group counseling, 2) performing psychological tests which measure personality traits both

randomly and on a regular basis when transportation companies want to hire a driver and during work. 3) Checking travel documents and license confirmations can prevent drivers from turning around such requirements.
Keywords: Personality Traits, Sleep Disorders, Occupational Accidents

References

- Allport, G. & Odbert, H. S. (1936) "Trait Names: A Psycho- Lexical Study". *Psychological Monographs*. 47 (Whole No- 211).
- Allport, G. W. (1967) *Pattern and growth in Personality*. New York: Holt.
- Amado, S. Koyuncu, M. Kacaroglu, G. (2004) Evaluation of Factors affecting safe driving: Demographic factors, Experience, Personality and Psycho-Technical *Turkish Psikoloji Dergisi*; 19 [53]:45- 47.
- Aminian, O. (2004) *Stress on drivers. Summary Occupational Health Seminar drivers*. Tehran. Imam Khomeini. January 8.
- Ashton, Michael C. Lee, Kibeom, Perugini, Marco, Szarota Piotr, De Vries, Reinout E. Di Blas, Lisa. Boies, Kathleen, & De Raad, Boele. (2004) "A Six- Factor Structure of Personality Descriptive Adjectives: Solutions from Psycholinguistic Studies in Seven Languages". *Journal of Personality and Social Psychology*, 86 (2) 356-366.
- Ayas, N.T. White, D.P. Manson, J.E. (2003) "A Prospective Study of Sleep Duration and Coronary Heart Disease in Women". *Arch Int Med*, 163(2): 205-209.
- Baekeland, F. Lasky, R. (1996) "Exercise and Sleep Patterns in College Athletes". *Percept Mot Skills*, 23: 1203-7.
- Bankowski, B.J. (2006) *The association between menopause symptoms and quality of life in midlife women*. Available from <http://>

this train means aggressive behavior (Clark and Robertson, 2005) 3. Extraversion (sociability and energetic participation in group activities) (Zarota, 1995). 4. Neurosis (including antisocial attitudes, criminal behavior, rule violations and disregard for the rights of others, with a negative impact on job performance (Clark and Robertson, 2005) 5. Openness (experimentalism), (creativity, wisdom, philosophical thinking and scientific attitude (Ashton et al, 2004). Many studies have shown that there is a meaningful relationship between personality traits and road traffic accidents (Ismail, 2010). Gharaei and colleagues (2007) have shown that the mean scores of problems such as paranoid, obsessive-compulsive behavior, interpersonal sensitivity, and depression, is higher among professional drivers. These problems may lead to accidents. Likewise, Farahani and Kasirlo's (2006) indicated in a research that there is a significant difference in big 5 personality traits of rule-breaking drivers and law-abiding drivers. Several studies have also shown that there is a link between the quality of sleeping as a human factor and road accidents. A high percentage of accidents on highways or during work are believed to be the result of drowsiness, and other problems associated with insufficient sleep. It is becoming evident that sleep problems may lead to decrease in production rate at work and weakening of individual and community mental health (Paffenbger et al, 1999 Gillin & Byerle, 1992). As Carter and colleagues (2003) have found it seems sleepiness is more common among professional drivers. Therefore, lack of sleep can cause drowsiness and then increase occupational hazards. Hulbert (1972) has showed that prior to the final stage of falling into sleep while driving, people may: 1. Delay in response to changes in road conditions, 2. Delay in controlling the steering wheel, 3. Reduce electrical skin response to traffic changes and 4. Move more often than the usual (for example, rubbing the eye, closing it, stretching and bending) Also, irritability, aggressive behavior and less social interaction with others are much more common among people who suffer from sleep deprivation (Kelman, 1999; Garbarino et al, 2008). Variables affecting the quality and quantity of sleep include: 1. Age (Morin & Gramling, 1999), 2. Gender (Montgomery, 1998), 3. Types of exercise (aerobic and anaerobic) (Baekeland & Lasky, 1996, Davis, 1998; Shapiro et al, 1995), 4. Type of diet (Johnson et al, 1990), 5 Body mass index (BMI) (Bjorvatn et al, 2007 and McNamara et al, 1993), 6. Type of medication (Mark et al, 1998;). People with chronic insomnia are likely to get involved in road accidents 2.5 times more than those who sleep sufficiently. Frequent disturbances during sleep may also cause depression, cognitive impairment, decreased quality of life and increased health care costs (Bankowski, 2006). Given the importance of what was said so far, the purpose of this research is to examine the relationship between personality traits with road accidents and sleep quality among Drivers in Isfahan city.

Material & Methods

Research method in this study is descriptive correlation. Research population included all road drivers in Isfahan city in the year 2012, of whom 140 truck drivers, 110 bus drivers, and 50 taxi drivers were randomly selected. Research tools included: 1) Demographic Characteristics

Questionnaire. 2) the Big Five Personality Traits Questionnaire (NEO-FFI): Costa & McCrae's (1990) with 60 questions (MCCrae and Costa, 1987). This questionnaire's reliability is confirmed by a coefficient from 68% to 83%. Cronbach's alpha for each of the dimensions, including, extroversion, openness (quality of

A Study of the Relationship between Personality Traits with Occupational Accidents and Quality of Sleep among Road Drivers in Isfahan City (Year 1390)

Fatemeh Khani

M.A., Industrial Organizational Psychology

Seyed Mohammadreza Samsam Shariat*

M.A., General Psychology

Seyed Hamid Atashpour

Assistant Professor, Department of Psychology, Islamic Azad University, Khorasgan, Isfahan Iran

** Corresponding author, e-mail: mohammad5ir@yahoo.com*

Introduction

Driving accidents and casualties are the second leading cause of death in Iran after heart disease. Also, after Sierra Leone, Iran has the highest number of road deaths and injuries among 190 countries of the world. Every 19 minutes one individual is killed in Iran due to road accidents. Every year about 800,000 accidents occur in Iran on average, as a result of which 23,000 individuals are killed and 280,000 are injured and/or disabled (RezaZadeh, 2012). Analyses show that in causing these accidents human factors account for the highest portion (Niat Sadeghi et al .2005) in the sense that it is responsible for 60 to 70 % of these accidents (Aminian, 2005). According to research from American Transportation Safety Administration, about 80% of accidents are due to human errors (Lgr, 1994). By official statistics, 400000 professional drivers are involved in Iran's transportation system (Niat Sadeghi et al .2005). According to the findings of Evans's (1991) research, there is a strong link between personality characteristics and probability of getting involved in an accident. Amado, et al (2004) showed that personality traits affect driving style and accident rates. Research findings of Naby and colleagues (2005) show that certain personality types are more at risk in driving, because they are reluctant to follow traffic rules. Allport defines personality as "a dynamic organization of physical- psychic systems within the individual which determines his specific thoughts and behaviors" (Allport, 1967, p 28). Likewise, Allport and Odbert define trait as "specific and comprehensive capabilities, entailing a durable condition of adaptation with environment" (Allport and Odbert, 1936, p 26). According to MacCra and Casta (1987) the big 5 personality traits include: 1. Conscientiousness (being reliable, responsible, industrious, and meticulous, which leads to better role performance and control of impulses or disorders in one's activities) (Peabody and De Raad, 2002). It is also correlated with job performance (Barrick , 2001). 2. Agreeableness (tolerance, patience, peacefulness. It is related with conscientiousness (Ashton et al, 2004). Low score in

- of the first national conference of security and tourism sustainable development. Isfahan.
- Lea, A. (1997) The limited potential of ecotourism to contribute to wildlife conservation and security. United king dom publisher.
- Madhooshi, M. Naserpoor, N. (2003) "Evaluation the Obstacles of Tourism Industry Development of Lorestan Province". *Commercial Researches*. 28: 25-58.
- Mafi, A. and Saghaee, M. (2008) "An Analysis on Rural Tourism Around Big Cities, Case Study: Mashhad". *Geography and Regional Planning*. 10: 21-40.
- Maleki, H. (2001) Social trust and Tourism development. Master of Science thesis on sociology, Shiraz University.
- Michael hall, C. (1999) Pro-Poor Tourism: Who Benefits? Perspective on tourism and poverty reduction. Publisher: Murchando University. P.15
- Moosaei, M. (2004) "Forecasting Tourism Demand to Iran". *Commercial Researches*. 23: 225-244.
- Movahed, E. (2007) *Urban Tourism*. Shahid Chamran Ahvaz University publications. Ahvaz.
- Najafi, M. (2000) *The role of tourism potentials in economical development of Kerman*. Master of Science thesis Faculty of literature and human sciences, University of Tehran.
- Nooraghaee, A. (2011) Security in Iran's tourism. Available at: Plan and budget organization of Lorestan province. (1999). Capability studies of Lorestan province: Tourism sector. Lorestan.
- Ranjbarian, B. and Zahedi, M. (2000) *Tourism planning in national and regional level*. Jihad Daneshgahi Isfahan Publications. Isfahan.
- Rostami. Y. and Yeganeh, B.M. (2009) Feasibility study of Rural tourism development to reach sustainable economical development, case study: Ovraman Takht village, Master of science thesis, Faculty of Geography, Zanjan University.
- Shahidi, M. Ardestani, Z. Goodarzi, M. (2009) "Investigate the Effects of Tourism in Rural Areas Planning". *Journal of Geographical Studies*. 59-113.
- Sharply, J. R. (2001) Rural tourism. Nasiri and Monshizadeh. Monshi publications. Tehran.
- Sobooti, H. (2006) Investigation effective factors in tourism development. Master thesis
- Taghvaei, M. and Mobaraki, A. (2010) "Investigate and Analysis the Touristic Spaces of Tabriz to Tourism Planning in it". *Geography and Planning*. 33 (15):59-82.
- Tavakoli, M. and Hedayati, S. (2008) "Touristic Challenges in District Areas- Case Study of Sistan va Baloochestan". *Geographical Space*. 23:1-20.
- Tourism vision. (2020) Retrieved from on [www.world – tourism.org](http://www.world-tourism.org).
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2006). Australian Government, Department of energy and tourism, retrieved on: [http://www.ret.gov.au/tourism/policy/international_engagement/united_nations_world_tourism_organisation/Pages/UnitedNationsWorldTourismOrganisation\(UNWTO\).aspx](http://www.ret.gov.au/tourism/policy/international_engagement/united_nations_world_tourism_organisation/Pages/UnitedNationsWorldTourismOrganisation(UNWTO).aspx)
- www.iranhotelonline.com
- www.worldtravelguide.net
- Zahedi, Sh. (2008) Principles of sustainable tourism and eco-tourism. Allameh tabatabaee publications. Tehran.
- Zanjani, S. T. Anbarani, D. (2007) "Rural Tourism as a Pattern in Rural Planning". *Journal of Geography and Regional Development*, 8:179-192.

5- short-time and sectorial views cause reduction in relative security and thus in public investments in tourism development.

6- Although there are many attractive tourism potentials in Chahar Mahal va Bakhtiari province (especially natural attractions), the police and other security agents have not completely covered them yet.

7- Lack of appropriate advertisement in areas where suitable infrastructure and attractions exist but in some aspects (tourists acceptance, people behavior, etc.) there is not enough security for tourists to come and visit those places. Shahidi, Ardestani and Goodarzi (2009) and Sobooti (2006) confirm that proper and appropriate advertisement is one of the most important factors for tourism development in any area.

8- Stealing tourists' properties (lack of security for property) in some places and tourism areas (for example, Dimeh, Atashgah, etc.)

9- Taking money from tourists without giving them an appropriate service.

Keywords: Tourism, Security Obstacles, the Delphi Technique, Chahar Mahal va Bakhtiari province

References

- A: W.T.O. (2000) W.T.O Annual Report, Madrid: WTO.
- Alizadeh, K. (2003) "The Effects of Tourists in Environmental Resources of Torghabeh District of Mashhad County". *Journal of Geographical Studies*. 35 (1): 1-23.
- Amirian, S. (2004) Study economical effect of tourism in Islamic Republic of Iran by input-output analysis. Master thesis. Tarbiat modares University.
- Augustin, M. (1998) "National Strategies for Rural Tourism Development and Sustainability". *The experience Journal of Sustainable Tourism*. P.3
- B: W.T.O. (2000) Tourism Planning in Country of Philippine, Madrid: WTO.
- Bayat, B. (1998) Society and Secure feeling. Amirkabir publication. Tehran.
- Bazargan A. and Sarmad, Z. (1998) Research methods in behavioral sciences. Agah publication. Tehran.
- Boni fis, P. (2001) Cultural tourism management. Mahmoud Abdollah zade. Cultural research office publication, Tehran.
- C: W.T.O. (2000) Tourism Planning in Country of Oman, Madrid: WTO.
- D: W.T.O. (2000) Tourism Planning in Country of Uganda, Madrid: WTO.
- Dibaei, P. (1992) Tourism recognition. Shahid Beheshti Publications. Tehran.
- Esfahani, N. (2008) Analyze effective factors on sport tourism in Iran and give Strategic planning model. Dissertation. University of Tehran.
- Hajilooeei, M. M. Masoom, M. Gh. (2008) "The Role and Effects of Second Houses in Social-Economical Structures of Kelardasht District". *Human Geographical Researches*. 65: 19-31.
- Hardin, G. (1968) The tragedy of the commons. Science. 162.
- Hezarjaribi, J. (2011) "Social Secure Feeling in the Tourism Development View". *Geography and Spatial Planning*, 42 (2): 121-143.
- Hezarjaribi, J. Najafi, M. M. (2010) "Social Ttrust and Tourism Development". *Urban and Regional Studies and Researches*. 7: 53-70.
- Hezarjaribi, J. Shali, Sh. (2009) " Investigation the Effectiveness of Social Secure Elements Within Iranian People". *Applied Sociology*, 36 (4): 14.
- Kadivar, A. and Saghaee, M. (2007) "Tourism Management in Touristic Perimeter Places of Cities, Case Study: Dareye Okhlamd". *Geographical Research*. 83: 6-21.
- Khosravi, A. (2009) Security, the most important factor for tourist attraction. Special edition

of these villages is one of the most important elements in developing tourism in Iran, which is one of the 10 top countries in terms of historical and cultural heritage, and one of the 5 top countries in terms of eco-tourism and ecological diversity, but unfortunately these potentials have not been used in a proper way to develop the country's economy and welfare.

Materials & Methods

This research has been done by Delphi technique, the purpose of which is to recognize the real security obstacles in development of tourism in Chahar Mahal va Bakhtiari province. To recognize certain and near obstacles Delphi technique was used in 4 stages.

To access the reliable results, research population was chosen from individuals who deal with tourism issues and are familiar with problems and solutions in this sector. The population included staff of the province's Trip Facilities Committee (the governor, mayor, etc. or their agents) and experts in the field of tourism industry.

Sampling method was purposeful sampling and was done by snowball sampling technique. In order to reach theoretical saturation, we interviewed 25 individuals as officials and/or experts in the area of tourism in Chahar Mahal va Bakhtiari province.

In order to gathering data for the research we used a questionnaire in 4 stages. At the first stage, an open-ended question asked respondents about obstacles in the way of providing security in tourism industry. After receiving multiple answers, combining and eliminating similar questions, a questionnaire was given to the very same experts including 10 questions, asking them to rank security problems in a Likert scale.

At the next stage, after analyzing the results of the second round, the questionnaire was corrected by the experts' views and its aim was to reach consensus in opinions. So we asked experts to express their agreement or disagreement on each question. In this round the degree of experts' agreements was acceptable and just one of them

was below 50%. In the fourth round, to reach the final consensus on items about security obstacles of rural tourism, the fourth questionnaire was distributed among experts.

To analyze the data, we used SPSS software, version 15.

Discussion and Conclusion

After analyzing the data and reaching consensus on final questions in the fourth round, 9 items were introduced as the main security obstacles in development of rural tourism in Chahar Mahal va Bakhtiari province. These items are as follow:

1- The security of investors have not been properly provided so they would invest in tourism development and this is in agreement with Tajali's (2000) and Musaei's (2004) studies. Financial investment has a key role in tourism development.

2- Inappropriate recognition of public and private regulations in order to arrange for coordination among different sectors of the society which are related to provision of security. As Kadivar and Saghaei (2007) and Hezarjaribi (2011) have shown social security is an important element in tourism development.

3- In addition to the absence of the police in natural parks, insufficient trainings as how they should approach and behave with tourists is one of the obstacles. Sobooti (1996) also confirm that education and training is one of the most important matters in promotion of tourism development.

4- Lack of information about social gaps that have a direct relationship with social security. This point is also noted by researchers such as Hezarjaribi and Safarishali, 2010; Kadivar and Sadeghi, 2007).

Identification and Prioritization of Security Obstacles in Rural Tourism Development by using Delphi Technique (Research Area: Chehar-Mahal Va Bakhtiary)

Mehdi Karami Dehkordi*

PhD student, Department of Agriculture Development, Tabriz University, Tabriz Iran

Khalil Kalantari

Professor, Department of Agricultural Development, University of Tehran, Tehran Iran

Arezou Babajani

PhD student, Department of Agricultural Development University of Tehran, Tehran Iran

** Corresponding author, e-mail: karami596@yahoo.com*

Introduction

According to World Tourism Organization, the prerequisite of sustainable tourism development is to combine and coordinate economic, environmental, social and cultural purposes. This leads to providing long-term benefits for host society, tourists and preserving natural resources and cultural heritage. In this aspect planning and management of tourism is a multi sector activity, which needs a holistic approach and coordination of different sectors. As World Tourism Organization has anticipated, in 2020 the number of tourists will be 1561 million worldwide, while in 1999 only 1 million tourists visited Iran and just less than 1% of them actually visited Chahar Mahal va Bakhtiari province, which is one of the most capable provinces in terms of tourism industry, with diverse capacities. However, if there is no security, there is no visit either. Whenever there is a proper security, people make more trips and as a result the tourism industry flourishes. Security and tourism are parameters of the same equation which are in a direct relationship. In fact, as security is one of the most important factors for tourism development, tourism activities may lead to more security in a region. In addition to economic prosperity and more job opportunities, Tourism is an activity that brings many social and cultural influences. By development in tourism we can increase the welfare of indigenous societies. However, in order to attract more tourists different mechanisms need to be working out together, one of which is provision of security for tourists. Security can be considered from different perspectives, including physical, and psychological. Feeling of security arises from objective and acquired experiences of individuals from their surrounding environment. In the social aspect, feeling of security is actually a social production in the sense that all social structures have a role in forming it. In this view, the whole elements of society, including people, government, police, etc. play important roles in producing and promoting feeling of security. One of the main foci of tourism destination is target villages in any region. Therefore, paying attention to the security

- between Social Capital and a Sense of Security in the City of Yazd," *Iranian Journal of Sociology*, No. 3, pp. 110-83.
- Ztmka, Piotr (2005) "Trust, a sociological theory", translated by F. Pears, Tabriz publisher, translator, printing.
- Enayat, H. et al (2012) "Study of the Relationship between Social Trust and Social Security Feeling Among Young People 15 to 29 Years Residing in Shiraz and YASUJ", *Journal of Applied, in the Twenty-Third*, No. 45, pp. 104-81.
- Alavi, B. (2001) "The Role of Social Capital in Development", *Journal Concept*, V 12, N. 116.
- Kazemipour, Abdul (2002), "Social Capital in Iran", Tehran: National Plan, First Edition.
- Garooici, S. Mirzaee, J. Shahroki, E. (2007) "The Relationship between Social Trust and Sense of Security (Case Study Student at Azad University of Jiroft)", *Journal of Police Science*, Year IX, No. 2, pp. 39-26.
- Giddens, Anthony (1999), "Modernity and dignity", translated by N. Mvfqyan, Tehran: Ney Publishing.
- Naderi, H. Jahed, M. A. Shirzadeh M. (2010) "The Relationship between Social Security and Feelings of Social Capital (Case Study: Ardabil City)", *Journal of Social Studies*, No. 12, pp. 87-59.
- Nooruzi, f. and Fuladi Sephere, S. (2009) "Sense of Security for Women 15-29 Years Old Tehran and Factors Affecting it" *Strategy Quarterly*, Year XVIII, No. 53, pp. 159-129.
- Niazi, M. Shqayy Mohgadam, e. Shadfar, y. (2010) "The Relationship between Social Capital and a Sense of Security Among Women in the Northern Regions (2 and 1) and South (20 and 19) Tehran", *Journal of Sociology and Youth Studies*, Second, third issue, pp. 160-131 .
- Helen, T. (2003) The Possibility of Social Security in An Insecure Society. Ageing societies, New sociology 6th conference of European sociological Association 23rd – 26th .
- September (2003) Murica, Spain European social policy Research Network steam. Wednesday, September 24th : poverty, social Exclusion & social security. Tuula. Helen@ kela.Fi.
- Jackson, Jonathan (2006) "Introducing Fear of Crime to Risk Research." *Risk Analysis*. Vol. 26, No.1, Pp.253- 64.
- Jalava, Jane (2003) From norms to trust: The Luthmannian Connevtion between Trust and system, University of Helsinki, sage publication, London.
- Putnam.R (2000), Bowling Alone. The collaps and Revial of American community New York.

these variables. To obtain formal validity, questions were given to experts and their opinions were considered for modification. Also, Cronbach's alpha was used for obtaining reliability. Research population included all citizens of Kermanshah city who were 18 years old or older. According to a 2011 census, the population of Kermanshah is about 700000. Using multistage cluster sampling, a sample of 390 individuals was chosen according to Cochran's formula.

Discussion and Conclusion

Research findings suggest that there is a correlation between social trust and feeling of security among citizens of Kermanshah. According to the correlation values, the highest correlation was observed between feeling of economic security and social trust in the sense that when feeling of economic security decreases, so does the level of trust among citizens. Other variables also have a direct impact on social trust. Based on the multiple regression analysis, we can say that independent variables which were considered in the model can explain 0.568% of the variance of the dependent variable (social trust). Among different dimensions of social trust, interpersonal trust, including trust in friends, acquaintances and close relatives is more correlated with feeling of security, with an average coefficient of 0.346. Then comes generalized trust, with an average of 0.159, and in the third place comes institutional trust with an average of 0.106. At the end, it can be concluded that according to findings of this research, existence and spread of feeling of security have many benefits one of which is an increase in social trust.

Keywords: feeling of security, social trust, interpersonal trust, generalized trust, institutional trust.

Resources

- Inglehart, Ronald (1994) *"Cultural Change in Advanced Industrial Societies"*, translated by Maryam vatr, Tehran: Kavir Publication.
- Babakhani, F. (2010) "Factors Affecting Feeling Safe with Emphasis on the Role of the Police," *Social Security Studies Journal*, No. 21, pp. 199-183.
- Buzan, Barry (1999) *People, States and Fear*, Translating Research Institute for Strategic Studies, Tehran: Institute for Strategic Studies.
- Tajbakhsh, Kian (2005) *Social Capital, Trust, Democracy and Development*, Tehran: Shirazeh Publication, First Edition.
- Putnam, R. (2001) *Democracy and Civic Traditions*, translated by Mohammad Taghi Delforuzl, Tehran: Salam newspaper Publication
- Chalapy, M. and Mobaraki M. (2005) "Analysis of the Relationship between Social Capital and Crime at Micro and Macro Levels," *Iranian Journal of Sociology*, V. VI No. 2.
- Hajyani, E. (2005) "Methodological Framework for Evaluation feel safe" Tehran: Social Security Studies Quarterly, published by the Social Affairs police, first printing.
- Heidari, a. Enayat, H. Movahed, M. (2011) "The Globalization of Culture and a Sense of Political Security (City Youth Case Study)", *Journal of Policy doctrine*, Number Four, pp. 156-125.
- Hamaneh Zakeri, R. Afshani, A.R. Nodoushan Askari, A. (2012) "The Relationship

A Study of the Relationship between Feeling of Security and Social Trust among Citizens of Kermanshah City

Hamed Yari

Master of Social Welfare Planning- Allameh Tabatabai Univresity Tehran, Tehran Iran

Jafar Hezar Jaribi

Professor, Depatrmnt of Social Sciences, University of Allameh Tabatabai Tehran, Tehran Iran

** Corresponding author, e-mail: hamedyary@yahoo.com*

Introduction

Feeling of security is an important and essential concept for social welfare. In other words, welfare is meaningless without feeling of security. It contributes to a strong potential for growth and excellence at both individual and national levels. Also, feeling of security is influenced by several factors, one of which is social trust. The necessity of forming social bonds among individuals and therefor in their interactions bespeaks of the importance of social trust among individuals. Trust is a central concept in classical sociological theory and modern theories of social capital. It is considered to be the main axis of social interactions and relationships. Since social trust is the precondition of any effective social interaction and can lead to decrease in abnormal behavior, it brings peace and mental security. In such circumstances, community members will be encouraged to work for community's well-being, including economic development, political and social participation. Feeling of security is provided when trust exists in security agencies, government, schools, the economy, the family, network of friends, etc. Thus making trust in others is seen as a good element to provide feeling of security. According to what was said, this study intends to examine the relationship between social trust and feeling of security among citizens of Kermanshah.

Materials and Methods

This is a survey research. Social trust is considered to have three dimensions: interpersonal trust, generalized trust and institutional trust. Likewise, feeling of security is considered to have four dimensions including, feeling of public safety, feeling of economic security, feeling of justice security, and feeling of

political security. We used a standard questionnaire, Mac Ellis (1995), with some modifications to suit it with the conditions of our research population in order to assess interpersonal trust. A researcher-made questionnaire was used to collect data on other aspects of social trust and feeling of security. Likert-scale questions were designed for each of

ed.Boston: Allyn and bacon.

Tyler, Tom R.(2005): *Policing in Black and White: Ethnic Group Differences in Trust and Confidence in the Police*, Police Quarterly, <http://pqx.sagepub.com/>

Vukayibambe Isaac, Khoza (2004): *Deviant driving behavior: an epidemiological study*,

<http://yjj.sagepub.com/>.

Warner, Barbara., Glenn, D. Pierce, L., (1993), *Re- Examining Social Disorganization Theory Using Calls to The Police as a Measure of Crime*, Criminology 31, Pp: 493- 518

Azad University.

- Fakhraee, S. (1996), studying the rates of escaping from the law and the related factors, the General Secretary of the Council in East Azerbaijan, Research Project.
- Ghaffari, G. (2008), Social Capital and Crime Prevention, articles of Conference on Crime Prevention, Tehran: Applied Research centre of police, pp: 289-263.
- Kalantari, S. and Rabbani, R. and Sedaghat, K. (2005), "Relationship between Poverty and Escaping from the Traffic Law and Formation of Social Pathology", *Journal of Social Welfare*, No: 18, p: 65 - 90.
- Kubrin, Charis E. Weitzer, Ronald, (2003) "New Directions in Social Disorganization Theory", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 40 No. 4, Pp: 374 – 402.
- Messner, Steven F. Baumer, Eric P. Rosenfeld, Richard, (2001) "Social Capital and Homicide" , *Social Forces*, Vol. 80, No. 1, Pp: 283 – 310.
- Mohebbi, A. (2011) the new law dealing with driving offenses, Website: (www.migna.ir).
- Momeni, P. (2002) "The Causes of Escaping from the Law", *The Law Journal*. No: 5.
- Mahrouiey, A. H. (2002) "Citizens' Rights and Duties and Escaping from the Law", *Justice Magazines*. No: 15.
- Mumtaz, F. (2002), Social Deviances, Tehran: Inc. press.
- UNICEF, Islamic Republic of Iran (2007), Safety Training in Early Childhood, the Best way to Reduce the High Rate of Incidents and Accidents, Website: (www.unicef.org/iran/fa/media_3809.html).
- RafiEpour, F. (1999) Anomie or Social Chaos: a Research on Anomie Potential in Tehran, Tehran: Soroush press.
- Reid, S. T. (2000) *Crime and Criminology*, McGraw-Hill Higher Education, A Division of McGraw-Hill Companies.
- Rezaei, M. (2005) The Amount, Type, and Factors Affecting the Escaping from the Traffic Rules, Research Projects, the Institute of Culture, Arts and Communication, the Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Rifaat, Shakil Mohammad & Richard Tay & Alexander de Barros (2011) *Effect of street pattern on the severity of crashes involving vulnerable road users*, Accident Analysis and Prevention, website: <http://yjj.sagepub.com/>.
- Rose, Dna A. Clear, Todd R. (1998) "Incarceration, Social Capital, and Crime: Implications for social Disorganization Theory", *Criminology. Beverly Hills*, vol. 36, Iss. 3, pp: 441- 479.
- Rose, Dna A., Clear, Todd R., (2002). *Incarceration, Social Capital, and Crime: Implications for social Disorganization Theory*, *Criminology. Beverly Hills*: vol. 36, Iss. 3, pp: 183 – 200.
- Sadigh Sarvestani, Rahmat Ullah (1387), Social pathology (sociology of social deviance), 4th edition, Tehran: Samt press.
- Salimi, A. and Davari, M. (1385), sociology of deviations, Qum: Howzeh and University Research Center.
- Sampson, R., Groves, B., (1989), *Community Structure and Crime: Testing Social Disorganization Theory*. *American Journal of Sociology* 94, pp: 774-802.
- Thio, Alex(2001). *Deviant behavior*, 6th

rule show that %89 of respondents are taught by classis methods and %41 by modern methods. When it comes to the type of driving license (first or second type), the results of the study show that %85/3 of respondents had second-type license and %14/8 of them had first-type license.

When asked about their preferable system of controlling traffic, %55/7 of respondents said they prefer electronic controlling system. In contrast, %44/3 of respondents believed that control by traffic officers has been influential in observance of traffic rules.

Inferential findings show that there is a significant and reverse correlation between feeling of anomie and rate of traffic rules observance. That is, when the feeling of anomie increases, the rate of traffic rules observance decreases and vice versa. Findings of also show that there is significant correlation between probability of penalty and rate of traffic rules observance: when penalty is more probable, drivers tend to be more careful about traffic rules. Results of regression analysis show that %66 of changes in "observance of traffic rules" variable is explained by feeling of anomie and probability of penalty as independent variables. As applied recommendations, we can say that it is necessary for the official authorities to try to prepare a trustable atmosphere and legitimate rules and norms for people as not only does it lead to a low level of anomie, but people also accept the rules and norms warmly. In this situation, they accept police as a legitimate and legal institution, whose job is to protect people, whose orders must be obeyed as part of the law.

Keywords: Traffic Rules, Feeling of Anomie, Probability of Penalty, and Drivers in Tabriz

References

- Akçomak, İ. Semih., Weel, Bas ter. (2008) *The Impact of Social Capital on Crime: Evidence from the Netherlands*, Discussion Paper No. 3603.
- Alan, Bierou (1996), social science Dictionary; translated by: Sarokhani, B., Tehran: Kayhan press.
- Bahar, independent news analysis of Iran (2011). "20 thousand Iranians were killed in a car accident in 2010", site: (www.baharnews.ir). Monday 4th of Ordibehesht, 1391
- Bjerregaard, Beth. Cochran, John K. (2008) "A Cross-National Test of Institutional Anomie Theory: Do the Strength of Other Social Institutions Mediate or Moderatethe Effects of the Economy on the Rate of Crime?", *Western Criminology Review* 9(1), Pp: 31–48.
- Bowen, Natasha K. Bowen, Gary L. Ware, William, (2002) "Neighborhood Social Disorganization, Families, and the Educational Behavior of Adolescents", *Journal of Adolescent Research*, Vol. 17 No. 5, Pp: 468 – 490.
- Chalabi, M. and Mubarak, M. (2005) "Analyzing the Relationship between Social Capital and Crime at Micro and Macro Levels", *Journal of Sociology*.
- Crum, Billy, Ambrose, Kenneth, Garnett, Richard, Roth, Fred (2003) *Social Disorganization Theory and Crime in West Virginia*, Thesis Submitted to The Graduate College of Marshall University.
- Eslami, S. R. (2009) studying the social security and some related factors, Ma thesis, Social Science and Literature Faculty, Islamic

Social Anomie and Observance of Traffic Rules (Case Study: Tabriz Drivers)

Mohammad Abbaszadeh*

Associate Professor, Department of Sociology, University of Tabriz, Tabriz Iran

Esa Abedini

M.A., Sociology

Mohammad Reza Hasani

PhD Student in Sociology, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Morteza Mobarak Bakhshayesh

Inareuxroe at Institute of Social Research, University of Tabriz, Tabriz Iran

** Corresponding author, e-mail: m.abbaszadeh1@yahoo.com*

Introduction

One of the social factors influencing law-evading behavior is social distress or feelings of anomie. When society is in a chaotic situation, respecting the law is unenforceable. Previous research has shown how this situation contributes to a state of lawlessness. About the importance of this issue we can say that according to statistics many of road accidents in Iran stem from law-evading behavior and insufficient attention to traffic rules. Comparing the high rates of road accidents in Iran with other countries show that this is an important problem which has to be addressed from different aspects. That is why in this paper we focus on observance of traffic rules and its related factors. The main theories used to explain this phenomenon are Durkheim's and Merton's anomie theories, status failure theory by Cohen, differential illegitimate opportunities theory by Cloward and Ohlin, control theory, structural theory of Opportunity, poverty and illegality by Robert Merton, Theory of rational choice and choice theory by Wilson and Herrnstein.

Material and Methods

Based on controlling research conditions, this study is a survey and cross-sectional study. The data was collected through close-question questionnaire after making sure that it is valid and reliable. Statistical population of this study includes the whole citizens of Tabriz who are over 18 years old and, have a driving license and also

possess their own car. Sample size is 400 individuals. We used SPSS software for analyzing the data.

Discussion of Results and Conclusions

Descriptive findings show that: %88/2 of the respondents are male and %11/8 are female. The results of studying the ways of teaching traffic

- Downs, R. W. & Robertson, J. F. & Harrison, L. R. (1997) "Control Theory, Labeling Theory and the Delivery of Services for Drug Abuse to Adolescents". *Adolescence*: Spring. 32, 125, 1-24.
- Johnson, M. (2001) *Criminal Justice System Involvement*. Ph.D. Thesis. Iowa State University.
- Karimi, Y. (1996) *Social psychology*. Tehran: Arasbaran.
- Lamarsh, Luc (2005) *Social psychology*, Hamze Ganji translation, Tehran.
- Liu, X. (2000) "The Condition Effect of Peer on The Relationship between Parental Labeling and Youth Delinquency". *Sociological Perspectives*. 43, 3, 499- 514.
- Melchior, M. Chastang, J. Guldberg, P. (2007) "High Prevalence Rates of Tobacco, Alcohol and Drug Use in Adolescents and Young Adults in France: Results from the GAZEL Youth Study". *Addictive Behavior*. 2007; 33: 122-133.
- National Institute of Drug Abuse (NIDA). *Science-based prevention programs and principles*. Retrieved from internet: WWW.DRUGABUSE.GOV. 2007.
- Naznin Sani, M. (2010) "Drug Addiction Among Undergraduate Students of Private Universities in Bangladesh". *Procedia- Social and Behavioral Sciences*. 5, 498-501.
- Rafiee, H. Jazayeri A. Nazari, M. A. and Salsamany nia, L. (2007) "Psychometric Properties of the Scale of Teenager's Attitude to Addiction Measuring", *Journal of Rehabilitation*, Course VIII, No. I, 47-50.
- Salimi, A. and Davari, M. (2006) *Sociology of Deviance*, Qom Seminary and University Press, second edition.
- Seraj Zadeh, H. Babaei, M. (2009) "Formal and Traditional Cultural Norms Violations and Implications of its Strength: a Study on a Sample of Students." *Social Sciences and Letters*, V 17, n 36, 153-178.
- Seraj Zadeh, H. Javaheri, F. (2003) *Attitudes, Knowledge and Behavior of State University students* " Tehran: Social and Cultural Planning Office of the Ministry of Science, Research and Technology.
- Spain National Plan on Drugs. *National Drugs Strategy 2000-2008*, Spain National Plan on Drugs, 2000:25-26.
- Vito, G.F. & Maahs, J.R. Holmes, R.M. (2007) *Criminology: Theory, Research, and Policy*. Canada: Jones and Bartlett Publishers.
- White, Rob; Hynz, Fiona (2007) *Deviance and social control of crime and criminology studies*, translation of Ali Salimi, Qom Seminary and University Research.
- Williams, Frank P. and Mc Shane, Mary Lynn D. (2007). *Theories of Criminology*, translating King Mohammed Hamid, Tehran: Students, Second Edition.
- Zhang, L. (1997) "Informal Reactions and Delinquency". *Criminal Justice and Behavior*, 24: 129- 150.
- Ziaei, S. (2009) Effects of attention control training to reduce bias due to drug dependents. (Master's Thesis), Mashhad: Ferdowsi University, Supervisor: J. Salehi Fadardiy.

teacher (0.16 %) and negative evaluation of one's parents (0.15%) influence dependent variable.

In general, the main hypothesis regarding the positive effects of informal labeling on favorable attitude to drugs has been approved. Likewise, research sub-hypotheses regarding the positive effects of deviant behavior, negative evaluation of one's parents and teachers and one's negative evaluation are approved with clear and strong relationships. Labeling theory is based on the view that the reason of deviation in a society is the perspective, impression, and the way that people approach certain individuals and groups in society. According to this view the formal and informal reactions to drug addicts can influence the behavior and attitudes of society at large. This theory argues that labeling process can bring about negative effects; for example, the labeled individual can accept a role in which he or she is assigned a label, and act accordingly. When an individual is defined as a special kind of person by others, social pressure to change one's perceptions of themselves and their behavior will be exerted according to this definition. It seems among students who have a positive attitude towards drugs, the risk of becoming addicted is more than among those who have a negative attitude towards drugs. The strength of attitude depends on several variables. Direct experience is the most important one. Another way to acquire a positive attitude towards drugs is to use them. There is substantial evidence that attitude obtained in this way is much stronger than second-hand attitudes. Therefore, because attitudes of students who have a history of drug abuse stem from personal experience and not pattern or example taking, it is more difficult to change. In order to make convincing communication effectively with those who have positive or neutral attitude towards drug, it is necessary to consider factors that are important in attitude change. In Iran there is no reliable qualitative information regarding the status and attitude towards drug abuse. Also,

strategies to deal with this problem are still unknown.

Keywords: Attitudes Towards Drugs, Informal Labeling, Self-Concept

References

- Adams, M.S., Robertson, C.T, Gray-Ray, P., Ray, M.C. (2003) "Labeling and Delinquency", *Adolescence*, 38(149): 171-186.
- Akers, R. L. (2013) "*Criminological Theories: Introduction and Evaluation*," Los Angeles, Roxbury.
- Aliverdinia, A. (2008) "Sociological Explanation of Drug-Related Arrests: The Case of Mazandaran Province", *Journal of Social Welfare*, the seventh year, n 28: 297-286.
- Aliverdinia, A. (2009) "Effectiveness of Counter Narcotics Anonymous Programs for Drug Addicts", *Journal of Social Studies*, third period, n 3, p 177-143.
- Azdanlo, H. (2005) *Familiarity with the basic concepts of sociology*, Tehran: Ney.
- Cechaviciute, I. & Kennt, D.T. (2007) "The Relationship between Neutralization and Perceived Delinquent Labeling on Criminal History in Yung Offenders Serving Community Orders". *Criminal Justice and Behavior*. 34, 816- 829.
- Cem, O. Icsin, G . (2005) "Perception of Drug Addiction Among Turkish University Students: Causes, Cures, and Attitudes". *Addictive Behaviors*. 30, 1–8.
- Chen, X. (2002) "Social Control in China: Application of the Labeling Theory and the Reintegrative Shaming Theory". *International Journal of Offender Therapy and Comparative*. 46, 45-63.
- Center for Combating Drugs (2009) *Book of the Year 2009 Drug Control Headquarters*, Tehran: Center for Combating Drugs.
- Dowas, D. A. (1997) *Survey of social studies*, translation of Nayeby H., Tehran: Ney Publishing

Materials and Methods

Research Methodology of this study is a cross-sectional survey that is done by questionnaire technique. Research population includes all students in Mazandaran University in the academic year 2010-2011, from whom 384 individuals were selected using stratified sampling method. However, to avoid reducing the sample size, a total number of 450 questionnaires were distributed and after excluding flawed questionnaires, 425 questionnaires were analyzed. The data was analyzed using SPSS software. We performed multiple regression analysis. In this study, attitude towards drugs is considered as dependent variable having three dimensions: cognitive, emotional and behavioral, which was measured in the form of Likert scale. In fact, a total of 18 items was used for assessing and measuring attitude towards drugs as the dependent variable. The design of these items to measure attitude towards drugs abuse is based on previous studies (Aliveverdinia: 2009)). Informal labeling is considered as independent variable. It is composed of such dimensions as deviant behavior, negative evaluation of one's parents, negative evaluation of one's teachers, negative evaluation of one's friends and one's own negative evaluation. Theoretical framework for this study is based on labeling theory and the hypotheses that are derived from it are as follows:

- It seems that informal labeling has a positive effect on favorable attitude towards drug abuse.
- It seems that there is a direct relationship between the history of deviant behavior and favorable attitude towards drugs.
- It seems that there is a direct relationship between negative evaluation of one's parents and favorable attitude towards drugs.
- It seems that there is a direct relationship between negative evaluation of one's teachers and favorable attitude towards drugs.
- It seems that there is a direct relationship

between negative evaluation of one's friends and favorable attitude towards drugs.

- It seems that there is a direct relationship between one's own negative evaluation and favorable attitude towards drugs.

Discussion of Results and Conclusions

According to the results, 53/6 percent (228 individuals) of respondents had no history of deviant behavior and 2/44 percent (188 individuals) stated that they had a history of deviant behavior. When it comes to parents' evaluation, girls received better evaluation from parents and teachers in comparison to male students. But in the case of the friend's assessment of the person, boys have been expressed better assessment in comparison to the girls. Also, 76/6 percent (330 individuals) of respondents had a negative attitude towards drugs. However, positive attitude was higher among boys than among girls (9/1% vs. 1/4 percent). Furthermore, with regard to the result obtained from multiple regression analysis, it can be said that dependent and independent variables are in a 0.62% correlation relationship. Also, 0.39% of the variance of the dependent variable can be explained by independent variable which is consisted of five elements of informal labeling theory (history of deviant behavior, negative evaluation of one's parents, negative evaluation of one's teachers, negative evaluation of one's friends, and one's own negative evaluation). Among five variables entered into the model, three (history of deviant behavior, negative evaluation of one's parents and negative evaluation of one's teachers) have shown a significant relationship with dependent variable. According to standardized regression coefficients, it can also be said that deviant behavior variable was the strongest predictor of attitude towards drugs, with a coefficient regression of 0.47%. In the second level, negative evaluation of one's

A Social Analysis of the Role of Informal Labeling on Students' Attitude towards Drugs

Akbar Aliverdinia*

Associate Professor, Department of Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran

Heidar Janalizade Chobbasti

Associate Professor, Department of Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran

Azadeh Jafari

M.A. in Sociology, Mazandaran University, Babolsar, Iran

** Corresponding author, e-mail: aliverdinia@umz.ac.ir*

Introduction

The problem of drugs is one of the most important and serious issues which has attracted attention from different economic, social, political and psychological perspectives at international level. Statistics also indicate that the rate of drug abuse has increased among different communities, especially adolescents and the youth in recent decades (Malekyvar et al, 2007). According to the UN Office for Prevention of Drug Abuse and Crime in 2005, Iran has the largest number of drug addicts in proportion to the population in the world and there is a high rate of prevalence of drug abuse (8/2%) in Iran (Ziaie, 2009). According to Iran Drug Control Headquarters, the number of addicts has been 1.2 million in 2007, including 1,137,600 men and 62,400 women. (The annual book of Drug Control Headquarters, 2009: 8). In addition, in 2009, 231,908 individuals were arrested in connection with drug-related offenses of whom a total of 10,378 individuals come from Mazandaran province (Ibid. 51). Also, studies have shown that there is a correlation between behavior and attitude. In other words, attitudes are considered to be antecedents of behavior. Positive attitude towards drugs reduces the negative aspect of drug abuse and normalizes its use and distribution. Since negative effects of anything are usually more visible than its positive effects, it seems that we are experiencing a wide range of cultural chaos in our universities (Serajzadeh Javahery, 2033; Serajzadeh and Babaei, 2009). In such a context, study of attitude towards drugs among students (male and female) would be an important issue and deserves serious attention. In addition, a relatively neglected area of research related to students' deviant behavior is theories of social interaction and the role that stigmatizing views play in shaping deviant behavior and favorable attitudes of students towards these behaviors. Labeling approach has mainly focused on reaction of social observers towards individuals and their behavior and consequences of this reaction and has paid less attention to the deviant behavior itself. In addition, labeling theorists claim that the way of dealing with offenders is more related to the way that significant others regard their actions rather than the behavior themselves. In this study we try to find an answer for this question: how does informal labeling, conducted by parents, friends and teachers, may lead to favorable attitudes towards drugs among students? In addition to measuring the attitudes of students towards drugs, this research examines labeling theory and its explanatory power to realize students' attitudes towards drugs.

University of Isfahan

Security and social Order Strategic Studies

1st Year Number 4, Winter 2013

Contents

Akbar Aliverdinia, Heidar Janalizadeh Chobbasti and Azadeh Jafari Social Analysis of Informal labeling on 'Students Attitude toward Drugs	1-4
Moahmmad Abbaszadeh, Esa Abedini, Mohammad Reza Hasani and Morteza Mobarak Bakhshayesh Social anomie and obserbing the traffic rules (case Study: Tabriz Drivers)	5-7
Hamed Yari and Jafar HezarJaribi Relationship Sense of security and Social trust between residents Kermanshah city	9-11
Mehdi Karami Dehkordi, Khalil Kalantari and Arezou Babajani Identificatin of Rural tourism Security Obstacles of Iran using a Delphi Technique (in Chehar-Mahal Va Bakhtiarry Province)	13-16
Fatemeh Khani , Seyed Mohammadreza Samsam Shariat and Seyed hamid Atashpour Relationship between Personality characteristics with occupational accidents and sleep quality on drivers on roads in Esfahan city	17-22
Abbas Bahripour, Abolfazl Zolfaghari and Amir Rastegarkhaled The relationship between social capital and sense of social security (Case Study: Kashan city)	23-25

- 4.2. They should have not been published or submitted to domestic or international journals in the past.
- 4.3. Submitted articles will be assessed by the referees appointed by the editorial board and final admission will be based on decision made by the editorial board of the Journal.
- 4.4. The editorial board is free to make literary editions, if necessary (without any change in the content).
- 5. Submitted articles will not be returned.

Submission Guidelines

1. Submissions are through the journal's website at <http://www.uijs.ui.ac.ir/ssoss>.
2. It is recommended that articles will be arranged in the following order:
 - 2.1. **Title:** the title and author's name(s), which are to appear immediately below the title
 - 2.2. **Abstract:** includes topic, theoretical framework, research methodology and conclusion. It should be within 100 to 150 words. Article's keywords should appear in Farsi at the end of the abstract.
 - 2.3. **Introduction:** includes defining the topic, describing the problem and outlining research's goals
 - 2.4. **Literature review:** includes information about topic, theoretical framework, and questions or assumptions set forward for investigation
 - 2.5. **Research Methodology:** includes information about methodological approach, definition of concepts, data collection and methods of data analysis.
 - 2.6. **Findings:** includes an analysis and interpretation of the findings
 - 2.7. **Summary and Conclusion**
 - 2.8. **Notes and Attachments** (if necessary)
 - 2.9. **Farsi and English bibliography**
 - 2.10. **Authors information:** A brief summary of author(s)' academic background, their full contact information as well as their academic affiliations.
 - 2.11. **English abstract and keyword:** its should appear at the end of the article
3. **Making reference and quotation method**
 - 3.1. **Reference within the text:**

after quoting the relevant section, directly or indirectly, the following information should appear, respectively, in brackets: last name of the quoted person, publication year, page number.

Reminder: in case, the work is translated to Farsi, use the year in which it is published in Farsi, otherwise, original publication year should appear.
 - 3.2. **Reference at the end of the article :** the list of the references should appear at the end of the article alphabetically, according to the following format:
 - 3.2.1. **Books**
 - Authored books: author's last name, first name. (Publication year). *Book's title* (in italic), place of publication: publication company, edition.
 - Translated books: : author's last name, first name. (Publication year). *Book's title* (in italic), translator's name, place of publication: publication company, edition
 - 3.2.2. **Articles**

Journals: Writer's last name, first name. (publication year). "Title of the article" title of *the magazine* (in italic), Period, Number: page numbers of the article, from right to left.
 - 3.2.3. **Internet Sources:** Writer's last name, first name. (publication date in the website) Title of the work, Internet website address, (the date at which the website is visited)
4. **Acceptance Requirements:**
 - 4.1. Articles must be compliant with the policies of the journal

Published by University of Isfahan Press
Technology and Research Department
Security and social Order Strategic Studies
1st Year, Number 4, Winter 2013

Managing Editor: **Seyed Ali Hashemianfar, Ph.D.**
Editor-in-Chief: **Ali Rabbani, Ph.D.**
English Literary Editor: **Masoud Kianpour, Ph.D.**
Persian Literary Editor: **Naser Karimpour**
Executive Manager: **Mohammad Mansour Dehghan Nia**

Security and social Order Strategic Studies has been recognized and ranked as a scientific-research journal by the Scientific Journals Commission, Ministry of Sciences, Research and Technology, Islamic Republic of Iran, Ref: 3/271260, dated: 14/03/2012

Editorial Bord

Habib Ahmadi, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Shiraz, Shiraz, Iran
Akbar Aliverdinia, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran
Ayoub Amir Kavasemi, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran
Hosein Bhravan, Professor, Department of Social Sciences, University of Ferdowsi Mashhad, Mashhad, Iran
Rahim Farrokh Nia, Associate Professor, Department of Sociology, University of Bu – Ali Sina Hamadan, Iran
Hosein Harsij, Associate Professor, Department of Political Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Seyed Javad Imamjome Zadeh, Department of Political Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Gholamreza Jamshidiha, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran
Saeid Moidfar, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran
Abdolkhossein Nabavi, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Shahid Chamran Ahwaz, Iran
Ali Rabbani, Associate Professor, Department of Social Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Bahram Ranjbarian, Professor, Department of Management, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Ezatollah Samaram, Professor, Department of Sociology, University of Allameh Tabatabaei, Tehran, Iran
Seyed Ali Siadat, Associate Professor, Department of Educational Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran
Masoud Taghvaie, Professor, Department of Geography and Urban Planning, University of Isfahan, Isfahan, Iran

This journal is Indexed in:

<http://www.ISC.gov.ir>
<http://www.SID.ir>
<http://www.magiran.com>
<http://www.ensani.ir>
<http://www.doaj.org>
<http://ulrichsweb.serialsolutions.com>

Word Processor: **N.Mohammadtaheri**
Publication and Lithography: **University of Isfahan Publications**
Price: **12\$**
No. Issues: **500**
Tel: **+983117932175**
Fax: **+983117932177**

Web site: <http://www.uijs.ui.ac.ir/ssoss>

Security and Social Order Strategic Studies Journal

1st Year, No.4

Winter 2013

Published by

University of Isfahan Research Center